

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
2018-YL-106

**GENÇLERE YÖNELİK AYRIMCI SÖYLEM VE
PRATİKLERİN YAŞA DAYALI GÖRÜNÜMLERİ**

HAZIRLAYAN
Yelda ÇÜÇEN ÖKE

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi Serdar ÜNAL

Aydın-2018

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yelda ÇÜÇEN ÖKE tarafından hazırlanan “Kuşaklararası Dönüşen Değer Yargıları: Gençlere Yönelik Ayrımcı Söylem ve Pratiklerin Yaşa Dayalı Görünümleri” başlıklı tez, 14.12.2018 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı ve Soyadı	Kurumu	İmzası:
Başkan:			
Üye :			
Üye :			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Doktora Tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla/...../2018 tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

14 / 12 / 2018

Yelda ÇÜÇEN ÖKE

ÖZET

GENÇLERE YÖNELİK AYRIMCI SÖYLEM VE PRATİKLERİN YAŞA DAYALI GÖRÜNÜMLERİ

Yelda ÇÜÇEN ÖKE

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÜNAL

2018, XVII + 206 sayfa

Tarihsel olarak ırk, cinsiyet, din ya da cinsel tercih temelindeki ayrımcı pratikler ya da ötekileştirmeler daha çok dikkat çekerken, yaşçılık (yaşa dayalı ayrımcılık) bir ayrımcılık türü olarak diğerleri kadar gündeme gelmemekte ya da yeterince fark edilmemektedir. Nitekim bu tezde, yaşa dayalı ayrımcılık türünün nasıl üretilip yaygınlaştığı meselesi, gençleri odak noktasına alarak irdelenmektedir. Bu yönde, toplumun gençlere, gençlerin de kendi yaş grubuna yönelik değer yargıları, ayrımcı söylem ve pratikler bağlamında yorumlayıcı anlayışa uygun olarak ampirik veriler ışığında tartışılmaktadır. Mevcut ötekileştirme pratikleri, gündelik hayatta ayrımcılığın dolaylı ve doğrudan görünüşleri, ayrımcılığın meşrulaştırılarak nasıl yaygınlaştırıldığı meselesi tezin ana eksenini oluşturmaktadır.

Çalışmanın ampirik verileri, nitel yöntemin tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Gündelik hayatın farklı alanları ve bağlamları temel alınarak, gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikler, Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde öğrenim gören 18-28 yaş arası gençlere ve yaşları gözetilerek 45 yaş üstü orta ve yaşlı kuşak katılımcılara yöneltilen sorularla saptanmaya çalışılmış, bu örüntülerin veya söylemlerin nasıl açığa çıktığı, nasıl üretildiği, nasıl meşrulaştırılıp yaygınlaştırıldığı, kuşaklararası değer yargıları bağlamında belirlenmeye çalışılmıştır.

Ortaya çıkan argümanlara göre, gençler sadece içinde yer aldıkları genç yaş kategorisine yönelik atfedilen olumsuz türden etiketlenmelere ve dolayısıyla ayrımcı davranışlara maruz kalabilmektedirler. Ancak, asıl problem maruz kalan olarak gençlerin toplumdaki var olan kalıp yargıları çoğu zaman farkında olmadan içselleştirmeleri, ona yönelik uygun davranış kalıpları geliştirmeleri ve ayrımcı davranışların yeniden üretimi süreçlerine katkıda bulunmalarındır. Böylelikle, çoğunlukla ön yargı ve kalıp yargıların varlığı nedeniyle açığa çıkan ayrımcı davranışlara maruz kalan genç bireyler ya da gruplar,

hem dış grubun ürettiği ötekileştirici söylemlerle kuşatılmakta hem de kendi iç grubunun içselleştirip yaygınlaştırdığı olumsuz türden söylemlerle baş etmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla, gençler, hem dış hem de iç grubun üyelerinin ortaklaşa ürettiği, meşrulaştırdığı, yaygınlaştırdığı ön yargı ve kalıp yargılara dayalı olumsuz söylemler aracılığıyla değersizleştirilmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Gençlik, Yaşa Dayalı Ayrımcılık, Gündelik Hayat, Değer Yargısı, Yeniden Üretim.

ABSTRACT

THE PERSPECTIVES OF DISCRIMINATING SPEECH AND PRACTICES BASED ON THE AGES

Yelda ÇÜÇEN ÖKE

MSc Thesis at Sosyology

Supervisor: Assistant Professor Serdar ÜNAL

2018, XVII + 206 Pages

Ageism (age-based discrimination) is not as well-recognized or distinguished as others as a form of discrimination, while historically, discriminatory or othering practices on the basis of race, gender, religion or sexual preference have attracted more attention. As a matter of fact, the issue of how age-based discrimination is produced and disseminated is being addressed by focusing on young people. In this framework, the value judgments of the society to youth and young people's judgments to themselves are discussed in the light of empirical data in accordance with interpretive approach in the context of discriminatory discourses and practices. The existing otherization practices, indirect and direct discrimination and how discrimination is legitimized and how it is widespread in everyday life, constitute the main axis of discussions in the thesis.

The empirical data have been obtained by in depth interview which is one of the qualitative data collecting techniques. Taking the different fields and contexts in the everyday life into consideration the discriminatory discourses and practices towards the young people are endeavored to be obtained by asking questions to students aged between 18-28 and to old generation, considering their ages, over 45 years old. We also endeavour to obtain how these discriminating patterns and discourses reveal, how they are produced and disseminated after being legitimate.

According to the emerging arguments, young people may be exposed to discriminatory behaviors and negative stereotypes attributed solely to their own young agecategory. However, the main problem is that young people often unwittingly interiorise the existing stereotypes in society towards them and contribute to the reproduction of discriminatory behaviors by developing appropriate patterns of behavior. Thus, young individuals, often exposed to discriminatory behavior based on prejudice and stereotypes, are surrounded by othering discourses produced by the external group members and are

forced to deal with the negative discourses that their inner group members have internalized and disseminated. Therefore, young people are devalued through negative discourses based on prejudices and stereotypes that both external and internal group members have jointly produced, legitimized and promoted.

KEYWORDS: Youth, Age-Based Discrimination, Everyday Life, Value Judgement, Reproduction.

ÖNSÖZ

Gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratiklerin yaşa dayalı görünümünün, kuşaklararası değer yargıları temelinde tespit edilmeye çalışıldığı bu araştırmanın; konu itibariyle özgünlüğü sebebiyle literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın asıl örneklem grubu olarak belirlenen üniversite gençliğinin yaşa dayalı ayrımcılık konusundaki farkındalıkları ve yorumları son derece önemli görülmele birlikte, ikinci örneklem grubu olarak belirlenen orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemleri de kuşaklararası değer yargılarını tespit etme noktasında araştırmaya zenginlik katmaktadır.

Ayrıca “Gençlere Yönelik Ayrımcı Söylem ve Pratiklerin Yaşa Dayalı Görünümleri” başlıklı FEF-18011 proje numaralı bu tez, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

Araştırma konusunun belirlenmesinden son halini almasına kadar her aşamasıyla titizlikle bizzat ilgilenen, her daim desteğini gördüğüm, kendisinden çok şey öğrendiğim değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÜNAL’a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca her birinden değerli bilgiler edindiğim Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine,

Tez süreci boyunca özverisi ve anlayışıyla desteğini he zaman hissettiğim sevgili eşim Melih ÖKE’ye ve eğitim hayatım boyunca bana her daim güvenen canım aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Yelda ÇÜÇEN ÖKE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
GRAFİKLER DİZİNİ	xv
EKLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	4
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	4
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	4
1.2. Araştırmanın Soruları	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	6
1.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
2. BÖLÜM	10
2. TEORİK ÇERÇEVE	10
2.1. Dijital Toplum Gençliği ve Kültürü.....	10
2.1.1. Genç Kimdir?.....	10
2.1.1.1. Gençliğe dair istatistiki veriler	12
2.1.2. Ağ Toplumu ve Dijital Toplum Gençleri	14
2.1.2.1. Kuşak kavramı.....	14
2.1.2.2. Dijital toplum gençlerinin özellikleri	16

2.1.3. Gençlik ve Kültür	20
2.1.3.1. Gençlik alt kültürleri	22
2.1.4. Gençlik Sosyolojisi	25
2.1.4.1. Gençlik kuramları	27
2.2. Ayrımcılık Kavramı	29
2.2.1. Ayrımcılığın Tanımı	29
2.2.1.1. Ayrımcılık kavramının hukuki niteliği	31
2.2.2. Ayrımcılık Türleri	32
2.2.3. Bir Ayrımcılık Türü Olarak Yaşçılık	33
2.2.3.1. Yaşın toplumsal rolü	33
2.2.3.2. Bir ayrımcılık türü olarak yaşa dayalı ayrımcılık nedir?	33
2.2.3.3. Genç ayrımcılığı	36
2.2.3.4. Yaş ayrımcılığının diğer ayrımcılık türlerinden farkı	36
2.2.3.5. Medyada yaş ayrımcılığı	37
2.2.4. Ayrımcılık ve Ötekileştirme	40
2.3. Genç Yaş Kategorisine Yönelik Ayrımcı Söylemler ve Meşrulaştırma	41
3. BÖLÜM	43
3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	43
3.1. Araştırmaya Dair Bilgiler	43
3.2. Gençlere Yönelik Ayrımcı Söylemlerin Toplumsal Tezahürleri	44
3.2.1. Genç ya da Gençlik Tanımlamaları	44
3.2.2. Gündelik Hayatta Genç Ayrımcılığının Görünümleri	49
3.2.2.1. Aile içinde gençlere yönelik ayrımcılık	50
3.2.2.2. Okul / İş hayatında gençlere yönelik ayrımcılık	58
3.2.2.3. Sosyal çevrede gence yönelik ayrımcılık	63
3.2.2.4. Kurumsal alanda gence yapılan ayrımcılık	67
3.2.2.5. Cinsiyet temelinde gence yapılan ayrımcılık	73

3.2.2.6. Kültür temelinde gence yapılan ayrımcılık	79
3.2.2.7. Gencin gence yönelik ayrımcılığı	82
3.3. Gençlere Yönelik Yerleşik Kalıp Yargılar	87
3.3.1. Saygısız ve Asi Gençlik.....	90
3.3.1.1. Şiddete meyilli gençlik.....	94
3.3.1.2. Tahammülsüz ve sabırsız gençlik	99
3.3.2. Duyarsız / Memnuniyetsiz/ Hedefsiz Gençlik.....	101
3.3.2.1. Sorumluluk almayan gençlik.....	104
3.3.2.2. Apolitik gençlik.....	107
3.3.2.3. Manevi değerlerden uzaklaşmış gençlik	115
3.3.3. Bağımlı Gençlik.....	122
3.3.3.1. Zararlı madde bağımlısı gençlik.....	122
3.3.3.2. Teknolojik alet bağımlısı gençlik.....	123
3.3.4. Tüketici Gençlik	130
3.3.5. Kolaycı / Bedavacı Gençlik ve Emeğin Değersizleşmesi.....	134
3.3.5.1. ‘Pragmatist’, ‘Oportünist’, ‘Maddiyatçı’ gençlik.....	137
3.3.6. Bencil / Bireyci / Benmerkezci Gençlik	140
3.4. Ayrımcılığın Etkisiyle Oluşan Gençlik Sorunları.....	142
3.4.1. Kuşak Çatışması Sorunu.....	143
3.4.2. Genç İşsizliği/Genç Yoksulluğu Sorunu	147
3.4.3. Özgürlük Sorunu.....	151
3.4.4. Yabancılaşma Sorunu	153
3.4.5. Ebeveynlerinin Hayallerinin Başrolü Olma Sorunu	156
3.4.6. Yaşam Tarzlarının/Giyimlerinin Eleştirilmesi Sorunu	158
3.4.7. Değersiz Hissetme Sorunu.....	159
3.5. Gençlik Sosyal Dışlanmaya Maruz Kalıyor Mu?	161
3.6. Ayrımcılığın Meşrulaştırılması.....	163

3.7. Ayrımcılığın İçselleştirilmesi	166
3.7.1. Zorunlu Konformist Gençlik	170
3.8. Gençlikten Beklentiler	172
3.8.1. İdeal Genç	174
3.9. Gençlerin Beklentileri.....	176
3.10. Gençler Gelecekte Nasıl Bir Kuşağın Temsilcileri Olacak?	179
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	181
5. KAYNAKLAR	188
6. EKLER	202
ÖZGEÇMİŞ	206

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Genç Nüfus Yoğunluğu En Yüksek ve En Düşük İller.....	13
Tablo 3.1. Genç Katılımcıların Yaş Dağılımları ne Yüzdeler Oranları.....	43
Tablo 3.2. Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcıların Yaş Dağılımları ve Yüzdeler Oranları	43
Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	43
Tablo 3.4. Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 3.5. Katılımcıların Gelir Dağılımı	44
Tablo 3.6. Gençlerin (16-24 Yaş) İnternet Kullanım Oranları	127
Tablo 3.7. Genç Nüfusta (16-24 Yaş) İşsizlik Oranları.....	147

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1. Yıllara Göre Toplam Nüfus ve Genç Nüfus Sayıları	12
Grafik 2.2. Toplam Nüfus İçindeki Genç Nüfus Oranı	13
Grafik 3.1. Yıllara Göre Üniversite Mezunu İşsiz Sayıları	149

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Genç Kuşak Görüşmeci Listesi.....	202
Ek 2. Orta Ve Yaşlı Kuşak Görüşmeci Listesi	203
Ek 3. Genç Katılımcıların Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	204
Ek 4. Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcıların Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	205

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	: European Union Open Data Portal (Avrupa İstatistik Ofisi)
LBT	: Lezbiyen, Biseksüel, Transeksüel
MÖ	: Milattan Önce
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

GİRİŞ

“Genç adam! Kalabalıkların modalaşmış yollarına düşme!

Nefs kontrolü dedikleri o yüksek melekeye yapış ve düşün!

Yol, kalabalıkların değil; hakikatin yönüdür.

Sen o yöne dön, kalabalıkları da döndür!..”

Goethe

Günümüz modern toplumunda bireyselleşmenin ve benmerkezci düşüncenin gittikçe artması, buna bağlı olarak kendinden olmayanı dışlamanın ve ötekileştirmenin topluma günden güne yayılması ayrımcılığın her türünü daha çok görünür kılmıştır. Dünyamızın en temel sorunlarından biri ayrımcılıktır ve bireysel anlamda kişiye zarar verirken, toplumsal açıdan hoşgörü, saygı gibi olguları zedeleyeceğinden toplumsal barışa ve huzura da zarar vermektedir.

Ayrımcılık, yaygın olarak bireylerin, sahip oldukları bazı özelliklerinden dolayı haksız bir ayrıma uğramaları ve diğerlerinden farklı görülmeleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumda kişiler veya gruplar arası her türden ayrımcı tutum ya da pratikler bazen bilinçli bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkarken çoğu zaman farkında olmadan yaratılan bilinçsiz bir sürecin sonunda açığa çıkabilmektedir. Ayrıca, ayrımcı davranışların derecesi ve yarattığı etkiler zamana ve içinde bulunulan toplumsal koşullara göre biçimlenmektedir. Tarihsel olarak ırk, cinsiyet, din ya da cinsel tercih temelindeki ayrımcı pratikler ya da ötekileştirmeler daha çok dikkat çekerken, yaşa dayalı ayrımcılık (yaşçılık) bir ayrımcılık türü olarak diğerleri kadar gündeme gelmemekte ya da yeterince fark edilememektedir. Halbuki bireyler toplumda sadece içinde yer aldıkları yaş grubuna atfedilen çoğu zaman negatif özelliklerle anılabilmekte ve çeşitli türden toplumsal etiketlemelere ve ayrımcı pratiklere maruz kalabilmektedirler. Ayrıca, her birey yaşadığı müddetçe farklı yaş kategorilerine yönelik ayrımcı davranışlara maruz kalabildiği gibi, bu tür ayrımcı tutum ve davranışları diğerlerine yönelik, bilerek ya da farkında olmadan bizzat sergileyebilmektedir. Bu anlamda, her birey yaşadığı sürece farklı yaş kategorilerini deneyimleyeceğinden, yaşa dayalı ayrımcılıkta dikkat çeken nokta, herkesin bu ayrımcılığın maruz kalanı ve eyleyeni durumunda olabileceğidir.

Nitekim, literatürde yaşa dayalı ayrımcılık temelinde, gençlere yönelik ayrımcılık meselesinin diğer ayrımcılık türlerine göre daha az araştırılmış olması, tartışmanın değerini

ve önemini arttırmaktadır. Literatürde yaş ayrımcılığı çoğunlukla yaşlı kişilere yönelik sergilenen olumsuz davranışları açıklamak için kullanılmakta, gençlerin uğradığı yaş ayrımcılığına fazla yer verilmemektedir. Bu açıdan da gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikleri vurgulamanın önemli bir boyut olduğu düşünülmektedir.

Ayrımcılık türlerinden yaşa dayalı ayrımcılık olarak nitelendirilen yaşçılığı, diğerlerinden ayıran temel unsur; ‘genç’ yaş grubunun bir süre sonra ‘yaşlı’ grubuna dahil olacak olması ya da şu an ‘yaşlı’ olanların bir zamanlar ‘genç’ grubunda olmaları olarak açıklanmaktadır. Buna rağmen bu gruplar birbirleri hakkında ön yargılı davranış ve tutumlar sergileyebilmekte, dolayısıyla söz konusu ayrımcılığın tarafları olabilmektedirler. Her iki grup da birbirini homojenleştirerek etiketlemekte, bu durum kuşaklararası çatışmaya zemin hazırlamaktadır. Kuşaklararası ve aynı kuşakta var olan ayrımcı söylem ve pratikleri de tespit etmeyi hedefleyen bu çalışmada, kuşaklararası değer yargılarını, mercek altına alma şansı elde edilmiştir. “Yaşçılığın, diğer ayrımcılık türlerinde olduğu gibi bir grubun diğer grup üzerine hakimiyet kurması olarak tanımlanabileceği düşünüldüğünde, sorunun gruplar arası ilişkiler boyutunun dikkate alınarak tartışılması gerektiği açığa çıkmaktadır” (Çayır, 2012: 172).

Çalışmada, nitel araştırma kapsamında derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler daha çok betimsel analiz yoluyla çözümlenmiş ve belirli kategorileştirmeler oluşturulmak suretiyle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Gündelik hayatın farklı alanları ve bağlamları temel alınarak gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikler, Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde öğrenim gören 18-28 yaş arası gençlere ve yaşları gözetilerek belirlenen 45-80 yaş arası *orta ve yaşlı kuşak*¹ temsilcilerine yöneltilen sorularla tespit edilmiş, bu örüntülerin veya söylemlerin nasıl açığa çıktığı, nasıl üretildiği, nasıl meşrulaştırılıp yaygınlaştırıldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Tek taraflı bir bakış açısı ile konuya bakılmaması, araştırmanın objektifliği açısından önem taşımaktadır.

‘*Araştırmanın Kapsamı*’ hakkında bilgilerin yer aldığı çalışmanın birinci bölümünde, araştırma konusu, araştırmanın amacı, önemi, soruları, metodolojisi, yöntemi ve tekniği, evreni ve örnekleme detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

¹Araştırmada 45 yaş ve üzeri ‘orta ve yaşlı kuşak’ olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu yaş grubu için yetişkin kavramının kullanılmamasının nedeni; gençler olarak kategorize edilen yaş grubunun da yetişkin bireylerden oluştuğunun düşünülmesidir. Özellikle 45-60 yaş aralığındaki katılımcıların yaşlı kategorisine dahil edilemeyecek olması üçüncü bir kategori ihtiyacını ortaya çıkarmış, bu nedenle 45-80 yaş arası katılımcılar, orta ve yaşlı kuşak olarak tanımlanmıştır.

İkinci bölümde genelde yaşa dayalı ayrımcılık, özelde gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikler, literatür taraması yapılarak '*Teorik Çerçeve*' başlığıyla sunulmuştur. Bu bölümde dijital çağın gençlerinin özellikleri ele alınmış, gençlik ve kültür ilişkisi gençlik sosyolojisi boyutunda incelenmiştir. Ayrımcılık kavramı ve bir ayrımcılık türü olarak yaşçılık tanımlanmış, yaşa dayalı ayrımcılığın diğer ayrımcılık türlerinden farkı ortaya koyulmuş, ayrımcılık ve ötekileştirme kavramları üzerinden genç ayrımcılığına dikkat çekilmiştir. İkinci bölümde medyada ayrımcılık konusu da irdelenmiş, günümüz kitle iletişim araçları içindeki önemi nedeniyle medya araçları titizlikle ele alınmıştır.

Üçüncü ve son bölümde derinlemesine görüşmeler sonunda elde edilen veriler yorumlanarak '*Araştırmanın Bulguları*' ortaya koyulmuştur. Bu bölümde araştırmaya dair bilgiler, katılımcıların demografik özellikleri ve söylemleri verilerek yorumlanmış, kuşaklararası değer yargıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Gündelik hayatta ayrımcılığın yaşa dayalı görünümüleri belirlenirken, orta ve yaşlı kuşakların gençler hakkındaki görüşlerine ve gençlerin kendi yaş gruplarına yönelik değerlendirmelerine de yer verilerek ayrımcılığın gençler üzerindeki yansımalarına dikkat çekilmiştir.

Araştırmada, gençlere yönelik geliştirilen ve genellemelerle tüm gençleri içine alan yerleşmiş kalıp yargıların yeniden üretimine nasıl ve ne düzeyde katkıda bulunduğu anlaşılmalı ve derinlemesine açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca görüşmelerde, gençliğe yönelik geliştirilen ayrımcı söylem ve pratiklerin yanı sıra her iki yaş grubunun karşılıklı beklentileri ile tarafların ayrımcılığı içselleştirme ve meşrulaştırma durumu da incelenmiştir.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Türkiye gibi genç nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerde gençlik; politik, kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan önemli bir kitleyi oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) sonuçlarına göre, Türkiye toplam nüfusu 2017 yılı sonu itibariyle 80 milyon 810 bin 525 iken, 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 983 bin 97'dir. Genç bireyler toplumlar için geleceğin toplumsal koşullarının inşacıları olarak görülür ve bu yüzden özel olarak ilgilenmeyi gerektirirler.

“Söz konusu önemi nedeniyle bir ülkenin mevcut nüfusu içerisinde yer alan genç kesimin sahip olduğu özellikler, genç ve gençliğin diğer yaş dilimlerinden ayrı olarak tartışılmasını ve araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktadan hareketle, bir olgu olarak gençliği görmezden gelmek mümkün olmadığı gibi nüfusun ekonomik ve sosyal yapısına ilişkin sorun çözme uğraşlarında genç nüfusu dikkate almamak da imkansızdır” (Murat ve Şahin, 2011: 4).

Ülkemizde ayrımcılığın çeşitli türlerine karşı az da olsa bir farkındalık oluşmuşken, yaşa dayalı ayrımcılık ya da yaşçılık (ageism) olarak tanımlanan ayrımcılık türü, henüz pek bilinen ve yeterince gündeme taşınan bir olgu değildir. Oysaki ırkçılık, cinsiyetçilik vb. ayrımcılık formları gibi yaşçılık da oldukça yaygın bir ayrımcılık biçimidir. Nitekim çalışmada, yaşa dayalı ayrımcılık türünün nasıl üretilip yaygınlaştığı meselesinin, gençleri odak noktasına alarak, yorumlayıcı anlayışa uygun olarak nitel veriler ışığında incelenmesi hedeflenmektedir. Bu yönde, toplumun gençlere, gençlerin kendi yaş grubuna yönelik değer yargıları ayrımcı söylem ve pratikler bağlamında ele alınmaktadır. Mevcut ötekileştirme pratikleri, gündelik hayatta ayrımcılığın dolaylı ve doğrudan görünümleri, ayrımcılığın meşrulaştırılarak nasıl yaygınlaştırıldığı çalışmanın ana eksenlerini oluşturmaktadır. Tüm bunların yanında ‘Ne olacak bu gençliğin hali?’ sorusunun bireysel ve toplumsal sonuçları tartışılarak gence yönelik kalıp yargıların toplum tarafından meşrulaştırılıp gençler tarafından içselleştirilmesi durumu, ampirik düzeyde nitel verilere dayalı olarak sorgulanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Soruları

Her yaş grubundan birey, yaşa dayalı ayrımcılık türüne maruz kalabildiği gibi her birey doğrudan ya da dolaylı yoldan da bu tür ayrımcı tutum ve davranışları sergileyebilmektedir. Yaşa dayalı ayrımcılıkta özellikle dikkat çeken şey, herkesin ömrü süresince bu ayrımcılık türüne uğrayabilme ihtimalinin olmasıdır. Bu çerçevede çalışmada aşağıda yer alan sorular nitel veriler aracılığıyla derinlemesine incelenmeye çalışılmaktadır:

(i) Gençler sadece yaşlarından dolayı, yani genç olmalarından dolayı, ayrımcılığa uğradıklarını düşünüyorlar mı?

(ii) Toplumda gençlere yönelik ayrımcı söylem ve tutumlar ne derece yaygındır?

(iii) Gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikler nasıl üretilmekte ve yaygınlaşmaktadır?

(iv) Gençler kendi yaş kategorilerindeki diğer gençleri nasıl değerlendiriyorlar?

(v) Yetişkinler gençleri nasıl değerlendiriyorlar?

(vi) Gençler kendi yaş grubunu değerlendirirken ayrımcılığa uğradıklarını düşündükleri noktalarda aynı türden ayrımcılığı bizzat kendileri de uyguluyorlar mı?

Yetişkinlerin gözünden gençlik ve gençlerin davranışları sorgulanırken, varsayım olarak yetişkinlerin sadece genç olmalarından dolayı onlara yönelik ayrımcı söylem ve pratikler üretmeleri ve kendi dönemleriyle kıyaslama ve karşılaştırmalara girerek kuşaklararası çatışmaya varan problemlerin yaratılması, meselenin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Tüm bunların sonunda toplumsal açıdan bu ayrımcılıkların meşrulaştırılıp gençler tarafından içselleştirilme sorunu üzerinde durulmakta, konu bu eksenler etrafında ele alınıp incelenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsan hayatının fiziksel, psikolojik, sosyal olarak önemli bir dönemine işaret eden gençlik dönemi, bireyin sosyalleşerek bireysel ve toplumsal manada bir karakter kazanması açısından araştırılması gereken değerli bir süreçtir. Çünkü genç nüfus, toplumun devamlılığı noktasında önemli bir güçtür; sağlıklı nesiller için hayati bir değerdedir. Sosyalleşme sürecinde aileden sonra gelen ikinci kurum konumundaki okul ve formel eğitimin son

aşaması olarak değerlendirilen üniversite eğitimi de son derece önem taşımaktadır. Bu noktada üniversite gençliğinin niteliği ve misyonu, toplumu geliştirerek toplumun kaliteli ve sağlıklı bir şekilde sürekliliğini sağlayacaktır. Dolayısıyla üniversite gençliğinin yaşa dayalı ayrımcılık konusundaki farkındalıkları ve yorumları son derece önemli görülmekte, bu sebeple çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Yaşa dayalı ayrımcılık konusunun, diğer ayrımcılık türlerine göre daha az araştırılmış olması konunun değerini ve önemini arttırmaktadır. Literatürde yaş ayrımcılığı çoğunlukla yaşlı kişilere yönelik sergilenen olumsuz davranışları açıklamak için kullanılmış; gençlerin uğradığı yaş ayrımcılığına fazla yer verilmemiştir. Bu açıdan da gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikleri vurgulamanın, konuya farklı bir boyut kazandıracağı düşünülmektedir.

Ayrıca nitel metodolojiye dayalı olarak edinilen ve ortaya konan derinlikli ampirik veriler, konuyla ilgili yürütülecek nicel çalışmalara zemin hazırlaması açısından önem taşımaktadır. Bu bakımdan çalışmanın, gençlere yönelik ayrımcılığın yaşa dayalı görünüşleri konusu ile ilgili bundan sonra yapılacak araştırmalar temelinde, literatüre katkı sunacağı öngörülmektedir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Çalışmada yorumlayıcı anlayışa uygun olarak *nitel araştırma yöntemi* benimsenmiştir. Gençlere yönelik ayrımcılığın yaşa dayalı görünüşlerinin tespit edilmeye çalışıldığı araştırmada, kişinin duygu, tutum ve davranışlarının ardındaki dinamiklerin belirlenmesi hedeflendiği için konu itibarıyla en uygun metod olarak nitel araştırma yöntemi görülmüştür. Ayrımcılık konusunda deneyime dayalı bilgilerin önemli olduğu varsayıldığından, bu konudaki örtük yargıların nicel metod ile yeterince kavranamayacağı veya açığa çıkartılamayacağı düşünülmüştür. “Nitel araştırmalarda derine gidilerek, yüzeyin altındaki çıkarmak esastır” (Kuş, 2012: 78). Bu çerçevede, ayrımcı söylem ve pratikleri derinlemesine kavrayabilmek ve açığa çıkartabilmek için görüşmecinin hal ve tavırları, mimikleri dahi önemli görüldüğü için nitel araştırma yöntemine uygun olarak *derinlemesine görüşme tekniği* kullanılmıştır.

Derinlemesine görüşmelerde *yarı-yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu sorularına verilen cevaplara göre, görüşme esnasında farklı sorular da üretilerek, kişinin konu ile ilgili görüşleri derinlemesine anlaşılmasına ve

yansıtılmaya çalışılmıştır. Yorumlayıcı yaklaşıma göre “görüşülenler, kendi sosyal dünyalarını aktif olarak inşa eden, deneyimleyen öznelerdir; öncelikli konu, insanların deneyimlerine sahici bir kavrayış sunan verileri yaratmaktır; bunu başarmanın temel yolları yapılaşmamış, açık uçlu, genellikle derin katılımlı gözlemle temellenen görüşmelerdir” (Kuş, 2012: 120).

Yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla ‘genç’ ve ‘orta ve yaşlı kuşak’ olmak üzere iki ayrı yaş grubuna yöneltilen sorularda; yaş, cinsiyet, eğitim, meslek grubu, gelir durumu gibi sosyo-demografik soruların ardından, gençlere yönelik ayrımcı kalıp yargılar irdelenerek açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılmak suretiyle sonradan çözümlenmek üzere kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı kullanılacağı görüşme başlamadan önce kişiye belirtilerek herhangi bir tedirginlik ya da güvensizlik yaşanması engellenmiş; katılımcıların isimlerinin yayınlanmayacağı da söylenerek mülakat yapılan kişilerin çekinmeden doğruluğuna inandıkları cevapları vermesi sağlanmıştır.

Çalışma kapsamında nitel araştırma kapsamında derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler, *betimsel analiz* yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler dijital ortama aktarılmış, kuşaklararası ayrımcılığın boyutları tespit edilerek gençlerin bu söylem ve pratikleri meşrulaştırma ve içselleştirme pratikleri belirli kategorileştirmeler yapılarak değerlendirilmeye ve sunulmaya çalışılmıştır.

Veri toplama süreci, 2018 Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleşmiş, veriler her görüşme biter bitmez dijital ortama aktarılmıştır. Verilerin yorumlanmasına araştırmanın konu başlıkları belirlendikten sonra başlanılmış, bulguları ortaya çıkarma süreci literatür tarama süreciyle eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Tüm görüşmecilerle farklı zamanlarda tek tek görüşmeler yapılmış, görüşmeler ortalama bir saat sürmüştür.

1.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın asıl örneklem grubu, Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde okuyan 18-28 yaş arası ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrenciler, ikinci örneklem grubu ise 45 yaş üstü orta ve yaşlı kuşak bireylerdir. Gençlere yönelik geliştirilen kalıp yargıları, kuşaklararası ve aynı kuşakta var olan ayrımcı söylem ve pratikler ekseninde tespit etmeyi hedefleyen bu çalışmada, ayrımcı söylem ve pratikler, Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde öğrenim gören 18-28 yaş arası 26 gence ve 45 yaş üstü 20 orta ve yaşlı

kuşak katılımcıya yöneltilen sorularla saptanmaya çalışılmış, bu örüntülerin veya söylemlerin nasıl açığa çıktığı, nasıl üretildiği, nasıl meşrulaştırılıp yaygınlaştırıldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikler incelenirken genç kategorisini temsilen 18-28 yaş arası üniversite gençliğinin ele alınmasının nedeni, özellikle politik sayılabilecek sorulara bu yaş grubunun daha tatmin edici cevaplar verebileceğinin düşünülmüş olmasındandır. Ayrıca kendilerini ilgilendiren konularda karar verebilme ve toplumsal olaylara duyarlı davranabilme seviyesinin yüksek olabileceği varsayımıyla da bu yaş grubu örneklemimizi oluşturmuştur. İdealler ve gelecek beklentileri konusunda alınabilecek cevapların çeşitliliği ve bilgiye daha kolay ve rahat ulaşabilme imkanları sebebiyle, üniversite gençliğini evren olarak ele alma düşüncesi ağır basmıştır.

Araştırmada benimsenen nitel metodolojiye uygun olarak çalışmanın örneklem kümesi de nitel araştırmalarda tercih edilen örnekleme tekniklerinden faydalanarak oluşturulmuştur. Buna göre araştırmada görüşülen kişiler, *maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği* ve *teorik örnekleme teknikleri* kullanılarak seçilmiştir. Nitel metodolojiye uygun olarak yorumlayıcı bir yaklaşımla gerçekleşen veri toplama sürecinde, farklı deneyimler sunarak maksimum çeşitliliğe ulaşılabilecek profillerle görüşmeler yapılmıştır. Yaş, cinsiyet, eğitim alanı, meslek grubu, gelir durumu gibi özelliklerin farklılığı gözetilerek katılımcılar belirlenmiştir. Gençlerle yapılan görüşmelerde 18-28 yaş grubu Aydın Adnan Menderes Üniversitesi öğrencilerinin farklı bölümler ve farklı memleketlerden belirlenmesi, ilgilerin ve kültürel değerlerin çeşitliliği açısından önemli bulunarak özellikle tercih edilmiştir. Orta ve yaşlı kuşaklarla yapılan görüşmelerde de meslek grupları, gelir dağılımları ve cinsiyet farklılıkları temelinde farklı yorumlara ulaşılması hedeflenmiştir.

Teorik örnekleme tekniğine uygun olarak da derinlemesine görüşmelere başlamadan önce görüşmeci sayısı olarak herhangi bir hedef belirlenmemiş, görüşmelerden doyum sağlanıp verinin kendini tekrarlamaya başlaması noktasında, görüşmeler yeterli görülüp sonlandırılmıştır. Görüşmeci profilleri yeni bir deneyim aktarımı sağlamamaya başlayınca, araştırmanın temalarına uygun olduğu belirlenen cevapların yorumlanması aşamasına geçilmiştir.

Yapılan görüşmelerde cinsiyet ve kültürel özellikleri temel alınarak gençlerden kendilerini değerlendirmeleri de istenmiş, gençlerin kendi yaş grubuna yönelik yargıları ve

genel olarak gençlere yönelik geliştirilen toplumsal yargıların yeniden üretimine nasıl ve ne düzeyde katkıda buldukları anlaşılmaya çalışılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın da sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma örnekleminin genç kategorisinin; okuyan-okumayan, çalışan-çalışmayan tüm gençleri kapsamayıp sadece “*üniversite okuyan gençliği*” temsil etmesi, çalışmanın sınırlılığını ortaya koymaktadır. Bu noktada gündelik hayatta gençlere yönelik *ayrımcılık ve ötekileştirmeler konusundaki farkındalıklarının yüksek olacağı* düşünüldüğünden, üniversite gençliğinin tercih edildiğini söylemek uygun olacaktır. Ayrıca genç kuşak örneklem grubu oluşturulurken gelir durumu, yetiştiği çevre ve eğitim alınan bölüm düzeyinde farklılıklar, verilerin çeşitliliği açısından özellikle tercih edilmiştir.

Araştırmayı sınırlayan durumlardan biri olarak görülen farklı yaş gruplarıyla görüşmeler yapmanın zorlukları, veri toplama sürecinin uzaması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bazı gençlerin yöneltilen soruları geçiştirerek aceleci ve üstünkörü cevaplar vermesi, bazı konuların derinlemesine incelenmesine engel olmuştur. Genç katılımcıların bu tutumları, gençlerin sabırsız ve tahammülsüz oluşlarına yönelik geliştirilen eleştirileri destekler niteliktedir. Bir diğer taraftan orta ve yaşlı kuşak katılımcıların bazı sorulara uzun fakat konudan uzaklaşan cevaplar vermesi ya da farklı soruları aynı türden cevaplarla yorumlaması, araştırmanın temaları ve problemlerine uygun veriler elde edilmesini zaman zaman zorlaştırmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmanın sağladığı esneklikle bu sorunlar aşılmaya çalışılmış, yeni sorular eklenerek görüşmeler tamamlanmıştır.

2. BÖLÜM

2. TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Dijital Toplum Gençliği ve Kültürü

2.1.1. Genç Kimdir?

“Genç kimdir?” sorusuna farklı genç tanımlamalarıyla cevap verilebildiği gibi, gençlik kavramı da tarihsel ve toplumsal olarak değişiklik gösteren ve birbirinden farklı kültür gruplarında farklı algılanan, bu sebeple tek bir tanımın mümkün olamayacağı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenler genç bireyin gelişimi üzerinde aynı etkiye sahip olmadığı için tek bir faktöre bağlı kalarak gençlik tanımı yapmak doğru olmayacaktır.

Kurumların gençlik tanımlarında farklılıklar gözlenirken; ‘insanı genç kılan biyolojik yapı ve fizyolojik işleyişin yanı sıra o insanın düşünceleri ve hayat karşısında takındığı tavidir’ düşüncesinden yola çıkan yaklaşımlar da söz konusudur.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), genç tanımını yaparken, genç insanların değişken ve heterojen bir grup olduğunu, tecrübelerinin toplumlara ve kültürlere göre değişiklikler arz ettiğini vurgulamaktadır. “UNESCO’nun tanımına göre genç; öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan, kendine ait konutu bulunmayan kişidir; büyük hayal gücüne sahip, cesaretin çekingenliğe, macera isteğinin rahata üstün geldiği insandır” (Özyurt ve Doğan, 2002: 6). UNESCO ve Dünya Sağlık Örgütüne göre genç sözcüğü, 15-24 yaş aralığındaki kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır.

“Gençlik dönemi için Birleşmiş Milletler Örgütü [BM], 12-24 yaş aralığını öngörmüştür. Türkiye ise BM'nin belirlediği 12-24 yaş arasını gençlik dönemi olarak benimsemiştir. Gençlik dönemi böylece ergenlik yaşına girmeye başlamakta ve 18 yaşından sonra da görece olarak yetişkinlik dönemine adım atmış olmakla sonlanmaktadır” (Yazıcı, 2001: 9).

“Özünde biyolojik bir kavram olan gençlik, insan söz konusu olduğunda sosyal bir kavram haline dönüştüğünden, her sosyal kavramda olduğu gibi gençlik kavramı da

toplumu bilinçlendiren, yönlendiren temel faktörlerin etkisi altındadır” (Özyurt ve Doğan, 2002: 10).

Sosyal Doku Projesi Araştırmaları (2004: 21) da gençliğin biyolojik olduğu kadar hem ruhsal hem de toplumsal bir kategori olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Birçok uluslararası kuruluş 15-24 yaş aralığını genç olarak tanımlarken; kentleşme, okullaşma süreçleri, zaman ve mekan faktörleri göz önüne alınarak bu kategoriyi 15-29 yaş aralığına kadar uzatanlar da vardır. “İngiliz Milletler Topluluğu Gençlik Programı gibi örgütler, genç kişileri 15-29 yaş aralığındakiler olarak tanımlamakta; Avrupa Birliği’nin bazı raporlarında da gençler, 15-29 yaş aralığındakiler olarak tanımlanmaktadır” (Gür ve Dalmış, 2012: 15).

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak nitelenen gençlik çağı, kendine özgü yaşam tarzı, düşünme yapısı, dili kullanma ve iletişim kurma biçimi ile farklı bir dönemdir. “Gençlik dönemiyle ilgili konular yazılı tarihin başlangıcından beri, ebeveynleri, eğitimcileri, felsefecileri ve sosyal bilimcileri ilgilendirmektedir. Eski Yunan’da Aristo gençlerin değişken yapılarından söz eder ve gençleri mantıksız, dürtüsel tutkularına yenilen ve eleştiri kabul edemeyen bireyler olarak tanımlar” (Özbay ve Öztürk, 1992: 13-14).

“Einsenstadt, gençlik dönemini çocukluktan yetişkinliğe geçiş ve böylelikle toplumun bir üyesi olma süreci olarak değerlendirir” (akt. Yaman, 2013a: 43).

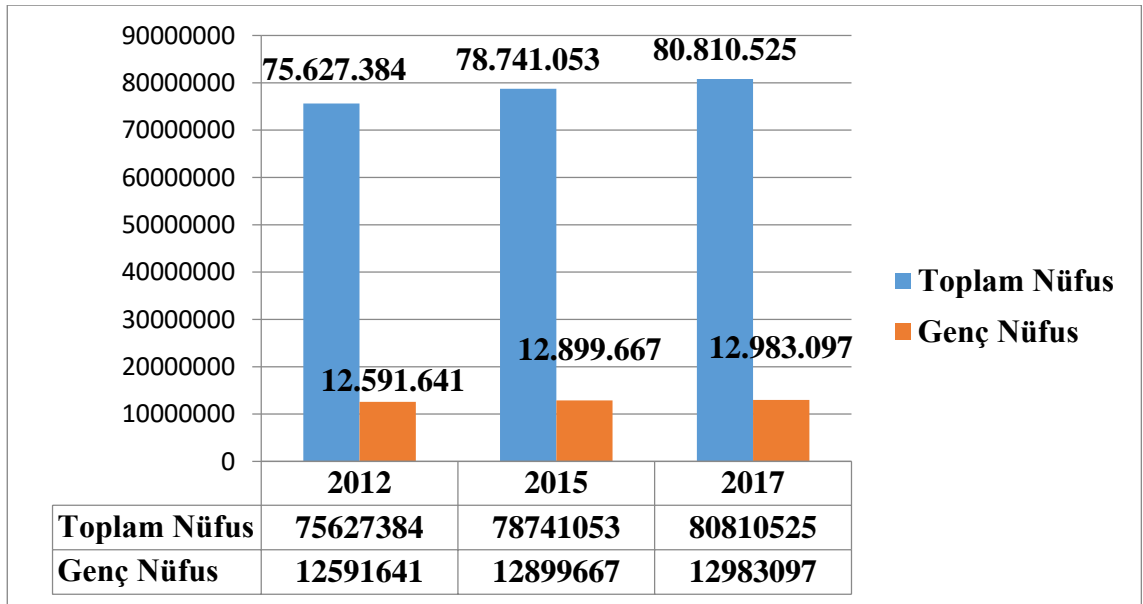
“Bourdieu (1970), gençliğin sadece bir kelime olduğunu söylerken, genç denilen kategori içinde farklı gruplardan bahsedilebileceğini belirtir. En genel şekliyle iki tür gençten söz edebileceğimizi, aynı yaşta olan çalışan ve okuyan grubun aslında farklılıklarının benzerliklerinden fazla olabileceğini söyler” (akt. Yentürk vd., 2012: 402). Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, yerleşim birimlerine ve eğitim düzeyine göre yaş kategorilerindeki ve gençlik tanımlarındaki değişikliklerdir. Örneğin çeşitli sebeplerle yükseköğrenimine devam edememiş ve erken yaşta çalışmak durumunda kalmış kişiler, erken yaşta aldıkları sorumluluklarla genç kategorisinden hızla uzaklaşmaktadır. Yine aynı şekilde köy ve kent yaşamının bireyden beklentisi ve bu yerleşim birimlerindeki yaşam tarzı da yaş kategorilerinin farklı tanımlanmasına sebep olmaktadır.

“Orta ve yükseköğrenim, kentleşme, iş yaşamına giriş yaşının ve evlenme yaşının ilerlemesi gibi gelişmelerin etkisiyle gençlik yaş dilimi uzamaktadır” (Lüküslü ve Yücel,

2013: 10). Ailelerine daha uzun süre bağımlı olan genç bir kuşak anlamına gelen bu durum, farklı sosyoekonomik statüye sahip gençler arasındaki eşitsizlikleri de arttırıcı bir rol oynamaktadır.

2.1.1.1. Gençliğe dair istatistiki veriler

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; Türkiye toplam nüfusu 2017 yılı sonu itibariyle, 80 milyon 810 bin 525 iken 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 983 bin 97'dir. Genç nüfus, toplam nüfusun %16,1'ini oluştururken, genç nüfusun %51,2'si erkek, %48,8'i ise kadın nüfus olarak kayıt altına alınmıştır. (TÜİK, 2018 Mayıs).

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2017 Haber Bülteni.

Grafik 2.1. Yıllara Göre Toplam Nüfus ve Genç Nüfus Sayıları

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) ve TÜİK verilerinden derlenen bilgilere göre, Türkiye'nin genç nüfusunun, Belçika'dan Yunanistan'a, İsveç'ten Macaristan'a, Avrupa Birliği üyesi 20 ülkenin nüfusunu geride bıraktığı dikkat çekmektedir. AB ülkeleri arasında en düşük genç nüfus oranına sahip ülke yüzde 9,3 ile Bulgaristan olurken, Bulgaristan'ı yüzde 9,6 olan genç nüfus oranlarıyla Çek Cumhuriyeti ve İspanya izlemektedir. (Yeni Birlik, 2018). Değerlendirme, Türkiye'deki genç nüfus oranınının 1980 yılından bu yana düşüş gösterdiğini belirten verilerle devam etmektedir:

“Genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1980 yılında yüzde 20,2 düzeyindeyken, 2010 yılından itibaren yüzde 17'nin altına geriledi. Söz konusu oran,

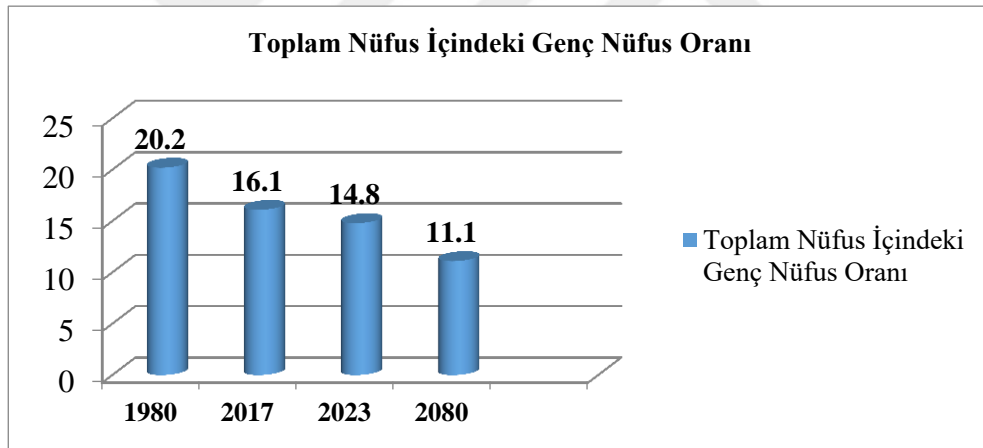
2014'te yüzde 16,5, 2015'te yüzde 16,4, 2017'de yüzde 16,1 olarak kayıtlara geçti. TÜİK'in nüfus projeksiyonlarına göre, genç nüfus oranının 2023'te yüzde 14,8'e, 2030'da yüzde 14'e, 2040'da yüzde 13,4'e ve 2080'de yüzde 11,1'e kadar düşmesi öngörülüyor.”

ADNKS sonuçlarına göre; 2017 yılında genç nüfus oranının en yüksek olduğu il, %25,6 ile Hakkari'dir. Bu ili, %23,8 ile Şırnak ve %23,6 ile Bayburt izlemektedir. Genç nüfus oranının en düşük olduğu iller ise sırasıyla; %13 ile Muğla, %13,3 ile Balıkesir ve %13,8 ile İzmir ve Sinop'tur. (TÜİK, 2018 Mayıs).

Tablo 2.1. Genç Nüfus Yoğunluğu En Yüksek ve En Düşük İller

Genç Nüfus Yoğunluğu En Yüksek İller		Genç Nüfus Yoğunluğu En Düşük İller	
Hakkari	%25.6	Muğla	%13.0
Şırnak	%23.8	Balıkesir	%13.3
Bayburt	%23.6	İzmir ve Sinop	%13.8

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2017 Haber Bülteni.

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2017 Haber Bülteni

Grafik 2.2. Toplam Nüfus İçindeki Genç Nüfus Oranı

Toplam nüfusun istikrarlı bir şekilde artış gösterdiği ülkemizde, önümüzdeki 25 sene içinde genç nüfus sayısının sabit kalacağını söyleyen Yentürk vd.'ne (2012: 12) göre Türkiye genelinde, doğurganlık oranı düşmekte ve yaşam süresi artmakta olduğu için, toplam nüfus içinde gençlerin oranı azalmaktadır. Türkiye'nin gelişim hızı yavaş olan bölgelerinde doğurganlık oranı ve yaşam süresinin toplumun geneline göre daha geç değişime uğraması Yentürk'ün açıklamasının sebebi olarak yorumlanabilir.

2.1.2. Ağ Toplumu ve Dijital Toplum Gençleri

2.1.2.1. Kuşak kavramı

Kuşak kavramı, konu ile ilgili literatür incelendiğinde, toplumsal değişmelere bağlı olarak farklılaşmalar gösteren aynı dönemde yaşamış, aynı toplumsal olaylara şahit olmuş kişilerden oluşan yaş grupları olarak karşımıza çıkmaktadır. Her bir kuşak yaklaşık 20 yıllık bir zaman dilimine tekabül etmektedir.

“Kuşak olgusunun tarihsel geçmişi incelendiğinde, bazı kaynaklarda tartışmanın yazılı temellerinin antik Yunan’a, bazılarında ise Eski Mısır Uygarlığı’na uzandığı görülmektedir” (Joshi et al., 2011; akt. Bakırtaş vd., 2016: 2). Mollaer’e (2014: 281) göre hemen hemen aynı yaşta bulunan, aynı politik, ekonomik ve sosyal olayları yaşayan kimselerin tümüne kuşak denilmektedir.

“Bir başka tanıma göre ise kuşak; kamusal, sosyal ve ekonomik olaylar gibi çeşitli kritik faktörlerden etkilenmiş, beraber aynı zamanı geçiren, doğum yılları birbirine yakın ve aynı deneyimleri paylaşan bir grup insan topluluğudur” (Kupperschmidt, 2000; akt. Bakırtaş vd., 2016: 1).

Kuşakları beş döneme ayıran Bakırtaş vd. (2016: 3) bu kuşakları; Sessiz Kuşak (1925-1945), Baby Boomers (1946-1964), X Kuşağı (1965-1979), Y Kuşağı (1980-1999) ve Z Kuşağı (2000 ve sonrası) olarak sıralamaktadır. Toplumsal değişmelere bağlı olarak aynı kuşağın ilk yıllarında doğanlarla son yıllarında doğanlar arasında farklılaşmaların gözlenmesi toplumsal değişimin hızını göstermektedir.

“Çağdaş teknolojik gelişmeye koşut olarak görülen hızlı toplumsal değişme, kuşaklar arasındaki farklılaşmayı arttırmaktadır. Çünkü temel tutumların kazanıldığı dönemin koşulları bir kuşaktan ötekine değişmektedir. Hatta aynı kuşak içinde birkaç yıllık farklılıklar bile bazı koşullarda önem kazanmaktadır” (Kışlalı, 1976: 129).

“Kuşağı oluşturan bağdan bahseden Mannheim, aynı zamanda kuşağın kendi içinde homojen olmadığını da altını çizerek her kuşağın içinde var olan farklı kuşak kümeleri olduğunu da belirtir” (Lüküslü ve Yücel, 2013: 12).

Gençliği her dönemin kendi koşulları çerçevesinde tanımlayan Bülbül’e (2017: 60) göre; 1980 öncesi gençlere bakıldığında daha ideolojik ve çatışmacı, 1980-2000 gençliğine

bakıldığında apolitik, 2000 sonrası gençlerine bakıldığında her şeyi tüketen bir gençlik profili dikkat çekmektedir.

Araştırmamızın örneklemini oluşturan 18-28 yaş arası gençlik kategorisi kuşak sınıflandırmasına göre Y Kuşağına tekabül etmektedir. Bu nedenle Y kuşağının karakteristik özelliklerini ve bu özelliklerin oluşmasında etkili olan faktörleri saptamak için söz konusu dönemin en önemli özelliği haline gelen teknolojik gelişmeleri ve dijitalleşen hayatlarımızı incelemek zorunlu hale gelmektedir. Gençlik dönemi araştırmaları yapılırken, gençliğin niteliklerinin toplumdaki topluma, dönemden döneme, kültürden kültüre değişimler gösterdiği tespitinden yola çıkarak günümüz toplumunun teknolojiyle harmanlanmış dijital gençlerinin özellikleri göz ardı edilmemelidir.

“Son yıllarda gerek dünyada gerekse de Türkiye’de iletişim ve bilgi teknolojisi alanında yaşanmakta olan toplumsal değişim, hiç şüphesiz çok boyutlu ve farklı toplumsal kesimleri ve yaş gruplarını (kuşakları) birlikte etkileyen bir sürece işaret etmektedir” (Ünal, 2017: 2511).

“Günümüz insan ilişkilerinde teknolojinin kapladığı alan geçmişe oranla muazzam bir hacme ulaşmıştır; ilişkilerin şeklini, düzeyini haliyle bütünüyle değiştirmiş, (dijital dolaylı) yeni ilişkilendirme pratikleri yaratmıştır” (Toprak vd., 2014: 152). *Y Kuşağı* tamamen dijital bir hayatın içine doğmamış olmasına rağmen, teknolojiye adapte olmuş, her türlü işinde dijitallikten faydalanan bir nesil, zaman ve mekan sınırlamasını ortadan kaldıran dijital çağın nesli olarak tabir edilmektedir. Dünyanın dört bir yanına hızlı ve sürekli olarak ulaşabilen bilgi paylaşımı sayesinde bu kuşağın bireyleri birbirleriyle benzerlikler göstermektedir. “Bu neslin mensupları, haberleri online izliyor, alışverişini internette yapıyor, bilgiye diledikleri yerden erişebiliyor ve sosyal mecralar aracılığıyla birbirleriyle kolayca bağlantı kurabiliyorlar” (Karahasan, 2018: 27). *Dijital yerliler* olarak da tanımlanan Y Kuşağının en karakteristik özelliği, iş yaşantıları dahil gündelik hayatlarında dijital ürünler aracılığıyla ilişkilerini biçimlendiriyor olmalarıdır.

“Y kuşağı, dijital göçmenlerden çok dijital yerlilerdir. Onlar hayatlarının bütününe dijital bir çerçevede geçiren ilk nesildir ve bilişim teknolojileri onların iş ve günlük hayatlarını en derinden etkilemektedir” (Bakırtaş vd., 2016: 12).

2.1.2.2. Dijital toplum gençlerinin özellikleri

Günümüz toplumu, enformasyon çağı olarak tanımlanan, bilgiye çeşitli teknolojik araçlar vasıtasıyla rahatlıkla ulaşılabildiğimiz bir yapı sergilemektedir. Bu noktada 21. yüzyılın dünyasını karakterize ederken Castells'in "*Ağ Toplumu*" kavramsallaştırmasını hatırlamakta fayda vardır. Castells'e (2005a) göre bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle küresel anlamda ortaya çıkan dönüşüm ağ toplumunu oluşturmaktadır. Ağ toplumunun en belirgin özelliği, zaman ve mekan sınırlamasını iletişim araçları ile tamamen ortadan kaldırmasıdır. Böylelikle insanlar bugün sosyal ağlar aracılığı ile sanal ortamlarda örgütlenmekte, fikir ve düşüncelerini paylaşmakta, güncel haberleri takip etmekte ve iletişime geçmektedir. "Aradığı her şeyi sosyal ağlarda bulan insan, zamanla mobil iletişim araçları ve sosyal medya sitelerinden başka iletişim araçlarına ihtiyaç duymamaktadır. Bu ortamları sosyalleşme aracı olarak gören bireyler zamanla gerçek ilişkilerini azaltmaktadır" (Aktaş ve Çaycı, 2013: 2).

21. yüzyıl toplumunu ağ toplumu olarak kavramsallaştıran Castells ve Jan Van Dijk (2016) gibi düşünürler; ağların, bireyler arasındaki sosyal ilişkilerin temelini oluşturduğunu, yüzlerce zayıf bağın genişlemesine ve güçlenmesine yardımcı olduğunu belirtmektedirler. "Castells'e göre enformasyonu ön plana çıkaran ağ toplumu bilişim teknolojileri tarafından harekete geçirilen, bilişim ağlarında oluşan ve tüm küreye yayılmış yeni bir toplumsal organizasyon yapısıdır. Bu yapı insanlar arasında kültür aracılığıyla şekillenen bir etkileşim ortaya koyduğu gibi; üretim, tüketim ve güç ilişkilerini de etkilemiştir" (Castells ve Cardoso, 2005; akt. Yeşiltuna, 2015: 217). Jan Van Dijk (2016: 38) iletişim ağlarının modern toplumdaki insanlar için vazgeçilmez hale geldiğini ve giderek artan biçimde, çevrimdışı dünyadaki sosyal ağlarla kaynaşarak ağ toplumunu oluşturduğunu ifade etmektedir.

McLuhan (1966) "Teknolojik determinizm kuramında, iletişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemelerle iletişimin yeniden biçimlenmesine dolayısıyla da iletişim araçlarındaki değişimlere paralel olarak toplumsal iletişim modellerinin de değişmesine vurgu yapmaktadır" (akt. Aktaş ve Çaycı, 2013: 3). Örneğin, 10 yıl öncesine kadar belirli mekanlarda bir araya gelip kutlanan özel günler, şimdi elektronik postalarla, sanal ortamlarda günler öncesinden hatırlanılmakta ve bir satırlık ya da birkaç kelimelik kutlama mesajlarıyla geçirilmektedir. Bankacılık hizmetlerinden, vatandaşlık iş ve işlemlerine, ticaretten eğitime kadar çok geniş bir alanı dijitalleştiren bu yapı, bireyler arası ilişkileri de

etkilemektedir. Devrim niteliğindeki bu dijitalleşmenin başını çeken faktör *internet*, günlük yaşamımızda çevrim içi hayatlar yaşamamızı zorunlu kılmaktadır.

Maigret (2016: 329), interneti, evrenselliğiyle, esnekliğiyle, aktarım biçimleri ve kullanımının az masraflı olması sebebiyle geleceğin tek medyası olarak görmektedir. “İnternet küresel ve yerel olan arasındaki sınırları belirsizleştirerek iletişim ve etkileşimde yeni kanallar açarak ve giderek daha fazla günlük işin çevrim içinde halledilmesini sağlayarak, günlük yaşamın sınırlarını dönüştürmektedir” (Yeşiltuna, 2015: 211).

Toplumsal değişimlerden en çok etkilenen ve en hızlı bu değişime adapte olabilen kesim olarak gençlik, dijitalleşmiş ilişkiler kurmaya son derece elverişli bir şekilde teknolojinin olanaklarını sonuna kadar kullanarak dönüşüme en büyük katkıyı sunmuştur. “Nasıl ki Sanayi Devrimi işçi sınıfı üzerinden bir siyasal ve toplumsal değişim meydana getirdi; bilgi çağı ve iletişim devrimi dediğimiz süreç de gençlik olgusu üzerinden, hızlı bir dönüşüm meydana getirdi” (Coşkun, 2015: 158).

“İnternet, dijital teknolojiler, akıllı cihazlar ve sosyal mecra döneminde yetişen gençler, hızla tüm toplumları etkileyecek bir güç haline geliyor. ‘Millennials’, ya da Y ve Z nesli kategorileriyle tanımlanan bu yaş grubu üzerine dünyada pek çok araştırma yapılıyor; makaleler, raporlar ve kitaplar yayımlanıyor. Gençlerin değer yargıları, siyasi tercihleri, tüketim alışkanlıkları ve beklentileri anlaşılmaya çalışılıyor. Uzmanlar teknolojiyle büyüyen nesillerin düşünce ve davranış kalıplarının önceki nesillere göre büyük farklılık gösterdiği konusunda aynı fikirdeler” (Karahasan, 2018: 13).

“Y kuşağını diğer kuşaklardan ayıran karakteristiklerinden biri de internet gibi modern teknolojilere genç yaştan itibaren maruz kalmalarıdır” (Bakırtaş vd., 2016: 13).

TÜİK verilerinden Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’na (2018) göre, 2017 yılında %66.8 olarak belirlenen internet kullanan bireylerin oranı 2018 yılında %72.9’a yükselmiştir. Her on hanenin sekizi internet erişim imkanına sahipken, İnternet üzerinden alışveriş yapma oranı %29.3 olmuştur. Habitat verilerine göre (2017) gençlerin internete erişmek için en sık kullandıkları cihaz, %91’lik bir oranla akıllı telefonları olmuştur.

Milenyum Kuşığı kavramsallaştırmasıyla da karşımıza çıkan bu kuşak, kendinden önceki kuşaklara kimi zaman radikal görünse de teknolojiye hakim olmaları sebebiyle daha temkinli ve özgüven sahibi olarak görülebilmektedir.

“Milenyum kuşığı, büyük ölçüde eski ve belki de daha temkinli kuşakların tamamlama cesareti gösteremediği değişiklikleri gerçekleştiriyor sadece. Mahalledeki bu yeni çocuklardan; dövme, hızlı ve kirpi saçlılardan oluşan bu tuhaf derlemeden öğrenecek çok şey var. Milenyum kuşığı bu zamana dek karşılaştığımız en hayret verici kuşığı temsil ediyor; ne de olsa onlar sosyal etkileşimlerini dijital iletişim üzerinden gerçekleştiren ilk kuşak” (Gross, 2017: 4).

Akıllı telefonları veya tabletleri üzerinden internette sörf yapan, istedikleri her şeyi kolaylıkla yapabilen Milenyum Kuşığı için bilgi akışının sürekliliği vazgeçilmezdir. “Örneğin; sosyal ağlar, iş bulmak, ürünler, hizmetler, okullar, işverenler ve seyahat ve gezi yerleri hakkında kökleşmiş bilgileri almak gibi çoklu işleri yapabilirler” (Bakırtaş vd., 2016: 13).

“Yeni medya teknolojileriyle etkin birer aktör rolüne bürünen kullanıcılar, bu yeni ortamların her birini deneyimleyerek katılımcı bir kimlik taşımaktadırlar” (Yeşiltuna, 2015: 218). Gençlerin özellikle politik söylemler içeren konularda interneti, çoğunlukla da internetin en çok kullanılan mecralarından biri olan sosyal ağları kullanarak etkin bir aktör oldukları gözlemlenmektedir. “Sosyal medyanın dikkat çeken bir yönü de bu kadar kısa süre içerisinde, ekonomik, psikolojik, sosyal, kültürel ve siyasal bir güç olarak birey ve kitleleri etkilemesi ve onları çeşitli konularda harekete geçirebilmesi, farklı mekanlardaki insanları ve kitleleri bir araya getirerek, aralarındaki iletişimi yoğunlaştırabilmesidir” (Öke, 2018: 56).

“Tokunaga, sosyal paylaşım ağlarının bireylere sunduğu dört özelliğe dikkat çekmektedir: Bilgiye kolay erişebilirlik, çeşitli bilgi türleri, profil bilgisinin arşivlenmesi, coğrafi mesafe tanımsızın bilgiye gizli erişim” (Tokunaga, 2011; akt. Ünal, 2017a: 2553).

“Sosyal medyada internet tabanlı bir sistemde kullanıcıların ürettikleri içerikleri diğer insanlarla paylaşmaları ve bu kapsamda yeniden etkileşimler oluşturmaları söz konusudur. Sosyal medyanın tanımlayıcı kullanıcı esaslı içerik oluşturma fonksiyonu görsellerin kullanımı, bilginin üretimi ve yayımı ve buna dayalı olarak yeni siyasal ve toplumsal hareketleri etkileme şekliyle önemli bir konuma gelmektedir” (Beşirli, 2013:

146). Politikacılar için de durum farklılık göstermemekte, siyasilerin sosyal ağlar üzerinden özellikle gençlere ulaşma çabası dikkatten kaçmamaktadır.

“Politikacıları yeni medya teknolojilerini kullanmaya yönelten bir diğer önemli etken, sosyal medyanın gençler arasında oldukça yaygın olarak kullanılmasıdır. Yeni neslin haberleri daha çok internet ve sosyal paylaşım siteleri üzerinden takip etmesi ve görüşlerini yine bu araçlar üzerinden ifade ediyor olması, politikacıların gençlere ulaşmasında sosyal ağların en önemli iletişim aracı haline gelmesine sebep olmakta ve sosyal medyada daha aktif olan politikacının, gençler arasında daha çok tanınmasına yol açmaktadır” (Yeşiltuna, 2015: 230).

“Sosyal paylaşım ağlarının veya dijital sosyal ortamların popülaritesindeki artışla birlikte, bireylerin sosyal ve siyasal konularda çevrimiçi tartışmalar yapma potansiyeli hızla artmıştır” (Ünal, 2017: 2512).

Türkoğlu (2010: 301) kitleleri yönlendirmede en büyük tehdit unsuru olarak gördüğü medyanın saltanatını; internetin, kitleler üzerinde çok daha güçlü bir etkiye sahip olması sebebiyle sarstığını savunmaktadır. Türkoğlu’na göre, sosyal ağlar üzerinden uygulanan sansürleme, içgüdüsel olarak bu tehdit algılamasının idrak edilmekte olduğunun bir göstergesidir.

2000 yılından sonra doğanları kapsayan Z Kuşağı, her ne kadar 18’in altındaki yaş grubuna karşılık gelmesi sebebiyle araştırma alanımızı oluşturmasa da, söz konusu kuşağın özellikleri gelecek nesil gençlerinin karakteristiğini anlamak açısından incelenmeye değer bulunmaktadır. “Y Kuşağından farklı olarak bu kuşağın, internet ve yeni teknolojilerin öncesindeki bir hayatı deneyimleme şansları hiç olmamıştır. Oyuncak yerine tabletlerle eğlenen, tüm ekranlara dokunmak isteyen, altı yaşından büyük olanların yarısından fazlasının sosyal medya ağlarını kullandığı bir kuşağı temsil etmektedir” (Marketing Türkiye, 2016a).

Z Kuşağı bireylerinin dijital bir dünyaya doğmuş olmalarından dolayı, Y Kuşağından daha fazla internet uzmanı olacakları, tüm ilişkilerini sanal ortamda kuracakları için bireysel düşünmeyi daha çok benimseyecekleri söylenebilir. Kanımca günümüz gençliğinin en büyük sorunu, toplumsal düşünmeden uzak bireysel düşünme, kendi menfaati uğruna toplumun menfaatlerini yok saymadır; bu düşüncüyü doğrulayacak veriler bulgular bölümünde sunulacaktır. Bakırtaş vd. (2016) Z kuşağını; sosyalleşmeyi sevmeyen, sanal

ortamda ilişki kurabildikleri için fiziksel olarak tek başlarına ve yalnız kalmayı tercih eden bir kuşak olarak tanımlanmaktadır.

Z Kuşağı bireylerinin bilgiyi odağa alan yaklaşımları, eğitime önem vermeleri, kendine olan güvenlerinin yüksek olması, ne istediklerini ve ne istemediklerini bilerek kendilerini iyi ifade edebilmeleri olumlu özellikleridir. Bu kuşağın olumlu özelliklerinin yanı sıra olumsuz yanlarına da vurgu yapmak gerekirse, ‘bireyselleşme ve yalnızlaşma’ ön plana çıkmaktadır. Bu düşünceyi destekleyen bir değerlendirmeye aşağıda yer verilmiştir:

“Z kuşağının artıları kadar eksileri de vardır. Örneğin bu özel çocuklar, toplumdaki çok bireyselliği savunduklarından, ikili ilişkilerde pek de başarılı sayılmazlar. Yüz yüze iletişime ziyade, sosyal mecraları öncelikli tutmaları da zaman zaman yalnız kalmalarına neden olabilir. Takım çalışmasına yatkın olmamaları, istediklerinden emin ve kurallardan hoşlanmıyor olmaları da, başta ailesi ve arkadaşları olmak üzere, pek çok kişiyle çatışmaya girmeleriyle sonuçlanabilir” (Milliyet, 2016).

Z Kuşağı üzerine araştırmalar yapan Thomas Koulopoulos ve Dan Keidsen’in (2014) ‘Z Nesli Etkisi: İş Yaşamının Geleceğini Biçimlendiren Altı Güç’ başlıklı kitapta, Z Kuşağı ile ilgili elde ettikleri veriler, ilgi çekici boyutlardadır. Koulopoulos ve Keidsen’e göre, günümüz dünyasında cep telefonu sayısı insan sayısını geçmiş bulunmaktadır. Bir başka ilginç veri de, “teknoloji kullanımı açısından Z nesli ile büyükbabaları arasındaki farkın, Plato ve Gutenberg arasında geçen iki bin yıl boyunca yaşamış nesiller arasındaki farktan bile daha büyük olduğu yönündedir” (Karahasan, 2018: 33-34). Tüm bu göstergeler etrafı dijital öğelerle donatılmış günümüz bireyinin, geçmiş dönemlere kıyasla teknolojik açıdan ilerlemesine dikkat çekmektedir.

2.1.3. Gençlik ve Kültür

Gençlik toplumsal yaşam döngüsünde itici bir güç konumundadır; çünkü toplumun en dinamik, toplumsal değişimlerden en çok etkilenen ve bu değişimlere en çabuk ayak uyduran kesimi gençliktir. Dünya nüfusunun yaşlanmasına bağlı olarak üretken ve aktif bir kesim olan gençliğin önemi daha da artmaktadır.

Birey çocuklukta önce aileden aldığı eğitimle, sonra da okul eğitimiyle toplumsallaşır. Çocukluğun ilk evrelerinden başlayan toplumsallaşma, gençlik döneminde

çok sayıda grupta toplumsallaşmayla devam eder. Her birey kendi toplumunun ve kültürünün içinde toplumsallaştığı için bu kültürün özellikleriyle çevrelenir ve bu özelliklerle kendine bir karakter yaratır. Milli kültür, milletleri birbirinden ayırır, her kültürün kendine has özelliklerinin olduğu bir kavram olduğundan, gençlerimizin karakteristik özelliklerinin oluşumunda da etkili bir faktör olarak baş göstermektedir.

“Gençlere milli kültür duygusu kazandırmak, milli kültür bilincini aşlamak ve milli kültür bilgisini vermek, onların gelecek nesilleri de böyle bir duruma getirebilmeleri bakımından gereklidir” (Tezcan, 2015: 2).

“Genç kimliği toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı içerisinde oluşur. Bu çerçevede, Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısına ve değişimlere göre gençliğin kimliğinin de biçimlendiği görülmektedir” (Bayhan, 2015: 363).

Türk toplumu geleneksel yapısından teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle günden güne uzaklaşmakta, bu değişim yaş kategorilerine de yansımaktadır. Büyüklerine değer veren, onların tecrübelerinden yararlanmak isteyen bir yapıdan, kendisinden büyüklerin bilgilerine ihtiyaç duymayan hatta onları maddi ve manevi bir yük olarak gören bir anlayışa doğru evrilen bir kültürün oluşmaya başladığı söylenebilir.

“Geleneksel toplumlarda yaşlılığın, deneyimi ve bilgeliği temsil ettiği bir düzenden, merkezine üretimin ve çalışmanın konulduğu modern sanayi toplumlarına geçilmesiyle beraber özellikle aydınlanma ideolojisinin de etkisiyle çocukluk ve gençlik eğitilmesi ve inşa edilmesi gereken bir toplumsal kategori olarak tanımlanır” (Lüküslü, 2015a: 92-93). Osmanlı İmparatorluğu döneminde 19. yüzyıldan itibaren gençliğin siyasal bir proje olarak inşa edilmeye başlandığını ve gençliğe imparatorluğu kurtarma gibi siyasal bir misyon verilmesinden ve Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber bu misyonun daha da güçlenerek Cumhuriyetin sembolü haline gelişinden bahseden Lüküslü, (2015: 93) bu tanımlamasını *gençlik miti* olarak kavramsallaştırmıştır. Bu denli güven duyulan ve siyasal bir misyon yüklenen gençliğin eril yönetimden bağımsız bir hareket içinde otoriteye karşı muhalefet etmesi, o yıllarda da hoş karşılanmamaktadır. Keyif'in (2013) Lüküslü ile yaptığı röportajı aktardığı yazısında Lüküslü, gençliğe bakış açısında ciddi sorunlu bir durum olduğu söylemekte ve şöyle devam etmektedir: “Gençleri anlamak yerine övgü ile yergi arasında giden bir gençlik algısı mevcuttur. Bir yanda gençlerin geleceğimiz olduğu, pırıl pırıl gençlerimizle gurur duyma duygusu, diğer tarafta ötekileştirilen, yaftalanan, tehdit olarak

görülen bir gençlik algısı. Her ikisini de sorunlu görüyorum çünkü her ikisi de aynı madalyonun iki farklı yüzü gibi” (Keyif, 2013).

Osmanlı'nın son dönemlerinde devleti yeniden canlandırma politikasıyla ortaya çıkmış Jön Türkler hareketinden, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Atatürk'ün Gençliğe Hitabe'sinde de bahsettiği Cumhuriyetin temel hedeflerine bağlı politik duruşa sahip bir gençlik imgesi, toplumsal değişim açısından önemli role sahip olmuştur. “Mustafa Kemal Atatürk, Gençliğe Hitabe'sinde Cumhuriyet'i, gençlere emanet ederken, bir yandan gençliğe verdiği önemi gösteriyor, diğer yandan gençliği devlet merkezli düşünmeye ve hareket etmeye çağırarak, politik ekseninde tanımlıyor, yani gençlik mitinin devamını sağlıyordu” (Lüküslü, 2015: 15). “Cumhuriyetin birinci kuşağı olan 1923-1950 dönemi öğrenci hareketleri incelendiğinde gençlerin de kendilerine verilen devlet merkezli ve politik eksenli rolü içselleştirdikleri görülmektedir” (Bayhan, 2015: 365).

Toplumsal konulara son derece duyarlı olan gençlik mitinin gençleri eğitimidir ve toplumcu bakış açısıyla sorunlara çözüm üretmeye çalışmaktadırlar. “Gençlik miti aynı zamanda gençlerin kendi sorunlarının yanında/dışında tüm toplumun sorunlarına odaklanmalarını da beraberinde getirir” (Lüküslü, 2015a: 99).

Toplum içinde varlığını sürdüren tüm yaş gruplarının toplum hakkında göstergelere işaret etmesinin yanı sıra, genç kesimin toplumun aynası olması daha baskın bir şekilde kendini göstermektedir. Çünkü gençlik bizim toplumumuzun çoğunluğunu oluşturan, gerek iş gücü gerekse toplumu ilerletmek anlamında en dinamik potansiyele sahip önemli bir kesimdir. Bu sebeptendir ki, gençliğin sorunları, içinde yaşadığı toplumun sorunlarıdır, toplumun aynası olan gençlik, toplumun karakteristik özelliklerini ortaya koyan önemli bir göstergedir.

2.1.3.1. Gençlik alt kültürleri

“*Alt Kültür*; aynı kültür içerisinde yer alan, diğer gruplardan davranış, karakteristik örnekleri itibariyle farklılaşan, bir kültürdeki gruplar olarak tanımlanabilir” (Stanton et al., 1997; akt. Bakırtaş vd., 2016: 49).

Her toplumda egemen olan kültür içinde gençlerin kendilerini farklı bir biçimde ifade etme amacıyla geliştirdikleri farklı norm ve değerlere göre davrandıkları alt kültürler söz konusudur.

Gençlik alt kültürleri, toplumda var olan ana gençlik kültürünün bir parçası gibi görünmekle birlikte tutum ve davranışlar özelinde farklılıklar gösteren bir kültürdür. Bu farklılıklar konuşma biçimleri giyim tarzları, inanç biçimlerinde kendini gösterir. Alt kültürler, marjinal yapılarıyla toplumda dikkat çekmektedir.

Araştırmamızın örneklem gruplarından biri olan *Üniversite gençliği* de bir alt kültür olarak tanımlanabilir. Üniversite eğitimi gören gençler eğitimlerine ve sosyal koşullarına uygun kimlikler geliştirmektedirler. “Üniversite gençliği, genel nitelikleri, yaşı, cinsiyeti, aile durumu, yetiştiği öğrenim kuruluşları ve çevre özellikleri açısından bir alt kültür oluşturmaktadır. Üniversite gençliğinin deneyimlerine dayalı olarak geliştirdiği kişilik yapısı ile sürdürmekte olduğu yaşamı arasındaki uyumu ve geleceğe güvenle bakmalarına etki eden iç güçlerini saptamak gençliğin birtakım sorunlarına ışık tutacaktır” (Akan, 1994: 873).

Üniversite gençliği ya da *elitist gençlik* gibi eğitim seviyesi ve ekonomik düzey olarak daha yüksek seviyede kişilerin oluşturduğu grupları da alt kültür kavramı içinde tanımlıyor olsak da, literatürde genellikle alt kültür kavramı toplumsal dışlanmışlığa maruz kalmış, marjinal görünüm ve tavırlar sergileyen bireyler için kullanılmaktadır. Yaman’a (2013a: 59) göre “alt kültür kavramı, genelde toplumsal anlamda alt sınıfları ve düşük statülü bireyleri, sapkın davranışlar sergileyen madde bağımlıları ve suçluları, toplumda farklı olarak algılanan gençlik gruplarını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır.”

“Sosyoloji literatüründe de alt kültür kavramı, 1947 yılında Mc Lung Lee ve M. Gordon tarafından ilk kez kullanılmıştır” (Yaman, 2013a: 57).

“Gordon’a göre alt kültür, ulusal kültür içerisinde; sınıf, etnik köken, bölge ve kırsal bölge veya kent sakinliği, dini inanç gibi ögelere ayrılabilen toplumsal koşulların birleşiminden oluşan, ama bir araya geldiklerinde kültürdeki birey üzerinde bütüncül bir etkisi olan işlevsel bir bütün oluşturan bir alt bölümdür” (akt. Karaaslan, 2008: 5).

Homojen bir gençlik tanımının yapılamayacağı daha önceki kısımlarda belirtilmişti. Alt kültürlerin çeşitliliği bu düşünceyi pekiştirmektedir.

“Gençlerin yüklendikleri, seçtikleri yahut itildikleri aidiyetler, gençlerin kentsel mekandaki toplumsal yaşamda aktif rollerini, dış görünüşlerini, hedeflerini ve söylemlerini doğrudan etkileyen ve bu alanlarda gözlemlenebilen unsurlardır. Üst-

orta sınıf gençlerin ve diğer tüm gençlerin söyleminde, algısında belirli anlamları, sosyal temsilleri bulunan apaçi, kıro, amele, varoş, tiki, concon, ciks kelimeleri; kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda ayrılmış, homojen olmayan bir gençlikle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir” (Lüküslü ve Yücel, 2013: 90).

Bayhan (2015) gençlik sosyolojisi araştırmalarında, kimlik çalışmalarının özellikle küreselleşmenin yoğun bir şekilde etkisini gösterdiği 2000’li yıllardan sonra arttığını belirtmektedir. Bu araştırmalardan Nilüfer Göle (1993) tarafından UNESCO desteği ile yapılan ve kitap olarak yayınlanan ‘Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme’ adlı eser dikkat çekmektedir. *İslamcı gençlik*, İslamcı kimliğe sahip üniversite gençleri üzerine yazılan kitabın sunuş yazısında Göle (1993: 9), kitabın amacının “İslamcı kız öğrencilerin gözlemlenebilir hareketlerinden yola çıkarak, modernlik ve İslam sorunsalına yeni bir açılım kazandırmak” olduğunu ifade etmektedir. Buradaki İslamcı gençlik vurgusu, siyasi otoritenin *dindar nesil* politikasıyla örtüşmekte, bu politika araştırma konularına da yansımaktadır.

Apaçi gençlik de İslamcı gençlik gibi 2000’li yıllara damgasını vurmuş bir alt kültür olarak nitelendirilebilir. Apaçi gençliğinin saç şekilleri, apaçi müziği diye tanımlanan müzik çeşidindeki dansları, giyim tarzları ve toplum içinde dikkat çekme çabaları, akla gelen en önemli özellikleridir.

“Punklar, Emolar ve Hippiler gibi alt kültürlerin çoğu, dominant hegemonyaya karşı ideolojik ve sosyokültürel bir direniştir. Üyelerinin çoğunu gençlerin oluşturduğu alt kültürler; yetişkinlerden miras kalıp, dayatılan rollere karşı bir cevap olarak ortaya çıkmıştır. Bu reddediş sayesinde bulunan kimlik, gençlerin kendilerini anlamlandırmalarını da sağlamıştır. Alt kültür, popülerlikten ne kadar uzakta ve toplumdaki ne kadar dışlanıyorsa; o alt kültüre ait giyim tarzı, müzik ve davranışlar da o kadar belirgin ve ayırt edici nitelik kazanır” (Ahmed, 2017).

Medyanın, alt kültürlerin ve bu kültürlere karşı olumsuz yargılar oluşmasındaki misyonu, göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husustur. “1990’lı yıllarda müzik akımları kaynaklı alt kültürler üzerinden kimliklenen gençlik grupları sadece ayrımcılığa, dışlanmaya tabii tutulmakla kalmayıp aynı zamanda tehdit olarak da algılanmış, medya tarafından hedef gösterilmiştir” (Lüküslü ve Yücel, 2013: 17).

Kolektiflik duygusundan uzaklaşarak bireyci bir yaşam tarzıyla toplumsal olan her şeye ilgisiz bir tutumun, umursamaz tavırların hakim olduğu ortamlarda alt kültürler, kendine daha kolay yayılma imkanı bulmaktadırlar. Alt kültürler, toplumdaki çeşitliliği göstermesi sebebiyle, toplumun yapısını ve sorunlarını daha iyi anlayabilmek için araştırılması gereken bir konu olarak önem taşımaktadır.

2.1.4. Gençlik Sosyolojisi

Dünya genelinde gençlik sosyolojisi ile ilgili çalışmalarda, özellikle 1960'larla beraber, gençlerin toplumsal olaylarda oynadıkları etkin role paralel bir şekilde artışlar gözlenmektedir. Gençlik sosyolojisi, toplumsal kategori olarak gençlik ve kuşaklar üzerine araştırmaların yapıldığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ülkemizde bir toplumsal kategori olarak gençlik üzerine odaklanan bilimsel çalışmaların literatürde geniş bir yer edindiğini söylemek pek mümkün değildir.

Lüküslü (2013) gençlik sosyolojisi araştırmalarının, gençlik döneminin toplumdan topluma, dönemden döneme, kültürden kültüre nasıl değişimler gösterdiğini analiz etmeye çalıştığını ifade ederek Türkiye sosyolojisinde gençliği toplumsal bir kategori olarak analiz eden, gençlerin toplum içinde yaşadıklarını anlamaya çalışan araştırmaların sayısının çok fazla olmadığını söylemektedir.

Gençlik sosyolojisi, sosyolojinin alt disiplinlerinden biridir. Yaman'a (2013: 117) göre "Akademik çalışmaların tematik olarak daha ziyade gençliğin sorunları, gençlik araştırmaları, kuşak çatışması, gençliğin eğitimi, gençlik kültürü, gençlik ve kimlik konuları etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Akademi dışı üretimlerde ise gençliğe nasihat verme ve ideolojik olarak bakış açısı kazandırma gayreti ile gençliği ve gençlik dönemini idealleştirme tavrı öne çıkmaktadır."

Yaman (2013) gençlik sosyolojisi alanında 1923'ten bu yana hazırlanan makale, kitap, tez ve bildiriye bakıldığında, bu alanda yaklaşık 800 eser bulunduğunu, bunun da Cumhuriyet tarihi boyunca sene başına ortalama 9 yayına denk geldiğini belirtmektedir. Bu veriler de sosyolojinin, gençlik konusuna ilgisinin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Gençliğin siyasal iktidarın özelliklerine ve tavrına göre değişen ve şekillenen bir yapısının olması, gençlik araştırmalarının da siyasal ve toplumsal yapıya göre azalan ve artan bir nicelik kazanmasına sebep olmuştur. Yaman'a (2013) göre Cumhuriyetin ilk

dönemlerinden 1950'lere kadar olan dönemde gençliğe adabı muâşeret kurallarını öğretmek ve nasihat vermek suretiyle yapılan yayınlar, 50'lerden sonra Türkiye'nin siyasi sisteminde çok partili hayata geçilmesi ile değişikliğe uğramıştır. 50'lerden sonra üniversite sayılarındaki artış da gençlerdeki değişikliklerin rahatlıkla gözlenmesine, gençlerin siyasi bir aktör olarak yükselmesine olanak sağlamıştır. "1968 yılı dünya gençliği için bir dönüm noktası olarak belirirken, Türkiye'de de gençlik ve öğrenci hareketlerinin öne çıkmaya başladığı bir dönemin kapısı aralanmaya başlamış; bu kapsamda özellikle 1968 öncesi ve sonrasında meydana gelen gençlik olaylarını tahlil eden, gelişim seyrini takip ve analiz etmeye dönük çalışmaların öne çıktığı bir döneme girilmiştir" (Yaman, 2013: 119).

Bu tarihten sonra gençlerin hiç olmadığı kadar siyasetin içinde olduğu gözlemlenmiş, üniversitelerdeki eğitimi ve sistemi eleştiren, sınıfsal ve ideolojik çatışmaların konu edildiği çalışmalar dikkat çekmeye başlamıştır. Özellikle 1960'dan sonra dünya genelinde öğrenci hareketleri ile yoğunluk kazanan gençlik hareketleri sebebiyle, politik toplumsallaşma gençlik çalışmalarında ön plana çıkmaktadır. Söz konusu tarihlere öğrencilerin siyasal düzen üzerindeki etkileri, bu çalışmaların yapılmasında etkili olmuştur.

"1980 darbesi sonrası siyasal atmosferde yaşanan kaotik durum, Türkiye'de siyasetin uzunca bir süre resmen askıya alınması, gençlik hareket ve örgütlerinin darbe sürecini hazırlayan temel etmen olarak nitelendirilerek suçlu ilan edilmesi ve yasal olarak cezalandırılması süreci, kaçınılmaz bir biçimde Türkiye'de gençlik meselesinin baştan başa yeniden tanımlandığı bir dönemin de kapısını aralamıştır" (Yaman, 2013: 119-120).

1985'in BM tarafından dünya çapında 'Gençlik Yılı' ilan edilmesi ile birlikte siyasi konulardan uzaklaşmış bir ülke gündemi, gençlik araştırmalarının siyasi konulardan çok gençlik sorunları, kuşak çatışması, gençliğin beklentileri gibi konular üzerinden gerçekleşmesine neden olmuştur.

Yaman'a (2013) göre, gençlik üzerine çalışan pek çok araştırmacı için 1990'lı yıllarla başlayan yeni dönem; gençliğin liberalleştiği, fikir ve eylem anlamında niteliksizleştiği ve 'Özal gençliği', 'depolitik gençlik' ya da 'apolitik gençlik' olarak ifade edilen amaçsız bir gençlik tanımlamasının öne çıktığı bir zaman dilimine karşılık gelmektedir. Bu dönemde *zorunlu konformizm* ve *siyasal sinizm* gibi kavramların ortaya atıldığı, gençlerin siyasi konulardan özellikle ve bilinçli olarak uzak durdukları, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren oluşturulmuş gençlik mitinden hızla uzaklaşarak,

politikacıların siyasi söylem ve eylemlerini hiç protesto etmeden eylemsizce izledikleri görüşleri yaygın hale gelmiştir.

2000’li yıllardan sonra Türkiye’deki siyasi konjonktüre paralel olarak dindar gençlik akımı yükselmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda artış gözlenirken, yine bu yıllardan itibaren teknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak hayatımıza giren internet, sosyal medya gibi kavramların gençlerin sosyal hayatları ve ilişki biçimlerine nasıl yansındığını konu alan çalışmalar da dikkat çekmektedir.

Gençlik sosyolojisi ile ilgili yayın sayısının düşük olması, bu konu üzerinde çalışan akademisyen sayısının az olması teoride ciddi manada bir boşluk yaratmaktadır. Sosyoloji bölümlerinde verilen gençlik sosyolojisi dersleri dışında sayıları az olmakla birlikte bazı üniversitelerde gençlik sorunlarını araştıran merkezlerin varlığına işaret eden Vehbi Bayhan (2015), Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde Gençlik Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi, Antalya Akdeniz Üniversitesinde Avrupa Akdeniz Gençlik Uygulama ve Araştırma Merkezi, Üsküdar Üniversitesinde Küreselleşme ve Gençlik Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi bulunduğunu söylemektedir. Konunun önemi sebebiyle üniversitelerde gençlik araştırmaları yapan merkezlerin sayısı günden güne artmaktadır.

2.1.4.1. Gençlik kuramları

Gençlik konusunda kuramlar oluşturulurken farklı disiplinler kendi perspektiflerinden bakarak biyolojik, psikolojik ve sosyolojik kuramlar üretirler.

“Biyolojik kuramlar gencin fizyolojik değişmelerini cinsel ve fiziksel olgunlaşmasını içerir. Psikolojik kuramlar, gencin kendi dünyası içindeki bilişsel, duyuşsal, cinsel ve kişilik gelişimi üzerinde yoğunlaşır. Sosyolojide gençlik perspektifinden ele alınan kuramlar; yapısal işlevsel, yapısal çatışmacı, sembolik etkileşimci ve alt kültür kuramı olarak sınıflandırılabilir” (Baran, 2013: 12).

Yapısal İşlevsel Gençlik Kuramında, toplumsal düzenin sağlanması için uyum ve bütünleşme önem taşımaktadır. Toplumsal yapıda meydana gelen herhangi bir değişme yapının dinamik bir ögesi olan gençleri de etkiler. “Bütünleşmedeki eksiklik, gençliği yabancılaşma ve isyan durumuna iter” (Tezcan, 2017: 18).

“Yaşı, toplumdaki rol ayrımı için önemli bir faktör olarak gören yapısal işlevselciler, gençliği yeni rollere hazırlanma dönemi olarak görür. Bu nedenle roller ve statüler gereğince gencin hak ve sorumluluklar bağlamında toplumla uyum içinde sosyal ilişkilerini kurması beklenir. Gençlik döneminde sürdürülen sosyalleşme ile birlikte genç, toplumun normlarına ve değerlerine uyum göstermekte ve böylece gencin toplum ile bütünleşmesi sağlanmaktadır” (Burcu, 1998: 126).

Yapısal Çatışmacı Gençlik Kuramı, Marx ve Weber’in teorilerinin temelini oluşturan toplumsal düzenin ve değişimin en çok beslendiği unsurun çatışma olmasından hareketle, çatışmanın toplumu ayakta tuttuğunu öngörmektedir. Çatışmacı kuram toplumdaki güç, iktidar, emek ve sınıf eşitsizlikleri üzerine odaklanır. “Çatışmacılar işçi gençlik ve genç emeği üzerinde durarak onların kapitalist toplumlarda emeklerinin istismar edildiğine dikkat çekmişlerdir” (Tezcan, 2017: 11). Çatışmacı gençlik kuramları, gencin sorunlarını sistemin sorunları ile bağlantılı olarak ele almaktadır.

“Bu kuram, bilim ve teknolojik değişmelerin hızı karşısında, yapısal dönüşümlerin yaşanarak toplumsal ilişkilerin değişmesi, kültürel değerlerin farklılaşması ve normlara uygun davranılmaması nedeniyle ahlaki ve sosyoekonomik sorunların artmasına işaret eder” (Burcu, 1998: 122). Çatışmacı gençlik kuramında, değişimin, kuşaklararası ilişkilerde bazı sorunlar ortaya çıkardığına ve çatışma yarattığına değinilmektedir.

Sembolik Etkileşimci Gençlik Kuramında, sosyal bir varlık olan insan, sürekli bir akış içinde, yeniden yaratma, yorumlama ve tanımlama süreci içeren bir dünyada yaşamaktadır. “Bizler hem bireyler, hem de sosyal varlıklarız. Hem toplumu biçimlendirmekte hem de onun tarafından biçimlendirilmekteyiz” (Slattery, 2014: 336).

Sembolik Etkileşim Kuramının önde gelen temsilcisi Mead’e göre benlik, toplumsal yapının norm ve değerlerinin öğrenilerek içselleştirilmesini ya da bunlara öznel yorumun katılmasını ifade eder. “Gencin benliği, toplumda diğer bireylerin rolünü almayı öğrendikçe ve belli bir oyuna katıldıkça gelişir. Böylece genç toplumsal yaşamın kurallarına uyarken kendi yorumsal anlamlarını da katarak ilişkilerini sürdürür” (Poloma, 1979; akt. Baran, 2013: 14).

Maddi imkansızlıklar, ailenin olanaklarının yetersizliği, gençlerin toplumla kurduğu ilişki bağını zayıflatarak, olumsuz davranışlar sergilemesine sebep olabilmektedir. Özellikle oturlan mekanın, gençlerin alt kültür oluşturmada önemli bir faktör olduğunu

vurgulayan Baran (2013), gencin ve ailesinin yerleşim mekanlarının ve farklı yaşam şansına sahipliklerinin gençlik alt kültürünün oluşmasında etkili olduğunu söylemektedir.

2.2. Ayrımcılık Kavramı

2.2.1. Ayrımcılığın Tanımı

Ayrımcılık, bireylerin, sahip oldukları bazı özelliklerinden dolayı haksız bir ayrıma uğramaları ve diğerlerinden farklı görülmeleri olarak tanımlanabilir. Bilimsel çalışmalar, ayrımcı tutum ve davranışların toplumsal süreçlere bağlı olarak ortaya çıktığını, ayrımcılığın belirli toplumsal koşullara göre artan ya da azalan bir olgu olduğunu göstermektedir.

İki kişi ya da durumun arasında bir farklılık olmamasına rağmen farklı davranış biçimleri geliştirilmesi, kişi ya da durumlar arasında ayırım yaratılması veya farklı durumlar söz konusu olmasına rağmen benzer şekilde davranılması ayrımcılık olarak adlandırılabilir. “Genel olarak ayrımcılık kavramı, bir kimseye sahip olduğu bireysel bir özelliği sebebiyle diğer kimselerden farklı davranılması, bu farklı davranış nedeniyle mağdur edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrımcılıkta, pozitif ayrımcılık bir kenara bırakılırsa, her zaman için olumsuz anlamda farklı bir davranış söz konusudur” (Tiritoğlu, 2015: 17).

Yılmaz’a (2015) göre “Ayrımcılık; cinsiyet, ırk, din, yaş, medeni durum, aile statüsü, engellilik, cinsel yönelim, siyasi görüş, sosyoekonomik arka plan, sendika üyeliği gibi ölçütler temelinde birey ya da gruba uygulanan farklı muamelelerdir” (Yılmaz, 2015: 556).

Ayrımcılık gündelik hayatta kimi zaman kolay ayırt edilebilir bir şekilde karşımıza çıkarken, kimi zaman da fark edilmesi güç imalar, dolaylı ifadeler, hatta bireylerin ayrımcılığın tarafı olduğunu bile fark edemedikleri durumlar olarak da gözlemlenebilmektedir. Kolayca ayırt edilebilir bir şekilde; açıkça alay ederek, aşağılayarak yapılan ayrımcı muameleden; şiddeti veya ön yargıyı kışkırtmaya, *nefret söylemlerini* yaygınlaştırmaya kadar ilerleyen geniş bir yelpazeye kadar ayrımcılık biçimlerini değerlendirmek mümkündür.

Yapılan ayrımcılık şahsın ya da topluluğun lehine bir farklılık oluşturuyorsa, ‘*pozitif ayrımcılık*’, aleyhine bir farklılık oluşturuyorsa, ‘*negatif ayrımcılık*’ olarak tanımlanabilmektedir. Ayrımcılık dendiği zaman, genellikle akla gelen negatif ayrımcılıktır.

Görünürde hiçbir problemlili durum yaratmamasına karşın, fark edilmesi güç olan, imalar veya dolaylı ifade biçimleri aracılığıyla işleyen söylem ve davranışlar ayrımcılık türleri içinde pek dikkat çekmese de, *yok sayma, muhatap almama, acıma* gibi tutumlarla kendini gösteren bu davranış biçimleri, ayrımcılığın belki de en tehlikeli boyutlara ulaşmış halidir. Söz ya da eylem aracılığıyla yapılan herhangi bir şey söz konusu değilken, bu tür durumlarda bireylerin *ayrımcılığı içselleştirmesi* ve yapılan *ayrımcılığın meşrulaştırılması* gibi riskler ortaya çıkabilmektedir.

Ayrımcılık kavramı toplumdaki eşitsizliklerin de temelini oluşturduğu için toplumu analiz etmek adına incelenmesi gereken bir konudur. Bir toplumda adaletsizlik, güçle ilgili söylemsel yapı ne kadar baskınsa, dezavantajlı gruplara yönelik ön yargı ve ayrımcılık o ölçüde ortaya çıkacaktır.

“İnsanlar arasındaki kaçınılmaz ‘farklar’ ön yargı ve ayrımcılığın nedeni değildir. Ayrımcılığı doğuran, farklı özellikleri olan grupların toplumsal hiyerarşi içinde ‘aşağıda’ ve ‘dezavantajlı’ olarak konumlandırılmalarıdır. Ayrımcılığı yaygınlaştırırsa, farklılıkların algılanma biçimleri, bazı özelliklerin diğerlerinden üstün olduğuna dair inançlar, her düzeyde iktidarın ‘fark’a ve ‘farklı olan’a yaklaşımı, ‘azınlık’ gibi çoğunluğa ait olmayana ilişkin dışlayıcı, ayrımcı ideolojik söylemsel yapıdır” (Göregenli, 2012: 22).

Ayrımcılık, toplum hakkında rahatlıkla ipuçlarına ulaşabileceğimiz, toplumu tanıma ve tanımlama kolaylığı sağlayan, grupları yönlendirme ve yönetme gücüne sahip bir kavramdır. Yönlendirme ve yönetme gücünü özellikle yerleşmiş kalıp yargılar aracılığıyla yerine getirir. Bu yargılar öylesine güçlüdür ki, ayrımcı davranışlar, nefret söylemleri ve hatta şiddete varan eylemlerle dahi sonuçlanabilmektedir.

“Kalıp yargılar belirli insan gruplarıyla ilgili zihnimizdeki resimler olarak tarif edilir. Bu resim, belirli bir grup ya da grubun üyeleri hakkında toplumca paylaşılan ve doğru olduğuna inanılan inançları barındırır” (Çayır, 2012: 165).

“Yaygın ön yargı ve kalıp yargılardan beslenen bir tutum ve davranış olarak ayrımcılığın, gerek ülkemizde gerekse dünyanın farklı coğrafyalarında oldukça yerleşik olması, ayrımcılıkla mücadelenin ne denli zor olduğunun en önemli göstergesidir” (Göregenli, 2012: 62).

2.2.1.1. Ayrımcılık kavramının hukuki niteliği

“Discrimination kavramı Anglo-Amerikan kökenli olup kelime olarak ilk bakışta ve kısaca ‘fark gözetme’ veya ‘farklı davranış’ anlamındadır. Fakat dilin yeni kullanımında ‘discrimination’ sözcüğünün ‘distinction’ ve ‘difference’ yerine tercih edilmesi, fark gözetmenin subjektifliğini yahut adaletsizliğini ifade etmektedir” (Ağırbaşı, 2009; akt. Tiritioğlu, 2015: 48).

Ayrımcılık kavramının yasalarca düzenlenmesi, insan hak ve hürriyetlerini gözeterek yasaklanması hukuki bir gerekliliktir. “Her ne kadar kişiler arasındaki farklılaşmayı bütünüyle ortadan kaldıramasa da, ayrımcılığın yasaklanması düşüncesi, liberal bir hukuk düzeninin işletilmesinde temel taşlardan biridir” (Bakırcı, 2012: 18-19).

Ayrımcılık kavramının Uluslararası Hukuk alanında ilk defa azınlık haklarının korunması mevzusunda gündeme geldiğini belirten Kaya (2014), günümüzde uluslararası hukukta ayrımcılık yasağının, genel bir hukuk ilkesi olarak yer bulduğunu ifade etmektedir.

“Ayrımcılık yasağı, hukukun diğer alanlarında olduğu gibi, İş Hukukunda da oldukça önem arz eden ve ele alınması gereken bir konudur. Konu Avrupa Birliği [AB] bakımından da oldukça önem verilen bir konu olup 2012 Türkiye İlerleme Raporu’nda da ayrımcılık konusuna pek çok hususta değinilmiştir” (Manav, 2014; akt. Tiritioğlu, 2015: 49).

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 14’üncü maddesinde; ‘Bu sözleşmede öne sürülmüş olan hak ve özgürlüklerden yararlanma; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıktan olma mülkiyet, doğuş ve benzeri başka bir statü ayrımı gözetmeksizin herkes için sağlanır.’ denilerek hak ve özgürlüklerden yararlanmada kişinin değişik kimliklerine bağlı maruz kalabileceği her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır. Bu düzenleme ayrımcılığı yasaklarken aynı zamanda eşitliği aramanın koşullarını da ortaya koymaktadır” (Tiritioğlu, 2015: 49).

Ayrımcılık türleri içinde daha geniş yer vereceğimiz yaş ayrımcılığı da en az diğer ayrımcılık türleri kadar topluma ve kişiye zarar veren ve dolayısıyla üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Yasalarda yaş ayrımcılığına dair herhangi bir düzenleme bulunmaması da bu ayrımcılık türünün farkında olunmadan gerçekleştirildiğinin, mağdur olan ve ayrımcılığı gerçekleştiren tarafların durumu içselleştirip meşrulaştırdığının bir

göstergesi olarak görülebilir. Bu durumun ortadan kalkması için öncelikle yaş ayrımcılığına dair farkındalık arttırılmalı, ayrıca konuya ilişkin hukuki düzenlemeler gözden geçirilmeli ve geliştirilmelidir. Yaş ayrımcılığına dair caydırıcı önlemler alınmadığı ve gerekli düzenlemeler yapılmadığı takdirde bu sorunun artarak devam edeceği aşikardır.

2.2.2. Ayrımcılık Türleri

Ayrımcılık konusu, hızla kentleşen, eğitilmiş nüfusu artan, her geçen gün daha çok bireyselleşen Türkiye’de de çeşitli türleri itibariyle yaygındır. Dini ve etnik çeşitliliğe sahip ülkemizde, etnik kökenine bağlı olarak gerçekleştirilen ayrımcı davranışlar ile farklı dinlere mensup kişilere yönelik gerçekleştirilen ayrımcı tavırlara sık sık rastlanılmaktadır. Aynı dine mensup olmasına rağmen farklı mezhep ve tarikatlara mensup gruplara yönelik ayrımcı söylemler de son derece yaygındır. Ülkemizde özellikle kadının aktif yaşamda daha fazla yer almaya başlaması temelinde birçok sebeple ilişkilendirebileceğimiz artan kadın cinayetleri olgusu, cinsiyete dayalı ayrımcılığın toplumumuzda son derece yaygın olduğunu gözler önüne sermektedir.

Yine toplumun dezavantajlı kesimlerine, örneğin eşcinsellere yönelik ayrımcı söylem ve davranışlar zaman zaman tehlikeli boyutlara ulaşabilmekte, bu durum lezbiyen, biseksüel, transeksüelleri (LBT) konu alan çalışmalarda artışa sebep olmaktadır.

Bunların dışında toplumda, duyarlılığı arttırmak adına, ayrımcılığın çeşitli türlerine karşı belirli bir bilinç oluşturulmaya özen gösterilmektedir. Örneğin kadınlara, engellilere ya da etnik gruplara karşı ayrımcılık konusu; kamu spotlarında, geleneksel ve alternatif medya araçlarında ön plana çıkarılarak gündemde tutulmaya çalışılmaktadır. Yetersiz de olsa bu çabalar, toplumsal bir bilinçlenme ve bireysel düzeyde farkındalık yaratma açısından önem taşımaktadır. Tüm bu çalışmalar sürecinde kanımca dikkat edilmesi gereken nokta, ayrımcılığa karşı dikkat çekmek çabasında iken, ayrımcılığı körükleyen, bizzat ayrımcılığın tarafı olan bir konuma düşmemektir. Örneğin engellilerin topluma kazandırılması ile ilgili düzenlemeler yapılırken, söz konusu bireylerin kendilerini mağdur ve aciz hissetmelerine sebep olan ayrımcı söylem ve tavırlardan uzak durulmalıdır. Bu konu özellikle dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır.

Ülkemizde ayrımcılığın çeşitli türlerine karşı az da olsa bir farkındalık oluşmuşken, *yaşa dayalı ayrımcılık* ya da *yaşçılık (ageism)* olarak tanımlanan ayrımcılık türü, hala pek

bilinen ve gündeme taşınan bir olgu değildir. Oysaki ırkçılık, cinsiyetçilik ya da yukarıda örneklendirdiğimiz ayrımcılık formları gibi yaşçılık da bir ayrımcılık biçimidir.

2.2.3. Bir Ayrımcılık Türü Olarak Yaşçılık

2.2.3.1. Yaşın toplumsal rolü

Toplum, yaş faktörünü toplumsal rolün kazanılmasında ve kaybedilmesinde, davranış beklentilerinde, kaynakların ve fırsatların toplumsal dağıtımında ve bireyleri sınıflandırmada bir gösterge olarak kullanır. “Her demografik gösterge kültürel olarak etkileşimsel önemini ortaya koyar. Bir gösterge olarak yaş da sosyolojik anlamı ile baskın bir sosyal sorun olmaktadır” (Rosigno et al., 2007; akt. Topgül, 2016: 313).

Toplumdaki yaş kategorileri ve bu kategorileri oluşturan bireylerin toplam nüfusa oranı o toplumla ilgili önemli bilgileri içerir. Örneğin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yaş kategorileri politik, kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan toplumsal gelişim ve değişimi etkileyen önemli bir unsurdur.

“Toplum, yaşa bağlı olarak bireyleri; sosyal yapı içinde çeşitli rol ve konumların içine ya da dışına almak, kaynakların dağıtımını sağlamak bakımından ayırır. Bu özellikler sosyal yaşlanma kavramını anlamamıza yardım eder. Örneğin ilkokula başlama yaşı, işe girme yaşı, oy kullanma yaşı gibi yaşa bağlı düzenlemeler toplumsal örgütlenmelerde statülere bağlanan rollerin yerine getirilmesi için oluşturulmuş kurallardır” (Baran, 2001: 15).

Lüküslü ve Yücel (2013: 9) Bourdieu'nun (1992) toplumsal alan kavramıyla yaş gruplarını özdeşleştirmeye çalışırken, her yaş döneminin toplumsal alanlara göre yeniden üretilen bir yapısı olduğunu, bir başka deyişle, gençlik, orta yaş ve yaşlılık dönemlerinin kendine özgü kurallarının bulunduğunu ifade etmektedir.

2.2.3.2. Bir ayrımcılık türü olarak yaşa dayalı ayrımcılık nedir?

“Genel olarak ayrımcılık kavramı, bir kimseye sahip olduğu bireysel bir özelliği sebebiyle diğer kimselerden farklı davranılması, bu farklı davranış nedeniyle mağdur edilmesi anlamına gelmektedir” (Tiritoğlu, 2015: 17). Yılmaz'a (2015: 556) göre “Ayrımcılık; cinsiyet, ırk, din, yaş, medeni durum, aile statüsü, engellilik, cinsel yönelim,

siyasi görüş, sosyoekonomik arka plan, sendika üyeliği gibi ölçütler temelinde birey ya da gruba uygulanan farklı muamelelerdir.”

“Yaygın ön yargı ve kalıp yargılardan beslenen bir tutum ve davranış olarak ayrımcılığın gerek ülkemizde gerekse dünyanın farklı coğrafyalarında oldukça yerleşik olması, ayrımcılıkla mücadelenin ne denli zor olduğunun en önemli göstergesidir” (Göregenli, 2012: 62). Nitekim genel olarak ayrımcılık, bireylerin, sahip oldukları bazı özelliklerinden dolayı haksız bir ayrıma uğramaları ve diğerlerinden farklı görülmeleri olarak tanımlandığında toplumun veya kişilerin, bireysel ya da toplu olarak ürettikleri ayrımcı davranışlar, toplumdaki saygı ve hoşgörü kavramlarını zedelemektedir. Oysaki insan kişisel haklarına saygı duyulduğu sürece insanca yaşayabilir. Aksi takdirde adil ve eşit bir toplumdan söz etmek imkansızlaşmaktadır.

Yaşçılık başka bir deyişle *yaşa dayalı ayrımcılık* ise, belirli yaştaki kişinin bireysel kapasitesi göz önüne alınmaksızın, yalnızca dahil olduğu yaş grubu sebebiyle haksız bir tutumla karşılaşması olarak tanımlanabilir. “Yaş ayrımcılığı, günlük hayatta en çok karşılaşılan cinsiyet ya da ırk ayrımcılığından farklıdır. Bireyler yaş ayrımcılığına neden olan bu gruplara doğduklarından itibaren dahil olmazlar; ancak her bireyin bu ayrımcılığa maruz kalma riski bulunmaktadır” (Sargeant, 2006; akt. Tiritoğlu, 2015: 82). Ayrımcı tutum ve davranışlar her yaş grubuna yönelik olabilir. Çocuklara yönelik ayrımcı tutumlar, yaşından dolayı fikirlerini önemsememek, onların yerine kararlar vermek, birey olduklarını unutmak şeklinde tezahür edebilmektedir. *Gençler sorumsuzdur, duyarsızdır, apolitiktir, büyüklerine karşı saygısızdır, akılları havadadır* karnısı ya da *deneyimli olmamalarına* yönelik yetersizlik vurgusu toplum içinde sıklıkla dile getirilen söylemler arasındadır. Yaşlılara yönelik ayrımcı tutumlar ise aktif çalışma hayatında olmamaları nedeniyle toplumun geri kalanları üzerinde çoğunlukla bir *yük* olduklarına yönelik bazen açık bazen ima içeren türden söylemlerdir. Dünya nüfusu içinde artan yaşlı nüfus oranı sebebiyle önemli bir yaş kategorisi haline gelen yaşlılara yönelik sergilenen ayrımcı tutum ve davranışlar, literatürde sıkça karşılaştığımız konular haline gelmiş olup yaşlıları sosyal hayattan, aktif yaşamdan uzaklaştırmaya yönelik bu tutumlara karşı çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

İş yaşamı açısından değerlendirildiğinde, kişinin yaşının haksız bir şekilde yeni bir iş, terfi veya benzeri bir mesleki fayda sağlamasına izin vermemesi durumu yaşa dayalı ayrımcılık türünü desteklemektedir. Örneğin iş yaşantısında gençlerin “*deneyimsiz,*

tecrübesiz” gibi yargılarla potansiyellerini ortaya çıkarmalarına olanak sağlanmaması, hedefledikleri kariyerlerinde istedikleri noktaya ulaşmalarının önünde ciddi bir engel olarak görülebilir. Bu ayrımcı söylem ve pratikler gençlerin motivasyonunu, yaratıcılık düzeylerini ve fikirlerinin paylaşımını etkilemekte, performanslarının düşmesine neden olmaktadır. Yine iş görüşmelerinde, gence yöneltilen ‘*Tecrübeniz var mı?*’ sorusu, ilk iş başvurusunu yapmakta olan genç için dezavantaj yaratan bir durum oluşturmaktadır. Söz konusu ayrımcılıklara araştırmanın bulgular bölümünde geniş bir şekilde yer verilecektir.

“Yaş ayrımcılığı denildiğinde yirmili yaşlarındaki kişileri de kapsadığı söylenebilir. Nitekim genç yaşlardaki kişilerin deneyim ve tecrübelerinin yetersiz olması gençlere yönelik bakış açısının da olumsuz olması anlamına gelmektedir. Sosyal yaşamda olduğu gibi çalışma yaşamında da bakış açısı ve durum bunu göstermektedir. Olgunluğun ve tecrübelerin yaş ile edinildiği göz önünde bulundurulduğunda, kişilerin otuzlu yaşlarına kadar bir sınama evresinde olduğu kabul edilir” (Keser, 2015: 57).

Her bireyin normal şartlar altında her yaş kategorisinin koşullarını deneyimleyecek olması, yaşa dayalı ayrımcılıkta bir döngünün var olduğunu göstermektedir. Buna rağmen farklı yaş kategorilerine ait bireyler birbirleri hakkında ön yargılı davranış ve tutumlar sergileyebilmekte, dolayısıyla söz konusu ayrımcılığın tarafları olabilmektedir. Her grup birbirini homojenleştirerek etiketlemekte, bu durum kuşaklararası çatışmaya zemin hazırlayabilmektedir. Çayır’a (2012: 172) göre, “Yaşçılığın, diğer ayrımcılık türlerinde olduğu gibi bir grubun diğer grup üzerine hakimiyet kurması olarak tanımlanabileceği düşünüldüğünde, sorunun gruplar arası ilişkiler boyutunun dikkate alınarak tartışılması gerektiği açığa çıkmaktadır.”

“Yaş ayrımcılığının diğer ayrımcılık türlerine oranla tespit edilmesi ve ispatlanması daha zordur. Bu sebeple yaş ayrımcılığı, özellikle her bireyin maruz kalma ihtimalini de barındırması dolayısıyla üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir ayrımcılık türüdür. Çünkü yaş ayrımcılığının kanıtlanması zor olduğundan kağıt üzerinde adil gözükse ancak esasında ayrımcılık içeren uygulamalara rastlamak mümkündür” (Baybora, 2009: 42). Diğer ayrımcılık türleri gibi toplumda yaygın bir biçimde doğrudan göze çarpan bir nitelik taşımasa da yaşa dayalı ayrımcılık içeren söylem ve pratiklere; reklamlar, filmler, hastaneler, aile, okul, iş hayatı ve sosyal çevre gibi çeşitli ortamlarda rastlamak mümkündür. “Her ayrımcı ideoloji gibi yaşçılık da belirli bir dille türemekte ve başka kuşaklara

aktarılmaktadır. Dolayısıyla yaş gruplarına yönelik ayrımcı dil konusunda eğitimde, medyada bilinç kazanılması gerekmektedir” (Çayır, 2012: 173).

2.2.3.3. Genç ayrımcılığı

Dünya hızla değişirken, değer yargıları da tüm hızıyla değişmekte ve bu değişimden en çok etkilenen kesim gençler olduğu gibi hızlı ve seri bir şekilde adapte olmak durumunda bırakılan kesim de gençler olmaktadır. Gençlere yönelik, gençlerin kendi yaş gruplarının ve orta ve yaşlı kuşakların çoğu zaman farkında olmadan gerçekleştirdikleri ayrımcı söylem ve pratikler, toplumda belli kalıp yargıların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Gençler toplumun en aktif ve en dinamik yaş grubudur. Gençlik dönemi, yapısı itibariyle daha önce bu dönemi tecrübe etmiş orta ve yaşlı kuşak bireyler tarafından yönlendirilebilecek, deneyimlerinden faydalanılabilecek bir dönemken, orta ve yaşlı kuşaklar tarafından yeterince anlaşılama isyanı, güven duygusu zedelenmiş günümüz toplumu gençlerinin, alışlagelmişten farklı davranışlar sergilediği izlenimini yaratmaktadır. Kolektiflik duygusundan uzaklaşarak bireyselleşme tavrını gündem güne arttıran gençler bu izlenimi destekleyen davranış örüntüleri içine girmektedir. Böylece kendi gençlik dönemiyle kıyaslama yapan orta ve yaşlı kuşağı temsil eden bireyler, beklentilerine cevap alamadıkları için gençleri birtakım ayrımcı söylemlerle yargılamakta, gençlere yönelik çeşitli kalıp yargılar üretmektedirler.

2.2.3.4. Yaş ayrımcılığının diğer ayrımcılık türlerinden farkı

Herkesin yaşının bir başkasından farklılık gösterdiği, aynı zamanda herkesin kendisiyle aynı yaşta bulunan bir akran grubuna sahip olduğu bir yaşam sürecinde; bireylerin yaşı sürekli bir değişim ve devinim halindedir. Tek bir yaş kategorisinde değerlendirilemeyecek olan birey, birden fazla yaş grubunu ve dolayısıyla kategorisini temsil ederek bu yaş gruplarını karakterize eder.

Ayrımcılık türlerinden yaşa dayalı ayrımcılık olarak nitelendirilen yaşçılığı, diğerlerinden ayıran temel unsur genç yaş kategorisine dahil olan bir kişinin bir müddet sonra orta ya da yaşlı grubuna dahil olacak olması ya da halihazırda yaşlı kategorisinde yer alanların geçmişte diğer yaş kategorilerini deneyimlemiş olmasıdır. “Yaş ayrımcılığı, günlük hayatta en çok karşılaşılan cinsiyet ya da ırk ayrımcılığından farklıdır. Bireyler yaş ayrımcılığına neden olan bu gruplara doğduklarından itibaren dahil olmazlar; ancak her

bireyin bu ayrımcılığa maruz kalma riski bulunmaktadır” (Sargeant, 2006; akt. Tiritioğlu, 2015: 82). Yaşadığı sürece her yaş grubuna dahil olarak o grubun özelliklerini deneyimleyecek olan birey, daha önce dahil olduğu ya da henüz deneyimlemediği gruplarla çatışma yaşayabilir.

Yaşçılığı diğer ayrımcılık türlerinden farklı kılan bir özelliği de, bu ayrımcılığa uğrayan ve ayrımcılığı bizzat eyleyenin, durumun farkında bile olmama ihtimalidir. Dolayısıyla ayrımcılığa maruz kalan tarafın söz konusu ayrımcı tutumları içselleştirmesi, ayrımcılığı yapan tarafın da ayrımcılığı meşrulaştırması mümkündür. Bu yüzden konu belirli bir bilinç düzeyine erişerek farkındalık yaratması açısından da önem taşımaktadır.

Yaş ayrımcılığına farklı sektörler bazında da bakılması gerekir. Günümüz dünyasında önemli bir alanı oluşturan medya sektöründe yaşa dayalı ayrımcılık örneklerine sıkça rastlamak mümkündür. Örneğin yaşlı bireyler tecrübelerinden yararlanan kişiler olarak değerlendirilmediği gibi, özellikle haberler ve dizilerde yaşlı istismarı gibi konularla gündeme gelerek değersizleştirilmektedir.

2.2.3.5. Medyada yaş ayrımcılığı

Günümüz toplumunun dijitalleşen dünyasında, geleneksel iletişim araçlarından çok medya gibi geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaşan araçların toplumu yönlendirici rolü bulunmaktadır. Medyayı etkin bir güç haline getiren bu özelliği, onu 20. yüzyılın en etkili unsurlarından biri haline getirmektedir. “Medya, özellikle günümüzde, kitleler üzerinde yarattığı etki nedeni ile ekonomik, politik ya da kültürel alanda yürütülen analizlerin dışında bırakılamayacak temel toplumsal unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır” (Gezgin, 2016: 207).

Bourdieu (1997) *Televizyon Üzerine* adlı eserinde, medyada temsiliyet noktasında var olan eşitsizliği destekleyen bakış açıları ve söylemler geliştirmiştir. Bireylerin veya grupların medyada temsiliyet düzeyleri, söz konusu gruba ait bireylerin toplum tarafından uğrayabilecekleri ayrıcalıklı söylem ve pratiklerle paralellik göstermektedir.

Boreus’a (2009) göre, bir gruba ait insan görünmez kılınmak ya da değersizleştirilmek isteniyorsa, bunun yollarından biri medyada temsiliyetinin az olmasını sağlamaktır.

“Filmler hiçbir zaman lezbiyen veya gay aşk hikayelerine yer vermezler, fiziksel engelleri görünen insanlar televizyonda yer bulamazlar, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar, nüfusun içindeki gerçek oranlarından çok daha az sıklıkla televizyonda temsil edilirler... Çeşitli medya araştırmacılarına göre, daha az sosyal değer atfedilen gruplar medyada ve genel söylemde daha az oranda temsil edilirler. O halde, bu, toplumun bu gruplarının yavaş yavaş daha fazla hasıraltı edilmesi olarak düşünülebilir” (Boreus, 2009: 3).

“Medya söz konusu olduğunda, dezavantajlı gruplara yönelik dört temel ayrımcılık türü olduğundan söz edilebilir: Yok saymak, olumsuzlukların konusu yapmak, ayrımcı nitelermelerle birlikte anmak ve nefret söylemi geliştirmek” (Çelenk, 2010: 225-226).

Medyada kimlerin görülmesi tercih ediliyorsa onlar görülmektedir. Yaşlıların merak uyandırmayan ilgi çekmeyen bir kategori olarak görülüp yaşlı odaklı projelerin karlı bulunmaması, medyada görünürlüğünü etkilemektedir. “Medya, toplumun ayrımcılığa maruz kalmak bakımından dezavantajlı olan kesimlerini yok sayarak, onlara yer vermeyerek ya da çok sınırlı bir temsil olanağı yaratarak ayrımcılık yaptığı gibi bu kesimleri ön yargılar ve kalıp yargılar aracılığıyla stereotipleştirerek de bu ayrımcılığı dolaylı yollardan sürdürür” (Çelenk, 2010: 222).

“Stereotipler dünyayı daha kolay haritalandırmak için ihtiyaç duyduğumuz zihinsel şemalar olmakla birlikte, özellikle de medyada temsil yoluyla üretilen stereotipler, toplumda belli gruplara yönelik olumsuz kanaatlerin ve ayrımcılığın pekişmesine yol açabilir” (Taş, 2017: 121).

Medya sektöründe sadece yaşlı bireylere yönelik değil, gençlere yönelik de ayrımcılık içeren tutumlarla karşılaşılabilir. Özellikle dizilerde, gençler, *kolay yoldan para kazanma merakında, hayatı hafife alan, hedefsiz ve amaçsız bireyler* olarak yansıtılmaktadır. Bunlar toplumca gençlere yönelik geliştirilen, sadece genç yaş kategorisinde olmalarından dolayı ayrımcılık içeren söylemlerdir ve medya bu ayrımcılığı meşrulaştırarak yeniden üretimine ve toplum tarafından kabulüne olanak sağlamaktadır. “Medyadaki ayrımcılığın hayattaki ayrımcılıkların simgesel, dilsel yeniden üretimi olduğunu kabul etmek, bu yeniden üretimin aynı zamanda karşılıklı olarak kurucu bir boyutunun da olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Medyanın ayrımcılıkları yeniden

üretmek kadar bu yeniden üretimin toplum hayatındaki ayrımcılıkları besleme ve o hayat içinde yeni ayrımlar kurma yeteneği de vardır” (Çelenk, 2010: 227).

Ayrıca gerek haberlerde gerek dizilerde gerekse internet medyasında gençleri şiddete eğilimli karakterize eden tutumlar, toplumda şiddeti görünür kılarak şiddet eğilimli bir gençlik profili çizilmesine sebep olmaktadır.

“Medyada gözlemlenen ayrımcılığın yalnızca şiddeti körükleyen ya da ortaya çıkaran bir ayrımcılık olmadığı, çeşitli yollarla eşitsizlik biçimlerini ya da gruplara yönelik ön yargıları geniş kitlelere zamanla benimsetmek gibi bir işleve de sahip olduğu bilinmektedir. Bu anlamda ayrımcılık ‘çoğu kez bir temsil yokluğu, eksik temsil ya da stereotipleştirmeler’ yoluyla işlemekte olduğundan, en güçsüz kesimin söz konusu ayrımcılığa en fazla maruz kalan kesim olacağını tahmin etmek zor görünmemektedir” (Çelenk, 2010: 222).

Sinema sektöründe de durum farklı değildir. Örneğin yaşlıların yaşadığı zorlukları konu alan sinema filmlerinden Yıldız Kenter’in başrolünde oynadığı “Beyaz Melek” filmi, yaşlı ayrımcılığına dikkat çekerek bu konu çerçevesinde düşünmek amacıyla izleyiciye sunulmuş olsa da; filmin, yaşlı istismarını yüksek dozda empoze etmek suretiyle, yaşlılara yönelik acıma ve dışlama duygularını yükselterek ayrımcılığı daha da körüklediği düşünülmektedir.

“Ayrımcılık karşıtlığı ile ilgili etik tutarlılığı da burada aramak gerekir. Ayrımcılıktan kaçınmanın zorluklarını her an akılda tutmak ve bu ayrımcılığı öteki lehine dengelemeye çalışmak bu tutarlılığın en temel koşuludur. Bu koşula uyarak; az olanı, azınlık olanı ve ayrımcılığa karşı kırılğan konumları gözetmeyi amaçlayan pozitif bir ayrımcılık, medyada ortak bir etik davranış zemini yaratmanın ana ilkesi olabilir” (Çelenk, 2010: 228).

Genç olsun yaşlı olsun ayrımcılığı deneyimleyen dezavantajlı kesimin sosyal dışlanma yaşaması noktasında medyanın rolü yadsınamayacak derecededir. Her türlü medya yayınının, söz konusu toplulukları son derece inciten ve deneyimlemek zorunda kaldıkları dışlanma biçimlerini pekiştiren bu tür söylemlerden arındırılmasının, toplumsal entegrasyonun sağlanabilmesi için önemli olduğu öngörülmektedir.

2.2.4. Ayrımcılık ve Ötekileştirme

Ötekileştirme bir söylemsel ayrımcılık türüdür. *Ötekileştirme ve ayrımcılık* bazı durumlarda aynı anlamda kullanılmaya çalışılsa da bu iki kavram birbirinden farklı anlamlar içermektedir. “Ötekileştirmenin söylemsel ayrımcılık süreçlerinde çok önemli bir yeri olsa da, kaçınılmaz olarak ayrımcı değildir. Ötekileştirme, kendi içinde Ötekine karşı olumsuz tutum anlamına gelmez” (Boreus, 2009: 1). Ötekileştirilen kişi veya şey, merak uyandırıcı ve ilgi çekici de olabilmektedir.

Kimi zaman tehlike arz ederek uzaktan takip edilen kimi zaman da merak uyandırdığı için yakınına yaklaşmaktan çekinilmeyen *öteki*, insanlığın her döneminde cazibesini korumayı başarmıştır. Adı olmayan bir birey olamayacağı gibi, ben ve öteki ayrımının yapılmadığı bir dil veya kültür de yoktur. Her öteki kötü değildir; toplumdan topluma, kültürden kültüre, farklı zamanlarda değişim gösterebilmektedir.

Freud, (1998: 37) ‘*Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası*’ adlı kitabında ötekileştirmenin seviyelerinden bahsetmektedir. Freud, öteki ile daha fazla özdeşim kurmayı daha az ötekileştirme olarak tanımlarken; uzlaşmanın ötelenmesi, biz ve onlar arasındaki farklılığın daha ciddi boyutlarda ortaya çıkmasını, daha fazla ötekileştirme olarak betimlemektedir. Söylemsel ayrımcılığı, toplumda daha geniş örnekleri olan ayrımcılığın sadece bir parçası olarak tanımlayan Freud, bu ayrımcılığı olumsuz davranışların fiziksel olarak değil, sözel unsurlarla dışa vurulması olarak açıklamaktadır.

Ötekileştirme ve söylemsel ayrımcılıklar -yok sayma, görmezden gelme, muhatap almama gibi dışlamalarla kendini gösteren ayrımcılıklar- özellikle medyada kendilerine temsil olanağı sunulmayan kişi veya gruplar arasında daha yaygın olarak gözlenmektedir. “Tuchman (1978) bu durumu açıklamak için, bazı ülkelerin televizyonlarında kadınların az temsiliyetini ve kadınların banalleştirilerek önemsizleştirilmesini içeren *simgesel imha* terimini kullanır” (Tuchman, 1978; akt. Boreus, 2009: 3).

Ben, ötekinin varlığından beslenir; öteki de ben olmadan varlığını sürdüremez. Birey, öteki ile ne kadar az temas kurarsa, kendine yönelik kimlik inşası o kadar güven verecektir.

2.3. Genç Yaş Kategorisine Yönelik Ayrımcı Söylemler ve Meşrulaştırma

Dünya özellikle iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak hızla değişip dönüşürken, gündelik hayat pratikleri ve buna bağlı değer yargıları da tüm hızıyla değişmekte ve bundan en çok etkilenen kesim de gençler olmaktadır. Söz konusu hızlı değişime bağlı olarak, değişime kolay uyarlanan, geç uyarlanan ve uyarlanamayan nesiller arasında gündelik pratikler ve değer yargıları temelinde çatışmaların derecesi artmaktadır.

Bugün dijital temelli birçok olanağın sunulduğu toplum yapısında gençlerin; özellikle toplumsal duyarlılık, bireysel sorumluluk, idealizm, iletişim ve diğerleriyle ilişki konusundaki becerilerindeki eksikliklere vurgu yapan birçok gündelik söylem bulunmaktadır. Gençlerin çevresindeki sorunlara karşı *duyarsız, uyumsuz, asi, isyankar, başına buyruk, vurdumduymaz, değerden yoksun, kayıtsız, saygısız, pasif, bağımlı, bıkkın* vb. sıfatlarla çok sık tanımlanıyor olması, *olumsuz bir gençlik profilini* ya da *algısını* toplumda ortaya çıkarmaktadır. Burada belirli bir grup hakkında kalıp yargılar vardır ve bu yargılar o grubun tamamına atfedilerek, bireylerin sadece o grubun üyesi olmalarından kaynaklı ayrımcılığa uğramaları söz konusudur.

Bu tür ifadeler gerek gençlerin diğer yaş kategorilerinden kişilerle gündelik ilişkileri sırasında gerekse çeşitli medya araçlarının gençlikle ilgili işlediği temalarda kullandıkları dilde açığa çıkabilmektedir. “İçinde nefret söylemi barındıran yayınların ifade özgürlüğü gerekçesiyle savunulması özellikle Türkiye’de sıkça rastlanan bir durumdur. Oysa nefret yaymak, bir özgürlük meselesi olmadığı gibi, tıpkı ırkçılık gibi, sonuçları bakımından ölümcül olduğu kanıtlanmış bir suç olarak görülmelidir” (Çelenk, 2010: 208).

Bir kategori olarak gençliğe yönelik var olan olumsuz yaklaşımlar, gündelik hayatın çeşitli alanlarında kişilerin bizzat deneyimledikleri olaylardan ya da hiç deneyimlemedikleri ancak sahip oldukları ön yargı ve kalıp yargılara dayandırdıkları varsayımlardan ibaret olabilmektedir. Ayrıca, bu tür ayrımcılık içeren söylemlerin çoğunun doğrudan değil farkından olmadan kullanılıyor olması sürecin daha fazla pekişmesine, sürekli olarak *yeniden üretime* neden olmaktadır.

Buradaki asıl problem, gündelik hayatın rutinleri içinde çeşitli söylemler aracılığıyla ayrımcılığa maruz kalan gençlerin bir süre sonra bu ayrımcılığı *içselleştirip* ona uygun davranış kalıpları sergilemeleridir. Tüm ayrımcılık türlerinde ayrımcı tutum ve davranışa maruz kalan kişiler, kendilerine atfedilen kalıp yargılara uygun davranıp, üzerlerindeki

baskıyı içselleştirebilir ve normal görmeye başlayabilirler. Hatta ayrımcılığı içselleştiren kişiler, ayrımcılığa uğradığının farkında bile olmayabilir. Örneğin, toplumda erkeklerin gerekirse şiddet uygulayabileceğini düşünen bazı kadınlara benzer şekilde, kendilerine atfedilen kalıp yargıları benimseyen genç bireyler de toplumda kendilerine yöneltilen duyarsız, sorumsuz asi, manevi değerlerden uzaklaşmış, saygısız, idealsiz, bağımlı gibi söylem ve pratikleri zamanla *içselleştirerek*, bu özelliklere sahip olmasalar da *öğrenilmiş bir çaresizlik* içinde kendilerinde bu özelliklerin var olduğunu düşünebilirler. Bu durumda ayrımcılık toplum tarafından ve daha sonra da ayrımcılığa maruz kalan grubun bizzat buna katılımıyla ortak bir biçimde *meşrulaştırılıp yeniden üretilir* hale gelmektedir.

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Araştırmaya Dair Bilgiler

Nitel metodolojiye uygun olarak Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde eğitim öğretim gören 26 üniversite öğrencisi genç ve farklı yaş gruplarındaki 20 orta ve yaşlı kuşak katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler, yorumlayıcı anlayışa dayalı bir perspektiften hareketle değerlendirilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri, yaş grupları göz önüne alınarak incelendiğinde, 26 genç katılımcıdan 18'inin 18-23 yaş aralığında, 8'inin de 24-28 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu durum 25 yaşından sonra üniversite okuyan genç sayısındaki düşüşe de işaret etmektedir.

Tablo 3.1. Genç Katılımcıların Yaş Dağılımları ve Yüzdeler Oranları

Yaş Aralığı	Genç Katılımcı Sayısı	Yüzdeler Oran
18-23 Yaş Arası	18	%69.2
24-28 Yaş Arası	8	%30.8

Orta ve yaşlı kuşak katılımcılarda ise, 45-60 yaş arası 10 katılımcının, 61-80 yaş aralığında 10 katılımcının görüşleri alınmıştır. Yaş gruplarındaki farklılığın, verilerin çeşitliliği açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Tablo 3.2. Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcıların Yaş Dağılımları ve Yüzdeler Oranları

Yaş Aralığı	Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcı Sayısı	Yüzdeler Oran
47-60 Yaş Arası	10	%50
61-80 Yaş Arası	10	%50

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde; genç katılımcıların 15'inin kadın, 11'inin erkek olduğu belirlenmiştir. Sayılar, genç katılımcıların %57.7'sinin kadın, %42.3'ünün erkek olduğunu göstermektedir. Orta ve yaşlı kuşak katılımcılarda ise cinsiyete göre dağılımın %50 oranında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Genç	Orta ve Yaşlı Kuşak
Kadın	15	10
Erkek	11	10

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların farklı mesleklerden olmasına özellikle dikkat edilmiş, söz konusu farklılıkların elde edilecek verilerin çeşitliliğine katkı sunacağı düşünülmüştür.

Tablo 3.4. Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek	Öğretmen	Memur	Serbest Meslek	Ev Hanımı	Sağlık Çalışanı	Mühendis	Çiftçi
Katılımcı Sayısı	5	5	3	3	2	1	1

Tablo 3.5. Katılımcıların Gelir Dağılımı

Aylık Gelir	Genç	Orta ve Yaşlı Kuşak
1500- 3000 L	11	9
3001-4500 L	6	3
4501-6000 L	6	4
6000 L ve üstü	3	4

Tabloya göre genç katılımcıların %42'sinin, orta ve yaşlı kuşak katılımcıların %45'inin aylık gelirleri incelediğinde alt sınıf özellikleri taşıdıkları görülmüştür. Genç katılımcıların %15.5'inin, orta ve yaşlı kuşak katılımcıların %20'sinin gelir seviyesinin yüksek olması, her iki yaş grubunda da yüksek gelirli katılımcıların oranının düşük olduğunu göstermektedir.

Gençlere yönelik ayrımcı söylem ve pratikler, katılımcılara yöneltilen sorularla saptanmaya çalışılmış, bu söylemlerin nasıl açığa çıktığı, nasıl üretildiği, nasıl meşrulaştırılıp yaygınlaştırıldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, bulguların sunumunda yeri geldikçe genç ve orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemleri, ayrı ayrı sınıflandırılarak ancak anlamlı bir bütünlük içinde birlikte değerlendirilmiştir.

3.2. Gençlere Yönelik Ayrımcı Söylemlerin Toplumsal Tezahürleri

3.2.1. Genç ya da Gençlik Tanımlamaları

Genç, en genel tanımıyla “belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde; duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak gelişme çabasında olan” kişidir. Bu çaba genci enerjik, dinamik, sürekli bir gelişim ve değişim içinde bir yapıya büründürmektedir. Dolayısıyla genç birey, toplumsal gelişimin lokomotif misyonuyla toplum içinde önemli bir konumda görülmektedir.

Gençlik dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkin bir güçtür. Birçok politik sosyal ve ekonomik hareket, gençlerin direnişi ile gerçekleşmektedir. Özellikle 1968 yılında gerçekleşen üniversite öğrencilerinin başı çektiği gençlik hareketi, topluma yön verme adına örnek verilebilir. Genç kesim, toplumsal değişimin tetikleyicisi konumunda bir araya gelerek özellikle protesto ve başkaldırı olaylarında başı çekmektedir. Bu durum her ne kadar gençlerin asi, başkaldıran gibi söylemlerle ayrımcılığa uğramalarına sebep olsa da gençler, zinde ve dinamik bir güç oldukları için inandıklarından taviz vermeden söylemlerini savunmakta, toplumsal etkileşimde önemli rol oynamaktadırlar.

“Söz konusu önemi nedeniyle bir ülkenin mevcut nüfusu içerisinde yer alan genç kesimin sahip olduğu özellikler, genç ve gençliğin diğer yaş dilimlerinden ayrı olarak tartışılmasını ve araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktadan hareketle; bir olgu olarak gençliği görmezden gelmek mümkün olmadığı gibi; nüfusun ekonomik ve sosyal yapısına ilişkin ‘sorun çözme’ uğraşlarında genç nüfusu dikkate almamak da imkansızdır” (Murat ve Şahin, 2011: 4).

Yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde elde edilen söylemlerde katılımcıların, genç tanımını yaparken, gençlik dönemini geçiş dönemi olarak ele alıp gençlerin sosyal yapı içindeki fonksiyonlarını vurguladıkları gözlenmiştir.

Genç tanımlamasını daha çok biyolojik yaş aralığını gözeterek yapan ‘genç’ katılımcıların söylemlerinde *maddi yetersizliğe* ve *özgürlük* kavramına özellikle dikkat çekildiği tespit edilmiştir:

“...18 yaşını geçmiş, reşit olmuş özgürlüğüne düşkün, üniversiteye giderek ailesinden uzaklaşmış kendi ayakları üstünde durmaya başlamış, gezmeyi, eğlenmeyi seven yaş grubudur...” (G.2, K-22).

“...bana göre genç 18-25 yaş arasında daha ailesine evine bakmaya başlamayan, çalışmayan, maddi özgürlüğü olmayan yaş grubudur...” (G.3, E-21).

“...özgür olması gereken bireylerdir, belirli bir yaşa gelmiş belirli bir bilinç düzeyinde kendi kararlarını kendisi verebilmesi gereken kişilerdir. Genç deyince aklıma özgürlük ve rahatlık geliyor. Ama rahatlık derken sınırsız bir rahatlık değil. Bir şeylerin sınırını bilebilme olgunluğu da aslında gençliktir...” (G.11, K-20).

“...ekonomik bağımsızlığı olmadan bireyselleşmeye, özgürleşmeye çalışan 18-25 yaş aralığını kapsayan grup...” (G.20, K-21).

Genç katılımcıların söylemlerinde *bireyselleşmeye, kendi kararlarını kendileri verebilme hakkına ve özgürlüğe* yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Gençlerin, genç tanımlamasını yaparken kendilerini özellikle maddi özgürlüğünü elde edememiş kişiler olarak nitelendirmeleri, ekonomik bağımsızlığa verdikleri öneme de işaret etmektedir.

Berger’e (1972) göre gençlik biyolojik bir yaş aralığından ziyade bir yaşam tarzını ifade etmektedir, dolayısıyla genç davranışı sergileyen herkes gençtir. Kişinin biyolojik yaşından ziyade kendini psikolojik ve sosyal olarak hissettiği yaşta olduğunu ifade eden bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri; *yaşın biyolojik değil, sosyal bir kavram* olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır:

“...soyut ve somut olarak değerlendireyim. Somut olarak yaş grubu açısından değerlendirirsek 18-30 yaş grubu olabilir. Soyut olarak da kendini genç hissetme açısından olabilir. Ben 18 yaşındayım genç hissediyorum, babam 55 yaşında o da ben gencim diyor...” (G.7, K-18).

“...kendini genç hisseden herkes genç olabilir, yine de yaşa bakacak olursak 20-35 yaş arası genç olabilir...” (G.8, E-20).

“...yeni bakış açılarına açık olan, başkalarına uyum sağlayabilen insana genç diyebilirim...” (G.9, K-21).

Benzer şekilde ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılardan elde edilen veriler arasından seçilen bazı söylemlerde, genç ve gençlik tanımının, kişinin kendisini nasıl hissettiğiyle ilişkilendirilerek yapıldığı, dolayısıyla genç tanımlarında üst yaş sınırının arttığı gözlenmiştir:

“...yaşı 15-40 arası gençtir. Kendini nasıl hissettiğinle ilgili, yaşı büyük bile olsa genç hissediyorsa gençtir...” (G.17, E-80).

“...sağlıklı, kendini genç hisseden herkes gençtir. Yine yaş aralığı vermek gerekirse 15-40 yaş arası gençtir...” (G.18, E-51).

'Orta ve yaşlı kuşak' katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere, genç tanımı yapılırken belirtilen yaş aralığı genel tanımların üzerindedir. Bu noktada genç yaş aralığı üst sınırının yükseltilmiş olması, orta ve yaşlı kuşak katılımcıların kendilerini, genç kategorisinden uzaklaşmış, yaşlı kategorisi içinde görmek istememeleri şeklinde yorumlanabilir.

"Bourdieu'ya (1996) göre toplumsal yaş ile biyolojik yaş arasında da karmaşık bir ilişki vardır. Aynı biyolojik yaşa sahip gençlerden bir kısmı toplumsal statü olarak yetişkin sayılırken bir kısmı henüz yetişkinliğe geçememiştir. Bu ayrımın en önemli etmenleri olarak da Bourdieu, eğitim süreçlerine, bir işe sahip olma ve ekonomik koşullara işaret eder" (akt. Yaman, 2013a: 55). Bazı 'genç' katılımcıların bu konudaki söylemleri, eğitim ve iş bulma süreçlerinin uzaması ile gencin hayata geç atılması arasında bir bağ olduğunu göstermiştir. Bu kanaatin ön plana çıktığı bazı söylemler şöyledir:

"...dışa dönük, enerji dolu, 18-25 yaş aralığındaki kişiler. Hatta yaş sınırını biraz daha arttırabiliriz belki 30'a çıkarabilir. Üniversite eğitimi ve ardından iş bulma süreci derken yaş aralığı artabiliyor..." (G.25, K-20).

"...kendisini yetiştirme gayretinde olan, üniversite okumuş olup olmaması fark etmez, belli bir birikime sahip. Bu kendini yaşam tarzı olarak yetiştirmesi bakımından da olabilir, eğitim ve kariyer bakımından da olabilir. Kendini hayata hazırlamış yetiştirmiş kişi olarak tanımlayabilirim. Tabi hayata atılma yaşı gün geçtikçe artıyor..." (G.5, K-21).

"...gençler çok çeşitli. İşsiz gençlik, üniversite gençliği, teknoloji gençliği ama bana göre genç dinamik bir yapı. Toplumu değiştiren değiştirmeye çabalayan, ya da aynı kalıpta devam ettirmeye çalışan kişiler..." (G.4, K-26).

"...genç kendini tamamlama ve geliştirmeye çalışan toplumun diğer kesimlerine göre daha enerjik ve aktif kesimdir. Yaş grubu olarak 15-30 arası diyebilirim. Kendi kendine yetene kadar genç 30'lu yaşlarını buluyor artık..." (G.15, E-20).

Gençlerin söylemlerinde, toplumu değiştirmeye yönelik etkin bir güç olduklarına dair farkındalık dikkat çekmektedir. Toplumun en üretken ve aktif kesimi olarak tanımlanan gençler, bu duruma karşı farkındalıklarını genç tanımlamalarına yansıtılmışlardır.

Bir diğerk taraftan ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların genç tanımını yaparken, gençlerin kendi kendine yetebilen bir yaşam tarzına sahip olmamalarına dikkat çekerek, *sorumluluk bilincinden yoksun* davranışlar sergilemelerine vurgu yapan bazı söylemleri şöyledir:

“...gençleri deli dolu hayatı tos pembe gören, sadece günü kurtarmayı düşünen kişiler olarak görüyorum. Kendi kızımdan pay biçeyim, sorumluluk yok, akşam geç saatlere kadar yatmıyor. Biz sorumluluk aşılamaya çalışıyoruz ama bizi dinlemiyor. Bir yöntem bulmaya çalışıyoruz nasıl sağlıklı iletişim kurabiliriz diye, nasıl yapacağız bilemiyorum. Sıkıntılı bir gençlik var önümüzde. Anne babaya dayamışlar sırtlarını. Hep yanlarında olacaklarını sanıyorlar...” (G.5, E-48).

“...sorumluluk alan biri genç olmuş demektir. Günümüz şartlarında 25 yaşında biri bile genç değil bana göre çünkü hala okuyor ve anne baba eline bakıyor. Tam anlamıyla sorumluluk almamış, ben 11 yaşında sorumluluk almış olduğum için ben 11’imde gençtim. Ben okulu bıraktım çalışmaya başladım...” (G.19, E-55).

“...genç yaşam enerjisi ve potansiyeli orta yaş grubuna göre daha yüksek olan ancak bilinç ve sorumluluk seviyesi düşük olduğu için potansiyelini kullanma becerisi kazanmamış bireydir...” (G.8, K-49).

İfadelerden anlaşıldığı üzere bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcıların, gençlerin *sorumsuz* olduklarını belirterek geliştirdikleri ayrımcı söylemler, genel gençlik tanımlarına yansımaktadır. Bu durumun sonuçlarından biri olarak gençlere karşı güvenin zedelenmesi gösterilebilir.

Bir toplumsal kategori olarak gençliğin homojen bir grup olarak açıklanamayacağı durumlarda, genç ve yaşanan mekan arasındaki ilişkinin genci analiz ederken önemli olduğu düşünülmektedir. Bu yönde gençlik tanımlarında yaşam şartlarının önemine vurgu yapan ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların bazı söylemleri aşağıda verilmiştir:

“...tanımlanması zor bir dönem bana kalırsa. Bazılarının gençlikleri yaşları ilerlese de hiç bitmez, bazıları da çocukluklarını ve gençliklerini yaşayamadan yaşlanırlar. Kısacası yaşam şartları, yaşanan sosyal çevre gençlik tanımını yaparken önemlidir. Kentin yaşam koşulları ve imkanlarıyla kırsalinki aynı olamaz...” (G.10, E-55).

“...kendini genç hisseden herkes bana göre gençtir. İlla bir yaşla sınırlamak gerekirse 15-25 yaş arası gençtir. Yine de insanın hissiyatıyla ilgili bir şey olduğunu düşünüyorum. 20 yaşında olup da kendini 40 yaşında hissedenden de var. Bunda yaşam koşulları önemli tabi...” (G.15, E-47).

“...gençlik herkesin yaşadığı bir evredir. Tanımlama herkese göre değişir. Ailede yetişme tarzına göre gençlik değişir, sıkı bastırılmış biriye, isyankar olur, anne babayla arkadaş olan genç mutlu bir genç olur, saygılı olur...” (G.6, K-70).

Orta ve yaşlı kuşak temsilcilerinin ifadelerinde de görüldüğü üzere, ailenin yaşam şartları ve yaşanan sosyal çevrenin imkanları bireyin kendini genç olarak tanımlayabilmesinde etkilidir. Örneğin büyük kentlerin olanaklarından yararlanan genç ile daha küçük yerleşim birimlerinde yaşayan genç, yaşam koşulları temelinde farklılıklar göstermektedir.

Kimin çocuk, kimin genç ya da yaşlı sayılacağıın tüm zamanlar ve toplumlar için geçerli kesin bir tanımı yoktur. Çünkü yaş kategorileri toplumdan topluma ve zamansal olarak değişim gösterebilir. “Sanayi öncesi tarım toplumlarında insanlar çok erken yaşta üretime katıldığı ve evlendiği için, gençlik çok kısa süren bir dönemdi. Bugün de Türkiye’de kırsal bölgelerdeki çocukluk yaş aralığı ile orta veya üst sınıf kentli ailedeki çocukluk anlayışı birbirinin aynı değildir” (Çayır, 2012: 164).

Görüşmelerden elde edilen verileri özetlemek gerekirse; katılımcıların genç ve gençlik kavramını tanımlarken, biyolojik ve sosyal yaş olgularını gözeterek tanımlama yaptıkları ve yaşanan çevrenin ve sahip olunan imkanların gençlik olgusunu etkilediği tespit edilmiştir.

3.2.2. Gündelik Hayatta Genç Ayrımcılığının Görünümleri

Toplum için itici güç konumundaki gençlerin zaman zaman içinde bulunulan koşullara bağlı olarak dezavantajlı bir kesim olarak görülüp ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalması çoğu zaman tarafların farkında olmadan geliştirdikleri ayrımcı pratikler aracılığıyla karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, gençlere yönelik geliştirilen bu ayrımcı tutumlar, binlerce yıl öncesine kadar gitmektedir. Milattan Önce (MÖ) 400 yılında “Bugünün gençleri, lüks ve gösteriş düşkünü, saygısız, başkaldıran, geveze ve obur yaratıklardır” diyen Sokrates’in sözü, gençlere yönelik geliştirilen ayrımcı söylemlerin

günümüz dünyasına özgü bir durum olmadığını, söz konusu kalıp yargıların milattan önceki yıllara kadar uzandığını göstermektedir. Ortaya konan bu görüş, gençlerin tanımlanışının, 2000 yıl önce de bugünkünden çok farklı olmadığını düşündürmektedir.

3.2.2.1. Aile içinde gençlere yönelik ayrımcılık

Toplumun en küçük kurumu ailedir ve toplum biyolojik anlamda kendisini üretme işlevini aile üzerinden gerçekleştirir. Böylece yeni kuşağın, eski kuşağın yerini alması aile çevresinde oluşmakta, yaşın ilerlemesi ve sosyal pratikler aracılığı ile kültürün aktarımı gerçekleşmektedir. “Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması, toplum yaşamında geleneklerin ve deneyimlerin depolanmasını, öğrenilmesini, kazanılmasını ve paylaşılmasını getirerek yaşam döngüsünün devingenliğini sağlamaktadır” (Sayın, 1990: 151).

İlk sosyalleşme alanı da ailedir. Ailenin yaşam tarzı, tüketim alışkanlıkları, iletişim kurma ve sosyalleşme özellikleri bireyin kimliğinin oluşmasında önemli faktörlerdir. “Bourdieu’nun (1982) kullandığı habitus, yaşam boyu belli bir kalıcılık ve yatkınlık sağlayan, zevk ve beğenin oluşmasında etkili olan bir kavramdır” (Allan, 2006; akt. Baran, 2013: 8). Bu bağlamda aile, ilk sosyalleşme aracı olarak bireyin gelecekteki davranışlarını belirleme özelliğini taşır. Bireyin zihinsel haritasının oluşumuna öncülük eder.

Çocukluk döneminde ailesinden gördüğü muamele ve ailenin sahip olduğu değerler, gençlik döneminde kişiliğin oluşumunda ve biçimlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Aileden alınan eğitim, aile bireyleri arasındaki samimiyet, birbirlerine duyulan güven ve içinde bulunulan dayanışma duygusu ile sağlam temeller üzerine kurulan ilişkiler, bireyin karakterinin gelişimine olumlu bir ortam hazırlamaktadır. “Yetişkin insanın, gelecekte hayatta tutacağı yolun çocukluğun ilk yıllarında aldığı terbiyeye bağlı olduğu, pedagojinin bir buluşudur” (Çiftçi, 1991: 4).

Toplumun sağlıklı bir şekilde devamlılığı noktasında önemli bir yeri olmasına rağmen aile kurumunun değerinin gençler tarafından yeterince bilinmemesi, yetişkinlerin sıklıkla dile getirdikleri bir eleştiridir. Gençlerin *ailelerine olan bağlılıklarına ve ailevi konulara olan duyarlılıklarına olumsuz yaklaşan ‘orta ve yaşlı kuşak’* katılımcıların bazı söylemleri şöyledir:

“...gençler yiyelim içelim gezelim düşüncesindedir, özgürce yaşamak derdindedir. Ailesiyle toplumla ilgilenmiyorlar. Aileden iyice kopanlar da var, sadece maddi yönden bağılılar. Parayı alıp aramıyorlar bile...” (G.2, K-75).

“...hayır, duyarlı değiller. Ailemizi ilgilendiren bir konuyu konuşmaktan bile sıkılıyorlar. Sıkılğan, bıkkın bir halleri var...” (G.12, K-64).

Bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcılardan elde edilen söylemler, gençlerin maddi açıdan bağımlı olmalarından dolayı, ailelerine karşı çıkarıcı ve bencil duygularla yaklaştıklarına işaret etmiştir.

Ancak, bu söylemlerin aksine “Dünya Değerler Araştırması raporuna göre, ailenin toplumumuzdaki önemi yüzde 95,4’tür. Gençler de toplum geneline paralel olarak kendi ailelerini hayatlarının merkezinde görmektedir. Türkiye’de aile, gençlerimizin hayatlarını anlamlı kılan en temel değerdir. Next Generation araştırmasına katılan gençler, 1’den 5’e kadar puanların yer aldığı ölçekte ortalama 4,6 güven puanıyla en çok ailelerine güvendiklerini belirtmiştir” (Karahasan, 2018: 82). Araştırmayı destekler şekilde, katılımcı gençlerin yarısından fazlası ailelerinden en değer verdikleri varlıkları olarak bahsetmiş, bu görüş gençlerin söylemlerine şu şekilde yansımıştır:

“...ailem önemli çünkü beni var eden onlar. Benim bu zamana kadar gelmeme yardımcı olanlar onlar. Ben yarın kötü bir şey yaparsam yine destek olacak olanlar da onlar...” (G.3, E-21).

“...ailem için her şeyi feda edebilirim. Şu an var olmamın nedeni ailem. Yokluk içinde varlık yaratmak ailenin işidir. Aileme güvenirim. Şu adamla evlen deseler bile evlenirim, o derece güveniyorum onlara...” (G.4, K-26).

“...ailem olmazsa olmazım. Şu an eğitim hayatım benim için çok önemli. Ailem için okuma hakkımdan vazgeçerim. Ailem için çalışmam gerekirse okulu bırakır çalışırım...” (G.8, E-20).

“...ailem varsa her zaman öndeyim. Onlar sayesinde kendimi burada güvende hissediyorum, kendime olan özgüvenim artıyor. Derslerime daha iyi konsantre oluyorum. Mutlu bir birey olma konusunda en büyük etken aile diye düşünüyorum. Fikirlerime destek oluyorlar, hep yanımdalar...” (G.15, E-20).

Toplumun temel yapı taşı olarak görülen aile kurumunun, gençlerin değerleri arasında birinci sraya yerleştirildiğini gösteren yukarıdaki söylemler, ailevi konulara duyarsız olmakla eleştirilen gençlerin, aileleri söz konusu olduğunda her türlü fedakarlığı yapabileceklerini göstermiştir.

Genç katılımcıların, ailelerini, olmazsa olmazları olarak gördüklerini örnekleyen bu söylemleri, aile kurumuna karşı duyulan güven kavramını ve bu güvenin kendi özgüvenlerinin oluşumundaki etkisini kavramamıza yardımcı olmaktadır. Ailelerinin kendilerini maddi anlamda da sonuna kadar desteklediğini ifade eden ‘genç’ katılımcıların bazı söylemleri şu şekildedir:

“...ben hayatım boyunca hiç kimseden para isteyemedim. Benim yaşutlarım işini eline alıp yuva bile kurdu belki ama benim için bu böyle olmadı, hayat koşulları bana bu yolu çizmedi. Kendi paramı kazanamıyorum. Kiramı ödüyorlar. Hatırlatmak durumunda kaldığımda bile utaniyorum. Annem de babam da biz parayı senin için kazanıyoruz, diyorlar...” (G.4, K-26).

“...para istediğimde zor durumda olsalar bile gönderiyorlar. Sen sıkıntı yapma diyorlar. Biz zorlanmıyoruz diyorlar. Ben onlarla yaşarken zorluk çektiklerini görmüştüm ama bana bunu yansıtmamaları bana mutluluk veriyor. Benim onlara karşı sorumluluklarım olduğunu bana hatırlattıyor...” (G.5, K-21).

“...maddi gelirim olmadığı için, ev kiram olsun harçlığım olsun gönderiyorlar. Ailem para gönderdiğinde onlara bağımlı olduğumu hissediyorum. Ama onlar bunu hissettiriyor diyemem...” (G.24, K-21).

Genç katılımcıların ifadelerinden, herhangi bir gelirleri olmadığı için ailelerine karşı maddi bağımlılık yaşadıkları anlaşılmıştır. Söylemlerden, gençlere aile içinde yaşanan maddi sıkıntılar yansıtılmayıp her koşulda maddi manevi destek olunduğu sonucu çıkmıştır. Ayrıca ailesinin gösterdiği fedakarlıklar karşısında, ailesine karşı bağlılığı ve sorumluluğu daha da artan genç bireyin, aile içinde yaşananlara ve aile fertlerini ilgilendiren konulara duyarsız kalamayacağı ifade edilmiştir.

“Bizim aile kültürümüz aşırı koruyucu özelliğiyle genç insanın kişiliğinin gelişmesini engellemektedir. Aşırı korunan çocuk da ileride özgüveni olmayan, hep kendini birilerinin yönetmesini bekleyen insan olmaktadır” (Atabek, 2011: 176). Bu görüşe benzer

şekilde sorumluluk verilmediği için hayata karşı kendini güvensiz hissederek birçok konuda *dışlanmışlık* duygusuna kapılan bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...ailemin en çok eleştirdiğim yönü bana çok fazla sorumluluk yüklememesi, sen gençsin zaten ileride bunları yapacaksın şimdi gez, istediğini yap diyorlar. Annem fatura bile ödetmiyor, bunla uğraşma diyor. Her şeyi onlar yönettiği için bana da kardeşime de bir iş düşmüyor. Bu da benim hiç hoşuma gitmiyor, biz hayatı öğrenemiyoruz. Bize aile içinde sorumluluk yüklemediler, tek sorumluluğum ders çalışmak oldu hep...” (G.4, K-26).

“...ataerkil bir ailede, 5 kız büyüdük. Sen artık çocuk değilsin diyerek bana görevler yüklüyorlar ama bir karar almaya geldiğinde sen daha çocuksun denebiliyor. Bu beni köreltiyor. Yetişkinler işlerine geldiği konularda çocuk, işlerine geldiğinde büyümüşüz gibi davranıyorlar. Kendilerinin büyük olduğunu hatırlatıyorlar sıklıkla...” (G.7, K-18).

“...sen gençsin çok karışma deniyor, dayımlarla annemler arasında bir problem olmuştu, sen yorum yapma, sen gençsin anlamazsın dendi. Halbuki benim de bir fikrim olabilir, hatta doğru olan da benim fikrim olabilir. Küçük olduğum için biraz geri plana atılıyorum ailede...” (G.11, K-20).

“...ailem bazı durumlarda beni yetişkin olarak görüp işler veriyor, kimi zamanda sen daha küçüksün sen karışma diyor bu da onların işine geldiği davrandıklarını gösteriyor. Gençin durumu sadece aile içinde değil toplumun her kesiminde böyle...” (G.20, K-21).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere aile içinde ‘küçüktür, tecrübesizdir’ deyip kendine değer ve sorumluluk verilmeyen genç bireyin, kendisiyle ilgili karar alırken de özgür olamadığı görülmüştür. Gençlerin hayatlarıyla ilgili karar verme noktasında, ailelerinin müdahaleleriyle karşılaşmaları, kendine olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olmuştur. Bu noktada gençlere yönelik kalıp yargılar başlığı altında ayrıntılı bir şekilde işlenecek olan ‘bencillik’ kavramının kendi menfaatleri söz konusu olduğunda orta ve yaşlı kuşak bireylerde de gözlemlendiği tespit edilmiştir.

“Gençlere ailede ve toplumda bazı sorumluklar vermek ve imkanlar tanımak, çatışmaların şiddetini azaltır. Çünkü gençler, genellikle yetişkin yaşamına katılmak,

yetişkinlerin sahip oldukları haklardan yararlanmak istemektedirler” (Özyurt, 2002: 55). Gençlerin sorumsuz tavırlarında en önemli payın ebeveynlerde olduğunu vurgulayan ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların konu ile ilgili bazı söylemleri şu şekildedir:

“...aileler de suçlu burada. Ben zamanında çektim, çocuğum çekmesin diye yetiştiriyorlar çocuklarını. Genç de her şeyden uzak duruyor, ilgisiz duyarsız oluyor. Sorumluluk bana kalsın diye böyle davranıyorlar...” (G.1, E-61).

“...gencin sorumluluk sahibi olmasında aileler etkili, hiçbir iş vermeyip sorumluluk yüklemedikleri için genç elini taşın altına koymuyor. Aile iyilik yaptığını sanıyor ama çocuğuna güvenmeyerek asıl ayrımcılığı bizzat kendisi yapıyor...” (G.12, K-64.)

“...toplumda gençlerin sorumsuz davranışları eleştiriliyor. Sorumluluk almamaları, ailelerinin yetiştirme tarzıyla da ilgili. Ben yaşamadım o istediğini yapsın düşüncesiyle bir yaşam sunuluyor ve her işlerini aileler üstleniyor...” (G.4, K-61).

“...anne baba 30 yaşına da gelse her şeyi üstlendiği için sorumluluk almayan bir gençlik var tüm sorun bu, yeterince sorumluluk almamaları...” (G.6, K-70).

‘Orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemlerinden gençlerin sorumluluk bilincinin gelişmemesinde ailenin yetiştirme tarzının önemli bir faktör olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bu durumun farkındalığıyla kendi yaş grubunu eleştiren orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin sorumsuz davranışlarının kendi yanlış tutumlarından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Gençlere sorumluluk verilmeyişi ile onlara duyulan güven arasında bir bağ olduğunu ifade eden orta ve yaşlı kuşakların bu söylemleri, sorumluluk vermeyerek ayrımcılığın bizzat eyleyeni konumunda olduklarının kanıtı olmuştur.

Aile yapısının geçmişe göre zayıfladığını, anne babanın genç insanın kişiliğinin oluşmasında ve gence ahlaki değerlerin kazandırılmasında yetersiz kaldığını söyleyen Şener (2013), ‘Türkiye’de Gençlik’ adlı kitabında gençlerin *bencil, duyarsız ve nezaketsiz* davranış ve tutumlarına değinmektedir. Gençlik bunalımlarının kökeninde aile ve toplum sisteminin yattığını belirten Şener, bu açıdan aile ve okulda verilen eğitimin gençler üzerindeki önemine vurgu yapmaktadır. Ancak ifade edilenlerin aksine gençlerin ailevi konularda sorumluluk aldıkları yönündeki söylemleri, aile içinde verilen *sorumlulukla* kendilerine duydukları *güven* arasında bir bağ olduğunu ortaya koymuştur. Ailenin gence güvenerek

sorumluluk vermesi, gencin sorumluluk bilincinin gelişmesine zemin hazırladığı gibi kendi ayakları üzerinde durabilmesi için de önemli bir etken olmuştur.

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerine göre; sorumluluk verme ve sorumluluk alma davranışlarının, genç kuşak ile orta ve yaşlı kuşak arasında sağlıklı bir ilişki kurmak açısından önem taşıdığı gözlenmiştir. Ayrıca orta ve yaşlı kuşak katılımcıların yaş faktörünün sorumluluk bilincinin gelişmesinde çok da önemli bir olgu olmadığını belirten ifadeleri, yaşı büyük olmasına rağmen sorumsuz davranışlar sergileyebilen bireylerin varlığına işaret etmiştir.

Aile içinde gençlere yönelik *farkında olmadan* yapılan ayrımcılıklardan biri de *başkalarıyla karşılaştırılma* durumudur.

“Genci; kardeşi, arkadaşı veya başkaları ile karşılaştırarak eleştirmek veya başarısızlığını öne sürmek, küçük düşmesine neden olmak gibi durumlar, kişiliğini ve gelişmesini olumsuz olarak etkilemektedir. Genci salt ana babaya ve onların kuşağına, devrine özgü geçmiş değerlerle ölçüp öğüt vermek ve yasaklamaktan çok, bilgiler sağlamak, tartışma ve ikna etmek gibi yaklaşımlar, kişilik gelişimine olumlu yardımlar sağlayacaktır” (Şener, 2013: 196).

Çoğu zaman ailelerin genci motive etmek amacıyla gerçekleştirmiş olduğu bu tür ayrımcı pratikler, gençlerin olumsuz tepkileriyle sonuçlanmaktadır. Bu görüşü destekleyen ‘genç’ katılımcıların bazı söylemleri aşağıda verilmiştir:

“...başkalarıyla karşılaştırmayı çok seviyorlar. Kıyaslanmaktan nefret ediyorum. Beni olduğum gibi kabul etmelerini istiyorum. Benim de kendime has yeteneklerim var mesela çok hızlı kitap okurum ve okuduğumu çabuk kavrarım...” (G.1, E-23).

“...yaşıtlarımla karşılaştırma çok yapıyor. Onun oğlu şurada çalışıyor, filancaanın çocuğu çok efendi, bu cümlelerin ardı arkası kesilmiyor. Halbuki ben de doktor olacağım, bundan güzel meslek var mı ama işte illaki kıyaslanacağız başkalarıyla...” (G.10, E-24).

“...kendi hayatımın sorumluluğunun başkalarında olduğunu düşünüyorum. Ailem çok müdahale ediyor hayatıma. Benim de kendileri gibi olmamı istiyorlar. Kendi gençlikleriyle kıyaslıyorlar sürekli. Her şey değişti, aynı kalmak mümkün mü?..” (G.22, K-23).

Genç katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, eğitim, iş vb. özellikleri göz önüne alınarak genç bireyin kendisinden daha üstün konumdaki yaşlılarıyla karşılaştırılması veya kıyaslanması genci *umutsuzluğa* ve *isyan* duygusuna itmiştir. Bu konu, ‘Ayrımcılığın Etkisiyle Oluşan Gençlik Sorunları’ bölümünde ‘Başkalarıyla karşılaştırılma, kıyaslanma sorunu’ konu başlığı altında daha ayrıntılı bir şekilde işlenecektir.

Kendi istekleri ve ailenin istekleri arasında kalmak ve kendisini ebeveynlere borçlu hissetmek, özünde gençlere kendilerini suçlu hissettiren bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. ‘Genç’ katılımcıların kendi hayatlarıyla ilgili kararlar alma konusunda orta ve yaşlı kuşakların baskın tavırları ile karşılaştıklarını belirten bazı söylemleri şöyledir:

“...ben yurt dışına çıkmak istesem gitme derler bana. Ben bu yaşta evlenmek istesem onaylamazlar. Abimin bile yurt dışına gitmesini ilk önce istememişlerdi. Abim çok ısrar etti de gitti...” (G.2, K-22).

“...mesela eve çıkmak için babamı aradım. Dedi ki asla bunu duymak bile istemiyorum. Halbuki ben maliyet düşecek daha fazla para elime kalacak diye istedim ama yurt güvenli diye kesinlikle izin verilmedi. Onlar benim yerime karar verdiler...” (G.11, K-20).

“...insanlar doğdukları yeri, ailesini seçemiyor. Dolayısıyla insan çevreden etkileniyor. Kendi kararlarımı vermek istediğimde ailemin uyarılarına maruz kalıyorum. Tepki vermeden onları dinliyorum. Bana en makul geleni yapıyorum. Ama toplumumuzda gençlere bir güvensizlik var...” (G.12, E-24).

“...abim eğitimim konusunda müdahalelerde bulunuyor. Devlette çalış diyor, ben akademik olarak ilerlemek istiyorum diyorum. Tabi ki iyiliğimi düşünüyor ama ders çalış falan diye üstelemesi biraz ters geliyor. Ben zaten buralara kadar gelmişsem çaba göstererek gelmişim. Zaten gerekeni yapıyorum...” (G.18, E-24).

Gençlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere, anne ve babalarının kendileri için en doğru kararı vereceklerine olan inanç, gencin kararlarını verme konusunda kendisini aciz hissetmesine sebep olmuştur. Bu durum hayatlarına dair kendi kararlarını verebilme yetisinin baskılanması ve yok edilmesi suretiyle ayrımcılığa uğrayan gençlerin ayrımcı davranışı içselleştirdiğinin açık bir göstergesidir.

'Orta ve yaşlı kuşaklar' ise gençlerin hayatını etkileyen durumlarda karar verme yetkisini kendilerine hak görmekte-dirler. Görüşmecilerden elde edilen veriler arasından seçilen aşağıdaki bazı söylemler bu durumu örnelemektedir:

"...genç üniversiteyi kazandı mesela, karar almayacak mı ebeveyn, ev tutulacak mesela. Tabi ki kendi durumuna göre ayarlayacak anne baba..." (G.1, E-61).

"...hayatlarını ilgilendiren önemli konularda tek başına karar veremezler. Çocuğum üniversite seçimini yaparken ve üniversitede okurken önemli kararları tamamen onun inisiyatifine bırakmamıştık..."(G.11, E-59).

"...fikirlerini sorsam da çoğunlukla karar alma aşamasında kendi düşüncemi uyguluyorum..." (G.13, K-65).

"...çok hoşlarına gitmese de böyle yaptığım zamanlar oluyor. Tabi bu onların iyilikleri için. Bile bile yanlış yapmasına izin mi vereyim? Müdahale ediyorum bazen..." (G.20, K-62).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden anlaşıldığı üzere gencin kendi hayatıyla ilgili önemli konularda tek başına karar alabilme gibi bir hakkının olmayışı ve orta ve yaşlı kuşakların bu hakkı kendilerine ait görmeleri, gence yönelik gerçekleşen ayrımcılığın nasıl meşru kılınıp normalleştirildiğini göstermiştir. Oysaki ailede ortak alınan kararlar, kendisini ilgilendiren konularda gencin de fikrinin alınması, demokratik bir aile yapısının göstergesidir. Böylece genç, kendi kararlarını kendisi verebilen bir birey olmanın verdiği özgüvenle toplum içinde ayakları yere daha sağlam basan bir duruşa sahip olabilecektir.

Aile kurumunun toplumsal önemine işaret ettiğimiz bu bölümde, aile içinde farkında olmadan ya da bilinçli bir şekilde yapılan ayrımcılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Genç kuşak ile orta ve yaşlı kuşak katılımcılardan elde edilen verilere göre, iki yaş kategorisi arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi için güven kavramının oluşması önem taşımaktadır. Sorumluluk verilen gencin hayata karşı daha özgüvenli ve bilinçli yaklaştığı gençlerin ifadelerine yansımış, aileleri tarafından sorumluluk verilmemesi gençlerin toplumdan dışlanmış hissetmelerine sebep olmuştur. Verilerimizde, orta ve yaşlı kuşakların bazı söylemleri, gençlerin sorumluluk bilincinin gelişmesinde ailenin gence yönelik yanlış tutumunun etkisi olduğuna dikkat çekmiştir. Orta ve yaşlı kuşakların önemli bir kısmı da ailevi konulara karşı duyarsız olmalarından dolayı gençleri eleştirmiştir. Gençlerin

söylemleri ise değerleri arasında ailelerini birinci sıraya koymalarından da anlaşılacağı üzere aileleri söz konusu olduğunda her türlü fedakarlığı yapabileceklerini göstermiştir. Ayrıca genç katılımcılar ailelerine karşı yaşadıkları maddi bağımlılığın kendilerine hissettirilmediğini, bu durumun aileye karşı daha fazla sorumluluk duymalarına yol açtığını söylemişlerdir.

3.2.2.2. Okul / İş hayatında gençlere yönelik ayrımcılık

Aileden sonra sosyalleşmenin daha geniş ölçüde yaşandığı kurum okuldur. Okullar, gelecek kuşaklara aktarılacak bilgi hafızasının oluşturulduğu ve biriktiği yerlerdir. Bu noktada, okulun ve eğitimin genç kuşakların zihinlerini biçimlendirmedeki rolü önem taşımaktadır.

Ülkemizin siyasi geçmişi, politik olaylardan eğitim sistemimizin nasıl etkilendiğine güzel bir örnektir. Örneğin 12 Eylül sonrası okullarda ve ders kitaplarında, gençlere milliyetçiliği zorunlu bir ideoloji olarak sunan özellikle devlet otoritesini yücelten bir hafıza yüklenmiştir. “Savaş, şiddet ve ölüm göstergelerinin yüksek olduğu ders kitapları, güçlü bir milli güvenlik devleti algısının üretimine ve gelecek kuşaklar tarafından içselleştirilmesine zemin hazırladı” (Ceylan ve Irzık, 2004). 80’ler ve 90’larda her türlü ayrımcılığın sağlıklı toplum adına açık ya da örtük bir biçimde meşrulaştırıldığını da söylemek mümkündür.

Ailede kazanılan bilgi ve davranışların okul hayatıyla pekiştirilmesi dolayısıyla iki kurum arasında örtüşen eğitim anlayışının var olması, gencin tutarlı bir kişilik yapısı oluşturması bakımından önem taşımaktadır. Dikkat edilmesi gereken nokta, sadece gençliğin eğitimi değil, onları yetiştiren öğretmen ve ebeveyni içine alan bir kültür ve eğitim ortamının hazırlanması olmalıdır. Bu noktada meslekleri ‘öğretmen’lik olan bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların gençlere yönelik söylemleri, bir eğitimcinin dahi ayrımcı söylemler geliştiriyor olmasını ve durumu meşrulaştırmasını kavramamıza yardımcı olmaktadır:

“...geçenlerde okulda gençlerle birlikte bir iş yaptık. Çok pişman oldum. Okulumuzun bir duvarının el birliğiyle onarılması ve boyanması gerekiyordu. Öğrencileri toplamak ayrı bir dertti. Hadi topladık, onların bir şekilde bir arada çalışmasını sağlamak ayrı bir dertti. İnanın tek başıma yapsam daha kısa zamanda biterdi iş. Sorumluluk bilinci eksik gençlerde...” (G.9, E-50).

“...saygı aileden kaynaklı bir alışkanlık olduğu için, önce ailenin sorgulanması gerekir. Emekli öğretmenim. Gençlerle çok iletişim kurdum. Çok saygısızlarıyla da karşılaştık. Büyükleriyle sürekli çatışma içinde olan gençlerin aile yaşantılarında da mutlaka sorunlar tespit ediyorduk...” (G.3, E-62).

“...yaşım ilerledikçe genç kuşakla ilgili düşüncelerimin daha keskin hale geldiğini hissediyorum. Mesela yaptıkları birçok davranış bana tuhaf gelebiliyor, gençlikten deyip geçemiyorum. Yüksek sesle müzik dinlemelerini ya da giyim tarzlarını eleştirebiliyorum. Bilinçsizlikleri ve kaliteli eğitim almıyor olmaları, gelecek kaygısı taşımayıp amaçsız yaşamaları beni endişelendiriyor...” (G.8, K-49).

Yukarıdaki söylemlerin öğretmenlere ait olması, genç bireyle sağlıklı bir iletişim kurması ve ona güvenerek desteklemesi beklenen öğretmenlerin, ayrımcılık pratiğinin bizzat kahramanı olduklarını göstermiştir.

“Gençlerin yarısından fazlası eğitim hayatı süresince, düşüncelerini özgürce belirtmek için cesaretlendirilmediklerini, öğretmenlerin şiddet uyguladığını, cinsiyet ayrımcılığı ve adaletsizliklerle karşılaştıklarını belirtiyor” (Karahasan, 2018: 46). Okul hayatında gençlerle bir arada olan öğretmenlerin gençlere karşı sahip oldukları olumsuz yargılar, gençler tarafından *küçümseme*, *rencide edilme*, *aşağılanma* gibi kavramlarla ilişkilendirilmekte, bu düşünce bazı ‘genç’ katılımcıların söylemlerinde şu şekilde açığa çıkmaktadır:

“...bazı öğretmenlerimiz, bizden üstün olduklarını bize çok hissettiriyorlar, bizi cahil gibi görüyor, sınıfları bölüyor, başarılı başarısız diye. Bilmiyorum diyene, senin aklın yok mu deyip rencide ediyorlar. Belki biz de ileride ondan daha iyi konumlarda bile olacağız ama küçük düşürebiliyor seni. Baskı hissediyorum o hocanın dersinde...” (G.2, K-22).

“...siz ülkenin geleceğisiniz diyorlar, kendimizi geliştirelim diye söyleniyor ama bazen fazla baskı kurarak, küçümseyici bir tutumla bu yapılabiliyor. Bizden daha bilgili olmalarından dolayı kendini yüksek görerek ayrımcı olabiliyorlar. Bizim aradığımız samimiyet...” (G.15, E-20).

“...bir yorum yapar öğrenci, çok önemli bir fikirdir, ama hoca öğrencisine sen benim kadar okudun mu da böyle konuşuyorsun derse, o öğrenci bir daha konuşamaz.

Öğretmen konuşma hakkını okuduğu kitaplara bağlarsa ayrımcılık oluyor. Öğrenci soru sorduğunda küçümsenmesi, gencin güven kaybına sebep olabilir...” (G.17, K-24).

“...ön lisanstaki hocam sizden bir şey olmaz, siz iki yıllık okuyorsunuz, diyordu. Bir de meslek lisesinden çıktık ya. Meslek lisesinden mezun olup iki yıllık okuyorsan seni çöp gibi görüyorlar. Eğitim Fakültesinde de bir hoca var, sen dine inanıyor musun diye ayrımcılık yapıyor. İnsanları buna göre ayırıyor...” (G.18, E-24).

“...bazen okulda öğrenci işlerine gidiyoruz, yüzümüze bile bakmıyorlar. Ben bunu genç olmama bağlıyorum. Yaşımız biraz daha büyük olsaydı bize değer verecekler miydi diye düşünüyorum. Hocalar iyiler ama genç olduğumuz için bazen bizi görmemezlikten geldikleri olabiliyor...” (G.24, K-21).

Genç katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere öğretmenleri tarafından *baskı altında* bırakılmaları gençlerin öğretmenlerine karşı *güvenlerini zedelemiştir*. Gençler söylemlerinde öğretmenlerinin *samimiyetsiz* davranışlarından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin aşağılama, küçümseme, rencide etme gibi ayrımcı davranışlarla gence yaklaşmaları gençlerin fikirlerini özgürce ifade edebilmelerini kısıtlamıştır.

Okul hayatında sınavlar öğrencinin durumunu belirlemek adına periyodik aralıklarla gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme çalışmalarıdır. Sınav sonuçlarında birtakım haksızlıklarla karşı karşıya kalan genç katılımcılar bu durumu ‘*kayırmacılık*’ kavramıyla ilişkilendirmişlerdir. Bazı ‘*genç*’ katılımcıların, öğretmenleriyle iyi ilişkiler içinde olan öğrencilerin sınavlardan daha yüksek not almalarına ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“...okul hayatında bazı öğrenciler ve öğretmenler sadece konuşarak işlerini hallediyorlar. Kendi yakın gördüğüne daha fazla puan verebiliyor hocalar. Onları eleştirirsek daha az puan verebiliyorlar. Emeğimize yazık olabiliyor...” (G.3, E-21).

“...hocalar bazı öğrencilerle daha çok vakit geçirdikleri için onları daha çok tolere edebiliyorlar...” (G.22, K-23).

“...bazen çok çalıştığım bir ders oluyor. Öğrenci hocanın odasına daha çok girip çıkıyorsa benden daha yüksek not alabiliyor. Ya da soruları bile daha önceden bilebiliyor. Bu inkâr ediliyor bir de. Bu çok rahatsız edici bir durum...” (G.5, K-21).

Gençlerin söylemlerinde açığa çıktığı gibi okul hayatında öğretmenlerle daha iyi iletişim kuran öğrencilerin daha yüksek notlarla ödüllendirilmesi, bu türden davranışlardan uzak durmaya çalışan bazı gençlerin okulda uğrayabileceği ayrımcı davranışlara güzel bir örnek teşkil etmiştir.

Bu yönde ‘genç’ katılımcıların bazı söylemleri, *kayırmacılık* ve *emek istismarı* arasında bir bağ olduğunu vurgular nitelikte olup gence sömürüldüğünü ve kullanıldığını hissettirmektedir:

“...hala atanamamış olmayı emeğimin karşılığını alamamak gibi görebiliriz ama. Eğitim sisteminin sürekli değişmesi, ALES sınavındaki sıkıntılar emeğimin istismarıdır...” (G.4, K-26).

“...herkesin emeği istismar ediliyor bence. Hatta ben ilerleyen dönemlerde bunun daha da ilerleyeceğini düşünüyorum. Herkes parasını verince diploma sahibi olabilecek bence. Maddiyatçılığa itiyor insanları, torpilcilik de artacak her geçen gün...” (G.10, E-24).

“...çok emek veriyorum okuyarak. Bu toplumda mesleğimi icra edememek, mesleğimin sömürüldüğünü hissetmek beni üzüyor. Yıllarca verdiğim emeğin boşa gitmesi gibi...” (G.17, K-24).

“...kesinlikle emeğimiz istismar ediliyor okulda. Harcadığım emek hep başkalarının başarısına hizmet ediyormuş gibi geliyor. Kendim için ne zaman bir şeyler yapacağım bilmiyorum...” (G.20, K-21).

Gençlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere emeklerinin sömürüldüğünü düşünen bazı genç katılımcılar hiçbir şeyin adil olmadığı fikrine kapılarak ancak torpil ve kayırmacılıkla bir yerlere gelinebileceğini düşünmektedirler. Genç katılımcıların bu söylemleri, gençlerin sorunlarını sistemin sorunları ile bağlantılı ele alarak emek istismarına dikkat çeken Yapısal Çatışmacı Gençlik Kuramı ile de örtüşmektedir. Bu noktada özellikle siyaset sosyolojisinde iktidar ilişkilerinin tanımlanması açısından sıklıkla kullanılan *patronaj* kavramı karşımıza çıkmaktadır. Biber (2018) yazısında patronaj kavramını tanımlarken; “kişi bir diğerine ne kadar çok itaat ederse o kişi onu o kadar çok korur; ya da bir kişi birini ne kadar çok korur ve kollarsa o kişi diğerine o kadar itaat eder” demektedir. Patronaj kavramı sadece okulda

değil, iş hayatına girmeden önce de gençlerin gözünü korkutmakta, iş bulma konusunda *eşit şansa sahip olamama* tedirginliğini gençlere yaşıtmaktadır.

“Karl Marx, gencin mesleğinin ve sosyal sınıfının, onun davranışlarının düzenleyicisi ve belirleyicisi olduğunu kabul etmiştir” (Tezcan, 2017: 11). “Yaş ayrımcılığının ortaya çıkma biçimleri olan; doğrudan ve dolaylı yaş ayrımcılığı, çalışma yaşamında; kişiyi işe alma, kişiyi çalıştırma veya kişiyi işten çıkarma süreçlerinde söz konusu olabilmektedir” (Baybora, 2009: 47). Herkesin iş bulma konusunda eşit şansa sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Yani kişilerin, iş bulma konusundaki şansları başka kişilerin ön yargılarına bağlı olmamalı, kişiler çeşitli nedenlere bağlı olarak ayrımcılıkla karşılaşmamalıdır. Fakat iş görüşmelerinde genç olduğu için tecrübesiz varsayılan, ya da ne kadar donanımlı olursa olsun kendisinden ekonomik ve statü bakımından daha güçlü adaylar karşısında dezavantajlı duruma düşürülen genç bireyler ayrımcı söylem ve davranışlara maruz kalabilmektedir. Kimi zaman da statü sahibi kişiler, sahip oldukları konumu kaybetmemek için gençleri küçümsemekte, tecrübesiz görmekte, yeterli uygunlukta bulmayıp tercih etmemektedir.

“Yaş ayrımcılığı nedeniyle bireylerin işe uygunluğu ve yeteneklerinin düzeyi göz ardı edilerek performansları ve yetenekleri ile değil takvimsel yaşları ile değerlendirilmektedir. Örneğin genç çalışanların yüksek performanslarına rağmen kariyer basamaklarını tırmanamaması gençlerin motivasyonunu, yenilikçilik düzeylerini ve fikirlerinin paylaşımını etkilemekte, performansının düşmesine neden olmakta ve ilave sorumluluklar almasını engellemektedir” (Karatepe ve Gökçe, 2011: 46).

Devlet dairelerinde bazı kadrolara atanabilmek için 35 yaş sınırı koyulmaktadır. Aynı şekilde özel sektörde yaş konusu iş görüşmelerinde en çok dikkat edilen hususlardan biri olmaktadır. Bu durum belirtilen yaşın altındakiler için pozitif, üzerindeki için negatif bir ayrımcılık teşkil etmektedir.

Bir diğer taraftan iş yerinde gençlerle çalışmak istemeyen orta ve yaşlı kuşakların ayrımcı söylem ve pratikleri de dikkat çekmektedir. ‘Orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılar iş hayatında gençlerle çalışmak istememe sebebi olarak gençlerin *sorumsuz* davranışlarına vurgu yapmakta ve bu durum *güvensizlik* kavramıyla ilişkilendirilerek söylemlere yansımaktadır:

“...gençlerle çalışmayı tercih etmem. Sorumluluk bilinci önemli çünkü sorumluluğunu bilecek işine sahip çıkacak ki bende güven oluşsun. Güven yoksa ikili ilişki kuramıyorum...” (G.9, E-50).

“...Gençlik sorumsuz, çok güvenemiyorum ki. O yüzden yaşı daha büyük kişilerle çalışmayı isterim. Tabi sorumluluğunu bilen gençler de var onlarla çalışabilirim...” (G.18, E-51).

“...gençlerin bizden öğrenebileceği çok şeyler var, gençler de teknolojik açıdan bize bir şeyler öğretebilir. Her ikisiyle de çalışılabilir. Fakat eskilerin iş disiplini daha yüksek. Gençlerde iş disiplini olan kişiler tercih edilmeli...” (G.11, E-59).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden, gençlerin sorumsuz davranışlarının iş yaşantısına yansıtacak olmasına bağlı olarak onlarla aynı ortamda çalışma isteği duymadıkları ortaya çıkmıştır. Her ne kadar teknolojiye hakim olma gibi konularda gençleri kendilerinden daha ileride görseler de bu durum gençlere güven duymaları için yeterli görülmemektedir.

Elde edilen veriler ışığında genç katılımcılar, okul hayatında öğretmenlerle samimi ilişkiler kuran öğrencilerin sınavlardan yüksek not alarak kayırıldığını bu durumun da kendilerini rahatsız ettiğini belirtmişlerdir. Emeklerinin öğretmenleri, hatta arkadaşları tarafından istismar edilmesi de genç katılımcılara sömürdükleri hissini vermiştir. Ayrıca öğretmenlerinin ve kendilerinden üst sınıfların küçümseyici, aşağılayıcı ve rencide edici davranışlarına maruz kalan genç katılımcılar, fikirlerini özgürce ifade edemediklerini ve özgüvenlerinin zedelendiğini söylemişlerdir. Orta ve yaşlı kuşakların söylemleri incelendiğinde, meslekleri öğretmenlik olan katılımcıların, gençlerin saygısız ve vurdumduymaz davranışlarını eleştirdiği görülmüştür. Öğretmenlerin bu eleştirel ve ayrımcılık içeren söylemleri; eğitim sistemimizin sorunlarını, öğretmen-öğrenci ilişkisi çerçevesinde anlamlandırmamıza yardımcı olmuştur.

3.2.2.3. Sosyal çevrede gence yönelik ayrımcılık

Sosyal çevrenin kişilik üzerindeki etkisi son derece önemli olup sosyal gruplara ve sosyal aktivitelere daha çok vakit ayıran gençlerin daha sağlıklı bir kişilik gelişimi gösterdikleri görülmektedir. Dolayısıyla sosyal çevresiyle sağlıklı bir iletişim kuran birey,

sağlıklı bir sosyalleşme ile toplumda kendine yer bulmaktadır. “Sosyal bir kategori olarak genci ele alırken karşımıza çıkan temel süreç, sosyalleşmedir” (Şener, 2013: 40).

Sosyal çevre faktörleri denince, aile ve aile dışı çevre akla gelmektedir. Günümüzde kitle iletişim araçları; basın, sinema ve televizyon gibi kurumlar da sosyal çevre olarak tanımlanabilmektedir. Medyanın dezavantajlı grupları yok sayarak ya da kötü göstererek ayrımcılığı nasıl meşrulaştırdığı, yaşa dayalı ayrımcılıkları ne şekilde ortaya koyduğu ‘Teorik Çerçeve’ bölümünde ele alınmıştır.

Sosyal çevre gence yönelik takındığı ayrımcı söylem ve tavırlarla gencin sosyal dışlanmışlık duygusuna kapılmasına sebep olabilmektedir. Mahalle baskısı, sosyal dışlanmaya güzel bir örnek teşkil etmektedir. Örneğin bekar bir genç ev tutmak istediğinde, ev sahibi ve apartman sakinleri tarafından ön yargılarla karşılanıp çevreye rahatsızlık vereceği düşüncesiyle dışlanmaktadır. ‘Genç’ katılımcıların bazı söylemleri, bu görüşleri örnekler niteliktedir:

“...ev sahibimiz, apartmandaki komşular, ses yapıyorsunuz diye yükleniyorlar. Aslında bizden daha gürültülü evli bir çift var ama biz genciz diye bizi uyarıyorlar. Giyimimizden dolayı çok rahat giyiniyorsunuz diyorlar. Ailelerimiz karışmazken giyimimize, mahalle baskısı var, onlar hayatlarımıza daha çok karışma hakkını kendilerinde buluyorlar...” (G.7, K-18).

“...bir gün geç gelmiştik apartmana, kapıda bekleniyor, ne olacak bu sizin haliniz, dışarıda yatsaydınız deniyor. Parmak uçlarımızda yürüyoruz. Aydın’da bile var. Her yerde var bunlar gibilerinden...” (G.3, E-21).

“...apartmandan örnek vereyim. Erkek arkadaşlarımız geldiğinde depremler sizin yüzünüzden oluyor diyorlar, direk yüzümüze zina yapıyorsunuz bile dediler. Ahlaksız olarak görülüyor erkeklerle konuştuğumuz için. Çok geri bir bakış açısı ki burası Aydın...” (G.21, K-19).

Gençlerin ifadelerinde, sosyal çevre tarafından oluşturulan baskının, gencin güvenirliliğini sorgular nitelikte olduğu görülmüştür. Bu durum genç bireyi, topluma karşı benliğini savunmak adına karşı bir tepki oluşturmaya itmiştir. Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların, gençlerin düzeni bozacaklarını ima eden ayrımcı söylemleri, orta ve yaşlı kuşaklar ve gençler arasındaki uçurumu daha da derinleştirmiştir. Genç olmalarından dolayı

ahlaki açıdan da eleştirilen genç katılımcılar mahalle baskısının üzerlerinde ailelerinden daha etkin olduğunu söylemişlerdir.

Goffman (2009) toplumu ve içinde yaşanılan mekanı bir sahneye benzeterek bireyleri sahnedeki aktörler olarak betimlemektedir. Bu sahne üzerinde belirli roller üstlenen birey diğer bireylerle etkileşim içinde olduğu için onların rollerinden bağımsız bir hayat sürdüremez. Bir başka ifadeyle birey tarafından üstlenilen rolün performe edilişi hayata geçirilişi tek başına bağımsız bir biçimde gerçekleşmemektedir. “Büyük kentin sayısız ve hızla değişen uyarılarının ortasında birey kayıtsız ve bıkkındır. Buna karşın ötekinin varlığı, bireyi, kendi varlığını ve bireyselliğini meşru kılabilmek adına farklılıklarını ortaya koymak zorunda bırakır” (Şişman, 2013: 76). Orta ve yaşlı kuşakların sosyal çevre içinde özellikle ortak kullanım alanlarında gençlere takındıkları ayrımcı söylem ve tavırlar, gençler tarafından olumsuz karşılanmakta, gençlerin *sıkılğan* ve *bıkkın* tepkiler vermelerine sebep olmaktadır. Bazı ‘genç’ katılımcıların bu düşüncüyü destekleyen söylemleri aşağıda verilmiştir:

“...hastayım bir gün, boş yer buldum oturdum otobüste. Hemen lafi yedim teyzeden, ben oturacaktım oraya diye. Bir de telefonuna bakarak yürüyorsan yolda, önünüze bakın diye kızıp ne olacak sizin bu haliniz diyorlar...” (G.2, K-22).

“...otobüslerde yaşlılar tarafından yer verme konusunda baskı hissettiriliyor. Tabi ki saygıdan dolayı yer vermeliyiz, bunlar yazılı bir kural değil. Herkes içinden geldiği gibi davranabilir. Ama biz de hasta olabiliyoruz, genciz diye hep sağlam olamayabiliriz. Evladım kalksana gibi sözler duyuyorum yaşlılardan...” (G.24, K-21).

“...mesela otobüste hemen gençsin sen yer ver gibi sözler duyuyoruz. Gençlere fazla sorumluluk yükleniyor. Gençlikten beklenti çok. Çünkü gençlerin potansiyeli yüksek...” (G.15, E-20).

“...otobüste veya hastanede genç olduğumuz için yorgun veya hasta olamayacağımız algısı mevcut. Biz yorulamayız hep onların emrinde olmalıyız...” (G.19, K-21).

Gençlerin söylemlerine yansıyan, orta ve yaşlı kuşakların gençlere yönelik özellikle toplu taşıma araçlarında gözlemlenen ayrımcı yaklaşımları, söz konusu iki yaş kategorisinin

çatışmasına sebep olarak gençlerin *isteksiz, bıkkın ve kayıtsız* bir ruh haline bürünmelerine yol açmıştır.

Gencin sahip olduğu kültürel sermayesinin ve eğitim yoluyla elde ettiği mesleki bilgi donanımının, sosyal sermayesini güçlendirdiğini belirten Bourdieu (1982), “habitus kavramı ile çocukluktan itibaren yetiştiği ailenin tüm normlarını ve alışkanlıklarını öğrendiğini ve bunu kültürel sermayesi ile birleştirerek bir toplumsal hareketlilik yaşadığını ve böylece kendinde belli zevk ve beğeniler geliştirerek yatkınlıklar kazandığını vurgular” (Allan, 2006; akt. Baran, 2013: 13). ‘Genç’ katılımcıların aldıkları eğitime dair orta ve yaşlı kuşaklar tarafından baskılandıklarını belirten bazı söylemleri şu şekildedir:

“...iki yıl okuduğum için pek bir şey olmaz diye bakılıyor, dört yıllıklara göre. Hemen kaç yıllık okuyorsunuz diyorlar dört yıllık değil mi diye küçümsüyorlar. Bölüm söylüyorsun beğenmiyorlar. Toplumun gözünde de bir tek doktorluk, öğretmenlik ve avukatlık var. Başka meslek yok...” (G.2, K-22).

“...büyükler; bunların kanı hızlı, bunlar cahil gibi söylemlerle bizi eleştiriyorlar. Belki biz bile bile hata olduğunu bilerek hata yapıyoruz. Belki size göre hata olan benim kendi doğrum olabilir. Bu okulu okuyunca ne olacaksın ki, öğretmenlik okusaydın ya diye akıl veriyorlar. Benim de kendime ait düşüncelerim var ben de kendimi yetiştiriyorum. Ben nasıl kimseyi yargılamıyorsam sizinle yaş farkımızın olması beni eleştirme hakkını size vermiyor. Ben de bir bireyim kendi kararlarımı verebilir, hangi eğitimi alacağımı kendim belirleyebilirim...” (G.5, K-21).

Gençlerin yukarıdaki söylemlerinden yola çıkarsak orta ve yaşlı kuşakların; *gösterdikleri çabayı ve verdikleri emeği hafife alıp gençleri küçümsemesi*, gençlerin kendilerini *beceriksiz, boşa emek harcayan* kişiler olarak hissetmelerine sebep olmuştur. Genç katılımcılar, okudukları bölümlerin dört yıllık olmaması sebebiyle küçümsenmelerini *rencide edici* bulduklarını ifade etmişlerdir.

“Yaşlı nesil tarafından kabul olunan ve savunulan sosyal davranış tipine karşı gençler daima açıkça karşı gelmeye çalışmışlardır. Aslında çatışmanın kaynağı; çoğunlukla her devrim özelliğinin farklı oluşu sebebiyle, eski nesillerin, yeni nesillerin içinde yaşadıkları ortamın niteliği bilinmeden onları, sorgulamaya kalkışmalarıyla ilgilidir” (Şener, 2013: 53). Orta ve yaşlı kuşakların sürekli olarak kendi gençlikleriyle bugünün gençliğini karşılaştırarak beklentilerini yükseltmeleri, iki kuşak arasındaki sorunları daha görünür hale

getirmektedir. Bu açıdan önem taşıyan kuşak çatışması sorunu ileriki kısımlarda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

3.2.2.4. Kurumsal alanda gence yapılan ayrımcılık

Toplumun her bir ferдинin anayasal vatandaşlık haklarının bir sonucu olarak devletin önünde eşit muamele görmesinin, herkesin hiçbir fark gözetmeksizin tüm kamu olanaklarından eşit olarak yararlanmasının gerekliliği, toplumun huzuru için son derece önemlidir.

“Hızlı ve sağlıksız kentleşme, ekonomik meselelerin ağırlığı, işsizlik, okulsuzluk gibi durumlar topluma ait ciddi sorunlardır ve bunların en fazla yansıdığı kesim gençlik olmaktadır. Çünkü gençlik, toplumun en dinamik, en hareketli ve nitelikleri gereği çevresinden en fazla etkilenen kesimidir” (Birsen, 1988:308). Gençliğin bu potansiyelini toplum için faydalı bir değere dönüştürmek, devletin gençler için geliştireceği politikalara ve gençliğin kaliteli bir şekilde yetiştirilmesine bağlıdır. Bu aynı zamanda geleceğe yapılmış bir yatırım olarak da değerlendirilebilir. “Platon Devlet adlı eserinde eğitim sisteminin politik gerekliliğini uzun uzadıya tartışmaktadır. Platon yurttaşlıkla ilgili fikirlerin aşılmasında, yöneticilerin yönetim ideolojisini tebliğ ederek, resmi ideolojinin aşılması ve sadık vatandaşlar yetiştirilmesi konusunu önemli bulmaktadır” (Beşirli, 2013: 14).

Demokratik toplumlarda eğitimin asıl işlevi, demokrasiye bağlı kişiler yetiştirmektir. Demokratik bir kişilik oluşturmak öncelikle kişileri eğitmekten geçer. “Ülkemizde demokrasinin daha kolay ve sağlıklı gelişmesi için takip edilecek yollardan birisi, demokrasinin bir yaşam biçimi, ya da davranış biçimi olarak genç yaşlarda yeni kuşaklara öğretilmesidir” (Tezcan, 2015: 181). Bu açıdan gençlerin siyasal açıdan sosyalleşmesi de devletin politikaları ve tutumlarıyla ilişkilidir ve bu noktada izlenen politikalar, gençlerin gözünden devlet kavramını anlamlandırmamıza yardımcı olmaktadır. Devletin gençlere yönelik tutumunun kendilerinde *güvensizlik* oluşturduğuna dair bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...kişi, devlet liderinin karşısına çıkıp burada yanlışlık var dediğinde işinden atılmayacak kadar güven içinde olmalı. Muhtaç insanın kalmadığı, insanların haklarının korunabildiği, liyakatin üst kademelere çıkabildiği, emeğin karşılığının bulunabildiği bir hayat istiyorum...” (G.17, K-24).

“...doğruların haklı çıktığı bir toplumda değiliz. Haksızlıklar yapılabiliyor. Siyasi alanlarda adaletsizlikler var. Fikirlerin çok saygı görmediği bir toplumda yaşıyoruz...” (G.8, E-20).

“...yaşımız genç olduğu için kale alınmadığımız durumlar oluyor, devlet dairelerinde olsun, resmi kurumlarda bizi çocuk gibi görüyorlar. Yaşımızdan dolayı tecrübesiz görülüyoruz...” (G.24, K-21).

“...ülkeyi yöneten siyasiler çok duyarlı idealist gençleri sevmezler. Yönetmesi zor olur çünkü özgürlük, demokrasi diye bağırarak sorgulayan gençlik gezi parkında olduğu gibi pek hoşlarına gitmez. Daha duyarsız, maddiyatı ön plana alan, tüketmeyi seven gençliği yönetmesi daha kolaydır. Dirençle karşılaşmazlar. Bu gençlerin de çocukları olacak uzun bir süre rahat ederler böylece. Bilinçsiz bir toplumu yönetmek daha kolaydır...” (G.1, E-61).

Gençlerin söylemlerinden devletin *adil olmayan bir mekanizma* olması dolayısıyla devlet kurumuna karşı *güvensizliğin* ön plana çıktığı görülmüştür. Bu güvensizlik gençleri, söz konusu kuruma karşı daha dikkatli davranmaya, zaman zaman da uzak durmaya itmiştir. Yukarıdaki söylemler içinde en sonda yer verilen *orta ve yaşlı kuşak görüşü* özellikle bu noktada tercih edilmiştir. Katılımcının devlet-genç ilişkisini yorumlarken kullandığı söyleminde, *devletin kendi çıkarları için genci pasifize ettiğine ve bu davranışı bilinçli bir şekilde ortaya koyduğuna* işaret edilmiştir. “Gençlerin ‘muğlak’ ve ‘riskli’ imajı; kanun, düzen ve toplumsal değerlere ‘tehdit’ oluşturma potansiyelini barındırır. Bu açıdan gençlerin karar mekanizmalarına katılım talep ve arzuları kolaylıkla reddedilebilir” (Wyn ve White, 1997; akt. Lüküslü ve Yücel, 2013: 146). Bazı ‘genç’ katılımcıların bu görüşü doğrulayan söylemleri ‘*pasifize edilmiş gençlik*’ kavramına örnek teşkil etmektedir:

“...devlet bir değerdir, bir bağımlılıktır. Ama iktidar farklı, iktidar demek devletin imkanlarını kullanarak bazı şeyleri yapandır. Bunu yaparken bazı esasları gözetirken, bazılarını dışarıda bırakabilir. Gençlerin dışarıda bırakıldığını düşünüyorum. AB Projelerinde yaş sınırı var mesela 25 yaş sınırı, ben 26 yaşındayım yararlanamıyorum. Bu sebeplerle kendimi dışlanmış ve geri plana atılmış hissediyorum. Türkiye’de %20 işsiz var, ben de o dilimdeyim, bu yüzden iktidar benim için önemli değil...” (G.4, K-26).

“...devlet antipatik, devlet sevimsiz. Devlet kendinden olmayanı sevmiyor. Kendinden olana ayrıcalık tanıyor. O yüzden aslında en büyük ayrımcılığı devlet yapıyor...” (G.9, K-21).

“...gençler devlete karşı muhalif bir tavır sergiliyorlar. Siyasi partilerde de hoşgörü yok. Fikirlerini benimsemiyorsan onlardan değilsin, dışlanıyorsun...” (G.12, E-24).

“...devlet toplumun düzenini sağlar, fakat şu anki dönemde devlet olgusu özünden çok uzaklaştı. Farklılıklara tahammül edemeyen bir yapıda. Farklılıklar olmalı, farklı sesler çıkmalı, farklılıklar bir arada yaşamayı başarabilmeli. Gençlik uç noktalarda bir şeyi savunursa, gerilim yaratılıyor. Ama devlet bundan korkmamalı, tedirgin olmamalı, gençliği bu yüzden dışlamamalı...” (G.13, K-20).

“...devletin beni temsil ettiğini düşünmüyorum. Çok yüzlü, çok şekilli bir devlet var. Beni bütünüyle kapsamıyor. Bir partide dinime karşı bir şey buluyorum, birinde eğitim yönünden eksik var, birinde etnisite sıkıntıları var. İnsana bakış önemsenmiyor, beni kuşatmıyor...” (G.17, K-24).

Gençlerin söylemlerinde açığa çıktığı üzere, gençlerin devlet tanımlarında *olumsuz* bir bakış, devlete karşı *tedirgin* bir yaklaşım, devletin gençlere karşı *hoşgörüsüz* tavrına eleştiri, farklı düşünceleri dışlaması noktasında *kurumsal dışlanmışlık* hissi söz konusudur.

Görüşmecilerden elde edilen veriler arasından seçilen bazı söylemlerde, gençlerin devlete dair memnuniyetsiz düşüncelerinin özellikle *eğitim sistemindeki düzensizlikler* ve *eksikler* üzerinde yoğunlaştığı dikkat çekmiştir. ‘Genç’ katılımcıların bu düşünceyi örnekleyen bazı söylemleri şöyledir:

“...devlet kavramı bende biraz bıkkınlık duygusu uyandırıyor. Devlet gençleri para kaynağı olarak görüyor. Sınav ücretleri çok yüksek. Her genç defalarca sınava giriyor, para kapısı olarak görüyor devlet gençleri...” (G.10, E-24).

“...devletin söyledikleri ve yaptıkları var ikisi farklı olabiliyor. Öğrencilerin hayatını kolaylaştıracak şeyler tasarlanıyor ama çok uygulanamıyor. Eğitim sisteminin bu kadar sık değişmesini istemiyorum mesela. Haksızlıklar olabiliyor. Bedelini genç ödüyor yine...” (G.8, E-20).

“...eğitim konusunda gerekli desteği vermiyor devlet. Kendimizi geliştirmiyoruz. Sınavlar hep ezbere dayalı ve eğitim sistemimiz inanılmaz bir hızda değiştiği için gençler adapte olamıyor. Devlet hakkında da bir fikir belirleyebilmemiz çok zor, çünkü onların da kararları çok hızlı değişiyor. Politikacılar gençlik önemli diyorlar ama bu sadece politik söylemler içinde kalıyor...” (G.12, E-24).

Gençlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere devlet gençleri *para kaynağı* olarak görmektedir. Devletin gençlere yönelik bu yaklaşımı yüzünden gençler, sömürüldüklerini ve haksızlığa uğradıklarını hissetmektedirler.

Bir taraftan devleti baskıcı bir mekanizma olarak gören olumsuz söylemlerin aksine, ‘genç’ katılımcılardan elde edilen bazı söylemler, devletin *güven veren yapısına* dikkat çekmiştir:

“...üniversitede devletin bana çok faydası oldu. Maddi anlamda. Manevi olarak da çalışanlarından olsun hocalardan olsun destek gördüm. Eğer ben devletin işine yarayacak işler yapıyorsam, onun için çabalıyorsam beni boşta bırakmayacak güveni var bende...” (G.5, K-21).

“...devletin gözünden bakıldığında gençler önemli bir portre çiziyor. Çünkü gençler önemli bir potansiyel. Gençler güzel yetişir, fikirleri yerinde kullanılırsa gerçekten verimli bir katkı olabilir. (G.6, E-23).

“...devlet benim için düzeni ifade ediyor. Öğrenim kredisi veriyor. Devlet üniversitelerinde çok yararlanabileceğimiz imkanlar oluyor, yemek gibi, barınma gibi...” (G.7, K-18).

Bazı genç katılımcıların söylemlerine göre maddi manevi olarak devletin gençleri desteklediği, bu desteğin de geleceğe güvenle bakabilmeleri için gençler açısından önem taşıdığı ortaya çıkmıştır. Devlete karşı olumlu bakış açısına sahip genç katılımcıların, gençliğin potansiyelinin farkında bir devletin varlığına dikkat çektikleri görülmüştür.

Gençlik sadece yaş grubunun özelliklerine bakılarak kavramsallaştırılmayacak kadar geniş bir bakış açısı gerektirir. Gençliği anlamak ve kavramsallaştırmak için, gençliğin toplumsal inşasının koşullarına bakmak gerekmektedir. Bu noktada devletin gençlere yönelik geliştirdiği politikalar önemli görülmektedir.

Gençlik politikaları

Gençlik politikalarının oluşturulması, gençlerin toplumsal hayatta var olmaları ve gençlik dönemini bağımsız özgür bir birey olarak yaşayabilmeleri açısından önem taşımaktadır. Kurumsal alanda ayrımcılığa uğradıklarını düşünen *gençler*, devletin gençlik politikalarını özellikle *iş imkanları konusunda yetersiz* bulmaktadır. Bu görüşü örneklendirecek bazı söylemler aşağıda verilmiştir:

“...iş imkanı çok iyi değil. Çok mezun var ama işsiz genç de çok var. Bölüm açıyorlar ataması yok, niye açıyorsun o zaman. Hocalardan bile araştırma görevlisi olarak yıllarca kadro bekleyenler var. Çok üniversite açmak başarı değil, eğitim kalitesi önemli...” (G.2, K-22).

“...bugün gençler için ne yaptık diye sorsunlar. Kulüpler açtık diyorlar gezmek istiyorlar mı acaba gençler, eğlence festivalleri düzenliyorlar, biz kendi aramızda da eğlenebiliriz. Gençlere iş imkanı sunun, geleceğe dair gençler için ne projesi hazırlıyorsunuz bunlar konuşulmalı...” (G.4, K-26).

“...devletin gençlik politikaları yetersiz. Genç kendi görüşlerinden olmadığı zaman işe alınmıyor en basitinden. İşsizlik fazla, gençlere istihdam sağlanmıyor. Madem gençlerin elinden tutacağım diyorsun, emeklilik yaşını bu kadar uzatma. Emeklilik maaşlarına zam yap ki, insanlar emekli olsun...” (G.16, K-23).

Önceki kısımlarda tespit edilen kurumsal dışlanmışlık ve hayatın birçok alanından pasifize edilmişlik hissi, gençlerin söylemlerine yansıyan *gelecek kaygısı* ile yeniden açığa çıkmaktadır. Gençler devletin en önem vermesi gereken politikanın istihdam alanları yaratmak olduğunu düşünmektedir.

Gençlerle ilgili eğitim, sağlık, işgücü, sosyal katılım, gelirden eşit pay alması gibi konularda etkin gençlik politikalarının üretilmesi, gençlerin sağlıklı bir şekilde topluma kazandırılması açısından önem taşımaktadır. “Gençliğe ilişkin olumlu ve yapıcı bir politikamız olsa idi, gençlik sorunları kuşkusuz azalacaktı. Onları bir bütünün sayıları giderek artan parçaları olarak saymak, isteklerine kulak vermek, onları anlamak, genç yetişkinler olarak görmek, bu politikanın ilkeleri olmalıdır” (Tezcan, 2017: 25).

Bir önceki kısımda devletin gözünden gençlerin nasıl görüldüğüyle ilgili soruya gençlerden aldığımız cevaplar arasında para kapısı olarak görülme düşüncesi dikkat

çekmiştir. Bu yöndeki bazı ‘genç’ katılımcılara ait söylemler, devletin gençlerin emeklerini istismar ettiği düşüncesiyle aynı doğrultudadır:

“...devletin gençlik politikalarını yeterli bulmuyorum. Mesela 10 yıldır profesyonel orduya geçilecek muhabbeti var geçilemez bence çünkü devletin gençler üzerinden bir para kapısı var yine burada. Askerliğe gitmeyeyim para yatırayım diyor genç de. Bir de seçimden seçime gençlere iki mektup gönderiyorlar, oy talep etmek için...” (G.10, E-24).

“...devlet gençlere burs veriyor ama zengin gençlere. Diğer geriye kalan kesimi de kendine borçlandırıyor. Devlette de var bakın emek istismarı...” (G.20, K-21).

Gençlerin yukarıdaki ve daha önceki kısımlardaki söylemlerinden anlaşılacağı üzere, ailesi dışındaki tüm çevrelerde - okulda, sosyal çevresinde, devlet karşısında - *hak ettiğini alamama, emeğinin sömürülmesi, kullanılmışlık hissi* ağır basmaktadır. Bu durumda gençler topluma ve kurumlarına karşı *güvensiz ve kayıtsız* hale gelebilmektedir.

‘Gençlere fikirlerini geliştirmek için fırsatlar sunuluyor mu?’ sorusuna öz eleştiri yaparak cevap veren bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri, fırsatların gence sunulduğu, bu fırsatları değerlendirmenin kişinin kendisinin elinde olduğunu vurgular niteliktedir:

“...birçok fırsat var. Ama bu bizim ne kadar kullandığımıza bağlı. Genç olarak pek kullanamadığımızı düşünüyorum...” (G.5, K-21).

“...fırsatlar var ama gençler kullanmayı bilmiyorlar. Yurt dışında burslu okutan programlar var. Ne kadar haberdarız? Sen bir çaba göstermezsen o senin ayağına gelmez ki. Fikrimizi geliştirecek şeyleri doğru yerlerde ararsak bulacağımıza inanıyorum. Hep olumsuz bakıyoruz, aslında kendimizde sorun...” (G.9, K-21).

“...gençlere fırsatlar sunuluyor ama gençler değerlendiremiyor. Gencin kendini geliştirmesiyle alakalı bir durum...” (G.10, E-24).

“...kişinin kendisiyle ilgili. Üniversitemizde bile fırsatlar var. Mesela çok faydalı etkinlikler düzenleniyor. Kaç öğrenci katılıyor. Önemli olan gençler kendilerini geliştirmek istiyorlar mı?..” (G.18, E-24).

Gençlerin ifadelerine göre, devletin sunduğu imkanları değerlendirme konusunda gençler yetersiz kalmaktadır. Bu tür söylemler daha sonraki bölümlerde örnekleri arttırılacak olan gencin gence karşı geliştirdiği ayrımcı pratiklere örnek teşkil etmektedir.

2007 yılı hükümet politikalarında doğrudan gençlere yönelik ve onların serbest zamanlarını faydalı bir şekilde geçirebilmeleri için ailelerin de bilinçlendirilmesine yönelik maddeler vardır: “Gençlerin aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek yaşadıkları topluma aidiyet duyguları ve duyarlılıklarını ve karar alma süreçlerine katılımlarını arttıracak tedbirler alınacaktır” (DPT, 2007: 160). Gençlerin okul ve iş yaşantılarının dışında sağlıklı bir şekilde sosyalleşmelerini sağlamak için boş zamanlarını değerlendirebilecekleri ortamlar ve koşullar yaratılmalı, genç kendi ilgi ve beğenisine uygun hobi alanlarına rahatlıkla ulaşabilmelidir. “Gençliğin kültürel ve sosyal doyumunu sağlamak için spor ve benzeri boş zamanını değerlendirme imkanları meydana getirilmeli, sosyal ilişkilerini düzenlemesine yardımcı olunmalıdır” (Gökçe, 1988: 318). Hükümetin, gençlerin toplumla sağlıklı bir şekilde bütünleşerek uyum içinde etkileşimini öngören bu politikaları, daha önceki kısımlarda incelenen yapısal işlevsel gençlik kuramıyla örtüşmektedir.

Gençlerin farklılıklarıyla birlikte sosyalleşebilmelerinin sağlanması da önemli bir husus olup bu konu üzerine politikalar geliştirilmesinin gerekliliği açığa çıkmaktadır. Bazı genç katılımcıların devlete karşı olumsuz söylemlerinden hatırlanacağı üzere, farklı fikirlere karşı hoşgörüsüz yaklaşımlar, gençlerin tepkisine neden olmaktadır. Gençlik politikaları belirlenirken devletin tüm organlarıyla (kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri vb...) farklılıklara saygı ve hoşgörü esasında uzlaşmacı bir tavır sergilemesinin, toplumsal dayanışmayı arttıracacağı düşünülmektedir.

3.2.2.5. Cinsiyet temelinde gence yapılan ayrımcılık

Cinsiyet temelinde gence yapılan ayrımcılık konusu irdelendiğinde, karşımıza öncelikle cinsiyetçilik kavramı, dolayısıyla toplumda *kadına karşı yürütülen cinsiyetçi ayrımcılıklar* çıkmaktadır. Atasözlerimize dahi yansıyan ‘*Kızını dövmeyen dizini döver*’ söylemi, şiddeti bir tür eğitim aracı olarak gören bir bilincin ürünü olarak geçerliliğini korumaktadır. Burada kadınlara yönelik ayrımcı tavır, şiddet aracılığıyla kendini göstermektedir. “Bir toplumda kadınların nasıl öldüğünü incelersek, o toplumun işleyişine

ve durumuna dair çok önemli verilere ulaşmış oluruz. Ülkemizdeki kadın cinayetleri bunun en somut örnekleridir” (Köysüren, 2016: 10).

Cinsiyetin doğası ile ilgili tartışmalarda cinsiyet çalışmalarının tanınmış ismi Butler’a (1990) göre kadın bedenini kuran toplumdur. “Kadını yücelterek toplumun üstüne çıkarma veya kirleterek kültürün dışına itme, normlar ve semboller sayesinde. Bu normların koyucusu ve yürütücüsü erktir ve ataerkil güçtür” (Köysüren, 2016: 15).

Eril yönetimin; kadınların haklarını iyileştirmek, gerek iş yaşantısında gerekse gündelik hayatta daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlamak amacıyla pozitif ayrımcılık adı altında uygulamalarından söz edilebileceğini dile getiren Köysüren’e (2016: 172) göre, “Nerede bir ayrımcılık varsa, bu durum ciddi bir soruna işaret etmektedir. Doğal koşullar içinde kadınlar toplumsal yapının dışına itilmektedir. Erkekler istediği kişilere, yönetebileceklerine rekabet ortamı vermeden hak edilmemiş sözde haklar vererek, kadınlara tam olarak şiddet uygulamaktadırlar.”

Erkeğin en yoğun temsilinin gözlendiği medyada, erkek için temsiliyette pozitif bir ayrımcılık güdülürken, kadın için aynı şeyi söylemek zordur. “Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği, sürdürüldüğü ve farklı formlarla devam ettirildiği mecra olan medya diğer birçok alanda olduğu gibi bu alanda da güçlü bir taşıyıcıdır” (Güdekli, 2016: 107). Medyada cinsiyet üzerinden yapılan ayrımcılık özellikle gençlerin toplumsal yaşamdaki rollerini belirlemelerinde etkin rol oynamaktadır. Çelenk’e (2010) göre özellikle dizilerde erkeğe soğukkanlılık, cesaret başarı gibi özellikler, kadınlara da duygusallık, zarafet ve sadakat özellikleri atfedilmektedir. “Toplumsal cinsiyete dayalı bir işbölümü sunulmakta ve kadınların konuları ne olursa olsun, genellikle ev içinde, aile birlikteliği içinde yer almaktadır. Çalışma yaşamında yer alan kadın karakterlerin bile öncelikle anne ve ev kadını nitelikleri vurgulanmaktadır” (Yeşiltuna, 2015: 247).

Cinsiyet temelinde kadına yönelik geliştirilen ayrımcı söylem ve pratikler kadının öteki haline gelerek değersizleşmesine neden olmaktadır. “Kadının öteki haline gelmesini biyolojik değil toplumsal çevre ile ilişkilendiren kültürel feministler, ötekiliğin sebebinin değerler noktasında irdeleyerek kültürel yapının kadını toplumda ikincilleştirdiğini savunmaktadır” (Aktaş, 2013: 65). Özellikle köylerde ve diğer geleneksel yerleşim birimlerinde kız çocuğuna uygulanan baskı ve şiddet nedeniyle kızlar evden kaçmakta ya da evlilik evden ve şiddetten kurtulmak için çare olarak görülmektedir. Böylelikle erken yaşta

evliliklerin ve küçük yaşta çocuk sahibi olan annelerin oranı artmaktadır. “Gençlerin fiziki gelişim süreçleri arasında belirgin farklılıklar yoktur. Buna karşın, sosyokültürel yapılar bireylerin kimlikleri, değer yargıları ve dünyaya bakış açılarında büyük farklılıklara neden olur” (Karahasan, 2018: 19). Bazı ‘genç kadın’ katılımcıların cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılığa uğradıklarını belirten söylemleri; yaşanan mekanın, ailenin yaşam tarzının ve içinde bulunulan sosyal çevrenin bu ayrımcılıkta rol oynadığını göstermiştir:

“...ailem köyde yaşıyor. Köyün mekanizmaları çok farklı. Kentte hareketli bir yaşam var, 3-4 saatini trafikte geçirebiliyorsun. Köyde yarım saatlik bir yer bile çok uzakmış gibi geliyor. Bir ihtiyacın varsa abin getirsin deniyor. Babaannem kızlar niye okur diyor. Kız tek başına nasıl bir yere gider, kendi zamanı gibi düşünüyor her şeyi. Seni savunmasız görüyor, kadının aklını basit görüyor...” (G.17, K-24).

“...dışarı çıkma konusunda özgürce hareket edemiyorsun, nereye gidiyorsun ne zaman döneceksin geç kalma gibi sürekli uyarılarda bulunuyorlar. Ne yapmam gerektiğini bilecek yaştayım ama işte anlayamıyoruz bu konuda. Tabi erkek kardeşim bu sıkıntıları yaşamıyor. Benden küçük olmasına rağmen kimse ona karışmıyor...” (G.19, K-21).

“...kadınların rahat olmadığını düşünüyorum. Giyim tarzları olsun, konuşmaları olsun bir şekilde birilerine batıyormuş hissi veriyor. Erkeklerin çok daha rahat olduğunu düşünüyorum, bizim geç saatlerde eve girmemiz sıkıntılıyken, erkekler böyle bir zorluk çekmiyorlar. Biz her şeyden kendimizi biraz geri çekiyoruz, daha dikkatli daha temkinli olmak zorundayız. Bu erkekler için söz konusu değil...” (G.11, K-20).

‘Genç kadın’ katılımcıların söylemlerinden anlaşılacağı üzere, küçük bir yerde yaşanılıyorsa kadın, erkeklere kıyasla *bastırılmış* bir şekilde hareket etmek durumunda kalmaktadır. Kız çocuklarının eğitim hakkının olmadığı yörelerde, cinsiyete dayalı ayrımcı söylemler çok küçük yaşlardan itibaren hayat bulmaktadır. Bazı kültürlerde ekonomik açıdan zayıf olan ailelerin kız ve erkek çocuklarının okuması konusunda tercih yapmaları gerektiğinde, erkek çocuklarına öncelik veriyor oluşları, yapılan ayrımcılığı destekler niteliktedir. *Erkeklerle eşit koşullarda yaşayamamaları ve özgür olamamaları*, genç kadınları daha *sinik, geri planda ve temkinli* olmaya itmektedir.

‘Genç’ katılımcılardan yaşlılarını cinsiyet temelinde değerlendirmeleri istendiğinde özellikle *kadınların* erkeklere ve hemcinslerine yönelik eleştirel söylemleri dikkat çekmiştir:

“...erkekler sabaha kadar oyun oynuyorlar ders saatinde uyuyorlar. Bazıları çok umursamaz oluyor. Okumaya gelmişsin, gezmekten gelmiyorsun. Derse gelmiyorsun, evde uyuyorsun. Bu tür davranışlar çok sorumsuzca...” (G.2, K-22).

“...erkeklerde sanki dünyada kadından başka hiçbir şey yokmuş gibi, hayat aile eğitim yokmuş gibi, sadece kendi yaş grubundan olan kadınlara yönelmiş durumda. Bir futbol, bir de kadın, erkek için bunların dışında bir şey yok, ne sosyal hayatları var ne başka bir şey...” (G.5, K-21).

“...erkeklerin yaşları büyük olsa da beyinleri aynı oranda gelişmemiş. Çocukluk ve ergenlik dönemini atlatamamışlar...” (G.19, K-21).

“...erkekler kendilerini olduklarından daha üstün görüyorlar. Çünkü öyle yetiştiriliyorlar. Toplum erkek egemen. Daha eğitimsiz toplumlarda kadın ve erkek arasındaki fark daha belirgin...” (G.22, K-23).

İfadelerde, ‘genç kadın’ katılımcıların erkeklere yönelik olumsuz söylemlerini, erkeklerin *umursamaz, sorumsuz, bilinçsiz, kendini üstün gören* davranışları ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Bazı ‘genç kadın’ görüşmecilerin hemcinslerine karşı gösterdikleri tepki, gencin gence yönelik geliştirdiği ayrımcı söylemlere örnek teşkil etmektedir. Görüşmecilerden elde edilen bazı söylemler, *kıskançlık, özenme* gibi kavramları açığa çıkarmıştır:

“...kadınlarda özentiyi ve bencilliği eleştiriyorum. Kıskançlık da söz konusu, o şunu yapmış, bu böyle giyinmiş lafları çok. Kadınlarda teknolojiye olan bağımlılık da erkeklerden daha fazla...” (G.5, K-21).

“...ben bir şey giydiğimde bazı akran grubumdaki kadınlar tarafından bile garip karşılanabiliyor. Kendisi için giyinmekten çok, toplum ne der, garip karşılar mı düşüncesiyle giyinenler bunlar...” (G.7, K-18).

“...erkeklerle daha iyi anlaşıyorum. Kızlarda kıskançlık, çekememezlik çok oluyor. Giydiğin kıyafet bile o günün konusu olabiliyor, bu beni çok sıkıyor. Kızların magazinsel muhabbetleri hiç sarmıyor...” (G.16, K-23).

“...kadınlar gezip tozma, alışveriş yapma dışında hiçbir konuya kafa yormuyorlar. Ayrıca bencil, burnu havada, tüketim odaklılar...” (G.19, K-21).

“...kadınlar kendi hemcinslerine karşı çok acımasız. Kendi yaşlarından çok büyük ya da çok küçük davranmalarını eleştiriyorum. Yani ya çok büyüklermiş gibi davranıyorlar, giyim tarzları olsun konuşmaları olsun, ya da hiçbir sorumluluk almayıp küçük bir çocuk gibi kendi köşelerinden izliyorlar hayatı...” (G.22, K-23).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere, genç kadınların hem cinslerine yönelttikleri olumsuz yargıların farkında oluşları, ayrımcılığın tarafı olmalarına ve ayrımcı söylemler geliştirmelerine engel olmamıştır. Söylemlerde de açığa çıktığı gibi cinsiyet temelinde uğranılan ayrımcılığın mağduru durumunda olmasına rağmen bazı kadın katılımcıların hemcinsini acımasızca eleştirebildiği tespit edilmiştir. Kadınları kıskanç, özentili, bencil, tüketici gibi ayrımcı ifadelerle genelleyen düşüncenin bir kadına ait oluşu son derece ironiktir. Bu düşünceler kendini hemcinslerinden üstün gören, onları eksik yanlarıyla eleştirerek değersizleştiren bazı kadın katılımcıların, cinsiyet temelinde gence yapılan ayrımcılığın hem eyleyeni hem de maruz kalanı olduğunu göstermiştir.

“Ötekileştirilme; kadın cinsiyeti, etnik kimlikler ya da farklı cinsel eğilim kimliklerinin ötesinde insana uygulanan toplumsal, ekonomik, siyasi bir ket ve ön yargının göstergesidir” (Çalışkan, 2013:127). Eğitim açısından eşitsizliğe uğrayarak ötelenen kadın, iş yaşantısında da benzer bir ötekileştirmenin kurbanı konumundadır. Kadın, ev içindeki en önemli görevi olarak görülen çocuk yetiştirmek görevi yüzünden iş hayatında dezavantajlı bir duruma düşürülmektedir. “Cinsiyet eşitliği alanında yaşanan tüm gelişmelere rağmen, halen çocuk yetiştirmek kadının görevleri arasında bulunmaktadır. Bu durum da kadınların iş hayatına daha geç girmelerine sebep olarak, iş hayatlarının henüz başında yaş ayrımcılığından etkilenmelerine neden olmaktadır” (Free Legal Advice Help, 2010; akt. Karatepe ve Gökçe, 2011: 52).

Cinsiyet, genç istihdamında önemli rol oynamaktadır. Kadınlar, eğitim düzeyleri ne kadar yüksek olursa olsun erkeklere göre iş bulma konusunda daha çok zorlukla karşılaşmaktadır. Köysüren’e (2016) göre düşük ücretle çalıştırılmasından kadınlığın cinsel bakımdan sömürmeye, iş yerindeki fazla işgücünü kadına yaptırmaktan farklı pozisyondaki fırsatlardan mahrum edilmeye kadar pek çok şiddet türü kadınları beklemektedir.

Toplumumuzda şiddet olayları paralelinde artan kadın cinayetleri ve taciz olayları cinsiyet temelinde yapılan şiddet içerikli ayrımcılıklardır. “Tacizin normalleştirilmesinin altında, insan ilişkilerinin doğası gereği riskli olduğu inancı yatar” (Furedi, 2014: 120). “Giddens’a (1992) göre kadınları aşağılama dürtüsü, muhtemelen erkek psikolojisinin tipik bir özelliğidir” (akt. Furedi, 2014: 130). Töre cinayetleri olgusu doğrultusunda namus bekçiliği görevini üstlenen genç, hem kurban hem katil rolünde karşımıza çıkmaktadır.

Toplum düzeyinde cinsiyet temelinde herhangi bir ayrımın yapılmamasının yolu her iki cinsin de birbirine eşit koşullarda, eşit hak ve özgürlüklere sahip olmasından geçmektedir. Bu eşitliğin erkek lehine bozulduğu ülkelerde genç kadınlar, yaşamın her alanında baskılanarak değersizleştirilmektedir. Bu düşüncelerin aksine bazı ‘genç erkek’ görüşmecilerin cinsiyetlerinden dolayı *dezavantajlı* olduklarını, bazı iş kollarında kadınların daha çok istihdam şansı bulabileceğini vurgulayan söylemleri şu şekildedir:

“...iş arayanlara 5 yıl tecrübe diyorlar, bu nasıl olacak. İş ilanlarında cinsiyet ayrımcılığına rastlıyorum. Kadın arıyorlar, kadının görselliği, hoş sohbeti var. Ben burada 4 ay iş aradım. Kestane ayıklamacılığı içinde kadın arıyorlar. Halbuki erkek de yapabilir bunu. Pazarlamacı alacak, kadın arıyor. Benim görünüşümle alakalı değil, beni görmeden bunu söylüyor telefonda...” (G.18, E-24).

“...mesela ev kiralayacağız, erkek olduğumuz için ve tabi ki de genç ve bekar olduğumuz için vermek istemiyorlar evi. Bir sürü soru soruyorlar verseler bile. Halbuki ben titizim, birçok bayandan daha temiz tutarım evi...” (G.14, E-28).

“...otobüslerde hep erkekler yer vermek zorunda, tamam bu bir nezaket kuralı ama biz de yorgun olabiliriz. Bayansan, genç olsan da yer vermediğinde göze batmıyor, ama erkeksen ve yerinivermezsen yadırganıyorsun...” (G.26, E-25).

Genç erkeklerin söylemleri, cinsiyet ayrımcılığı irdelendiğinde akla ilk gelenin kadına yönelik ayrımcılıklar olmasına rağmen, toplumda erkeklere yönelik ayrımcılıkların da var olduğuna dikkat çekmiştir. Özellikle işe alım süreçlerinde bazı meslek gruplarının görselliği sebebiyle genç kadınları tercih etmesi kadına yönelik pozitif bir ayrımcılığın varlığını göstermiştir.

Cinsiyet temelinde gence yönelik ayrımcılığı özetlemek gerekirse, orta ve yaşlı kuşaklar tarafından gence yöneltilen ayrımcılık, toplumsal yapımızın bir yansıması olarak

değerlendirilebilir. Ataerkil bir yapıya sahip olan toplumumuzda kadının ikinci planda oluşu henüz çocuk yaşlarda başlamakta, kız çocuklarının eğitim hakkının elinden alındığı yörelere rastlanabilmektedir. Toplum tarafından öncelikli görevleri olarak belirlenen eş ve anne rolü kadını iş yaşamından da uzaklaştırmakta, maddi özgürlüğü olmayan kadın, erkek egemen bir toplumda bastırılarak pasifize edilmektedir. Kadının bu sindirilmiş halleri, erkek egemen toplumun tezahürleri olarak yorumlanabilir. Araştırmamızın genç katılımcılarından cinsiyet temelinde ayrımcılık konusuyla ilgili elde edilen veriler, toplumumuzla ilgili bilinen bu gerçeklerin aksine genç erkeklerin de toplumda ayrımcılığa uğrayabildiklerini göstermiştir. Ayrıca genç kadın katılımcıların özellikle hemcinslerine kısmen de erkek akranlarına yönelik eleştirel söylemleri, gencin gence yönelik ayrımcılığını da ortaya koymasının yanı sıra söz konusu ayrımcılığın tarafı olarak durumu kabullenmelerinin göstergesi sayılabilmektedir.

3.2.2.6. Kültür temelinde gence yapılan ayrımcılık

Gençlik tanımları ve gençlerin nitelikleri yerleşim birimlerine göre değişiklik gösterdiğinden gençlerin görev ve sorumlulukları da bu doğrultuda farklılıklar göstermektedir. “Farklı sosyal kesimlerden gençler, önemli toplumsal dönüşümleri farklı deneyimler. Yine de özellikle hızlı değişimler geçiren toplumlarda yaşanan tarihsel ve toplumsal sürecin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir” (Yentürk vd., 2012: 7).

Örneğin köylerde 13-14 yaşlarındaki kızlar gelin adayı olabilmekte, dolayısıyla üstlendikleri sorumluluklar da bir anda fazlaşmaktadır. Küçük yaşta çocuk sahibi olan kadın, genç kategorisinden hızla uzaklaşmaktadır. Aynı şekilde küçük yerleşim yerlerindeki erkekler de askerliğini yaptıktan sonra ekonomik bağımsızlığını kazanmak durumunda bırakılarak evin geçimini sağlamaktadır. Kentlerde ise söz konusu yaşlardaki genç kızlara ve erkeklere çocuk gözüyle bakılmakta, değil evlilik ya da annelik sorumluluğu, günlük ihtiyaçların karşılanması gibi sorumluluklar bile verilmemektedir. Genç birey 30’lu yaşlarında bile olsa bu işler zaten aileleri tarafından yapılmaktadır. Çünkü büyük kentlerde gençler eğitim öğretim hayatını tamamlamak ve ekonomik bağımsızlığını elde etmek için uzun yıllar boyunca çabalamakta, bu durum da gençlerin hayata geç atılmalarına neden olmaktadır.

Ülkemizdeki ekonomik şartlar ve sosyokültürel koşullar göze alınırsa, çocuk olmanın bile zaman zaman zor olduğu bir toplumda, genç olmak kişiye fazlasıyla

sorumluluk yüklemektedir. Eğitimine devam edemeyip aileye destek olmak durumunda kalan gençler, hayatın sorumluluğunu yüklenirken; erken yaşta evlenerek kendi ailelerini kuran genç kadınlar da hızla büyümek zorunda kalmaktadırlar. Tüm bunlar yaşanan çevre ve sahip olunan kültürel mirasın kişiye getirileri olarak değerlendirilebilir. Gençlerin aile özellikleri, okudukları okullar, gençliğin süresini ve genç hissetme derecesini etkilemektedir. Örneğin Van’da doğup büyüyen bir gençle, İstanbul Etiler’de büyüyen bir gencin gençliğini yaşama ve değerlendirme koşulları farklılık gösterebilmektedir. Bu durum bazı gençlerin çocuktan yetişkinliğe geçişini hızlandırırken, bazılarının da uzun bir gençlik dönemi geçirmesine sebep olmaktadır. Bazı ‘genç’ görüşmecilerden elde edilen söylemler, gençlik döneminin kültür temelinde gösterdiği değişkenliği ortaya koyan bu saptamayı örnekler niteliktedir:

“...kültürel olarak yani bölgeden bölgeye gence bakış değişebilir, doğuda daha çabuk olgunlaşmak zorunda kalırken, batıda daha geç hayata atılıyor genç...” (G.12, E-24).

“...doğu kültüründen gelenler daha genç yaşta sorumluluk alıyorlar, daha gaddar, daha sertler...” (G.14, E-28).

“...kültürel açıdan bakarsam, Doğudan üniversiteye gelen kişinin gözü açılıyor. Baştan aşağı bir değişim yaşıyor. Giyimini bakış açısını değiştiriyor, ben Üniversite okuyorum ben değiştim demek istiyor. Batıdan gelen ise üniversite okurken son derece rahat. Eğitimini tamamlayıp para kazanabileceği bir kurum olarak görüyor üniversiteyi. Doğudan gelen üniversite yaşantısı boyunca yapmak istediği her şeyi yapmaya çalışırken, batılı genç ben bunları üniversiteden sonra da yapabileceğimin rahatlığını yaşıyor...” (G.5, K-21).

“...kültürel olarak bakarsak Doğudan gelenler daha çalışkan, batıdakiler biraz daha rahat...” (G.26, E-25).

Gençlerin söylemlerinde, Türkiye’nin doğusu ve batısı arasındaki kültürel farklılıkların gencin karakterine ve yaşam tarzına yansıdığı görülmektedir. Yaşam koşullarından dolayı *doğu insanını daha sert ve gaddar, batı insanını daha rahat ve sorumsuz* olarak nitelendirmek, kültür temelinde gencin gence yaptığı ayrımcılığa güzel bir örnek oluşturmaktadır.

'Orta ve yaşlı kuşak' katılımcıların da bazı söylemleri, kültür temelinde ayrımcılığın ortaya çıkmasında, yaşanan çevrenin etkili olduğunu savunur nitelikte olup gençlerin konu hakkındaki söylemleriyle benzerlik göstermektedir:

"...benim çevremde saygılı gençler. Ama çevreden çevreye değişir, mesela Bodrum'da çok da saygılı bir gençlik vardır diyemem. Dejenere olmuş bir çevre olarak görüyorum o bölgeleri..." (G.16, K-54).

"...sorumluluk almayan gençler genelde ailelerin rahat koşullarda yetiştirdiği gençler. Mesela bir köy yerinde genç anne babanın yaptığı işleri görür, zaten kendisine de düşer o işlerden, mutlaka sorumluluk verilir ona da hem de çok küçük yaşlardan itibaren. Özellikle küçük yerlerin insanı böyle, ama kente ve batıya gittikçe rahat yetiştirme adı altında gençler sorumluluk duygusundan uzak yetiştiriliyor..." (G.4, K-61).

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere, kültürel faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan ayrımcılık, gençlerin *sorumsuz* ve *saygısız* davranışları gözetilerek değerlendirilmiştir. "Gencin kişiliğini geliştirmesinde, gelişim fonksiyonlarını yerine getirmesinde etkili olan ve onu yönlendiren, zorlayan durumlar, kurumlar, gruplar ve faktörler "sosyal çevre" başlığı altında toplanabilir" (Şener, 2013: 46). Gencin ailesinde aldığı eğitim yetiştirme tarzı ve yaşadığı sosyal çevrenin, gencin sorumluluk bilincinin oluşmasında ve çevresine karşı saygılı olmasında önemli bir etken olduğu görüşü, orta ve yaşlı kuşakların söylemlerine yansımıştır.

Bir diğer taraftan günümüzde kültürel açıdan bir ayrımın kalmadığını, ortak beğeni noktalarının yaratılarak farklılıkların ortadan kalktığını savunan düşünce, 'genç' katılımcıların söylemlerine şöyle yansımaktadır:

"...farklı kültürlerden çok insan var ama bir yandan da herkes aynı. Gençler aynı şeylerden hoşlanıp aynı şeylerden sıkılıyor. Problemimiz tek tipleşmemiz. Bu gençleri sıradanlaştırıyor. Eskisi kadar birbirimizi yadırgamıyoruz ama bu iyi yönü..." (G.9, K-21).

"...günümüzde artık kültürel ayrımın kalmadığını düşünüyorum. Kültür ya da etnik köken gibi. Artık sosyal medya o kadar gelişti ki, bu ayrımlar ortadan kalktı, herkes kendi görüşünü ifade edebiliyor, kendi kültürünü yaşayabiliyor. Şu anda bu üniversitede

bile birçok farklı yerden gelmiş insan var, herkes uyum sağlayıp buranın yaşantısına, ona göre yaşıyor...” (G.3, E-21).

“...üniversite ortamları, birçok kültürün bir arada olduğu kozmopolit yerler. Bu çeşitliliğe açık olmanız gerekiyor, açık olmadığınızda arkadaş sayınız azalıyor. Kendinizi de değişime açık tutmalısınız. Yoksa farklı kültürleri anormalleştirip kendinizi asosyalleştirebiliyorsunuz. Ama kendinizi ne kadar farklı kültürlerle açarsanız o kadar her konuda fikriniz oluyor, yemekten, sosyal faaliyetlerden, dinlenen müziklere kadar. Yoksa tek tipli aynı döngüde bir hareketlilikten öteye gidemezsiniz...” (G.4, K-26).

“...farklılaştırmıyorum insanları. Bir insanın siyasi görüşü bana ters gelebilir. Mezhebi farklı olabilir. Ben ona insan olduğu için yaklaşıyorum. Ortak bir noktada buluşabiliyoruz...” (G.16, K-23).

Gençlerin söylemlerinde, kültür temelinde herhangi bir ayrımın kalmadığı, evrensel düşünce yapısına uygun, tek tip birey vurgusu dikkat çekmektedir. “Evrensellik, modernite ve aydınlanma gibi paradigmlar tarihsel gelişimlerden bağımsız olarak belirlenen bir insanlık durumu ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Onların ideali her zaman ve her yerde geçerli ve kabul gören evrensel değerlerin yerleştirilmesiydi. Modernite ve aydınlanma tek tip rasyonel bir birey ortaya koyabilme çabası içindeydiler” (Ateş, 2006: 29). Kültürel ayrımın ortadan kalkmasında sosyal medyanın da önemli bir rolü olduğuna işaret eden gençler, söz konusu mecraların, zaman ve mekan sınırlılığını ortadan kaldırmak suretiyle tek tipleşme yolunda önemli adımlar attıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca gençler, kültür farklılıklarının insanı beslediğini ve farklı kültürleri reddetmenin kişinin arkadaş çevresini sınırlandırdığını belirtmişlerdir. Özellikle üniversite gibi farklı kültürlerin bir arada bulunduğu kurumlarda, söz konusu farklılıkların ortamı zenginleştireceğine yönelik söylemleri, gençlerin farklılıklara karşı hoşgörüsünü ve kendisi gibi olmayanla bir arada yaşayabilme alışkanlığını göstermiştir.

3.2.2.7. Gencin gence yönelik ayrımcılığı

Araştırmada genç ayrımcılığının, sadece orta ve yaşlı kuşakların gençlere yönelik eleştirel söylem ve pratiklerinden ibaret olmadığı; gençlerin özellikle kadın erkek ilişkileri düzeyindeki ayrımcı söylemlerle kendi yaş gruplarını eleştirdikleri daha önceki kısımlarda irdelenmişti. Bu kısımda günlük hayatta gencin gence yönelik geliştirdiği söylemler, örnekler çeşitlenerek incelenmeye çalışılacaktır.

Okullaşma süreciyle birlikte sosyalleşerek akranlarıyla ilişkiler kurmaya başlayan gençleri, en az aileleri kadar akran gruplarının da etkilediği gözlenmektedir. Bu açıdan akran ilişkilerinin gencin gelişiminde ve karakter oluşturma sürecinde önemli etkileri bulunmaktadır. Kendini genç kategorisinden ayrı tutarak farklı bir konum ve statüye yerleştiren bazı ‘genç’ katılımcıların konu ile ilgili söylemleri, *kendini akran grubundan üstün gördüklerini* göstermektedir:

“...yaşıtlarım çok umursamaz geliyorlar bana. Sorumluluk bilinci yok. Saçma sapan hareketler yapıyorlar...” (G.21, K-19).

“...çok kitap okumam yaşıtlarımdan ayırdı beni. Hayata daha farklı gözle bakmamı sağladı. Yine okuduğum bölüm sosyoloji, çok farklı bir perspektifle bakmamı sağlıyor. Siyasetin, dünya gündeminin içeriğini biliyor, hayata böyle bakıyorsun. Tüm bunlar beni daha olgunlaştırdığı için gençlikten ayrılmış oluyorsun...” (G.17, K-24).

“...kendi yaş grubumdaki gençleri kadın ya da erkek fark etmeksizin okumayan, vaktini sadece ilişki endeksli değerlendiren, yalnızlık ve depresyon odaklı kişiler olarak görüyorum. Sağ birey olmak yönünde hiç durmaksızın ilerliyorlar...” (G.20, K-21).

“...emek vermek istemeyen, günü doldurma kafasında olan gençlerin arasında zaman zaman kendimi yalnız hissediyorum...” (G.14, E-28).

Bazı genç katılımcıların ifadelerine göre, kendini yaşıtlarından daha üstün gören bu tavırlarının, eğitim düzeyi yüksek üniversite gençliğini temsil ediyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Görüldüğü gibi, gencin gence yönelik geliştirdiği ayrımcı söylemler, üniversite okuyan akranlarını da hedef almakta; bu da kendini *üstün ve ayrıcalıklı* gören *elitist gençlik* kavramıyla örtüşmektedir. 1960’lardan itibaren kendini eğitimsiz halk kitlesinden üstün gören üniversite gençliği, ülkenin yönetiminde söz sahibi olmaları gerektiğine inanmaktadır. “İşte gençlik mitinin izinde gençlerin kendilerini üstün görmeleri, gençlerin elitist ve otoriter özelliklerini de beraberinde getirmiştir” (Lüküslü, 2015: 70).

Bir diğer taraftan gençlerin özellikle yaşıtlarından kendilerini üstün gören tavırları, gençliğin *narsist* görüntüsünü açığa çıkarmaktadır. Gençlerde, kendilerini yaşıtlarından daha *üstün* niteliklerle donatılmış gören bir bakışın hakim olduğu söylenebilir. Twenge (2010), *Asrın Vebası: Narsisizm İleti* kitabında, özgüvenli görünen ama aslında narsizmin

getirdiği bir ego büyümesi yaşayan genç bireylerin, medya organları ve sosyal ağlar tarafından benmerkezci bir yaşama doğru nasıl itildiğini ortaya koymaktadır. “Oysa modern insanlar, yaşamları boyunca ‘Sen en değerlisin, en süpersin, tüm dünya senin için var, istersen alırsın’ mesajlarıyla yetiştirildiğinden, sonunda kendilerini gerçekten prens - prenses sanmaya başladılar. Hepimiz kendimizi olduğumuzdan çok daha zeki, güzel - yakışıklı, olgun vs. sanıyoruz ancak değiliz” (Erdikmen, 2017).

Hükümetin yeni uygulamalarından biri olan milletvekili seçilme yaşının 25’ten 18’e düşürülmesi; ister bazı politikaların hayata geçirilebilmesi için geliştirilmiş politik bir söylem, ister gençleri siyasete dahil etmek için atılmış bir adım olsun, siyasi karar mercii olarak gençleri de meclise dahil etmektedir. Bu uygulama hakkındaki görüşleri gençlere sorulduğunda, ‘genç’ katılımcıların tamamına yakınının konuyla ilgili *olumsuz söylemler* geliştirmesi, gencin gence yönelik ayrımcılığını ortaya koymaktadır:

“...18 yaşında daha düşünceleri oturmamış, fikirleri netleşmemiş, henüz kendini geliştirmemiş kişilerin de ne kadar bizleri temsil etme gücü olabilir. Doktorasını bitirmiş biri bile bazen kendini tam ifade edemiyorken ya da yeni fikirler ortaya atamazken, 18 yaşındaki bir kişi soru işareti uyandırabiliyor...” (G.6, E-23).

“...çok iyi ülkeyi yönetebileceğini sanmıyorum. Daha okumamış biri. Tecrübesiz diye çok kale alınacağını da sanmıyorum. Kendisi de ezilip bükülür, ben küçüğüm diye. Çok seslerini çıkaramazlar, çok küçük, üniversite bile okumamış oluyor...” (G.2, K-22).

“...tamam, genç dinamik beyinler dedik ama burada milleti temsil etmek söz konusu. 18 yaşındaki bir insana da bunu atfetmek pek doğru değil. Bu küçük yaşta tahta geçen bir padişaha benziyor. O tahta geçtiğinde diğer devletler daha çok saldırıyor, devleti hafife alıyorlar. 18 yaş tecrübe açısından da küçük bir yaş, kendisini ne kadar geliştirmiş olabilir ki siyasi açıdan tüm milleti temsil edecek?..” (G.11, K-20).

“...gençliği ötekileştirmek değil ama kişiliğin 40 yaşında tam anlamıyla oturduğunu düşünüyorum. Eskiden 12 yaşında çırak olarak işe başlayan kişiler, erken yaşta sorumluk alarak erken yaşta büyümek zorunda kalıyordu. Ama şimdi 18 yaşında arkadaşımızla kavga ettik diye ağlayacak durumdayız, 30 yaşına kadar ailesine karşı gelmekten korkan bireyler var. Özgür bir karardan bahsediyoruz, 18 yaşındaki bir birey nasıl özgür olacak. Bizim en büyük sorunlarımızdan biri hayır diyebilmek. Bunu bile yapamıyorsan nasıl ülkeyi yöneteceksin?..” (G.17, K-24).

“...sempati duymuyorum. Yeterli tecrübeye sahip olmadan olmamalı. Siyaset gibi bir elbise 18 yaşındaki birinde tuhaf duruyor. Biz gelip de gitmeyenlerin ülkesiyiz, büyük amcaların yönetici olduğu...” (G.9, K-21).

Milletvekili seçilme yaşının 18’e indirilmesi konusunda gençlerin önemli bir kısmından elde edilen söylemlerde, *tecrübesizlik, bilgisizlik, güvensizlik, özgürce karar verememe* gibi ayrımcı ifadelerle, söz konusu yaştaki gençleri *değersizleştirdikleri*, ülke yönetimi konusunda genç yaştaki bireyin söz hakkının olamayacağını *içselleştirdikleri* dikkat çekmiştir.

Bu yönde uygulamayı siyasi popülerite sağlamak amacıyla verilmiş bir karar olarak görmelerine rağmen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri, konuya gençlerden daha ılımlı yaklaşıklarını göstermiştir:

“...kendileri daha iyi çözüm bulabilirler. Ama düşünme ve sorgulama olmazsa yine bir faydası olmaz milletvekili seçilme yaşının 18’e düşürülmesinin...” (G.12, K-64).

“...kendini yenileyen, kültürlü gençlik olursa destekliyorum. Yaşın çok da önemi yok önemli olan donanım. Yaşı kemale ermiş bir sürü milletvekili var mecliste ama değil topluma kendisine faydası var mı tartışılır...” (G.3, E-62).

“...iyi bir uygulama gençlerin de muhatap bulabileceği biri olur, genç genci daha iyi dinler...” (G.5, E-48).

“...olumlu buluyorum, çünkü göbekli ve yaşlılardan oluşan bir zengin topluluğundan başka halkın içinden ve yaşı küçük kişilerden milletvekili seçilmeli...” (G.9, E-50).

Genç bireylerin de temsilini öngören bu yeni oluşum hakkında gençlerin önemli bir kısmının olumsuz fikir beyan etmesi, gençlerin yaşlılarına tam anlamıyla güvenmemesi ve ülke yönetimi gibi önemli konularda genç yaş grubunu yetkin görmemesi şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda gencin gence yönelik ayrımcılığı söz konusudur. Gençlerin söylemlerinin aksi yönünde, orta ve yaşlı kuşakların bu konuda gençleri destekler söylemleri, gencin gence yönelik ayrımcılığına benzer şekilde orta ve yaşlı kuşakların da kendi yaş grubuna karşı eleştirel söylemler oluşturmasına sebep olmuştur. Yukarıdaki son katılımcının görüşlerini değerlendirecek olursak milletvekillerinin ‘göbekli, yaşlı ve zengin topluluğu’ şeklinde yorumlanması, katılımcının kendi yaş grubuna yönelik ayrımcı tutumu

olarak değerlendirilebilir. Bu noktada bazı orta ve yaşlı kuşakların söylemleri gençleri destekler nitelikte olup bu uygulamanın gençler için olumlu sonuçları olacağı yönündedir.

Okul hayatındaki ayrımcı davranışlarla ilgili gençlerin ve orta ve yaşlı kuşakların bazı söylemlerine daha önceki kısımlarda yer verilmişti. Burada *okul hayatında genç bireyin kendi akran grubuna yönelik ayrımcı söylem ve pratikleri*, konunun tekrar gündeme getirilmesini gerekli kılmıştır. Bazı ‘genç’ katılımcıların söylemlerine yansıyan gencin gence yaptığı ayrımcılığı örnekleyen ifadeler şu şekildedir:

“...Master yapan arkadaşlarım sen daha lisans 2’sin, biz konuya daha hakimiz deyip dışlama yapabiliyorlar. Bizden daha bilgili olduklarını bize hissettiriyorlar. Aslında aynı kitapları okuyoruz belki de. Yaşıma bağlı olarak gruptan dışlandığımı hissedebiliyorum...” (G.8, E-20).

“...ben çok not tutan bir insanım. Hiç derse gelmeyen biri gelip benden not istiyor. Ben o kadar derse gelmişim, yorulmuşum o benden notlarımı alıyor ve her şeyin üzerine bir anda konabiliyor. Veremem de diyemiyorum. Sanki onlara ayrımcılık yapıyormuş gibi hissediyorum. Ama çok rahatsız edici bir durum. Bu konuda sıkıntılıyım...” (G.11, K-20).

“...arkadaşlarım ödevini yapmıyor, üzülüyorum onunkini de yapıyorum. Sonra ertesi gün bir bakıyorum, soğuk tavırlar, pişman oluyorum yardım ettiğime. Ya da birlikte yapıyoruz ödevi ben tek başıma yaptım diyor...” (G.24, K-21).

Genç katılımcıların söylemleri, okulda yaşça ve sınıfça kendilerinden büyük olan öğrenciler tarafından ötekileştirildikleri ve değersiz görüldükleri yönündedir. Yaşları yakın olmasına rağmen ayrımcılığa maruz kalan gençler, emeklerinin istismar edildiğini ve kullanıldıkları hissini oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

Genç bireylerin gençleri değerlendirirken, *saygısız, sorumsuz, bilinçsiz, bencil* gibi kavramlar kullanarak, orta ve yaşlı kuşakların kendilerine yönelttikleri eleştirilerle yargılaması son derece dikkat çekicidir. Görüşmecilerden elde edilen veriler arasından seçilen aşağıdaki bazı söylemler bu durumu örneklemektedir:

“...memleketinde farklı giyinip burada farklı giyinen gençler var, üniversite özgürlük sağlıyor onlara göre daha rahat davranabiliyorlar. Samimiyetsizler bana göre...” (G.2, K-22).

“...kendi yaş grubumu çok sorumsuz olarak görüyorum. Yaşamın bilincinde değiller, hayatı toz pembe görüyorlar...” (G.6, E-23).

“...yaşıtlarım biraz düzensiz, hayatı savruk yaşıyorlar...” (G.8, E-20).

“...kadın, erkek her biri telefonlarıyla bütünleşmiş olarak yaşıyorlar. Kendilerinden başkasının sorunlarına karşı duyarlı olduklarını düşünmüyorum. Bencillik artıyor...” (G.14, E-28).

Gençlerin söylemlerine bakıldığında gençliğe yönelik ayrımcı söylemlerin genç tarafından içselleştirilip kabul edildiği görülmektedir. Kendi yaş grubunu bencil, duyarsız, sorumsuz olmakla suçlayan bazı genç katılımcıların, bu söylemleriyle kendilerini genç yaş kategorisinden ayırdığı ve ayrımcılığın bizzat eyleyeni konumuna geldiği söylenebilir. Bir diğer taraftan bazı genç katılımcıların, okul hayatlarında aynı yaş grubundaki diğer öğrenciler tarafından emeklerinin istismar edilip rencide edildiğini düşünmeleri de dikkat çekici söylemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özetlemek gerekirse, gencin gence yönelik ayrımcılığı, toplum tarafından gence yöneltilen tüm eleştirilerin genç tarafından kabul edilip gencin yaşlılarını aynı eleştiriler üzerinden yargılaması yoluyla, ayrımcılığın yeniden ve sürekli olarak üretimine katkı sağlamaktadır.

3.3. Gençlere Yönelik Yerleşik Kalıp Yargılar

Daha önceki kısımlarda yeni dijital çağın genç nesillerine yönelik gündelik hayatın sıradanlığı içinde geliştirilen ayrımcı söylem ve pratikler, toplumsal kurumlar temelinde yorumlanmaya çalışılmıştı. Gündelik hayatta ayrımcılığın görünümleri tespit edilirken kuşaklararası dönüşen değer yargıları da anlamlandırılmaya çalışılmış, orta ve yaşlı kuşakların gençler hakkındaki görüşlerine ve gençlerin kendi yaş gruplarına yönelik değerlendirmelerine yer verilerek ayrımcılığın gençler üzerindeki yansımalarına dikkat çekilmişti. Bu kısımda gençlere yönelik geliştirilen ve genellemelerle tüm gençleri içine alan yerleşmiş kalıp yargıların orta ve yaşlı kuşaklarca nasıl meşrulaştırıldığı ve gençlerin bu kalıp yargılar karşısındaki tepkileri anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

“ABD’de medya çalışmalarının öncülerinden biri olan Walter Lippmann (1998), henüz 1920’lerde, medyanın gerçekliği nasıl temsil ettiği sorusuna yanıt ararken günümüzde toplum bilimlerinin sıkça kullandığı bir terim ortaya atmıştır: Stereotip ya da kalıp yargı.

Stereotip diğer insanların ayırıcı niteliklerine ilişkin olarak zihnimizde oluşturduğumuz şemalardır” (Lippmann, 1998; akt. Taş, 2017:120-121).

İçinde yaşadığımız dünyanın özelliklerine göre tanımlamamız gereken gençliğin, her zaman olumlu, güçlü ve dinamik yönlerinin ön plana çıkarılarak tanımlanmadığı dikkat çekmektedir.

“Bazı tanımlarda gençlik toplumun teminatı ve ekonomik büyümesi için yatırım yapılan bir nesne ya da araca dönüştürülerek değersizleştirilir. Bir başka açıdan gençlik, yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanarak, bu anlamda eksiliğini açığa vuran bir durum olarak nitelenir. Böylece gençlik dönemi olumlu ve olumsuz anlamlarıyla sosyal pratiklerle inşa edilen kalıp yargılara göndermede bulunur” (Baran, 2013: 10).

Kimi zaman *depolitize*, kimi zaman *bencil* ve *duyarsız* olmakla suçlanan gençlerin, kendilerine yönelik eleştirileri nasıl yorumladıkları, genç katılımcılara yöneltilen sorularla tespit edilmeye çalışılmıştır. Yeni dijital çağın genç nesilleri sadece apolitik değil aynı zamanda *vurdumduymaz*, *sabırsız*, *kariyerist*, *konformist*, *teknoloji bağımlısı*, *yalnız*, *yabancılaşmış* gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Bu söylemler orta ve yaşlı kuşakların, hatta gençlerin, gence yönelik oluşturduğu kalıp yargılara işaret etmektedir. Daha çok negatif özelliklerle yoğun olarak ilişkilendirilen gençlerin, toplumun etkin bir kesimi olarak bu kalıp yargılara verdikleri tepki önem taşımaktadır.

Gençleri toplum içinde tehdit olarak gören, her türlü yanlışın ve kötüye gidişin sorumlusu tayin ederek kalıp yargılar oluşturan bakış açısı, bu yaş diliminin biyolojik olarak sarsıntılı bir döneme işaret ettiğini savunmaktadır. “Bu yaklaşımda gençler denetlenmesi ve karar mekanizmalarına katılmalarının engellenmesi gereken bir toplumsal grup olarak değerlendirilir” (Lüküslü ve Yücel, 2013: 13). Karşılıklı sorumluluklara sahip olan genç bireyler ile orta ve yaşlı kuşak bireylerin sağlıklı iletişim kurarak birbirlerini tanıması, birbirleri hakkında doğru bilgilere sahip olması çatışmaların yaşanmaması için önem taşımaktadır.

Dubet’in (2004) yaptığı gençlik tanımının, gençlere yönelik kalıp yargıları vurgulaması bakımından son derece önemli olduğu ve kapsamlı bir şekilde gençleri anlattığı düşünülmektedir:

“Gençlik hakkındaki en yaygın basmakalıp: sorumsuzluk, gevşeklik, ahlak ve kültürün bozulması, saygısızlık, haliyle de tehlike. Modern eğitim değerlerine göreyse gençlik, toplumun dayatmalarına karşıtlık, kendiliğini öne çıkarma, yeni ve özgür bir dünya ve tarihin motoru olmak gibi çağrışımlar yapmakta. Kimilerine göre modern gençlik tüketimle damgalanmış, konfor ve narsizmle tanımlı çünkü hiçbir sorumluluk almıyorlar, kendilerine bu imkan veriliyor da. Kimilerine göreyse gençlik toplumun kurbanı ve bundan ötürü asi, enerjik, militan ve yaratıcı... Dolayısıyla bu durum suç, şiddet ve zevk kültürünü beraberinde getiriyor” (Dubet, 2004; akt. Yaman, 2013a: 36).

Dubet’in gençlik tanımını yaparken kullandığı ifadeler, günümüz toplumunda gençlere yönelik geliştirilmiş kalıp yargılarla benzerlik göstermektedir. Bu noktada Dubet’in yıllar önce yaptığı gençlik tanımı, dünyanın neresinde olursa olsun gençlere yönelik kalıp yargılara dikkat çekmek, günümüzün ayrımcı söylemleriyle benzerliklerini vurgulamak açısından önem taşımaktadır.

Araştırma kapsamında ‘genç’ katılımcılara toplumda gençlere yönelik yerleşik kalıp yargılar sorulduğunda gençler söz konusu kalıp yargıların varlığından ve kendilerini rahatsız ettiğinden bahsetmişlerdir. Konu ile ilgili bazı genç katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...deneyimsiz, cahil, sorumsuzca davranışlar, aileden kopukluk ve sosyal medyaya bağımlılık yönünden eleştiriliyoruz, kalıp yargılar var. Bizim yaşantımız normal yaşantının dışındaymış gibi düşünülüyor. Halbuki biz sıra dışı bir hayat yaşamıyoruz. Bunlar gayet normal...” (G.5, K-21).

“...gençtir yapar ya da sen gençsin böyle davranmamalısın diyorlar. Sorumsuz, tecrübesiz görüyorlar. Deneyimsiz, hayat tecrübesinden yoksun görüyorlar. Ama bu genel bir kanı olmamalı...” (G.15, E-20).

“...özellikle lise çağında öğretmenler müdürler öğrencilere karşı çok gerginlerdi. Bizim sürekli hatalı olduğumuzu düşünüp sürekli cezalandırıyorlardı. Bizi terbiye edebilmek için bunu yaptıklarını söylüyorlardı ama bu hareketlere maruz kalınca genç daha da inadına arsızca davranabiliyor ya da sindiriliyor gençler, güven kaybına neden oluyor gençte...” (G.8, E-20).

“...sorgulamamız istenmiyor. Neden böyle demeyeceğiz, onların kurallarına göre yaşayacağız. Onların bildiklerini kendi doğrularımız kabul edeceğiz, bu kurallara uymadığımızda bizi acımasızca yargılıyorlar. Birçok konuda çatışma yaşamamak için siz haklısınız diyorum ama tabi yine kendi bildiğimi yapıyorum...” (G.20, K-21).

Toplumun gençler üzerindeki olumsuz yargıları, bazı genç katılımcıların söylemlerinde de açığa çıktığı üzere tüm gençliği genel bir kalıba sokarak değersizleştirmektedir.

“MÖ 2000-1500 yıllarında Firavun gençlere ilişkin; ‘bizim topraklarımız yozlaştı; artık gençlerimiz de yozlaştı’ ifadelerini kullanmakta; MÖ 800 yıllarında Hesiod’un düşünceleri de ‘Eğer halkımızın geleceği bugünün sorumsuz gençlerine dayanacaksa sonucu pek umutlu görmüyorum. Bütün gençler anlatılmayacak kadar dengesiz. Çocukluğumuzda bize büyüklerimize karşı daha ölçülü ve saygılı olmamızı öğretmişlerdi. Fakat bugünün gençleri sınırlandırılmaya karşı çıkıyorlar. Son derece kurnazca ve sabırsızca davranıyorlar’ şeklinde karşımıza çıkmaktadır” (Karabacak, 2013).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yüzyıllar öncesinde de gençliğe bakış açısı ve eleştirel tutumlar, günümüzle benzer şekilde söylemlere yansımaktadır.

3.3.1. Saygısız ve Asi Gençlik

Gençlere yönelik geliştirilen yerleşik kalıp yargıların başında gençlerin kendilerinden büyüklere karşı saygısız davranışlar içine girerek *asabi tavırlar* sergilemeleri gelmektedir. Çoğu zaman asilikle suçlanan gençler toplumsal yapıdan kaynaklı sorunlarla karşılaşmakta, bu sorunlara karşı verilen tepkiler, bireysel özelliklerine ve yaşam kalitesine bağlı olarak her gençte farklılıklar göstermektedir. Enerjilerini doğru noktalarda harcayamamanın huzursuzluğunu yaşayan gençlerin bir kısmı işsizlik sorunuyla mücadele ederken, bir kısmı da kentlerin içinde sıkışmış evden işe işten eve hayatlar yaşayarak kendi hayatlarının kölesi konumuna düşebilmektedirler.

Genç ve orta ve yaşlı kuşak katılımcıların konu ile ilgili görüşleri incelenirken, ‘gençlik gerçekten söylendiği gibi saygısız, başkaldıran özellikler mi taşımaktadır, yoksa toplumun dayattığı kurallara tepki olarak; hoşgörü, anlayış, sevgi ve ilgi eksikliğinden kaynaklanan bir sorunla mı karşı karşıyadır?’ sorularına cevaplar aranmıştır. Genç bireyin

saygısız ve asi davranışlarıyla *aile yapısı* arasında bağ kuran bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri, ailede alınan eğitimin önemine bir kez daha dikkat çekmiştir:

“...aileleri tarafından güzel yetiştirilmiş gençler var ama çok azınlıkta. Geneli saygısız. Biz susuyoruz. Öyle cevaplar veriyorlar ki, biz utanıyoruz onların verdiği cevaplardan...” (G.2, K-75).

“...saygı aileden kaynaklı bir alışkanlık olduğu için, önce ailenin sorgulanması gerekir. Ben gençlere saygı gösteririm. Emekli öğretmenim. Gençlerle çok iletişim kurduk. Çok saygısızlarıyla da karşılaştık. Büyükleriyle sürekli çatışma içinde olan gençlerin aile yaşantılarında da mutlaka sorunlar tespit ediyorduk...” (G.3, E-62).

“...gençlerin yaşına inerek onlarla sohbet edebilirsen, sevgi gösterirsen gençler de sana saygı gösterir. Karşılıklı yani. Aile eğitimi almamış kişi saygı göstermez tabi...” (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere ailesinde çatışma yaşayan, saygı ve sevgiden yoksun bir aile ortamında yetişen genç bireylerin toplumla ilişkilerinde de çatışmalar ve sorunlar tespit edilmiştir. Gençlerin saygısız ve asi olduklarını söylemeden önce aile yapılarına ve ailenin diğer fertlerine bakılması gerektiği ifade edilmiştir. Öyleyse orta ve yaşlı kuşakların ifadelerinden ‘saygısız ve asi genç yoktur, saygısızlığa ve asiliğe iten aile ortamı vardır’ kanısının açığa çıktığı söylenebilir.

Gencin aile içinde yaşananları yansıttığı düşüncesine benzer şekilde, gençler de olumsuz davranışlarında orta ve yaşlı kuşakların payı olduğunu vurgulamışlardır. Bu tespiti destekleyen bazı ‘genç’ katılımcılara ait söylemler şöyledir:

“...biyolojik olarak yaşımızdan kaynaklı tam bir oturmamışlıktan dolayı her şeye parlayabiliyoruz. Sadece genç diye saygısız damgasını vurmamak gerekir, saygısız orta ve yaşlı kuşaklar da var...” (G.21, K-19).

“...kendi yetiştirdikleri bir nesil saygısız ve asi ise bizi kim yetiştirdi de böyle olduk sorusunu yöneltirim onlara...” (G.20, K-21).

“...büyükler saygı duymuyor ki genç niye saygı duysun. Her şey karşılıklı bu hayatta. Sen birine olumlu yaklaşırsan o da sana olumlu yaklaşır...” (G.18, E-24).

“...nasıl yetiştirdiniz gençleri? Duyarlı mı yetiştirdiniz de duyarlı olmasını bekliyorsunuz ya da bilinçli mi yetiştirdiniz de bilinçli olsun istiyorsunuz? Etkiye tepki. Ne ekersen onu biçersin aslında...” (G.4, K-26).

Genç katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere gençlerin saygısız ve asi tavırları sadece gençten kaynaklı veya genç bireyin geliştirdiği bir davranış değildir. Gerek aile gerek okul gerek sosyal çevrede iletişim halinde olduğu kişilerden öğrendiklerini davranışlarına yansıtan genç birey, kalıp yargıların ve ötekileştirmelerin hedefi olmaktadır.

Genç katılımcıların önemli bir çoğunluğu kendilerine yöneltilen asi ve saygısız eleştirilerini kabul etmeyerek, bu nitelendirmeleri haksız bulmaktadır. ‘Genç’ katılımcıların bu yaklaşımını destekleyen bazı söylemleri şöyledir:

“...insanın farklı düşünmesi özgürlüğünü kullanmak istemesi asilik ya da saygısızlık değildir. Saygısızlık benim kendimden büyüklerimin söylediklerini yapmamam mı? Bu kesinlikle saygısızlık olamaz ki. Bu benim kendi kararlarımı verebilmemim bana verdiği bir güvendir...” (G.5, K-21).

“...asilik orta ve yaşlı kuşakların düşüncelerine katılmadığımızda ortaya çıkabiliyor. Bu durumda genç kendini baskı altında hissediyor ve isyan bayrağını açıyor...” (G.12, E-24).

“...asi gençlik bizden bir önceki dönem, 80 öncesi kuşak daha çok. Onlar daha sorgulayıcıydı. Şu an daha ılımlı, daha uysal açıkçası gençler. Şimdilerde birine istemediği türden bir cevap verirseniz asi damgası yiyorsunuz...” (G.4, K-26).

“...hemen ben senin büyüğünüm sen bana karşılık veremezsin, her lafa atlama gibi sözlerle karşı karşıya kalıyoruz. Genç olmam o konuşmaya dahil olamayacağım anlamına gelmez. Biz gençler olarak çocuk da değiliz her şeyin farkındayız. Mesela siyaset konuşulurken sen ne biliyorsun ki biz neler gördük diyorlar. Biz de okuyoruz eski görüntüleri izleyebiliyoruz, bir fikrimiz var yani...” (G.13, K-20).

“...gencin sözüyle ailenin kararı arasında çatışma olduğunda asilikle suçlanıyorsun benim ilahiyat okumam istendi, ben sosyoloji okumak istedim. Asi oldu adım...” (G.17, K-24).

Genç katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere, gençler fikirlerini özgürce söyleyebilmeleri gerektiğini ifade ederek iki kuşak arasındaki sorunların, orta ve yaşlı kuşakların doğrularını kendilerine kabul ettirmeye çalışmalarından kaynaklandığını belirtmektedir. Gençler söylemlerinde, orta ve yaşlı kuşaklarla aynı noktadan bakmadıklarında, aynı fikirde olmadıklarında verdikleri tepkinin asilik olarak değerlendirildiğini dile getirmektedir. Gençlere göre orta ve yaşlı kuşaklar, gençleri kendilerinin bir uzantısı olarak, yani kendileri gibi düşünen, yaşayan bireyler olarak görme istegindedirler. Fikirlerinin zaman zaman küçümsenerek dikkate alınmadığı durumlarda bazı genç katılımcılar, kendilerini baskı altında hissederek ani tepkiler vermekte, bu durum da gençler hakkında saygısız ve asi kalıp yargısının oluşmasına sebep olmaktadır.

Bir diğer taraftan gençlerin yaşlarına ve gelişimlerine bağlı olarak meydana gelen fizyolojik değişimleri de ruhsal durumlarını etkilemekte, saygısız ve asi davranışlar sergilemelerine yol açabilmektedir.

“Söz konusu fizyolojik değişiklikler ve buna bağlı olarak gelişen toplumsal değerlendirmeler gencin asi davranışlar, ani değişik hareketler ve kararsızlıklar göstermesine yol açmaktadır. Fakat gencin aynı zamanda idealist, coşkulu, yaratıcı, bağımsız davranma isteği, adaletsizliğe, eşitsizliğe ve haksızlığa tahammül edememe gibi ahlaki gelişimle ilgili değerlere sahip olması, üretici, sağlıklı ve uyumlu birey olma özelliklerini de taşıdığı anlamına gelmektedir” (Baran, 2013: 10-11).

Baran’ın (2013) da vurguladığı gibi kimi zaman gençlerin huzursuz davranışları toplum için faydalı bir hale dönüşebilmektedir. Farklı yaş grupları birbirlerinin beklentilerini anlamaya çalışmadıkları sürece sağlıklı bir iletişim kurmaları mümkün olmayacaktır. Bu yönde bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların gençlere yönelik oluşturduğu kalıp yargıların derinliği söylemlerine şöyle yansımaktadır:

“...biz gençleri uyarsak bile onlar bizi dinlemiyor. Bir de saygısızca karşılık veriyor. Biz de geri çekiliyoruz. Tepki gösteriyorlar, bir şey söylendiğinde...” (G.6, K-70).

“...gençler saygısızlaşmaya adım adım yaklaşıyorlar. Yolda yürürken, kalabalık bir yerde konuşurken, sadece kendileri varmış gibi davranıyorlar. Ama ben onlara saygı gösteriyorum...” (G.7, K-57).

“...tabi ki tüm gençliğe saygısız diyemem ama genelleme yaparsak saygısızlar. Elimden geldiğince saygı göstermeye çalışsam da genç diye her yaptıklarına saygı duyamayız çünkü saygı çerçevesini aşacak hareketler yaptıkları zaman genç diye görmemezlikten gelemeyiz maalesef...” (G.20, K-62).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerine yansıyan, gençlerin saygısız ve asi olduklarına yönelik kalıp yargılar, iki kuşak arasında iletişimsizliğe doğru yol alan bir etkileşimin varlığını göstermektedir. Muhtemelen gençler yaptıklarının sorun teşkil edeceğini düşünmemekte, orta ve yaşlı kuşak bireyler de gençlerin normal olarak gördüğü davranışları aşırı ve haddini aşan hareketler olarak tanımlamaktadır. Özetlemek gerekirse, genç katılımcılar saygısız ve asi olmaları yönündeki kalıp yargıları *haksız bulmakta*, orta ve yaşlı kuşakların düşüncelerini benimsemeyip kendi fikirlerini hayata geçirdikleri için bu eleştirilere maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Olumsuz davranışlarında, orta ve yaşlı kuşak bireylerin de rolü olduğunu ifade eden bazı genç katılımcılar onlardan öğrendiklerini yansıttıklarını ifade etmişlerdir. Gençlerin söylemlerine benzer şekilde bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcılar da gençlerin saygısız ve asi tavırlarında aileden aldıkları eğitimin rolü olduğuna dikkat çekmiştir.

3.3.1.1. Şiddete meyilli gençlik

Günümüzde toplumların önemli problemlerinden biri olan çocukların ve genç insanların *suça yönelme* olgusu, pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Araştırmalar incelendiğinde suça yönelmenin şiddete bağlı olarak gelişen çok etmenli bir olgu olduğu görülmektedir. Özellikle ekonomik gelir seviyesinin düşük olduğu yerlerde suç eğiliminin yüksek olduğu gözlenmektedir. “Şiddet ruh sağlığı yazınında iki türlü anlaşılıyor. Birincisi, bireyin bir başkasına uyguladığı şiddettir; fiziksel ve sözel yolla uygulanır. İkincisi bireyin kendine yönelttiği şiddettir. Buna intihar veya özkıyım diyoruz” (Ekşi, 2015: 359).

Toplumumuzda özellikle kadın istismarı ve kadına yönelik şiddetin ön planda olduğu durumlarla sıkça karşılaşılmaktadır. Aile içi tartışmalar, namus kavramı tartışmaları, şiddetin son haddine geldiği sarsıcı olaylarla sonlanabilmektedir. Öfke kontrolünü kaybeden birey şiddete rahatlıkla başvurabildiği gibi şiddetin dozunu ayarlayamamakta, kendisine ve çevresine zarar verebilmektedir. Bu durumlarda toplumda *anomi* baş göstermektedir.

“Anominin kelime anlamı normsuzluktur. Özellikle sanayileşme ve kentleşme gibi hızlı toplumsal değişme dönemlerinde geleneksel normların işlemediği veya

ortadan kalktığı durumlarda yaygındır. İnsanlar huzursuz ve tatminsiz hale gelirler ve insanların hayattan ne bekleyebilecekleri konusunda yeni bir ahlaki konsensusa ihtiyaç duyulur. Sanayileşme ve tüketimcilik uzmanlaşma ve bencilliği teşvik ederek bu süreci hızlandırır” (Slattery, 2014: 35).

Gençlerin heyecanlı ve sabırsız bir karakter yapısına sahip olmaları şiddete meyillerini arttırabilmektedir. Yine herhangi bir konuda engellemeyle karşılaştıklarında ya da istediklerini elde edemediklerinde şiddet temelli tavırlar gösterebilmektedirler. Yoksunluk da gençleri şiddete yönlendiren önemli bir sebeptir. Bir önceki kısımda gençlerin saygısız ve asi davranışlarıyla aile yapısı ilişkilendirilmiş, ailede verilen eğitim ve aile içi çatışmaların gencin davranışları üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştu. Benzer şekilde gençlerin şiddete meyilli oluşlarında aile içi huzursuzlukların önem taşıdığını düşünen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...maddi sıkıntı çekenler daha saldırgan oluyor. Anne babada geçimsizlik varsa o çocuklar daha öfkeli ve şiddete meyilli oluyor...” (G.2, K-75).

“...her çocukta yok şiddete meyil. Ailede nasıl yetiştiriliyorsa öyle davranıyorlar. Evde şiddeti görürse dışarıda da uygulamaya kalkar. Anne baba geçimsizse mesela, genç de saldırgan ve huzursuz oluyor...” (G.14, K-78).

“...aile içindeki ortam çocuğun, ileriki dönemlerde gencin karakterini şekillendirdiği için aile içi huzur ve bireylerin birbirine karşı tutumu gencin şiddete meyletmesinde etkili...” (G.6, K-70).

“Şiddet uygulanan evde huzur olmaz, huzurun olmadığı evde tartışmalar kavgalar eksik olmaz, bu durum en başta çocukların olmak üzere, annenin babanın varsa ailedeki diğer bireylerin de mutsuz olmasına ve psikolojilerinin bozulmasına sebep olabilir. Ailede şiddet gören anne ya da çocuklar huzuru mutluluğu, dış çevrede ararlar, bu sebeple çocuklar arkadaş çevresine yönelir, dış ortamda var olan suç hayatının içine girer” (Sevim ve Ataş, 2015: 289).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinde açığa çıktığı gibi aile içindeki tartışmalar, huzursuzluk ortamının varlığı, sağlık şartlarının kötülüğü, gelir azlığı gibi sebeplerin suç eğilimini beslediği söylenebilir. Söylemlerde maddi sıkıntı çeken ya da

yaşıtlarına göre aldığı eğitimde eksiklikler olan gençlerin saldırganlaşarak, şiddete daha çok meylettiği ifade edilmektedir.

Tüm bu sebeplerin yanında şiddet kullanmanın toplumda üstünlük sağlayabileceğini düşünen genç, şiddeti kullanmaya hazır hale gelmektedir. “Değişime ayak uydurmakta zorlanan, değişimin kendisine bir çıkış yolu göstermediği, eşitsizlik ve içinde yaşadığı koşullar nedeniyle engellendiğini, yoksun bırakıldığını düşünen, toplumda da şiddetin ödüllendirildiğini gören bir genç, şiddete neden başvurmasını” (Atabek, 2011: 146). Bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri bu düşünceyi destekler niteliktedir:

“...kendini toplumda var edememiş, şiddet göstererek var olmaya çalışan kendini görünür kılmaya çalışan bir gençlik var. Televizyonlardan internetten şiddeti görüyor, genç de şiddet gösterirse toplumda var olacağını düşünüyor. Bir ara gençler beyaz atkılarla sokaklarda geziyorlardı, tıpkı Kurtlar Vadisi dizisinde olduğu gibi...” (G.4, K-26).

“...ben sözlü şiddet bile uygulayamam. Ama gençlerin bir şeyleri kanıtlamaya çalışırken, kaba kuvvet uyguladıklarını görüyorum. Bu fiziksel şiddet, gençlerin ben de varım deme şekilleri bence...” (G.7, K-18).

“...maalesef gençlikte şiddet var. Daha çok güç ön planda. Güç gösterisi adına şiddete yönelebiliyorlar. Üstün çıkma meselesi...” (G.21, K-19).

Gençlerin söylemlerinde toplumda yer edinebilmek hatta saygı görebilmek adına şiddete başvurabildikleri ortaya çıkmıştır. Şiddet; toplum içinde ‘ben de varım’ diyebilmenin, güçlü olduğunu göstermenin bir yolu olarak bazı gençler tarafından kullanılmaktadır. Gençlerin kendi yaş gruplarını şiddete meyilli olarak gören söylemleri, medyanın da gençler üzerindeki etkisine, özellikle televizyon aracılığıyla kaba kuvvet uygulayan karakterlerin taklidine dikkat çekmektedir.

Bu noktada medyada yer alan çizgi filmlerin ve çocuk oyunlarındaki silah, savaş, düşman gibi saldırgan öğelerin, salt oyun olarak görülmemesini, bu öğelerin, çocukluktan itibaren gençlerin düşünce sistemlerini, ideolojileri besleyen davranış kalıplarını oluşturacağını göz ardı etmemek gerekmektedir. “Çocuk oyuncakları yoluyla iletilen sosyal roller, sosyal değerler, sosyal etkiler, sosyal davranışlar, çocuğun üzerinde sanıldığından

daha derin izler bırakmaktadır” (Atabek, 2011: 185). Medyada bilgisayar oyunları yüzünden hayatını kaybeden gençlerin haberlerine sıklıkla rastlanılmaktadır.

Medyanın değer yargılarının şekillenmesi üzerindeki rolünü, bilimsel araştırmalarıyla ortaya koyan Villani'den örnekler vererek açıklayan Ekşi (2015), medyanın gençlerde en çok şiddeti körükleyerek saldırgan davranışın artması açısından etkili olduğunu söylemektedir. Bazı ‘genç’ katılımcıların medyanın şiddeti körüklediğini destekleyen söylemleri, medyanın gençler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmektedir:

“...diziler, filmler, medya gençleri çok etkiliyor. Daha dikkatli programlar yayınlanmalı. İzleniyor diye yapmaya devam ediyorlar. Talep görüyor şiddet gören programlar. Şiddeti sıradanlaştırıyorlar. Görünürlüğünü arttırarak insanların bilinçaltına işliyorlar...” (G.8, E-20).

“...gençlerin şiddet eğilimli olmasında şiddet haberlerinin sürekli verilmesi de etkili. 2000’li yıllarda şiddet olaylarını ön plana çıkaran bilgisayar oyunları çok yaygınlaştı. Geçen senelerde çıkan mavi balina oyunu insanları intihara sürükledi. Bu oyun, insanlara görevler verip onları yaptırıp son görevde intihar etmesine sebep olabiliyor. Gençlerin oyunlardaki dünyaya ne kadar kendilerini kaptırdığını görüyoruz...” (G.10, E-24).

“...araştırmalar sonucunda bilgisayar oyunlarının şiddete yönelttiği çıkmış. Dizilerde de silah kullanımı mafya özendiriliyor. Gençler etkileniyor tüm bunlardan...” (G.13, K-20).

“...şiddet erkeklerde daha çok var sanki. Gitgide bencilleştığımız için birbirimizi şiddete itiyor da olabiliriz. Birinin ağzının payını vermeye alışmışsa bir kişi, ailem bile bir şey demiyor sen mi diyeceksin, bana kimse karışmaz gibi tavırlar sergileyebiliyor. Gençler sosyal medya aracılığıyla da somut bir şiddet olmasa bile küfürleşme yoluyla şiddet sergileyebiliyor...” (G.17, K-24).

Gençlerin söylemlerinde, medyanın özellikle diziler aracılığıyla topluma şiddet duygusunu aşıladığına dair düşünce açığa çıkmaktadır. Medyada şiddetin görünürlüğü arttırılarak şiddetin sıradanlaşmasına zemin hazırlanmakta, toplum içinde, şiddet olaylarının basite indirgenerek normalleşmesi sağlanmaktadır. Gençler arasında yaygınlaşan bilgisayar oyunlarındaki ölüm vakalarıyla sonuçlanabilecek şiddet öğelerinin varlığı da gençlerin

dikkat çektiği hususlardan biri olmaktadır. “Son yıllarda saldırı ve şiddet öğeleri içeren radyo ve televizyon programlarının yanında, aynı öğelerin yer aldığı bilgisayar oyunlarının da çocukları ve gençleri olumsuz etkilediği görülmektedir” (Tezcan, 2017: 37). Gençlerin söylemlerine benzer şekilde bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılar da medyanın şiddet içerikli yayınları ve bu yayınların gençleri şiddete yönelttiği konusuna dikkat çekmektedir:

“...ben dizilerden örnek vereyim bu soruya. Dizilerde toprak ağalarını, mafyaların lüks yaşantılarını lüks arabalarını görüyor. Sıradan bir genç onları izleyerek şiddete meyilliyor...” (G.1, E-61).

“...televizyonlarda olsun, gündelik hayatta olsun şahit olduğumuz şiddet içeren olayların çoğunda gençler var. Her istedikleri yapıldığı için böyle oluyorlar...” (G.9, E-50).

“...diziler ve sosyal medya şiddeti körüklüyor. Şiddete eğilim, madde kullanımı, yanlış hayat tarzları şiddetin dozunu artırıyor. Manevi değerlerimizden uzaklaşmanın da etkisi olduğunu düşünüyorum şiddetin artmasında...” (G.15, E-47).

“...sosyal medyada internette çok vurdulu kırdılı videolar izledikleri için şiddete eğilimli oluyorlar. Bıçağı almış okula gitmiş filmde, genç de bunu yapıyor gerçek hayatta...” (G.18, E-51).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemleri, özellikle dizilerde lüks hayatlara özendirildiği ve gençlerin bu imkanlara sahip olmak için şiddete başvurabileceği kaygısını içermektedir. Fiziken bir şiddet gösterilmese de sosyal medyada bireyin hiç tanımadığı kişiler hakkında bile yorum yapabilme hakkını kendinde bulması, bunu hakaret ve küfürleşmeye kadar vurdurabilmesi, *sözlü şiddet* olarak tanımlanabilir. Sosyal ağlarda gerçekleşen bu tür diyaloglar, kişilerin birbirlerine açtığı manevi tazminat davalarıyla sonuçlanabilmektedir. Ruhsal açıdan dengesizliklerin gözlemlendiği gençlerin, medyada izlediklerinin etkisinde kalarak *taklit etme* ve *rol model alma* yoluyla şiddete başvurma olasılıklarının artabileceği öngörülmektedir.

Toplumun en etkin kesimi olarak gençlerin toplumun bir aynası olduğu ve toplumsal özellikleri yansıttığına dair düşünce, bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların, ‘gençlikte şiddet eğilimi var mı?’ sorusuna verdikleri cevaplara yansımaktadır:

“...toplumun genelinde şiddete eğilim var bence. İstediklerini elde edememe, parasızlık, işsizlik geçim sıkıntısı gibi sorunlardan dolayı şiddet oluyor. İnsanlar birbirine selam vermeye korkar hale geldi. Her an saldırmaya müsait öfkeli bireyler var...” (G.3, E-62).

“...sadece gençliğe mal etmek olmaz bence toplumun genelinde şiddet eğilimi var...” (G.8, K-49).

“...kız çocuklarıyla ilgili yapılan haberler, ya da hayvanlara yapılan eziyetler, bunlar şiddete eğilimli bir toplum olduğumuzu gösteriyor. Tıp fakültesinde okuyan bir öğrenci kulağı duymayan bir çocuğu dövdü. Eğitim de yeterli gelmiyor bu durumda. Gençin gence de şiddeti söz konusu. Kendi psikolojik sorunları yüzünden çevresine zarar veren çok...” (G.16, K-54).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere gençlerdeki şiddet olgusu, toplumun da şiddete yöneliminin göstergesi olması açısından önem taşımaktadır. “Sağlıklı bir ailede ve toplumsal çevrede yetişen birey toplumsal yaşam süreci içinde daha ılımlı olacak ve uyumsuzluk göstermeyecektir. Ancak içinde bulunulan toplumsal yaşam alanlarında olumsuzluklar mevcut ise bireyin doğasında bulunan saldırganlık içgüdüleriyle hareket edecektir” (Ayan, 2010: 47). Son yıllarda gönül ilişkisi yüzünden çıkan kavgalar, okullardaki şiddet içeren olaylar, haraç alan öğrenci çeteleri, futbol maçlarındaki holiganlar, toplumdaki şiddetin boyutunu anlamak adına verilebilecek örneklerdir. Tüm bu örnekler toplum olarak şiddetin bizzat içinde yaşadığımızı bu noktada sadece gençlerin değil tüm toplumun sorgulanması gerektiğini göstermektedir.

3.3.1.2. Tahammülsüz ve sabırsız gençlik

Gençlere yöneltilen eleştirilerden biri de olaylara ve çevresine karşı *tahammülsüz* davranışlar sergilemelerine yöneliktir. Tahammülsüzlük, acele kararlar verdirebilmesi sebebiyle gençleri yanlış yollara itebilmektedir. Tahammülsüz ve sabırsız tavırlarının gençleri agresif davranışlara ittiğini düşünen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılara ait söylemler şöyledir:

“...çok çabuk sıkılıyor gençler. Başladıkları bir işi bitirmiyorlar. Sabırsızlar. Anında her şey hallolsun istiyorlar, emek diye bir şey var ama. Emek vereceksin ki başardığında kıymetini bilesin...” (G.20, K-62).

“...memnuniyetsizlik yaygın gibi görünüyor, çünkü her şeye gençler çok kolay ulaşıyor. Kanaatkar bir nesil yok. Çok iyi şartlarda yaşayıp hızlı bir şekilde yükselmek istiyorlar. Biraz sabırsızlar. Çünkü insanın dikkatini dağıtacak dış uyaranlar çok fazla. Her şey çok hızlı tüketiliyor. Sosyal medya var. Dikkati yoğunlaştırmak çok zor. Bir kitabı okumaya başlayınca 10 dakika sonra sıkılıyorsun, dikkat dağılıyor...” (G.15, E-47).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemleri, gençlerin *sabırsız* ve *aceleci* tavırlarıyla emek kavramı arasında bağ kurulduğunu göstermiştir. Söylemlerde, bir iş için sabır gösterilip emek verilmediği sürece, *sıkılganlık* ve *memnuniyetsizlik* etkisinin artacağına dikkat çekilmiştir. Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinde, gençlerin memnuniyetsiz oluşlarının her şeye kolay ulaşmalarıyla ilişkilendirildiği görülmüştür. Bir diğer taraftan sosyal medya gibi gençlerin dikkatini dağıtacak dış uyaranların fazlalığı sebebiyle genç bireylerin dikkatlerinin kolayca dağılabildiği açığa çıkmıştır.

Gençlerin tahammülsüz ve sabırsız davranışları iş hayatlarını da etkilemekte, iş hayatlarındaki istikrarın bozulmasına sebep olabilmektedir. “Bebek patlaması kuşağı; yaklaşık on yıl çalışır, ardından da yükselirler ya da işten ayrılırlar. X kuşağı; dört yıl, bilemediniz beş yıl boyunca iyidir. Milenyumculara gelirsek... Onların işte kalış süreleri aylarla ölçülür; ortalama on sekiz belki de daha az aydan söz ediyoruz” (Gross, 2017: 103).

Bazı “genç” katılımcıların kendi kuşaklarını temsil eden gençler arasında tahammülsüzlüğün ve sıkılganlığın arttığına dair söylemleri, kendilerine bu konuda yöneltilen eleştirileri içselleştirdiklerini göstermektedir:

“...ben de hala hedef çizemedim. Çabuk pes ediyorum. Sıkılganım, aceleciyim de. Hedeflerim çabuk değişiyor...” (G.21, K-19).

“...tahammülsüzlükten dolayı birbirimizi dinlemiyoruz, anlamıyoruz. Hemen her şeyi kötüye yoruyoruz. Bana şöyle baktı acaba beni sevmiyor mu? Halbuki gitse sorsa niye böyle diye hiçbir sorun olmadığını görecekti. Sürekli bir intikam, oç alma, nefret, kin duygusu var insanlarda gençlerde...” (G.24, K-21).

“...trafikte falan gençlerin daha tez canlı, delikanlı fevri hareketler yaptığını düşünüyorum. Yolda yanlışlıkla birbirlerine çarpan gençlerin hemen sinirlendiğini görüyorum. Bu yüzden şiddete meyilli hareketler ortaya çıkıyor...” (G.6, E-23).

Gençlerin söylemlerinde, *sıkılğanlık* ve *tahammülsüzlük* kişiler arası iletişimsizliğe sebep olarak *intikam*, *öç alma*, *kin gibi şiddet içeren duygularla* açığa çıkmaktadır. “Çoğu insanın sabır zannettiği davranış aslında tahammüldür. Tahammül, kişinin istemediği şeylere katlanması olarak bilinir. Tahammül ettiği bir olayın her anı onun için sıkıntılıdır. Sabır her türlü hastalığı çözerken, tahammülsüzlük kin meydana getirir” (Kumaşçı, 2014). Söylemlerden de anlaşıldığı üzere gençler tahammülsüz ve sabırsız olmalarına yönelik oluşturulan kalıp yargıları kabullenip kendi akran grubunu kolayca eleştirebilmektedir.

3.3.2. Duyarsız / Memnuniyetsiz/ Hedefsiz Gençlik

Gençlerin çevrelerine karşı duyarsız oldukları kalıp yargısı, bireysel davranış şeklinin belirgin hale geldiği günümüz toplumunda daha da yerleşik hale gelmiştir. Bir önceki kısımda belirtildiği gibi sabırsız davranışların sonucu olarak sıkılğan ve memnuniyetsiz tavırların açığa çıkması, orta ve yaşlı kuşakların gözünde gençlerin çevrelerine karşı kayıtsız bir hal almalarına sebep olmaktadır. Bu düşünceyi örnekleyen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılara ait söylemler şu şekildedir:

“...gençlerde genel bir memnuniyetsizlik var. Çünkü her şey bol, kolay ulaşabiliyorlar. Zorlukla elde etmeyi bilmedikleri için memnun olamıyorlar. Ellerindeki imkanlara bakılırsa bizden daha öndeler. Ama çalışmak, saygı göstermek, başarmak açısından bakılırsa değiller. Biz daha çalışkan ve saygılı bir nesildik. Okula gitmesek bile herkes bir işle uğraşırdı. Bir amacımız vardı...” (G.7, K-57).

“...işe yaramaz denilemez ama memnuniyetsizler. Sorumluluk almıyorlar ve idealleri yok. Boyları uzun ama bilinç kısa...” (G.12, K-64).

“...memnuniyetsizlik çok var. Doyumsuz olduklarını, sahip oldukları birçok imkanın kıymetini bilmediklerini düşünüyorum. Hep olumsuzlara eksikliklere odaklanıyorlar...” (G.8, K-49).

“...benim zamanımdaki gençlik aile akraba ve arkadaşlık bağlarına önem verirdi, daha saygılı ve duyarlıydı, toplumsal sorunlarla daha ilgiliydi...” (G.20, K-62).

Gençleri kendi dönemleriyle kıyaslayarak onları *saygısız*, *hedefsiz* ve *memnuniyetsiz* olarak değerlendiren orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin ellerindeki imkanları yeterince değerlendiremediklerini söylemişlerdir. İmkan açısından gençleri, kendi gençlik dönemlerine göre çok daha ileride gören orta ve yaşlı kuşaklar; hedeflerini tam olarak

belirleyemedikleri için gençlerin çoğu zaman idealsiz davranışlar sergilediklerine dikkat çekmişlerdir.

Bu ayrımcı söylemleri, 'genç' katılımcıların büyük bir çoğunluğu kabul etmeyerek, idealsiz olmadıklarını vurgulamaktadırlar:

"...bu eleştiriler bence yersiz. Çünkü her gencin kafasında bir ideali bir hedefi mutlaka vardır. Çünkü hedefsiz bir insan olmaz. Bugün 60 yaşındaki insanın bile 2 yıl sonrası için bir hedefi varsa bir gencin olmamasının imkanı yok..." (G.3, E-21).

"...hepimizin bir hayali ve ideali var. Ama bunu benim idealim şu diye herkese açıklamak herkesle paylaşmak zorunda değiliz. Bilmeden ön yargıyla yaklaşmak yanlış diye düşünüyorum..." (G.11, K-20).

"...nereye gidecek bu gençlik deniyor, durum o kadar vahim değil, o kadar da idealsiz değiliz. İdeallerimizi toplumla paylaşmak zorunda değiliz sadece. Ha merak ediyorlarsa oturup bizimle konuşmalılar, bizi dinlemeye çalışmalılar..." (G.4, K-26).

"...ideallerimiz var daha da iyi yerlere geleceğiz inşallah. İdeali olmayan bir kısım var ama örneğin evlenip çoluk çocuğa karışan üretmeyen kadınlar ya da kahve köşelerinden kalkmayan erkekler var evet ama genel olarak idealleri var gençliğin..." (G.13, K-20).

"...herkesin bir ideali olmalıdır. İdeal yoksa hayat çok boş bir kavram olur. Planlamalar önceden yapılmalı, adımlar sağlam atılmalıdır. Bir sonraki adımı önceden görebilmek için ideal şarttır. Sorumsuz gibi görülebiliyor gençler, ben gençlerin planlı olduğunu düşünüyorum. Liseden bu yana hep ideallerim olmuştur. Kendimi nasıl geliştirebilirim diye düşündüm hep. Üniversiteden sonra da kendimi nasıl iş hayatına hazırlarım diye düşüneneğim..." (G.15, E-20).

"...katılmıyorum. İdealsiz genç olabilir mi? Niye okuyoruz o zaman, emek harcıyoruz hem maddi hem manevi..." (G.23, E-25).

Gençlerin söylemlerine göre idealsiz oldukları yönündeki eleştiriler doğruluğu yansıtmamaktadır. Yaşam mücadelesi içinde herkesin bir idealinin olması gerektiğini vurgulayan genç katılımcıların söylemleri, orta ve yaşlı kuşakların gençler hakkındaki kalıp yargılarını çürütür niteliktedir. Bir diğer taraftan genç katılımcılar ideallerinin hep var

olduğunu ama bunları kimi zaman orta ve yaşlı kuşaklarla paylaşmayı tercih etmediklerini dile getirmektedir. Bu konu kuşaklar arasındaki *iletişimsel uçurumun arttığı, idealler ve beklentiler noktasında farklı bakış açılarına sahip olunduğu* şeklinde yorumlanabilir.

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin aile ve akrabalık ilişkileri konusunda da gençleri duyarsız olarak nitelemeleri yerleşik kalıp yargılardan birisidir. Bu eleştirilerin aksine gençlerin ailelerine olan düşkünlüğü ve ailevi olaylara karşı duyarlılığı daha önce ‘Aile içinde gençlere yönelik ayrımcılık’ konu başlığında ayrıntılı olarak irdelenmişti. Bu kısımda toplumsal konulara duyarsız oldukları yönündeki eleştirileri kabul etmeyen ‘genç’ katılımcıların önemli bir çoğunluğunun söylemlerine yer verilmiştir:

“...duyarsız olduğumuzu sanmıyorum. Doğaya karşı, insanlara karşı çok duyarlı olduğumu düşünüyorum yeni yetişen neslin. Örneğin sosyal medyanın da etkisiyle gençler arasında duyarlılık arttı, mesela hayvanlara karşı duyarlı davranılıyor...” (G.8, E-20).

“...duyarlı biriyim, olumsuzluklara tepkisiz kalmayacağım. Kadın hakları, gelir eşitsizliği, çocuk hakları bunlara hep burnumu sokacağım. Maddi manevi desteğimi esirgemeyeceğim. Mesela şu an öğrenciyim ama durumu yeterli olmayanlara gönüllü olarak ders veriyorum. Herkes bir damla olsa, kocaman bir göl oluruz...” (G.4, K-26).

“...gençlik birçok konuda daha duyarlı. Orta ve yaşlı kuşaklara göre birçok konuda daha çok fikri var. Yardım gerektiğinde önce gençler koşuyor...” (G.21, K-19).

“...çevresine karşı duyarsız olan insanlara ayrımcılık yaparım. Kediye taş atan bir insana mesela. Ona karşı sertim, dışlarım. Yoksa kimseye karışmam. Zaten bölümüm öğretmenlik olduğu için farklılıkların farkındayız. Eğitim bilimlerinde engelli bireyin çektiği zorlukları görüp onlarla empati kurabiliyoruz. Öğretmenliğin böyle bir faydası var. Mühendislik okuyana göre daha çok farkında olduğumuzu düşünüyorum...” (G.18, E-24).

Bazı genç katılımcıların söylemlerine yansıdığı üzere yaşlı katılımcılara göre kendilerini daha duyarlı ve fikir sahibi gören gençler birçok konuda daha *bilinçli* olduklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada öğretmen olduğu için mesleğinin kendisine sağladığı duyarlılıktan bahseden genç bir katılımcı, mühendislik okuyan akranını ötekileştirmiş, onun kendisi kadar duyarlı olamayacağını ima etmiştir. Bu da meslek grupları açısından gencin gence yönelik ayrımcılığına dikkat çekmiştir.

3.3.2.1. Sorumluluk almayan gençlik

Orta ve yaşlı kuşakların gençlere yönelik en büyük kalıp yargılarından biri yeterince sorumluluk almamaları yönündedir. Gençlerin sorumsuz davranışlar sergilemelerinde ailelerinin kendilerine gerektiği kadar sorumluluk yüklememesi ve bu güvensiz yaklaşım nedeniyle ayrımcılık yaptıkları yönündeki tespitler daha önceki kısımlarda sunulmuştu. Burada tek suçluyu aile olarak belirlemek eksik olabilir; bu noktada gençlerin hayatında önemli bir yer edinen *internet alışkanlıkları* da *hareket özgürlüğünü kısıtlayacağı* durumlar oluşturduğu için gençleri *hazırcılığa, tembelliğe* ve dolayısıyla *sorumsuzluğa* itebilmektedir. Bazı ‘genç’ katılımcıların konu ile ilgili söylemleri, gençlerin sorumsuz olduklarına yönelik kalıp yargıları onaylar niteliktedir:

“...herkes kendi kapısının önünü temizlese, etraf tertemiz olur. Tembelliğe alıştığımız için olması gerekenin farkında olup eyleme dökemeyen bir gençlik var. Bakkala bile gidilmiyor, her şey internetten alınıyor, sorumluluk alınmıyor...” (G.9, K-21).

“...gençler olarak tembelliğe doğru itiliyoruz. Hazıra alıştırılıyor. Zaten insanoğlu tembelliğe meyilli ufak bir kıvılcım bile sorumsuzluğa itiyor gençleri...” (G.10, E-24).

“...kimi genç 15 yaşında hayatı sırtlayabilir. 20 yaşına kadar tüm sorumlulukları almış olabiliyor. Ama üniversitede okuyarak tek görevi ders çalışmak olan bir genç üniversite bitene kadar halen aileye bağımlı olarak yaşıyor. Bu da sorumluluk almamış bir genç anlamına geliyor, evliliğin gecikmesine sebep oluyor...” (G.17, K-24).

“...gençlerde hayatı salmışlık, bunalım hali, stres eskiye göre daha çok. Büyüklerimiz de böyle söylüyor. Şartlar zorlaştı, rekabet çok, insan çok fazla. Her şeyi oturduğumuz yerden yapabiliyoruz. Kıyafet alacağız, internetten alıyoruz. Sokağa bile çıkmak istemiyor insanlar...” (G.24, K-21).

“...mesela sınıfta hoca bizden bir ödev istediğinde bunu kendisi için istemiyor, bize sorumluluk vermek için istiyor. Ama yapılmıyor, sorumsuzluk var. Geç yatılıyor, geç kalkılıyor, vakit kalmıyor. Kendi sorumsuzluğumuz...” (G.16, K-23).

Gençlerin söylemleri, kendilerine yönelik geliştirilen sorumsuz ve tembel olduklarına yönelik kalıp yargıların çoğunlukla gerçeği yansıttığını ve bu durumun gençler

tarafından içselleştirilerek sorumsuz bir gençliğin varlığının kabullenildiğini göstermiştir. Ailelerin sorumluluk vermemesi ve gençlerin hayatın tüm yönlerini yeterince öğrenememesi sorunu tekrar gündeme gelmiş, özellikle tek sorumluluğu okumak olan gencin aileye bağımlı halinin uzun yıllar devam ettiğine işaret edilmiştir. Örneğin çalıştığım Üniversitede uzaktan eğitim dersleri için öğrencilerin girmeleri gereken sınav tarihlerini, ebeveynlerinin öğrenmeye çalışması bu konuda verilebilecek güzel bir örnektir. Burada ebeveynin hala kendisini çocuğunun velisi olarak görmesi, aslında aynı zamanda bir yetişkin olan genç bireyin sorumluluklarını tek başına yerine getirebileceğine dair inancın yoksunluğuyla ilintilidir.

Değişen aile yapısının da bu noktada etkili olduğu söylenebilir; artık tek çocuklu ailelerin sayısı günden güne artmakta, yaşam koşullarının zorluğu ve geç yaşta evlenmeye bağlı olarak çocuk sayısı azalmaktadır. Bu durum da bütün ilginin tek bir çocuk üstünde yoğunlaşmasına, çocuğun ve ileriki yaşlarda gençlerin şımartılmasına, hayatta her istediğinin ebeveynleri tarafından yapılmasına alışan genç bireyin sorumsuz ve hazırcı bir hal almasına sebep olmaktadır. Paronayak bir ruh haliyle çocuğunun büyüdüğünü kabul etmeyerek kendi kendine bir iş başarmasına dahi izin vermeyen ebeveyn, üniversite okuyan, kendi kararlarını verebilecek kapasiteye erişmiş olması beklenen çocukları üzerindeki baskısını hissettirmeye devam ettirmektedir. Bu durum etrafı korku öğeleriyle sarılmış, çevreden her an bir zarar gelecek korkusuyla herkesi bir tehdit unsuru olarak gören paronayak bakış açısının bir sonucudur. “Paranoid anne-babalık teşebbüs ettiği şeyin gerçekten tam tersini gerçekleştirir. Çocuklar risklerden korunurken, doğru karar vermeyi öğrenme, kendine güvenlerini ve esnekliklerini inşa etme fırsatını kaçırmırlar” (Furedi, 2013: 286). Korku kültüründe tehlikeler sürekli bir şekilde abartılmaktadır. Bu bakış açısına sahip ebeveyn üniversite okumak için başka şehre gidecek çocuğuyla birlikte gider, onunla yaşamaya devam eder. Burada ebeveynin, çocuğunu yalnız bırakmayıp güvensiz ortamlardan ve kişilerden korumak adı altında; ona, kendi istediği şekli verme, kendi düşünceleri doğrultusunda yetiştirme bencilliği söz konusudur. Türlü tehlikelerle karşı karşıya kalabileceğimiz risk toplumunda Beck, (1992) modernleşme sürecini “görülmemiş tehlikelerin üretildiği bir süreç olarak görür. Hatta yazar, risk toplumunu, modernitenin, sanayi toplumunun büyümesiyle ortaya çıkan risklerin egemen hale geldiği bir aşaması olarak tanımlar” (Furedi, 2014: 95). Böylesine güvensiz bir ortamda, kendini korunmasız hisseden gençler, ailelerinin korunmacı ve güven veren yaklaşımını reddetmeyerek sorumluluk almadan hayatlarını devam ettirmeyi seçebilirler. “Çocuğu riskten koruma

çabasının beklenmedik olaylar karşısında çocuğu daha korumasız bir duruma düşürmesi olasılığı pek dikkate alınmaz. Çocukların yaşamı giderek ebeveynleri tarafından denetlenir hale geldikçe, ‘çocuklar neyi kendi başına öğrenebiliyor?’ sorusu akla geliyor” (Furedi, 2014: 170).

Orta ve yaşlı kuşaklar da bu konuda ailenin yetiştirme tarzına bağlı olarak gençlerin sorumluluk bilinçlerinin oluşacağını düşünmektedirler. Sorumluluklarını bilen gençlerin de var olduğunu fakat genel olarak gençlerin sorumsuz davranışlar sergilediğini düşünen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...genç önce kendisine karşı sorumlu olmalı, daha sonra da ailesine, işine ve vatanına karşı sorumlulukları olmalı. Yerine getiriyorlar mı? Sorumluluk duygusu ailesi tarafından verilmiş genç yerine getiriyor. Ama büyük bir kısmında maalesef sorumluluk gelişmemiş...” (G.3, E-62).

“...sorumluluklarını yerine getirmiyorlar bana kalırsa. Kırsal kesimdeki gençler annesinden babasından gördüklerini devam ettiriyor ama kentli gençlerde pek sorumluluk bilinci yok. Bu noktada anne babanın çocuklarını nasıl yetiştirdiği de çok önemli. Şimdiki gençler sürekli internetin başında en önemli sorumlulukları sanki internet başında olmak...” (G.18, E-51).

“...sorumlulukları çok aslında ama pek yerine getirmiyorlar, kendilerine göre getiriyorlar. En önemli sorumlulukları ekonomik yönden özgür olabilmesi için ders çalışmaları gerek. İmkanları var eğitimleri için ama kullanamıyorlar...” (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinden, ailesi tarafından sorumluluk bilinci aşılana gençlerin sorumluluk aldıkları tespit edilmiştir. Bir diğer taraftan kırsal-kentli ayrımına girilerek yerleşim birimi açısından farklılıklar olabileceği fikri dikkat çekmiştir. Kırsal kesimde yaşayan gençlerin ailesinden gördüklerini devam ettireceği yönündeki ifade, manevi değerlere bağlılığı fazla olan gençlerin, sorumluluk bilincinin de gelişeceği düşüncesini pekiştirmiştir.

“Köylerde gençlere verilen görev ve sorumluluk ile şehirlerimizde gençlere verilen görev ve sorumluluklar hem nicelik, hem de nitelik bakımından farklıdır. Köylerimizde 13-14 yaşına gelmiş kızlar gelin adayıdır. Anne olabileceği, bir evin ve erkeğin sorumluluğunu yüklenebileceği yaygın bir kanı ve beklentidir. Erkekler ise

genellikle askerlik dönüşüne rastlayan 20-21 yaşlarında evlendirilir. Buna karşı aynı yaş gruplarındaki kız ve erkekler, kentlerde hala çocuk sayılmakta, ekonomik özgürlüklerine kavuşuncaya kadar ailenin kanatları altında tutulmaktadır” (Gökçe, 1988: 310).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi gençlerin sorumlulukları aynı toplum içinde yaşadıkları mekana göre farklılık gösterebilmektedir. Köyde yaşayan bir genç, köyün sahip olduğu koşullardan dolayı çok daha erken yaşlarda maddi ve manevi yüklerin altına girerek sorumluluk almaktadır. Ayrıca orta ve yaşlı kuşaklar söylemlerinde, gençlerin sorumluluk duygularının gelişmesinde, internet başında geçirilen zamanın da etkin rol oynadığına işaret etmektedirler.

Tüm veriler toparlanacak olursa gençlerin; toplumda yaygın bir şekilde var olan, sorumsuz olmalarına yönelik yerleşik kalıp yargıları belirli bir düzeyde içselleştirdikleri ve bu kabule uygun davranışlar sergiledikleri çıkarılmasını yapmak mümkündür.

3.3.2.2. Apolitik gençlik

Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de özellikle genç kuşakla ilgili *siyasal konulara yönelik ilgisizlik ve kayıtsızlık* temelli söylemler gerek akademik gerekse akademi dışındaki çevrelerce yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu söylemler *apolitizm* ya da *siyasal kayıtsızlık* kavramsallaştırmalarıyla karşımıza çıkmakta, günümüzün vazgeçilmez medyası *internetin* gündelik hayatlarımızı ele geçirmesiyle sıklıkla gündeme gelmektedir. İnternet teknolojilerinin nimetlerinden daha fazla yararlanan genç kuşaklar giderek daha fazla bu türden söylemlerle anılmaya başlamışlardır.

Gelecek kaygısının bu denli fazla yaşandığı bir dönemde gençlerin siyasete katılım oranları ve biçimlerinde de değişiklikler gözlenmektedir. Özellikle sosyal medya araçlarının hayatları işgal etmesi, siyaset konuşmaktansa söz konusu mecralarda vakit geçirmek ya da siyaseti bile sosyal medya aracılığıyla yapmak alışkanlığını ortaya çıkıştır. Maliyeti düşük ya da kolay bir katılım biçimi olarak değerlendirilebilecek çevrimiçi dijital ortamlarda siyasal katılımında bulunan genç kuşağın, siyasal katılım biçimleri ve tarzları değişmiş; siyasal aktivizm, *dijital aktivizme* dönüşmüştür.

Dijital aktivizm ifadesi, hedeflenmiş bir otoriteye karşı kolektif taleplerin dile getirilmesi için, katılımcıların *dijital medya* kullandığı organize bir kamusal girişim olarak

nitelendirilebilir. “Temel amacı yüksek kamuoyu sesi üretebilmek olan bu girişimler dijital aktivizm teriminin yanında “internet aktivizmi”, “e-aktivizm”, “siber aktivizm” gibi farklı şekillerde kullanılmaktadır” (Kırık ve Özcan, 2014: 66). İlk defa Arap Baharı’yla karşımıza çıkan yeni toplumsal hareketlere bağlı gelişen *dijital aktivistlik* kavramı, Ülkemizde de Gezi Parkı Olayları ile hız kazanmıştır.

“Az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerde yaşayan bireyler sosyal medya sayesinde gelişmiş ülkelerdeki refah ve demokrasi seviyesini öğrenme, dünyayla bütünleşme imkanı bulmuşlar, bu durum protestoları ve isyanları beraberinde getirmiştir. Arap Baharında olduğu gibi ülkemizde de Gezi Parkı Olayları, bireyin yalnızca izleyici rolünde kalmayıp aynı zamanda aktör olarak kamusal tartışmaya katılma imkanı bulduğu, birçok kişi ve grupla hızlı bir şekilde iletişim kurarak ortak bir tepkiyle aynı meydana toplanabildiği bir süreç olarak tarihe geçmiştir” (Öke, 2018: 59).

Genç kuşağın siyasete karşı bu yaklaşımı toplumsal hareketleri de etkilemiş, politik söylemlerin hayat bulduğu mecralar dijitalleşmeyle birlikte değişim göstermiştir. “Yeni sosyal hareketlerin aktivistlerinin yapısal karakteristiği; yüksek eğitilmiş ve ekonomik güvene sahip kişiler, orta sınıf üniversite öğrencileri oluşlarıdır” (Offe, 1999; akt. Babacan, 2015: 297).

“Vatandaşlar sosyal medya araçlarını kullanarak görüşlerini daha rahat ifade edebilmekte, diğer kişilerin yazılarını veya siyasetçilerin paylaşımlarını yorumlayabilmekte ve tepkilerini ortaya koyabilmektedirler” (Yeşiltuna, 2015: 229). Gençlerin siyasi aktivitelerini sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirdiğini örnekleyen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılara ait söylemler şöyledir:

“...apolitik değiller, siyaseti takip ediyorlar. Sadece takip etme araçları değişti. Daha çok sosyal medya üzerinden birleşiyorlar. Ama daha etkin olabilmeleri gerekir. Çünkü gençlik siyasal açıdan etkin bir kesimdir...” (G.4, K-61).

“...gençlik siyasal açıdan etkin bir kesim. Ama bir araya geldiklerinde siyaset konuştuklarını düşünmüyorum. Siyasetle kafalarını meşgul etmek istemiyorlar. Sosyal medyayla vakit geçirmek daha cazip geliyor. Siyaset tartışacaklarsa da bu mecralarda tartışmayı tercih ediyorlar...” (G.5, E-48).

“...bu ülkeden siyasi olarak etkin olduğu için çok ağır bedeller ödeyen hatta öldürülen gençler geçti. Şimdi gençler uyuşturuluyor, sosyal medya araçlarıyla. Geyik muhabbetleriyle gençler politikadan kasıtlı olarak uzaklaştırılıyor. Sorgulamayan düşünmeyen bir gençlik yaratıldı...” (G.15, E-47).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinden anlaşılacağı üzere bugünün gençlerinin mücadele aracı *sosyal medyadır*. Orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin siyaseti takip etme araçlarının değiştiğini söyleyerek, sosyal medyada bir araya gelip etkin bir siyaset yürütebildiklerini belirtmişlerdir. “İnternetin Türkiye’de gençliğin siyasal katılımına yönelik sunduğu olanaklar arasında gençlere yönelik içerik sağlayan ve onları ülke siyaseti, geleceği ve toplumsal problemleriyle ilgili tartışmaya davet eden web siteleri ve tartışma listeleri önemli yer tutmaktadır. Yine gençlerin kendilerini bu alanlarda ifade etmekte kullandıkları kişisel blogların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır” (Çebi ve Akıllı, 2011:222).

Türkiye’de *Gezi Parkı süreci* ‘sosyal medya’ kavramının her eve girmesine ve her vatandaşın bu kavramı öğrenmesine vesile olmuş, sosyal medyanın verileri baz alınarak Gezi’de yaşanan olaylar medyanın öznesi haline gelmiştir. “Gezi Parkı olayları sonrasındaki gelişmeler esas olarak değişmeyen bir olguya işaret etmektedir; gençlik ve öğrenci hareketlerinin, protesto ve örgütlenmelerin tehdit olarak algılanması ve siyaset yapmanın gençler için engellenen ve tehlikeli bir eylem olmaya devam etmesi” (Lüküslü ve Yücel, 2013: 18). Çevreci bir eylem görüntüsüyle başlayan Gezi Parkı Olayları aslen politik bir eylemdir. Apolitik oldukları için eleştirilen gençlerin, aslında apolitik olmadıklarını, varlıklarını ve özgür olduklarını gösterebilmek için gerçekleştirdikleri bir protesto eylemidir. Bazı gençler hükümetin özgürlüklerini kısıtladığını düşündükleri kararlara tepki olarak gezi eylemlerine katılmış, gençlerin *apolitikliğinin eleştirildiği bir dönemde* eylemler, sosyal medya üzerinden geniş yankı uyandırmıştır. Gezi Parkı süreci, bazı ‘genç’ katılımcıların söylemlerinde, gençlerin siyasetten uzaklaşmasına sebep olması bakımından yer almıştır:

“...ben mesela gezi parkı eylemlerine aktif olarak katıldım o zamanlar lise arkadaşlarımla gitmiştim, şimdi olsa gitmem. Bir şey değişmiyor ki. Abim gözaltına alındı. Niye bunları yaşadık ki, hiçbir şey değişmeyecekse? Siyaset konuşmak bizi üzüyor...” (G.9, K-21).

“...bizi siyasetten uzaklaştırdılar, korkmamıza neden oldular. Örneğin atılan en ufak bir tweet bile dışlanmamıza sebep oluyor. Fikirlerimize saygı duyulmuyor. Gençler bilerek uzak duruyor, korkuyoruz, demokratik hissedemiyoruz...” (G.13, K-20).

“...gençlik apolitik olmama eğilimini Gezi’de göstermiştir. Ancak sistem apolitik olmaya zorlar. Onlar gibi düşünmek tartışmak zorundasınız. Erdal Eren’in asıldığı ülkede gençlerin apolitiklik vurgusu saçma ve yersizdir. Apolitiklik algısı yaratarak bizleri güçsüzleştirmeye, oyundan düşürmeye çalışıyorlar ve başarılılar...” (G.20, K-21).

Gençlerin söylemlerinde özellikle ve bilerek gençliğe yönelik bir apolitiklik kalıp yargısı oluşturulduğu fikri ön plana çıkmıştır. Gerek orta ve yaşlı kuşaklar gerekse devleti temsil eden siyasi otorite, kendi düşüncesine karşı çıkarak kendisini eleştiren gençler üzerinde bu baskısını hissettirmiştir. Bu süreçte, ne kadar mücadele etseler de hiçbir şeyin değişmediğini ifade eden bazı gençler, siyasetten uzak durma yolunu tercih etmişlerdir. Beck ve Beck-Gernsheim (2003) *Individualization (Bireyselleşme)* adlı kitapta, gençlerin aktif bir apolitiklik içinde olduklarını söyleyerek siyasetin yeniden tanımlanması noktasında gençlerin önem taşıdığını belirtmekte, eleştirmek yerine onları *Özgürlüğün Çocukları* olarak tanımlamaktadır. (akt. Lüküslü, 2012: 295). “Bireysel olarak siyasal alana etki derecesinin düşük olduğuna yönelik kanaatler, belli ölçülerde toplumsal ve siyasal problemlere hassasiyetini devam ettiren aktif bir sınık genç kuşak için dijital ağ temelli ve düşük maliyetli siyasal katılım etkinliklerini daha cazibeli hale getirmektedir” (Ünal, 2018: 281). Siyasi ve toplumsal konulara duyarsız oldukları yönünde eleştirilere maruz kalan bazı ‘genç’ katılımcıların bilerek ve isteyerek siyasetten uzak durduklarını belirten söylemleri şöyledir:

“...gençlik duyarlı olduğunda da bir şey değişmiyor, duyarlı olmadığında da. Bunu bir şekilde test etmişler ki bu kaniya varmışlar. Haksızlıklar karşısında sesini çıkaramıyorsan sözüne kıymet verilmediğini görüyorsan artık geri çekiyorsun kendini. Baskılanıyorsan, geride duruyorsun. Böylece gençlik kendi kabuğuna çekiliyor, kendi geleceğinin telaşına düşüyor, daha çok kendiyile ilgileniyor. Devlet ve ortam gençliği siyasetten uzaklaştırdı. Gençlik siyasetten bilerek ve isteyerek uzak duruyor...” (G.11, K-20).

“...devletten farklı bir görüşün varsa susman isteniyor. Devletin baskısı var. Kesinlikle var, sus söyleme deniyor; bunu devlet demese de ailelerimiz diyor. İşe

girebilmek için nabza göre şerbet veriyoruz. Asıl görüşümüzü söylemiyoruz...” (G.16, K-23).

“...ben apolitiğim. Gençleri %70 apolitik olarak görüyorum. Apolitiklik bana göre hiçbir siyasi partiye yakınlık göstermeyendir. Sorun şu ki ülke sorunlarına duyarsızlık değil bu, duyarlı olduğunda başına iş alıyorsun o yüzden gençler bilerek karışmıyorlar siyasi konulara, bilerek apolitik oluyoruz. Kim ne yapıyor biz görebiliyoruz süzgeçten geçirebiliyoruz, ama konuşmuyoruz yarın bir gün başına ne geleceğini bilmiyorsun polis mi gelecek kapına belli değil...” (G.18, E-24).

“...siyaset tartışmak da pek zevk vermiyor bir spor kulübü hakkında tartışmak daha eğlenceli. Eskiden dışarıya çıkıp insanları etkileme potansiyeli vardı. Teknoloji geliştikçe, buna gerek kalmadı. Özgürlüğümüz kısıtlanıyor aslında bir protesto olsa mesela şurada hemen duyulur ve zor durumda kalabilirsin, çabuk yayılıyor bilgi...” (G.8, E-20).

“Siyasal alan her şeyden evvel bozuk bir düzen, çıkar ilişkilerinin başrolü oynadığı “kokuşmuş” bir düzen olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca siyasal alan değiştirilmesi zor, katı kuralları olan bir alan olarak, birey olarak bir şeyleri değiştirmenin çok zor olduğu bir alan olarak algılanmaktadır. Ve tüm siyasal örgütlenmeler, örneğin siyasal partiler gençler tarafından kendilerini rahatça ifade edemeyecekleri, ancak bir grubun parçası olarak var olabilecekleri “otoriter” gruplar olarak tanımlanmaktadırlar” (Lüküslü, 2011: 49).

Bazı gençlerin söylemlerinde, devlet ve sosyal çevre yoluyla üzerlerinde kurulmuş *baskı* net bir şekilde görülmektedir. Haksızlıklar karşısında sesini çıkartamamak, gerçeğin peşinde koşamamak, sözlerine değer verilmemesi düşüncesi gençleri siyaset konusunda kabuğuna çekilmeye zorlamıştır. İyi bir geleceğe sahip olabilmek için bu durumu kabullenmek durumunda kalan gençler gerçek düşüncelerini saklayarak bir bakıma *sahte kimliklerle* dolaştıklarını ifade etmişlerdir. Değiştiremeyeceğini düşündüğü ve doğruluğuna inanmadığı düşüncelere inanıyor-muş gibi yapmak gençliği *zoraki (gerekli) konformizm* kavramıyla tanıştırmıştır. Zoraki konformizm, ayrımcılığın içselleştirilmesi bölümünde ayrıntılı bir şekilde işlenecektir. “Politikanın ‘kirliliği’ yapılan, yolsuzlukların kol gezdiği bir alan olarak algılanmasının yanında bu alanın değiştirilmesi imkansız, katı bir alan olduğuna dair karamsar bir hava da mevcut ve bu da gençlerin niçin siyasete katılmamayı seçtiklerini

daha iyi anlamamızı sağlıyor” (Lüküslü, 2015:150). Gençler toplumsal ve siyasi konular konusunda oldukça duyarlı ve bilinçli olduklarını, yaşadıkları gelecek kaygısı ve devlete karşı güvenlerinin kalmayışı sebebiyle apolitik tutumlar sergilediklerini ifade etmişlerdir.

Oysaki Tezcan’a (2017) göre gençlik birçok ülkede, toplumsal değişimin bir yönü olan toplumsal hareketler ve devrimlerde öncü olmuştur. “Gençler, İngiltere’de Protestan reformu ve devrimlerine, Fransa, Küba, Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve başka ülkelerde bu gibi olaylara geniş ölçüde katılmıştır. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Japonya’da ve Almanya’da gençlik, çağdaşlaşma çabalarında ve yeni toplum yaratmada geniş rol oynamıştır” (Tezcan, 2017: 22). Fakat gençlerin söylemlerinde de açığa çıktığı gibi ülkemizde otoriteye ve temsil ettiği kişilere karşı oluşan güvensizlik, *siyasal sinizm kavramı* ile bütünleşerek gençleri siyasi konulardan uzak durmaya itmiştir. Bu noktada siyasal sinizm kavramının gençlerin siyasete karşı tüm olumsuz yargılarını kapsadığını söylemek mümkündür.

“Jones’e göre siyasal sinizm kavramı politikacılardan hoşlanmama ya da güvensizlikten daha fazlasını kapsar. Siyasal sinizm, devlete/hükümete güven eksikliği, katılım eksikliği, oy kullanmaya yönelik isteksizlik, iktidarda kimin olduğuna/olacağına yönelik ilgisizlik, kararların çoğunun birkaç önemli kişi tarafından kendilerinin çıkarlarına yönelik alındığına yönelik inanç ve çok sayıda başka siyasal süreçlerden uzaklaşma emarelerini içerir” (Jones, 2005; akt. Ünal, 2018: 258).

Gençlerin siyasi konulardan ve siyasetten özellikle uzak durduklarını belirtirken takındıkları *siyasal kayıtsızlık* söylemlerine yansımaktadır. Bazı ‘genç’ katılımcıların siyasetten son derece uzak ifadeleri, siyasi konulara kafa yormanın gereksiz olduğunu düşündüklerini göstermektedir:

“...siyasetle ilgilenmek yerine moda programları, maç falan onlarla ilgileniyor gençlik. Siyaset çok ciddi bir konu gibi geliyor, daha eğlenceli, kafa yormayacak konulara yöneliyoruz. Topluma duyarsızlık oluyor biraz ama bilerek uzak duruluyor. Dinle siyaset karıştığı için de çok ilgilenmek istemiyoruz...” (G.2, K-22).

“...gençler siyasete önem verirse topluma bir katkısı olmayacak. Eğitildikten sonra katılsın siyasete. Önce kendini tamamen geliştirsin sonra ülkeye yaysın. Ben oyumu

kullanıyorum ama siyasetle çok fazla ilgilenmem, gençlerin de çok fazla siyasete karışmaması lazım...” (G.3, E-21).

“...aslında siyaset çok da ön planda olması gereken bir kavram değil. Normalde politikacılar değişse bile sistem değişmediği için her şey istikrarlı bir şekilde rayında gitmeye devam ediyor. Bizde yeni gelen eskiyi yıkararak işe başladığı için, Türkiye ülke olarak bir noktalara gelemiyor. Herkes kendini geliştirmekle uğraşsın önce. Siyasi hedefi varsa önce geliştirip sonra uğraşabilir...” (G.10, E-24).

“...apolitiksiz hiçbir gündemdeki konuyla alakanız yok diyorlar. Desinler önemli değil, evet yok, siyasetle ilgilenip ne yapacağım. Başıma dert mi bulacağım. Siyasetten uzağız gençler olarak, arkadaş çevrem de ilgisiz. Oyumuzu kullanırız o kadar...” (G.19, K-21).

Gençlerin söylemlerinden siyasi katılımı oy kullanma faaliyeti ile sınırladıkları gözlenmiştir. “Gençler siyasete son derece mesafeli bir duruş sergiliyorlar. Siyasetle ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %84. Gençlerin %98’i herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşu’na (STK) üye değil, %71’i ne bir STK da çalışmış ne de destek olmuş” (Karahasan, 2018: 60-61). Ayrıca söylemlerden anlaşıldığı üzere siyasetle uğraşmaktansa, eğitime önem verilmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Gençlerin siyaset peşinde koşarak geçireceği vakti, kendini geliştirerek eğitim yolunda harcaması gerekliliği belirtilmiştir. Gençlerin bu söylemlerinden siyaseti; *nafile bir çaba, boş bir uğraş, değersiz ve faydasız bir eylem* olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Lüküslü; gençliğin kuşaklararası dönüşen siyasi yaklaşımlarını incelediği kitaplarında *gençlik miti* kavramından bahseder. Lüküslü (2015) gençlik mitini; gençliğin, toplumun devamlılığı ve düzeni için inşa edilmesi, gençlik üzerinden geleceğe sahip olma çabası, gençliğe siyasal bir misyon yüklenmesi olarak tanımlamaktadır ve 1980 sonrası kuşak bu gençlik mitini diğer kuşaklara göre yeterince içselleştirememiştir. “2000’li yıllar Türkiye’inde ise ‘tekil’ bir gençlik mitinden çok çoğul bir gençlik mitinin bir arada olduğunu belirtmek gerekir. Farklı siyasal projelerin farklı gençlik mitleri olabildiğini söylemek mümkündür” (Lüküslü ve Yücel, 2013: 16).

Gençlerin çoğu zaman varlığından ve *potansiyelinden çekinilen, itaat etmeleri ve düzene karşı gelmemeleri için önlemler alınan* bir kitle olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. “Türkiye siyasal kültüründe bir taraftan bir ‘lütuf’ diğer taraftan da ‘lanet’ gibi

işleyen ‘gençlik miti’ bir yandan gençleri istenilen şekilde hizaya sokmayı içerirken, diğer taraftan istenilene uymayan gençleri tehdit, hatta düşman olarak görmeyi içermektedir” (Lüküslü, 2015a: 195).

Gençlerin apolitik tutumlarında siyasetten uzak durması yönünde aileden gelen uyarıların etkili olduğunu düşünen bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...bazı konularda aileme danışmam gerekiyor. Onlar da çok fazla siyasete bulaşmamı istemiyorlar. Zamanında siyasi görüşlerinden dolayı çok dışlanmışlar. Aynı sıkıntıları bizim yaşamamızı istemiyorlar sanırım...” (G.1, E-23).

“...80 kuşağında aktarım var ama özellikle 90 sonrası gençliğe kim neyi anlattı? Aileler hep sakın olaylara karışmayın sadece okumaya gidin diye telkinlerle bizi üniversiteye gönderiyor. Bu gibi eylemlere katılırsa üniversite hayatının da biteceği korkusuna sahip üniversite gençliği...” (G.4, K-26).

“...apolitiğiz evet katılıyorum. Çünkü protestolar falan terörizm olaylarına giriyor. Eylemler kötü, insanlar artık bunları görmek istemiyor, çekiniyor. Ailelerimiz de bizi uyarıyor, kızım kalabalığa gitme, protestolara girme, bomba patlar diye, uzak dur diye. Benim siyasi düşüncem var, bunu kendi içimde yaşarım, fakat bu tarz eylemlere protestolara katılmam, uzak duruyorum...” (G.24, K-21).

Gençlerin söylemlerinde, ailelerin gençleri özellikle siyasetten uzak tuttukları vurgulanmıştır. Aileler gençlik dönemlerinde siyasetin olumsuzluklarını deneyimlediklerinden aynı acıların yaşanmaması için çocuklarını siyasete ilgi göstermemeleri konusunda uyarılmışlardır. “İstanbul Bilgi Üniversitesinin şebeke araştırmasına katılan gençler, siyasetle ilgilenmeme nedenlerini öncelikli olarak ‘ilgisizlik, siyaseti sevmemek ve gereksiz’ bulmak nedenleriyle açıklamıştır. Ayrıca siyasete mesafeli duruşlarının gerisinde “zamansızlık, korkmak, uygun partinin olmaması, ailenin istememesi” gibi nedenler olduğunu da dile getirmişlerdir” (Karahasan, 2018: 98).

Bu noktada topluma hakim olan *korku kültürü* olgusu ortaya çıkmaktadır. “Siyasi partilere ve sendikalara katılımın azalması, insanlar arasındaki geleneksel dayanışma biçimlerinin yıprandığını göstermektedir. Ekonomideki durgunluk ve toplumsal kurumlardaki zayıflama birbirini perçinliyor ve toplumsal çözülme artıyor” (Furedi, 2014:

109). Ailelere göre siyaset de korku kültürünün beslenebileceği, bireyleri kolayca ele geçirip istediği şekilde yönetebileceği etkin bir alandır.

Gençlere yöneltilen kalıp yargıların en dikkat çekenlerinden biri olan apolitiklik konusundaki veriler özetlenecek olursa; gençlerin siyasi konulara karşı takındıkları tavır, aslında bir “apolitizm”den ziyade “pasif bir direniş”e karşılık gelmektedir. Lüküslü’ye (2015: 17) göre, 1980 sonrası gençlik *vurdumduymaz ya da kayıtsız değil, tam tersine sorunlardan ve yaşananlardan dolayı kaygılıdır*. Hiçbir dine inanmamanın da bir inanç olduğu düşünülürse, apolitik olmak da siyasi bir duruş sergileme biçimidir sonucuna varılabilir.

En büyük beklentisi iyi bir eğitim aldıktan sonra iyi bir işe sahip olarak güzel bir gelecek olan gençler yaşam tarzlarına karışıldığında, barış içinde bir arada yaşama arzuları engellendiğinde, kendi kararlarını kendileri veremediğinde, tepkilerini geleneksel yöntemlerle değil dijital araçlarla vermektedir. “Dünyada ve Türkiye’de 1968’den beri gençliğin siyasi bir aktör olarak toplumda konumlanması, 1980 gençliğinin duyarsız ve bencil olarak tanımlanmasından sonra, milenyumda 2011 yılından başlayan süreçte Arap Baharı ve küresel ekonomik kriz bağlamında New York, Londra ve Madrid gibi kentlerde protesto hareketleri ile Türkiye’de 2013 yılında Gezi Parkı eylemleri yaşanmıştır” (Bayhan, 2015: 366).

Yakın geçmişte yaşanan 15 Temmuz darbe girişimi de gençlerin vatanın bütünlüğü tehlike altındayken canları pahasına vatanlarını savunduklarını göstermiştir. Tüm bu hareketler göstermiş ki gençlik sanıldığı ya da aksettirilmeye çalışıldığı gibi *apolitik, ve duyarsız bir kitleden çok, siyasi gücünün ve rolünün bilincinde* bir kitledir.

3.3.2.3. Manevi değerlerden uzaklaşmış gençlik

Kuşaklararası dönüşen değer yargılarını incelerken orta ve yaşlı kuşakların en çok vurgu yaptığı eleştirinin, örf ve adetlere önem vermeyen, manevi değerlerden uzaklaşmış bir gençlik olduğu dikkat çekmektedir. “Örf ve adetlerimiz deyince belirli günler ve bayramlar, ev içinde davranma, düğün törenleri, sünnetler, yaşlılara saygı, misafirlik, beslenme, günlük hayatın kuralları, çalışma ilişkileri, sosyal hayat, eğlenme ve gezme, yılbaşı, kandil, bayram ve ölüm gibi hususları ihtiva etmektedir” (Özyurt ve Doğan, 2002: 115).

Orta ve yaşlı kuşakların kendi gençlik dönemlerinde manevi değerlere bağlı olduklarını, büyüklerinden çekindikleri için özgürce davranamadıklarını, attıkları her adımda toplumun değer yargılarını düşündüklerini belirten ifadeleri, günümüzün gençlerinin bu özelliklerin aksine manevi değerlerden uzaklaşan bir tutum içinde olduğu yönünde birleşmektedir. Bu yöndeki görüşlerini gençleri, kimi zaman inançları temelinde, kimi zaman da ahlaki açıdan değerlendirerek bildiren orta ve yaşlı kuşak bireyler, gençlerin sorumsuz ve duyarsız olmalarına tekrar dikkat çekmişlerdir. Gençlerin manevi değerlere bağlılığı yönünde olumsuz görüş bildiren bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...değer yargılarını unutan bir gençlik var. Aile baskısından kurtulup özgürce yaşayan kesim özellikle manevi değerlerden uzaklaşmış durumda. Anne babasının yanında yaşayan da 30 yaşına da gelse her şeyi aile üstlendiği için sorumluluk almıyor. Bizler sorumsuz ve duyarsız değildik bu konularda...” (G.6, K-70).

“...bayramlarda Face’den atılan mesajlarla kutlama yapılıyor. Yeğenlerim gelmiyorlar yanımıza bayramlarda, tatile çıktık diyorlar. Yozlaşmış bir durum var. Ahlaki yönden de bir kopuş var...” (G.19, E-55).

“...yeni nesil biraz değişti. Kıyafet, düşünce, yaşam tarzı gibi. Bu değişim manevi bağları etkiledi. Bayramlarda akrabaları ziyaretten çok arkadaşlarıyla tatil yapmak istiyorlar. Büyüklere gösterilen saygı azaldı diyebilirim...” (G.7, K-57).

“...yıllarca bize dendi ki örf ve adetler bizi ayakta tutuyor. Ama şimdi gençler bunların küresel dünyada para etmediğini gördü. Küreselleşmenin içinde bunlar önemsiz. Gelenekler düğünlerde kaldı. Bayramlar tatil zamanları oldu. Bizim toplumumuzu ayakta tutan en önemli şey gelenek göreneklerimizdi. Gençliğe bunu aşılayamazsak kültür aktarımı nasıl devam edecek bilmiyorum. Bir kimliği olmalı çünkü bir kişinin, bir toplumun...” (G.1, E-61).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinde, bizi biz yapan yıllarca nesilden nesle aktarılan toplumumuza özgü değerlere, gençlerin gereken önemi vermedikleri eleştirisi ön plana çıkmıştır. Örneğin bayramlar; akrabalık, komşuluk ilişkilerinin güçlendiği, darginların barıştığı, toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışmanın arttığı özel günler olmaktan ziyade, gençlerin tatil planları yaparak ailelerinden uzaklaştığı zaman dilimleri haline gelmiştir. “Geleneksel değerlerin toplum üzerindeki etkisini kaybetmesinin nedeni bu değerlerin

kapitalist toplumlardaki bireyleşme sürecine çözüm üretememesidir” (Furedi, 2014: 224). Kıyafetlerin, yaşam tarzlarının değiştiği bir dünyada fikirler, dolayısıyla alışkanlıklar da değişebilmektedir. Son olarak görüş bildiren orta ve yaşlı kuşak temsilcisinin ifadesi, küreselleşmenin hüküm sürdüğü bir dünyada, gençlerin örf, adet ve geleneklerin gerektirdiği şekilde davranmak yerine kendilerine fayda getireceğini düşündüğü şekilde davrandığına dikkat çekmiştir. Burada *çıkarıcı* ve *maddiyatçı* bir gençlik algısı verilmiş olup kültür aktarımının sağlanması için gençlerin manevi değerlerden uzaklaşmasının doğru bulunmadığı ifade edilmiştir. Söylemlerde bireylerin ve toplumların kimliklerini ancak bu şekilde sağlam temeller üzerine oturabileceği belirtilmiştir.

Ahlak kavramı üzerinden gençlerin manevi değerlerden uzaklaştıklarını eleştiren orta ve yaşlı kuşaklara cevap niteliğindeki bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...*ahlaki değerler kişiden kişiye değişir. Mesela otobüste yer vermedi diye o kişiyi ahlaksız olarak değerlendiremeyiz. İnsanlar çok yoruluyor, hayat koşullarında. Beklenti çok yüksek, hürmet bekleniyor. Ahlaksızlık benim için birinin canına kastetmek, hırsızlık yapmak, taciz gibi durumlar ahlaksızdır. Bunlar yapanlar toplumda gençler mi yoksa orta yaş grup mu buna bakmak lazım. Ahlakı öğretenler de onlar o yüzden ahlaksız demelerini hoş bulmuyorum...*” (G.4, K-26).

“...*ahlak konusu bireyden bireye farklılık gösteriyor. Benim yaptığım şey bana normal gelirken karşıdaki bireye ahlaksız gelebiliyor. Şu an 2018 yılında yaşıyorsak 1970’lerin 80’lerin yaşam tarzlarını, geleneklerini hayatımıza yansıtamayız. Devir değişti, hayat değişti, teknoloji değişti, insanlar değişti. Bizden istenen 20-30 yıl önceki hayatı yaşamamız. Bu inanılmaz derecede insanların yaptığı bir hata. Biz o dönemleri görmeyen insanlar olarak buna nasıl uyum sağlayabiliriz?..*” (G.5, K-21).

“...*ahlaktan anladığımız etek boyunun kısa olmaması mı? Anneannem yıllar önce kısa eteklerle rahatça dolaşıyormuş. Bence zihniyet çirkinleşti, etek boyunda bir çirkinlik yok yani. Ahlak kime göre ahlak. Mesela çocukları da genç kız gibi giydirenler de anneleri. Küçük yaştan beri onları oyuncak bebek gibi giydirenler de anneleri. Elllerine tablet verip susturuyorlar orda gördükleri reklamlar bile çocukların ileriki yaşlardaki gelişimini etkiliyor bence...*” (G.9, K-21).

“...*topluma baktığımda geleneklerden, aile, komşuluk bağlarından kopuşu görüyorum. Saygı, sevgi, anlayış, yardımlaşma, güven, işbirliği, merhamet, farkındalık*

vb. değerlerdeki çöküntü, eskiyle kıyaslandığında hemen fark ediliyor. Ama bunun sorumlusu sadece gençler değil...” (G.14, E-28).

“...kime göre ahlak. Benim ahlakımla başkasının ahlakını karşılaştıracaklarsa kim daha ahlaklıdır? Ben kediye saldıran bir insana ahlaksız gözle bakarım. Biri öpüşüyorsa bence ahlaksızlık değildir. Parkta sarılınca gençler nasıl sarılırlar diye kızıyorlar. Belki kardeşler nerden biliyorlar ön yargılı davranıyorlar...” (G.18, E-24).

Ahlak tanımının kişiden kişiye değiştiğini söyleyen bazı genç katılımcılar, kalıp yargıların birçoğunda olduğu gibi ahlak konusundaki ön yargılarda da kendilerinin günah keçisi ilan edildiğini ifade etmişlerdir. Gençler söylemlerinde, sadece gençlerde değil, toplumun genelinde manevi değerlerden uzaklaşmanın söz konusu olduğunu dile getirmişlerdir. Sahip oldukları birçok değeri, kendilerinden önceki kuşaklardan öğrendiklerini ifade eden gençler, ortada bir ahlaksızlık varsa bunun orta ve yaşlı kuşakların aktarımı olabileceği düşüncesini savunmuşlardır. Diğer taraftan değişime bağlı olarak değer yargıları da hızla dönüşmektedir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1922) dede-torun ilişkisi üzerinden, kuşaklar arası farklılaşan değer yargılarını, yaşam biçimlerinin çatışmasını irdelediği romanı Kiralık Konak'ta “Kıyafetler gibi ruhlar da değişti. Büyüklere eski itaat, eski hürmet nerede, kimde var? Bizim gördüğümüz terbiyedeki insanlarla şimdi alay ediyorlar. Belki hakları da var, her eski şey biraz acayıptır, çocuklarımızın çocuklarını kendimize uydurmaya çabalamak ne beyhude!” demektedir. (akt. Bakırtaş vd., 2016: 61). Söz konusu değişimi görmezden gelerek orta ve yaşlı kuşakların gençlerden beklentisini yüksek tutması, kuşaklararası çatışmaya zemin hazırlamaktadır.

Ahlaki değerlerin sorgulanması noktasında hassas alanlardan biri haline gelen ve istismarı mümkün olan inanç konusu, orta ve yaşlı kuşakların da gençlerin de söylemleriyle dikkat çektiği bir konu haline gelmiştir. Bazı ‘genç’ katılımcıların inanç konusuna dikkat çeken söylemleri, dini unsurlar bakımından zayıf bir gençlik düşüncesini ortaya çıkarmıştır:

“...genç olunca büyükler sana dinden anlamaz gözüyle bakıyorlar. Şimdiki gençlik özellikle şu an lisede olanlar biz ateistiz diyorlar, dinden uzaklar. Gerçi yetiştiriliş tarzına bağlı gencin ama çoğu genç kimlikte İslam yazmasına bile karşı...” (G.2, K-22).

“...bazı gençlere inançları konusunda ayırım yapıldığını görüyorum. Gençlerde dini konulara çok ilgi yok deniyor. Devlet de her şeye din odaklı bakıyor. Gençlere dini

aşulamaya çalışıyor. Ama gençler daha da uzaklaşıyor baskıyı gördükçe. Ben bizden sonra gelen neslin dine bağlı kalacağını sanmıyorum...” (G.18, E-24).

“...manevi değerlerden biraz uzaklaştık doğru, dini açıdan bir zayıflama var zaten gençlerde, bir de büyükleri ziyaretler azaldı bayramdan bayrama o da denk gelirse...” (G.23, E-25).

Gençlerin yukarıdaki söylemlerinde, manevi değerlerden uzaklaşmış bir gençliğin varlığını kabul ederek, orta ve yaşlı kuşakların bu yöndeki söylemlerini içselleştirdikleri görülmüştür. Gençlerin dini reddetme noktasındaki tutumları toplum tarafından ötekileştirilen bazı gruplara gençleri yakınlaştırmıştır. Gençler arasında ateistlik ve deistlik düşüncelerinin yaygınlaşması bu duruma örnek olarak verilebilir. Bazı gençlerin söylemlerinden, inançlarına yönelik devlet tarafından baskılandıklarına dair bir yaklaşım içinde oldukları gözlenmiştir. Devletin, baskı mekanizmaları aracılığıyla inanç odaklı söylemleri empoze ettiğini düşünen bu genç katılımcılar, durumun gençler üzerinde ters bir etki yarattığını, gençlerin dini konulardan daha çok uzaklaştığını ifade etmişlerdir. Bu yönde görüş bildiren bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılar da gençlerin inanç noktasında zayıf olmalarına bağlı olarak manevi değerlere bağlılıklarını eleştirmişlerdir:

“...manevi değerlere bağlılıklarını Allah’la kendileri bilir. Herkes için öyle değil mi? Göstermelik bağlılıkları zaten samimi bulmuyorum...” (G.10, E-55).

“...manevi değerlere düşkün bir gençlik pek yetişmiyor. Ateistlik arttı. Dindarlıktan uzak bir nesil yaygın. Bizde Allah korkusu vardı böyle yetiştirildik, günahattan kaçınırdık şimdiki gençlik bunlardan uzak. Bizim zamanımızda cenazen olduğunda 40 gün radyo bile açılmazdı...” (G.18, E-51).

“...eskiye göre şimdiki gençler ahlaki yönden yozlaşmış durumda ve manevi değerlere önem vermiyorlar. Geleneklerimizi hiç önemsemiyorlar. Dini bilgileri de çok az...” (G.20, K-62).

İnanç olgusunun sömürülmeye açık yanının, gençler arasında olumsuz tepkilere neden olduğunu ifade eden orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, ateistlik, deistlik gibi inanışların gençler arasında yaygınlaştığı görüşüne katılmışlardır. Kendi dönemleriyle kıyaslama yaparak gençlerin manevi değerlerinin zayıf, ahlaki açıdan yozlaşmış olduğunu belirten orta ve yaşlı kuşak bireyler, kendileri için *günah* sayılabilecek şeyleri dahi gençlerin

önemsememelerini eleştirmişlerdir. Bu noktada günah kavramı tıpkı ahlak kavramında olduğu gibi kişinin çevresel baskılar nedeniyle kendi kendisine yarattığı ve genel geçer olamayacak kadar subjektif bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır.

Gençlerin manevi değerlere bağlılığı sorgulanırken, bu bağlılığın zayıflamasında sosyal medyanın ve bu sanal dünyadaki yaşamlara duyulan özentinin etkisi olduğunu düşünen bazı ‘genç’ katılımcıların söylemlerine aşağıda yer verilmiştir:

“...sosyal medyada fenomen olmuş kişilerin paylaşımlarını gören genç benzer davranışlarda bulunmak istiyor. Ama o davranışlar toplum yapımızla ya da geleneklerimizle örtüşmüyor. Amerika’daki yaşantıya da çok özeniliyor, bu da ahlaki değerleri yıpratıyor...” (G.10, E-24).

“...ahlaki yönden zayıflama sadece gençlerin değil toplumun sorunu. İnternet hayatımıza girdikten sonra bu oldu. Eskiden ramazanlar çok daha güzel geçerdi. Topun patlayışı kalabalık aile yemekleri hep heyecan verirdi. Artık hiç bunlar olmuyor. Biz oruç tutmasak bile sokakta gizli gizli yerdik. İnsanlar artık buna hiç özen göstermiyor. Bunun gençlere indirgenmemesi gerekli...” (G.13, K-20).

“...özellikle sosyal medyada herkes bir gösteriş peşinde. Herkes en son model telefonu almak için çabalıyor, ailelerini düşünmüyor. Ahlaki yönde sınırı aşanlar var. Toplumun kaldıramayacağı türde davranışlar, dünyanın değişmesinden dolayı da ahlaki yönde bir kötüye gidiş görüyorum...” (G.24, K-21).

Gençlerin, manevi değerlere bağlılıklarının zayıflığı yönündeki kalıp yargıyı içselleştiren söylemleri, sosyal medyanın olumsuz etkilerinden birini vurgular niteliktedir. Medyada göz önünde olan popüler kişilerin hayatlarına özendirilme yoluyla gençlerin kendi değerlerinden uzaklaştırıldığı görülmüştür. Popüler kültürün ögesi olarak sunulan bu kültür, 90’larda hayatımıza giren *televole kültürü* olarak nitelendirilebilir. “Televole kültürü, özellikle dar gelirli gençleri olumsuz biçimde etkilemektedir. Ekonomik sıkıntı içinde bulunan ve toplumun nimetlerinden faydalanamayan gençlik kesimi, televole kültürünün sergilediği sanal lüks hayat biçimine özlem duymaktadır” (Şener, 2013: 47). Söz konusu mecralarda geniş kitlelere ulaşmayı başarmış kişilerin hayatlarına duyulan *özentinin*, genci kimliğinden ve kültüründen uzaklaştırdığı gözlenmiştir.

Karahasan'a (2018: 62) göre milli ve manevi değerlerin gençler için önemi sorgulandığında, gençlerin hassas oldukları konunun ülkenin bayrağı ve milli marşı olduğu görülmüştür. Vatana bağlılık noktasında manevi değerlerinden bir şey kaybetmediği görülen bazı 'genç' katılımcıların söylemleri şöyledir:

"...eğer gerçekten vatan içinse, can da verilebilir. Milletimi vatanımı korumak adına her şeyi yaparım..." (G.6, E-23).

"...vatan için ölürüm. Zamanında atalarım bayrak vatan için canını vermiş ben de veririm..." (G.8, E-20).

"...cihat anlayışında mücadele vardır. Değerlerin yaşaması anlamında can verilecekse verilir. Darbe olayında da oldu. İrade ayakta kalsın birkaç can gitse de yeter ki insanlar huzurlu yaşasın..." (G.17, K-24).

"...ölürüm tabi ki vatanım için. Çünkü bir tane, buradan başka gidebileceğimiz başka yer yok. Kimse bizi almaz. Sahip çıkmalıyız..." (G.24, K-21).

Genç katılımcıların önemli bir kısmının söylemlerinde vatan, millet ve bayrak vurgusu dikkat çekmiştir. Vatan giderse özgürlük gideceği için vatanın müdafaası önem taşımaktadır ve gençler bu konuda tereddütsüz ölümü bile göze alabileceklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde gençlerin manevi değerler içinde vatanlarına ve bayraklarına olan düşkünlüklerine işaret eden bazı 'orta ve yaşlı kuşak' katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

"...vatanına milletine bağlı bir gençlik var bence. Biz öğrencilerimize bu ülkenin nasıl şartlarda kazanıldığını öğrettik hep. Ne zorluklarla hangi bedelleri ödeyerek bugünlere geldiğini anlattık. Bunun farkında bir gençlik var..." (G.3, E-62).

"...en kötü günde gençler en ön safhada. Vatan söz konusuysa gençler bir araya gelebiliyor. Fikir ayrılıkları da olsa vatan söz konusuysa bir araya geliyorlar. Bu özellikleri çok güzel..." (G.6, K-70).

"...vatanlarını seviyorlar, çok bağlılar. Askerlik yapmayana kız verilmezdi eskiden mesela. Şimdi terör olaylarıyla biraz gençler özellikle de aileleri çekiniyorlar tabi ama yine de bağlılar vatanlarına..." (G.14, K-78).

“...kesinlikle vatanlarına bağlı olduklarını düşünüyorum. Ülkemiz gençliğinin anatomisinden kaynaklı olduğunu düşünüyorum bu durumun, başka ülkelerin gençlerine benzemiyor. İçinde vatan sevgisiyle doğuyor sanki...” (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden anlaşıldığı üzere gençler için vatan kavramı son derece önemlidir. Orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin, vatanın tehlike altında olması durumunda fikir ayrılıklarını bir kenara bırakarak birlikte hareket edebilecek, gerekirse vatanın bağımsızlığı için ölümü göze alabilecek cesaretle olduklarını ifade etmişlerdir. Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların tamamına yakınının gençlerin vatanına bağlılıkları konusundaki olumlu söylemleri, bu konuda gençlere duydukları güveni ortaya koymuştur.

3.3.3. Bağımlı Gençlik

3.3.3.1. Zararlı madde bağımlısı gençlik

Gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklardan korunmaları için çeşitli politikalar yürütülmektedir. Alkol kullanım yaşında düzenlemelere gidilmesi, sigara paketlerinin üzerine olumsuz çağrışımlar yapan görsellerin basılması, televizyonda alkol ve sigara gibi ürünlerin üzerini kapatmak suretiyle yapılan mozaikleme, içinde uyuşturucu madde bulunan ilaçların reçetesiz satılamaması, özellikle uyuşturucu maddelerin zararlarına yönelik hazırlanan kamu spotları bu politikalara örnek olarak verilebilir.

Tüm bu politikalara rağmen her geçen gün uyuşturucu kullanım yaşının düşmesinin toplumsal açıdan endişe verici olduğu düşünülmektedir. Burada neoliberal politikaların sonucu olarak tüketime alıştıran gençlerin doyumsuz davranışlar sergilediği, bireyselleşmenin yaygın hale geldiği toplumda boş zaman aktiviteleri yaratamayan gençlerin gerektiği kadar sosyalleşemediği ve psikolojik olarak rahatlama yolunu seçerek alkol ve uyuşturucu madde kullanımına eğilim gösterdikleri görülmektedir. Bu durumun da toplumda suç oranlarını, intihar ve şiddet olgusunu arttıracakı öngörülmektedir.

Özyurt ve Doğan’a (2002) göre batı toplumlarında durum daha vahimdir. “Gençleri işe yaramaz yığınlar haline getiren, insan sağlığını, aile düzenini ve milli gücü sarsan uyuşturucu illeti gelişmiş batı toplumlarında moda halindedir. Bugünkü neslimizin milli ve manevi değerlerimizin çoğundan mahrum oluşları uyuşturucu kullanımında artışı meydana getirmiştir” (Özyurt ve Doğan, 2002: 50).

Gençlerin yeni sosyal değerleri ailelerin geçmişten gelen değerlerinden farklıdır. Bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılar bu farklılaşmaya vurgu yaparak gençler arasında uyuşturucu madde kullanımındaki artışa dikkat çekmiştir:

“...bonzaiden sokaklarda ölen gençler var, uyuşturucu kullanımının gençler arasında yaygınlaştığını düşünüyorum...” (G.2, K-75).

“...eskiye göre kıyasladığımda gençler arasında kötü alışkanlıklarda artış gözlemliyorum. Sigarayı gençlerin çoğu su içer gibi içiyor. Alkol desen o da var. Uyuşturucu kullanımı da maalesef çok küçük yaşlara kadar inmiş...” (G.8, K-49).

“...büyük şehirlerde uyuşturucu kullanımı daha çok olabilir. Devlet spora eğlenceye gençleri yönlendirirse bunun önüne geçilir...” (G.17, E-80).

“...ilkokul çağına düştü bu alışkanlıklar. Uyuşturucu kullanıyor ilkokul çağındaki çocuklar bile...” (G.18, E-51).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden anlaşıldığı üzere zararlı madde kullanımının çok küçük yaşlara kadar inmiş olması endişe vericidir. Söylemlerde, devletin politikalarını planlarken, gençlerin boş vakitlerini faydalı faaliyetlerle değerlendirmeleri konusunda yönlendirmeler yapması gerektiği vurgulanmıştır. “Günümüze kadar yapılan araştırmaların ışığında, madde bağımlılığının nedenleri *kalıtım, aile tutumu, gencin kişilik özellikleri ve madde alt kültürüne giriş* olarak özetlenebilir” (Ekşi, 2015: 497). Gençlerin arkadaş çevresinin özellikleri de madde bağımlılığına iten sebepler arasında gösterilmektedir. Gençlerin arkadaşlarıyla uzun zaman geçirmesi, çoğu zaman ailesinden çok arkadaşlarını görmesi, arkadaşlarından etkilenme olasılığını arttırmaktadır. Yaşlarından büyük davranışlar sergileyen gençler, arkadaşlarıyla birlikte sıra dışı, toplum tarafından hoş karşılanmayacak hareketlerde bulduklarında kendilerini daha güçlü hissetmektedirler. Psikolojik olarak rahatladığını düşünen madde bağımlısı genç, bu bağımlılığı devam ettiği sürece değer göreceğini düşünmektedir.

3.3.3.2. Teknolojik alet bağımlısı gençlik

Teknolojik gelişmelerin her geçen gün arttığı, iletişim araçlarının yaygınlaştığı günümüz dünyasında genç birey, bu gelişimlere ayak uydurma çabasındadır. İletişimin kitlelere yayıldığı medya araçları da teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişim göstermiş, *yeni medya* kavramı ve yeni medyanın araçları ortaya çıkmıştır. Yeni medya, toplumsal ve

iletişimsel alandaki değişikliklerin nedeni olması bakımından, toplumsal yapıyı tanımlamaya yönelik sınıflandırmalarda kilit rol oynamaktadır. Yeni medyada içerik aktarımı dijital olarak gerçekleştiği için yeni medyaya *dijital medya* da denilmektedir.

Gençlerin dijital medyanın araçlarına daha kolay adapte olmaları sebebiyle teknolojik aletler hayatlarında önemli bir yer işgal etmektedir. Gençlere yöneltilen teknolojik alet bağımlılığı eleştirisinin günden güne toplumun geneline yönelik bir eleştiri haline geleceği düşünülmektedir. “Başlarda özellikle çocuklarının internette ne yaptığını takip edebilmek amacıyla Facebook’a, Twitter’a üye olan anne ve babalar, hızla gözleme sürecini tamamlayıp, yorumlayıcı aşamasına geçiyorlar” (Banko ve Babaoğlu, 2013: 8).

Dijitalleşen hayatlarımızda her işimizi teknolojinin çıktılarıyla hallediyor oluşumuz hayatımıza yeni kavramların girmesine sebep olmuştur. *Dijital vatandaşlık, dijital yerli, dijital göçmen, sosyal ağ* bu kavramlardan bazılarıdır.

“Dijital vatandaşlık, Kansans State Üniversitesinden Mike Ribble ve Dr. Gerald Bailey’in 2004 yılında ortaya attıkları bir olgudur. Temel olarak teknoloji kullanımı ile ilgili davranış normları ve bunların geliştirilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Cebimizdeki telefon sayesinde bağlı olduğumuz sanal iletişim ağı bile, bize bir yere ait olma duygusu vermektedir” (Türkoğlu, 2010: 297). Günümüzde özellikle sosyal ağlar, dijital vatandaşın uzun süre vakit geçirdiği, tanımadığı kişileri takip ederek iletişim halinde olduğu, sosyalleşme imkanı bulduğu mecralar olarak dikkat çekmektedir. Sosyal ağlar sayesinde mekan ve zaman kavramının gerçekliği silinmekte; uzaklar yakın olmakta, satın almak istediğimiz bir ürüne hiç zaman kaybetmeden bir tıkla ulaşılmakta, geniş kitleler kolaylıkla harekete geçirilmekte, toplumsal hareketlere dahi yön verilebilmektedir.

“Dijital vatandaşlar; ulusa seslenişler, grup toplantıları ve köşe yazılarından çok, 140 karakterlik mesajlara, 1-2 dakikalık videolara, esprili fotoğraflara itibar etmektedirler. Artık sokaklara bayrak asıp şarkılarla arabalarla dolaşma devri uzaklarda kalmıştır; iyi politikacı iyi tweet atabilen kişidir. Markaların hatta ülkelerin bile dijital imajı var. Bu imajın gücünü dijital vatandaş belirliyor” (Banko ve Babaoğlu, 2013: 10).

Dijital yerli kavramının, Y ve Z kuşaklarını kapsayan teknolojinin içine doğan ya da teknolojik gelişmelere kolay adapte olmuş kişiler; dijital göçmen kavramının da teknoloji ve onun aygıtlarını kullanmamış daha önce hiç tanımayan ancak iletişim araçlarını

öğrenebilmek için çaba harcayan X ve öncesi kuşaklar için kullanıldığını bilmekteyiz. Dijital göçmenlerin sayıları günden güne artsa da gençlerin teknolojik aletlerle olan münasebetinin orta ve yaşlı kuşaklara göre hep daha fazla olacağı düşünülmektedir. “Milenyumlular, teknoloji ile yaşar, teknoloji ile nefes alırlar. Onları tanımlayan şey budur. Bebek patlaması kuşağının, otomobillerini kişisel güçlerinin ve cinsel çekiciliklerinin bir yansıması olarak görmeleri gibi; milenyumlular da kendilerini teknolojinin penceresinden görürler” (Gross, 2017: 55).

“Gençlerin büyük bir çoğunluğu her gün televizyon izliyor ancak boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ebeveynlerinden farklılık gösteriyor. Günlük etkileşimlerinin çoğu internet ve sosyal medya üzerinden gerçekleşiyor. Dünyada olan biteni sosyal medyadan takip etmeyi tercih ediyor, dizi ve filmleri de internet üzerinden izliyorlar” (Karahasan, 2018: 94). Sosyal ağların kullanımının gençler arasında çok yaygın olduğunu düşünerek bu mecralarda gördüklerinin gençleri olumsuz etkilediğini söyleyen bazı ‘genç’ katılımcılara ait söylemler şöyledir:

“...günümüz şartlarında teknolojinin çok gelişmesinden dolayı eskiye nazaran, samimiyetsizlik söz konusu. Güven azaldı...” (G.10, E-24).

“...gençlik bilgisayar ve telefon bağımlısı olmak zorunda kaldı. Eskiden oyun parkları vardı, artık genç nesil binaların arasında, teknolojinin içinde yetişiyor. Tabletlere bilgisayarlara maruz kalındı. Bu yüzden bir bağımlılık var. İnternet olmazsa olmaz tabii ama interneti yararlı kullanmak önemli...” (G.6, E-23).

“...sadece gençlik değil, herkes, çocuklar da yaşlılar da telefon bağımlısı. Ama gençlerin adı çıktı. Sosyal medyayı çok kullanıyoruz ben de kullanıyorum, başkaları beğensin diye yapıyoruz. Neden çünkü popüler kültüre ayak uyduruyoruz. Küreselleşmenin bir oyunu bu da. Popüler kültüre karşıyım ama içinden de çıkamıyorum. Çünkü yaşadığımız modern çağ bunu istiyor. Bağımlı olduğumuzu kabul ediyorum...” (G.7, K-18).

Gençlerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaygınlaşan sosyal ağların, gençlere olumsuz etkileri olmuştur. Söylemlere göre, bu ağlar üzerinden yürütülen iletişim, yüz yüze olmadığı ve sanalın ötesine geçemediği için samimi gelmemiştir. Katılımcılar tarafından bu mecralarda oluşan diyaloglarda kişilerin birbirine karşı güveni sorgulanmış, eskiyle yapılan karşılaştırma sonucunda teknolojik gelişmelerin güven duygusunu yok ettiğine kanaat getirilmiştir. “Dijital yerli statüsüne giren genç

kuşaklar, sürekli bir ‘bağlı’ olma durumundadırlar. Ya bilgisayar, laptop, cep telefonu gibi cihazlarla internet üzerinden ya da internetin erişemediği yerde SMS vesilesiyle bağlı; bağımlılar” (Türkoğlu, 2010: 291). Toplumun, gençleri teknolojinin içine ittiğini, bu bağımlılık durumunu gençlerin değiştiremeyeceğini ifade eden söylemler, gençlerin durumu içselleştirdiklerini göstermiştir. Baudrillard (2002) bu iç içe geçmişliği biz “Hayatın TV içinde ve TV’nin hayat içinde kaybolduğu bir çağda yaşıyoruz” sözüyle ifade etmektedir.

McLuhan, (1966) “iletişimde yaşanan teknolojik gelişmelerin bireylerin duyularını belirleyici bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır. Diğer bir ifadeyle teknolojinin toplum üzerindeki etkisini, araç kullanımının niceliksel çoğunluğunun dünyayı global bir köye çevirdiğini ifade ederek açıklamaktadır” (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 142). McLuhan’ın *global köy* kavramı, kitle iletişim araçlarının zaman ve mekan sınırlılığını ortadan kaldırarak her türlü bilginin kolayca erişimine olanak sağlaması, dünya sınırlarının küçülmesi olarak açıklanabilir. Enformasyona sınırsız erişim sağlama kapasitesine sahip, siyasi katılım ve aktivist hareketlerden, eğlence ve oyunlara; eski-yeni arkadaşlarla iletişimden, teknoloji uzmanlığı ve kariyer gelişim hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede olanaklar sunan dijital sosyal ortamlar, iletişimde mekan ve zaman sınırlamasını kaldırarak bireye birçok imkan tanımakta; hızı ve çok sayıda kişiye ulaşabilmesi bakımından da diğer kitle iletişim araçlarından daha fazla ilgi görmektedir. “Gençlerin %90’ı internet kullanıyor. Sahip oldukları tüm cihazlarla internete bağlanan gençler, yüzde 95’lik bir oranla en çok akıllı cep telefonlarını tercih ediyorlar. Hafta içi ya da hafta sonu fark etmeksizin, günde ortalama 6 saat internette geçiriliyor” (Karahasan, 2018: 75). Bu veriler de gençlerin *internet bağımlılığı*ni destekler niteliktedir. Bu durumu normal karşılayan bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri internetin faydalı kullanımına dikkat çekmiştir:

“...bağımlı olduğumuzu söylemekte haklılar. Bunun böyle olması da normal. Şimdi teknoloji çağındayız. İnternet olmadan yapamıyoruz. Telefona elim gitmiyor internet yoksa. Kitabı okuyorsun ama internetten de her bilgiye erişebilirsin. Araştırma açısından kullanıyorsan güzel bir şey internet. Güncel konular daha çabuk internete düşüyor. Haberleri sosyal medya kanallarından takip ediyoruz. Kitapların dizilerini bile internetten izliyorum açıkçası...” (G.2, K-22).

“...ben her telefonu elime aldığımda vakit öldürüyorum anlamına gelmiyor. Sunum dosyalarımı bile bilgisayarı açmadığımda telefondan hazırlıyorum. Telefondan daha kolay oluyor...” (G.3, E-21).

“...ben interneti faydalı bir şey olarak görüyorum. İnternet faydalı kullanılmazsa sizi oradan oraya sürükler, bir bakarsınız sabah olmuş siz saatlerinizi bir boşluk uğruna harcamışsınız. Gençlik internet kullanımı konusunda bilinçli olmalı. Biz toplum olarak uzun yazıları okumayı sevmiyoruz. İnternette kısa yazılar çok okunuyor, twitter’a bakın 140 karakter sadece. Bunlar daha çok ilgi çekiyor...” (G.4, K-26).

“...internet üzerinde akan bir bilgi var. İnternet üzerinden bilgi ediniyor gençlik. Haberler sosyal ağlardan takip ediliyor. Bağımlılık söz konusu tabi ama şu anki durumda mecbur da kalınıyor. Kütüphaneye gidip bir kitap araştırmaktansa internet üzerinden bir saniyede her şeye erişebiliyorsun...” (G.18, E-24).

Gençlerin söylemlerinden internetin ve bilgiye erişimi kolaylaştıran teknolojik aletlerin doğru kullanıldığı takdirde yarar sağladığı düşüncesi tespit edilmiştir. Bakırtaş vd. (2016: 22) bu kuşağı; teknoloji ile iç içe büyüdükleri için coğrafi sınırlamaları olmayan ve batıdaki akranlarıyla kolay uyum sağlayabilen, yaratıcılıktan ve yenilikten zevk alan, aynı zamanda güven arayan bir kuşak olarak tanımlamaktadır. Gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, kitap okuma ya da uzun yazılar okuma alışkanlığının gençler arasında yaygın olmaması da gençleri kısa yazıların ve görsellerin çoğunlukta olduğu sosyal mecralara yaklaştırmıştır. Güncel bilgilere örneğin gündemdeki haberlere internet aracılığıyla ulaşabildiklerini ifade eden gençler, haberleri sosyal ağlardan takip ettiklerini ifade etmişlerdir. “Özellikle genç nüfus, haber ve bilgi alma, eğlenme, sosyalleşme ihtiyaçlarını internet erişimi olan, görsel ve işitsel özelliklere sahip yeni medya araçlarından karşılamaktadır. Gençler habere ulaşma konusunda öncelikli olarak interneti ve sosyal medyayı tercih etmektedirler” (Kürkçü, 2016: 3).

TÜİK Verilerinden Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (2018) sonuçlarına göre; internet kullanım oranı 16-24 yaş grubundaki gençler için 2016 yılında %87,5 iken, 2017 yılında %90’a yükselmiştir. İnternet kullanım oranı, 2017 yılında genç erkeklerde bir önceki yıla göre 0,9 puan artarak %93,3, genç kadınlarda ise 6 puan artarak %86,7 olmuştur. (TÜİK, 2018 Ağustos).

Tablo 3.6. Gençlerin (16-24 Yaş) İnternet Kullanım Oranları

	Kadın	Erkek	Genel
2016	%80.7	%92.4	%87.5
2017	%86.7	%93.3	%90

Kaynak: TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2018

Tabloda da görüldüğü gibi gençlerde internet kullanım oranları bir yıl içinde yaklaşık %3 oranında artış göstermiştir. Kadınlarda artış oranının fazla olmasının, internet üzerinden alışveriş olanaklarının ve kadınlara yönelik ürün pazarının geniş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İnternet, bireylerin sosyalleşme alanı olarak da etkili bir mecradır. Özellikle sosyal ağlar ve tanışma siteleri aracılığıyla tanımadıkları kişilerle sohbet eden gençler, iletişimin farklı boyutlarını deneyimlemektedir. Ayrıca bir konu hakkında istediği şekilde yorum yapabilme özgürlüğü, aktivist paylaşımlar, yardım kampanyaları, sosyal sorumluluk projeleri, internet ve sosyal ağlarla gençlerin yapabildiklerinin sadece birkaçıdır.

“Habermas’a (1962) göre kamusal alan, bireylerin sahip oldukları fikir ve düşüncelerinin görünür olması, karşılıklı ve etkileşimli olması diğer bir deyişle kamuya açık olmasıdır. Günümüzde internet ve özellikle de sosyal medya tartışma grupları sayesinde insanlar düşüncelerini herhangi bir sınırlama olmaksızın özgür bir biçimde paylaşabilmektedirler. Kamusal alan kavramı çok sayıda kişinin karşılıklı etkileşimine bilgi alışverişine olanak tanıyan herkese açık bir forumu ifade etmektedir” (akt. Kürkçü, 2016: 47).

Bir diğer taraftan teknolojik gelişmeler ve internetin yaygın kullanımı, günümüz modern bireyinin yabancılaşma sorununun en önemli sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir.

“Yeni teknolojiler ve eğlence endüstrisi aile yapısını değiştiriyor, ergenlik çağındaki gençler daha çok yalnızlık içinde kalıyor. Evlerimizdeki televizyonlar, radyolar, bilgisayarlar, internet ‘evdeki konuşma ortamını kaldırıyor, bunun yerini herkesin kendi algısına kendi değerlendirmesine dayalı ‘tekil uğraşlar’ alıyor. Bu durumun giderek artan oranda yalnızlaşmaya birbirine yabancılaşmaya, yol açtığı görülmektedir. Artık bir ev içindeki insanlar birbirleriyle ancak günlük gereksinimler için konuşmakta, duygu ve düşünce paylaşımı ortadan kalkmakta, böylece ortak yaşam değerleri de silinmektedir” (Atabek, 2011: 170).

İnternetin, bireyi yalnızlığa ve iletişimsizliğe ittiği düşüncesini destekleyen bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri, internet bağımlılığının zarar verici ve tehlikeli bulunduğunu göstermektedir:

“...sosyal medyayı, beni monotonlaştırdığını, pasifleştirdiğini düşündüğüm için sevmiyorum. Ben orada paylaşılanların yapmacık ve samimiyetsiz olduğunu düşünüyorum. Zaten doğal bir şey olsa insan gelir, yüz yüze göz göze konuşur, gerçeklik olur. Yapay bulduğum için sosyal medyayı kullanmıyorum, çok fazla kullananları da yadırgıyorum, çünkü bir telefona bağımlı olmak iyi bir şey değil...” (G.5, K-21).

“...benim hiçbir sosyal medya hesabım yok. Ama her yaş grubu sosyal medyayı deli gibi kullanıyor. Tehlikeli boyuta ulaştı bizi esir ediyor. Uzaklaşmak gerekli...”(G.13, K-20).

“...kesinlikle gençlik bağımlı. Kitap okumak yerine e-kitap okuyor arkadaşlarım. Hep bilgisayardan okunuyor. Bir aradayken iletişimi sohbeti sekteye uğrattıyor bu kadar telefona bağlı olmak. İnsanlar sohbet etmiyor telefona bakmaktan. Telefon yokken eskiden komşuluk ilişkileri daha çokmuş, sohbet ederlermiş bol bol, güven varmış. Güven duygusunu bile zedeliyor internet bağımlılığı...” (G.10, E-24).

Gençlerin söylemleri, internet bağımlılığının gençleri pasifleştirdiğini, esir aldığını ve ilişkilerdeki güven duygusunu zedelediğini ortaya koymuş; internet ortamındaki paylaşımların samimiyetsizlik ve yapmacıkla ilişkilendirildiği gözlenmiştir. Gençlerin söylemleri, internete bağımlı olan kişilerin yüz yüze iletişim yerine sanal ortamlarda kurdukları iletişimi tercih ettiklerine de işaret etmiştir.

Günümüzde orta ve yaşlı kuşakların da dijital göçmenler olarak internetin tüm olanaklarından yararlandığı düşünülürse, internet bağımlılığını sadece gençlere özgü bir sorun olarak ele almamak gerekmektedir. Bu düşüncenin aksine gençlerin internet bağımlılığını eleştiren bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...benim için telefon bile kötü bir alışkanlık. Sigara ve alkolün önüne bile geçti. İnternet hepimizin evinde var ama gençler bunu oyun aracı olarak kullanıyorlar. Hem fiziksel olarak zarar görüyorlar, gözleri zarar görüyor, sağlıkları etkileniyor. Hem de zaman kaybı, elde edilen bir şey yok. İletişim azalıyor. Bağımlı gençler telefona, internete...” (G.5, E-48).

“...aslında tüketim araçlarıyla gençler hiç de özgür değil, telefonların tabletlerin esiri. Bizler akşama kadar sokakta oynardık. Babamızdan korkardık ama o zamanlar kendimi daha çok özgür hissediyordum...” (G.15, E-47).

“...tembellikten kaynaklanan bir enerji yoksunluğu var. Bütün gün aynı yerde yatarak elinde telefonla gün geçiren gençler var. Bu noktada telefon tablet gibi teknolojik aletlerin gencin enerjisini sömürdüğünü düşünüyorum. Yaratıcılıklarını da öldürüyor bana göre...” (G.11, E-59).

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerinde, *internet bağımlılığıyla; iletişim, özgürlük ve tembellik* kavramları arasında bir bağ kurulduğu tespit edilmiştir. Teknolojik araçların enerjilerini sömürerek gençleri tembelliğe ittiğini söyleyen orta ve yaşlı kuşak bireyler, teknolojik aletlerin gençlerin yaratıcılıklarını ve çevreyle iletişimlerini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Orta ve yaşlı kuşaklara göre teknolojik araçlara bağımlı olarak onların esiri haline gelen gençler farkında olmadan özgürlüklerini kısıtlamışlardır. Orta ve yaşlı kuşaklar telefon, tablet gibi teknolojik aletlerin olmadığı bir dönemde çocukluklarını ve gençliklerini yaşadıkları için kendilerini daha özgür hissettiklerini belirtmişlerdir.

“İnternet bağımlılığı fazla bilgi yüklemesinin aşırı şeklidir. Aşırı bilgi yüklemesi, zamanla toplumsal bir endişe olarak kendini gösterse bile onun etkilerini hafifletmek için yollar olabilir” (Palfrey ve Gasser, 2016: 166). İnternet üzerinde dolaşan bilgilerin kullanımı konusunda dikkatli davranma gerekliliğinin bile gençlerin kendilerini baskı altında hissederek özgürlüklerini kısıtlayan bir sebep olduğu düşünülmektedir. “Şu anda dijital yerlilerin bilgi kalitesi sorununu yönetmesine yardım etmek için en iyi yol eğitimidir. Dijital okuryazarlık; dijital yerlilerin öğrenmesi gereken, önemi gitgide artan bir beceridir” (Palfrey ve Gasser, 2016: 162). *Dijital okuryazarlık*, bu noktada önemli bir kavram haline gelmiş olup üniversitelerde ders olarak okutulması, hükümetlerin gündeminde yer alarak bu konu üzerine projeler geliştirilmesi önerilmektedir.

3.3.4. Tüketici Gençlik

Tüketim, kapitalist sistemin çarkları dönerken, bu sistemde var olmaya çalışan bireylerin en çok yapmaya zorlandıkları durum haline gelmiştir. Genç bir toplum olan Türkiye’de birey olduklarını kabul ettirme çabasındaki gençler en ideal tüketiciler olarak düşünülmektedir. Kılıç’a (2016) göre gençlik, küresel ekonominin egemen olduğu bir çağda kendisine *tüketim misyonu* yüklenen *kimliksel bir etikete* işaret etmektedir. Marka olmuş kıyafetler giymek gençler için değer görmenin bir çeşidi olarak görülmekte; günümüz dünyasında insanlar birbirlerini değerleriyle, meziyetleriyle bir bütün olarak algılayarak değil; giydikleri elbiselerin etiketlerine, sahip oldukları maddi değerlerine göre

değerlendirmektedir. Bu yönde bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemlerinin, bu tespitleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir:

“...insanlar adabıyla ahlakıyla değer görürken eskiden, şimdi sahip olduğu maddi değerlerle telefonuyla arabasıyla değer görüyor. Gençlikte heyecan isteği de var bizlerde o kadar heyecan yok tabii. Dünya da her şey çok çabuk değişiyor. Bizimle gençlerin arasındaki makasın açılmasının en önemli sebebi tüketim toplumu olmamız. Turgut Özal’ın benim memurum işini bilir sözüyle başladı hep bu işler...” (G.1, E-61).

“...yeme kültürleri farklı, ayaküstü yemek ya da abur cubur atıştırmalıklara bayılıyorlar. Bu da hep tüketime itiyor onları. Bizler kendi oyuncaklarımızı kendimiz yapardık. Şimdi çocukluktan alıştırılıyor pahalı oyuncaklara ve lüks bir yaşama. Tüketmeyi çok seviyorlar üretmeden...” (G.13, K-65).

“...anne baba zorluk çekerek para yolluyor, ama onlar rahatça harcıyorlar. Sorumluluk yok, para kazanmanın zorluğunu bilmedikleri için kolayca harcıyorlar. Tüketim çok...” (G.2, K-75).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinde üretmeden tüketme vurgusu dikkat çekmiştir. Ailenin maddi sıkıntısı olsa bile bunu gence hissettirmeden elinde ne varsa gönderdiği ve fedakarlıkta bulunduğu daha önceki kısımlarda da işlenmişti. Burada gençler ile orta ve yaşlı kuşaklar arasında farklı bakış açıları gözlenmiştir. Orta ve yaşlı kuşak bireyler ailesinin maddi sıkıntısına duyarsız bir şekilde harcamalarını ayarlamayan ve tüketmeye devam eden bir gençlik vurgusunu yapmışlardır. Oysaki gençler daha önceki kısımlarda tespit edildiği üzere ailenin maddi anlamda gösterdiği fedakarlıklar karşısında daha fazla sorumluluk hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Bir diğer taraftan orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden gençlerin tüketim alışkanlıklarındaki değişimin, yeme alışkanlıklarından giyim tarzlarına kadar birçok kültürü etkilediği ortaya çıkmıştır. “Gençler için alışveriş, eğlence anlamına gelmekte ve büyük alışveriş merkezlerini sosyalleşme ve bir gruba ait olmak amacıyla tercih etmektedir. Yeni ve moda olan ürünler, gençler arasında çok çabuk kabul görmekte ve geniş bir iletişim ağına sahip oldukları için hızla yaygınlaşmaktadır” (Bakırtaş vd., 2016: 25). Gençlerin markalı ürünlere sahip olma isteğinin orta ve yaşlı kuşakların en büyük eleştirilerinden biri haline geldiği de söylemlerde açığa çıkmıştır. Tüketerek değer kazanacağını düşünen genç, marka kıyafetler giyerek toplumda gözde konuma geleceği bilinciyle tüketmektedir. Bu

düşüncenin yerleşmesinde sadece gençlerin değil, ebeveynlerin de payı vardır. ‘Ben yaşamadım çocuğum yaşasın’, ‘benim çektiğim sıkıntıları onlar çekmesin’ mantığıyla atılan her adım, daha ileriki yaşlarda bireyde *doyumsuzluğa* ve *sahip olduklarıyla mutlu olamama duygusuna* dönüşmektedir. Ebeveynlerin bu yaklaşımının gençler üzerindeki etkileri, sorumluluk bilincinin oluşmaması ve güven kaybı gibi sonuçlarla ilişkilendirilerek daha önceki kısımlarda tespit edilmişti.

“Gençlik bir taraftan ebeveynlerin ve okul sisteminin önerdiği ahlak anlayışıyla yetiştirilirken diğer taraftan medyanın etkisiyle tüketim toplumunun hazcı etiği sürekli zihinlerine inşa edilmektedir. Bu durumda günümüzün gençliği çoğul kimlik taşımaktadır” (Bayhan, 2013: 136). Bu noktada medyanın, gençleri tüketime özendiren yönüyle süreklilik içeren satın alma alışkanlıklarını besleyerek *doyumsuz* ve *tatminsiz* bireyler yetiştirme özelliği açığa çıkmaktadır. “Kitle iletişim araçları, sanıldığı gibi yalnızca bir haberleşme, eğlence, eğitim ve kültür fonksiyonunu icra eden unsurlar değildir. ‘Massmedia’ aynı zamanda etkili bir kültür değiştirme ve kontrol aracıdır” (Özyurt ve Doğan, 2002: 158). Mass medya kavramı ile kitle iletişim araçlarından bahsedilmekte, söz konusu medyanın ideal bir tüketici olarak gördüğü gençler, çeşitli pazarlama teknikleriyle kontrol edilmektedir. “Tüketim toplumunda bireylerin ihtiyaçları ile ihtiyaçları olmayanları arasındaki ayrımın yapılmasının zor olduğu görülmekte ve çeşitli medya kanalları yoluyla birey, tükettikçe bir toplumsal ayrıcalık ve prestij elde ettiğine inandırılmaktadır” (Baudrillard, 2002; akt. Bakırtaş vd., 2016: 39).

Gençler arasında yaygın olarak oynanan *bilgisayar oyunları* da özellikle erkeklerin ilgisini çekmekte, çoğunlukla bu oyunları oynayan gençlerin bütün gün bilgisayar başına kilitlendikleri gözlenmektedir. Bu tür oyunların, gençleri *asosyal* bir davranış haline itmesinin yanında, örnekleri ülkemizde de görülen gençlerin kendi hayatlarına son vermeleri şeklinde cereyan eden vahim sonuçlarının olduğu da söylenebilir. Bir diğer taraftan genç kadınlara yönelik medya üzerinden daha güzel olmak için pazarlanan ürünler, kadın bedeni üzerinden oynanan bir pazarlama stratejisine işaret etmektedir. “Mutlu olmam için güzel olmam lazım, güzel olmam için estetik yaptırmam, zayıf olmam, ünlü olmam, şık olmam lazım. Bu sayede özellikle kadınlar bir pazarlama kurbanı haline getirilmiyor mu sizce? Biz sisteme köle olalım ki sisteme hizmet etmeye, tüketmeye devam edelim” (Çüçen, 2018).

“Tüketim kültürü değerleri içinde doğan bireyler tüketici olarak sosyalleşirken bu değerleri içselleştirmekte ve daha da ötesi, bireysel kimliklerin

oluşturulması, müzakeresi ve ifade edilmesi ile toplumsal farklılaşma sürecinde tüketim kültürü değerlerini bir araç olarak kullanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tüketim ürünleri ile ilgili anlam ve göstergelerin, bireylerin hem kimlik oluşturma, ifade etme ve iletme hem de bireyin toplumla bütünleşme sürecinde ara rol oynadığı ifade edilebilmektedir” (Dedeoğlu ve Savaşçı, 2005: 77).

Gençlerin tüketim odaklı yaşamlar sürdüğünü destekleyen bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri, konunun gençler tarafından içselleştirildiğini ortaya koymaktadır:

“...tüketmeye yönelik heves edip vazgeçmek söz konusu. Herkes aynı şeylerden hoşlanıp aynı şeylerden sıkılıyor. Problemimiz tek tiplişmemiz. Bu gençleri sıradanlaştırıyor. Moda mesela, kadınları esir alıyor, herkes aynı şeyi beğenmek zorundaymış gibi sıradanlaşıyoruz...” (G.9, K-21).

“...kadınlar gezip tozma, alışveriş yapma dışında hiçbir konuya kafa yormuyorlar. Gençler bencil burnu havada, tüketim odaklı. İnternet üzerinden yapılan alışverişlerin sonu yok. Sürekli doyumsuz bir şekilde satıl almamız isteniyor. Gençler de bu girdaba düşüyor sürekli...” (G.19, K-21).

Baudrillard’a (2002) göre, “devrim, hiçbir geçmiş ve geleceği, hiçbir amacı olmayan, kitlelerin gerçekdışı ve ulaşılmaz iyi bir hayatın sembolleri ve gösterileriyle doyurulduğu ve kandırıldığı bir tüketim kültürüdür” (Slatery, 2014: 473). Gençlerin söylemlerinde açığa çıktığı gibi, toplumu esir alarak aynı şeyleri tüketmeye iten anlayışın, gençleri sıradanlaştırıp *tek tip bireyler* haline getirerek farklılıkları yok ettiği savunulabilir. Özellikle genç kadınların hemcinsleri için kullandığı ifadeler, medya üzerinden kadının pazarlama taktikleriyle tüketmeye zorlandığı yönündedir. Kadınlar üzerinde oynanan bu oyun, kadının toplum içinde arka planda hissetmesine sebep olmakta, kadının değerini görüntüsü üzerinden algılayan anlayış, kadını değersizleştirmektedir. 90 gençliğini tüketim toplumuyla özdeşleştiren Lüküslü (2015) gençliğin imajını da ‘*tiki*’ olarak adlandırarak söz konusu *değersizleştirmeye* vurgu yapmaktadır:

“Tiki, dış görünüşe her şeyden çok önem veren, marka giymeye meraklı, tüketim toplumunun ‘pasif’ bir izleyicisi hatta ‘köle’sidir adeta. Bu kelime antikiler, yani kendilerini tikilerden farklı gören gençlik kesimi tarafından icat edilmiştir, negatif anlam taşır, kimse kendini tiki olarak tanımlamaz, ama yine de 90

gençliğinin- hatta tüm 1980 sonrası gençliğinin- imajı bellidir: Tikilik” (Lüküslü, 2015: 125).

“Bir başka ifadeyle gençlik bir taraftan tüketim kültürünün değerleri üzerinden kendi toplumunun kültürüne bağlanırken, diğer taraftan da yeni iletişim teknoloji ve ağları üzerinden uluslararası kültüre açılmakta ve giderek kendi kültürel değerlerinden uzaklaşıp yeni kültürün melez bir üyesi olarak kendi kimliğini oluşturmaktadır” (Featherstone, 2005:140). Bu durum sistemin içinde varlığını kabul ettirme çabasındaki genç bireyin kendine ve kültürel değerlerine yabancılaşarak farklı bir kimlik yaratmasına, sistemin dayatmalarıyla adeta bir köle gibi sunulması tüketmesine zemin hazırlamaktadır. Böylece genç birey, kendini tükettiği kadar değerli hissederken, bir o kadar da değersiz hale gelebilmektedir.

3.3.5. Kolaycı / Bedavacı Gençlik ve Emeğin Değersizleşmesi

Gençlere tüm olanakların hazır bir şekilde sunulduğu yönündeki düşünce; gençlerin yorulmadan kazanç sağlamayı amaç edindiği, kolaycılığa kaçtığı kalıp yargısıyla birleşmektedir. *‘Armut piş, ağzıma düş’* atasözünü hayatlarına uygulayan gençlerin çalışmadan ve yeterince emek vermeden amaçladıkları yerlere gelmek istemeleri orta ve yaşlı kuşaklarca eleştiri konusu olmaktadır.

“Yeni kültürel oluşum ya da yozlaşma sürecinde, çıkarıcı, korkunç boyutlarda tüketici, hiç emek vermeden ve çalışmadan üstün teknolojinin ve çağdaş uygarlığın tüm imkanlarından yararlanmak isteyen, yeni bir insan tipi ve yeni bir gençlik şekillenmeye başlamıştır. Bu insan tipinin ve dönem gençliğinin niteliklerinden biri de hiç kuşkusuz amaçlara ulaşabilmek için her yol ve yöntemi geçerli saymasıdır. Bu anlayış ve felsefe ile yetişen gençliğin son derece ilkesiz ve kişiliksiz olduğu, adeta bir kişilik bunalımı içinde sendelediği gözlenmektedir” (Armağan, 2011: 72).

Liyakatın meslek grupları içinde günden güne yok olduğu, otorite konumundaki kişi veya kişilerin adamı olmanın avantaj sağladığı bir başka deyişle, *kayırmacılık* veya *patronaj* ilişkileri aracılığıyla istediği noktalara gelebileceği bir ortamda genç birey uyanık davranmak zorunda hissetmekte ve en kısa yoldan hedefine ulaşabilmek için her yolu denemektedir. Gençlerin bedavadan kolaycılığa kaçarak sürdürdükleri yaşam tarzlarını, *sorumsuz* ve *hazırcı* olmaları ile ilişkilendiren bazı *‘orta ve yaşlı kuşak’* katılımcılara ait söylemler şu şekildedir:

“...gençler kolayca kaçıyorlar o yüzden sorumluluklarını yerine getirmiyorlar. Toplumumuz beleşçiliği, yorulmadan kazanmayı seviyor. Eskiden Türk Sinemasında Şener Şen filmlerinde para çalan memurlara alkış tutuluyor, namuslu olanlara enayi gözüyle bakılıyordu...” (G.1, E-61).

“...üniversite mezunu genç 3 500 lirayı beğenmiyor, evde oturuyor, çalışmıyor. Kolay yoldan yorulmadan ne yaparsam daha çok kazanırım diye düşünüyor...” (G.2, K-75).

“şimdiki gençler hiç yorulmadan bir şeyleri elde etmek istiyorlar. Aileler çocukları hiç yorulmasın diye her şeyi kendileri yapıyor. Böylece genç hazıra alışıyor. Kolay yoldan nasıl zengin olabilirimin derdine düşüyor...” (G.16, K-54).

“...gençlerin kişiliklerinde ailenin yetiştirme tarzı çok önemli. Aile çocuğun her istediğini yaparsa çocuk hazıra alışır. Kolaycılığa kaçarsan kaybedersin. Kolaya kaçayım derken daha zor duruma düşersin. Zahmetsiz rahmet yok. Zorluk çekeceksin ki sefasını da süresin...” (G.17, E-80).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden anlaşıldığı üzere gençlerin kolaycılığa ve hazırcılığa kaçan davranışlarında ailelerin yetiştirme tarzı önemli bir etken olarak kabul edilmiştir. Söylemlerde, ailelerin çocuklarını hazıra alıştırmaları sebebiyle gençlerin toplum içinde her şeyi çabalamadan elde edebileceklerini düşündükleri ve bu durumu normalleştirdikleri vurgusu yapılmıştır. Toplumun bedavacılığa ve kolaycılığa taviz veren kültürel yapısının gençlerin davranışlarına yansıdığı belirtilmiştir. Özellikle üniversite mezunlarının daha çok para kazanma ve statüsü daha yüksek yerlerde çalışma isteğinin, iş beğenmemelerine ve gizli işsizlik kavramının oluşmasına neden olduğu açığa çıkmıştır.

“12 Eylül’ün ‘depolitize gençlik yaratmak’ hedefiyle çakışan ‘kendi çıkarlarından başka hiçbir şeye aldırmayan, köşe dönücü, değer yargıları yoksunu gençler’ Avrupa’nın ne yapacağını acı acı düşündüğü ‘Kayıp Kuşak’la ilginç bir yakınlık taşıyor” (Atabek, 2011: 174). Atabek’in *Kayıp Kuşak* olarak nitelendirdiği genç kuşak, tüm dünyada benzer özellikler taşımaktadır. Çünkü bu kuşağın en önemli özelliği, dijital araçlarla iletişim kurarak evrensel bir dil oluşturmuş olmalarıdır.

Gençler bedavacı ve kolaycı oldukları yönündeki eleştirilere aldırma durumu normalleştirmekte, sadece yaşamlarını idame ettirmek için çalışmalarını gerektiğini

düşünmektedirler. Çalışmanın çok da önemli olmadığını söyleyen bazı ‘genç’ katılımcıların ifadelerinde *torpilcilik* kavramıyla bağ kurdukları gözlenmiştir:

“...gençlik ülke için çok önemli. Eğitim sistemi sürekli değişiyor. Sınavlar adil değil. Mülakatlarda torpil dönüyor. Bunlara izin vermemeli devlet...” (G.22, K-23).

“...herkesin emeği istismar ediliyor bence. Hatta ilerleyen dönemlerde bunun daha da ilerleyeceğini düşünüyorum. Herkes parasını verince diploma sahibi olabilecek bence. Maddiyatçılığa itiyor insanları, torpilcilik de artacak her geçen gün...” (G.10, E-24).

“...sınav sisteminin sürekli değişmesi biraz üzüyor beni. Bizim geleceğimiz çünkü bu. Ben üniversite sınavlarına çok çalıştım. İstedğim bölümü okuyorum ama daha da iyisine gidebilirdim. Dikey geçiş sınavıyla benden daha az puanla benden daha iyi bir bölüme geçebilirler. Burada bir haksızlık yapıldığını düşünüyorum...” (G.24, K-21).

Gençlerin söylemlerinden gerek devlet kurumuna gerekse toplumun diğer kurumlarına karşı güvenlerini yitirdikleri ve torpil olmadan bir yerlere gelebileceklerine inanmadıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle işe alımlarda bu durumun sıkça gözlenmesi, genç bireyin maddiyatçı bir kimliğe bürünmesine sebep olmuştur. Bir diğer taraftan eğitim sistemi ve sınav sistemindeki değişikliklerin ve adaletsizliklerin de gençlerin geleceğinde önemli rol oynaması, çalışarak bir yerlere gelinemeyeceğine dair inancı arttırmıştır.

“Gençler kolay, kısa yoldan para kazanmak, zengin olmak, tanınmak, televole programlarının yansıttığı ortama girmek için ailelerini, olanaklarını zorlarlar” (Tezcan, 2017: 37). Gençlerin kolay yoldan para kazanmak amacıyla kolaycı ve hazırcı tutumlar sergilemesinde medyanın etkisini baskın gören bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...kesinlikle bedavacılık, kolay yoldan amaca ulaşma normalleştiriyor. Çalışmayı, azimle yükselmeyi enayilik gibi görenler var. Bu da toplumun bize dayattığı popüler kültürün eseri. Medyanın da etkisi çok tabi...” (G.3, E-62).

“...para kazanmanın kolay olduğunu düşünüyorlar. Bunda medyanın, çevrenin etkisi var tabi. Yorulmadan para kazanmak istiyorlar, ama hayat öyle değil bunu yaşayarak tecrübe edecekler. Bu durumu normal görüyor gençler, ileride bunun böyle olmadığını görecekler...” (G.5, E-48).

“...dizilerde sanki herkes lüks bir hayat yaşıyormuş gibi gösteriliyor. Herkes zengin, herkes şık... Gençler bu zenginliğe özeniyor...” (G.14, K-78).

“...gençler biraz hazırcı, toplumun yapısında da bu var. Kolay para kazanma, kısa yoldan zengin olma gençlere güzel şeylermiş gibi sunulduğu için gençler bunun dışındaki alternatifleri uygun bulmuyor. Bir yere girip meslek öğreneyim şu zor işi de ben bileyim demiyor. Bu toplumun değer yargılarının değişmesiyle de ilgili. Biz gençleri bu duruma itiyoruz aslında. Dizilere bakarsan işçi sınıfı yok herkes zengin...”(G.15, E-47).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinde, medyada özellikle dizilerde zengin kişilerin sahip olduklarını kolaylıkla elde ettiği yönündeki temsiliyet aracılığıyla, gençlerin bu hayatları taklit ederek hazırcılığı ve kolaycılığı *normalleştirdiği* vurgusu yapılmıştır. “Ülkemizde genç nesiller de kendi çevreleri ve dünyaları hakkındaki bilgileri deneme-yanılma-doğrulama gibi psikolojik adımlarla değil, örnekleri taklit yoluyla oluşturmaya başlamışlardır” (Demiröz, 1987: 7). Toplumun ve popüler kültürün öğelerinin gençleri bu düşünce kalıbına ittiğini ifade eden orta ve yaşlı kuşaklar, kolay para kazanmanın olağan bir durum; emek vererek çabalamanın ise zaman kaybı olarak gençlere empoze edildiğini savunmuşlardır. Söylemlerde, dizilerdeki hayatta gerçek hayatın çok farklı olduğu gerçeği özellikle dile getirilmiştir.

Bir diğer taraftan futbolculuk, mankenlik, oyunculuk, şarkıcılık, borsacılık vb. mesleklerin iyi para kazandırması sebebiyle gençlerin hayallerini süslediği, çoğu zaman bu meslekleri icra edenlerin gençler tarafından idol olarak görüldüğü söylenebilir. Bu mesleklerin maddi anlamda doyum sağladığı ve tanınırlığı yüksek olduğu için gençlerin dikkatini çektiği düşünülmektedir.

Son olarak Mustafa Kemal Atatürk’ün “Çalışmadan, yorulmadan ve üretmeden rahat yaşamanın yollarını aramayı alışkanlık haline getirmiş milletler; evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini, daha sonra da istikballerini kaybetmeye mahkumdur” sözünün, gençlerin gelecek günlerimizin refahı için edinmiş oldukları misyonu anlatması açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

3.3.5.1. ‘Pragmatist’, ‘Oportünist’, ‘Maddiyatçı’ gençlik

Gençlerin duruma ve koşullara göre kendi çıkarlarını gözetken, karşılıklı ilişkilerden fayda sağlamayı amaçlayan, fazla paralar kazanarak rahat bir hayat sürmek isteyen

tutumları, orta ve yaşlı kuşakların eleştirilerine sebep olmaktadır. Her insanın pragmatist, oportünist ve maddiyatçı bir yanının olduğu düşünülürse, orta ve yaşlı kuşakların gençler hakkındaki bu kalıp yargısının tartışmaya açık olduğu söylenebilir.

Gençlerle yaptığı görüşmeler sonucunda gençlerin ekonomik sorunlara vermiş oldukları önemin; onların maddiyatçı, kolay yoldan para kazanma sevdalısı, bencil olmalarından değil, ülkenin ve toplumun yapısından kaynaklandığını ifade eden Lüküslü, (2015:167) “Örneğin ülkenin tüm sorunlarının hepsinin başına ekonomik sorunları koymaları, onların ekonomik sorunlar çözülürse diğer sorunların da çözüleceğine dair inançlarından kaynaklanıyor” demektedir. Bu noktada gençlerin yaşadığı en büyük sorunlardan biri olarak işsizlik sorunu karşımıza çıkmaktadır. “Şu andaki ekonomik durum ve buna bağlı olarak her geçen gün daha da artan işsizlik, gençlerin geleceklerini olumsuz biçimde etkilemektedir. Böylece maddiyatçı, parayı değerler sisteminde en üstte gören bir gençlik ortaya çıkmıştır” (Armağan, 2011; akt. Tezcan, 2017: 39).

‘*Köşeyi dönmek*’ deyimini toplumda bir ideal olarak sunulursa, genç birey bu ideal için her türlü değerinden fedakarlık gösterebilir; maddiyatçılık teşvik edilirse, bu amaca yönelik her yol mübah sayılabilir. Bazı ‘*orta ve yaşlı kuşak*’ katılımcıların gençlerdeki çıkarıcı ve maddiyatçı tutumları vurgulayan söylemleri şöyledir:

“...bizim gençliğimiz sonuç odaklı. Üniversiteden her çıkan ben müdür olacağım, yüksek maaş alacağım diye düşünüyor. Rahat bir yaşam yaşayacaksa sorumluluk alıyor. Hep şartlar var, ben bu paraya çalışmam diyor. Böylece gizli işsizlik oluşuyor...” (G.1, E-61).

“...çok pragmatik oldu gençlik. Maddiyatçılar, bir iş iyi para getirmiyorsa onun için emek vermeyi gereksiz görüyorlar. Her şeyin değerini parayla ölçüyorlar. Sahip oldukları maddi değerlerle değerli olduklarını düşünüyorlar. Bu da tükettiğin kadar varsın diyen tüketim toplumu kültürünün bedeli diye düşünüyorum...” (G.9, E-50).

“...şimdiki gençler siyasal bir fikrin peşine çıkırmadan düşmez. Buradan gençlerin çıkarıcı olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bizim dönemimizde siyasal suç sayılabileceği için kitap okumak bile zor olabiliyordu. Ama biz yine de zarar göreceğimizi bilsek de okurduk...” (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerine göre, gençler çok para kazanamadıkları işlerde çalışmak istememekte, para, gençlerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Bütün bu özellikler ise tüketim toplumunun sonuçları olarak görülmektedir. Gençlerin kendi çıkarlarına uygun düşmeyen durumlarda kendilerini öne atmayacakları yönündeki orta ve yaşlı kuşak bireylerin düşüncesi, oportünist gençlik kalıp yargısını destekler niteliktedir. Mina Urgan (1999) *Bir Dinazorun Anıları* adlı kitabında ‘*Turgut Özal’ın veletleri*’ diye tabir ettiği 1980 sonrası gençliğin, üniversite bitirse de aç kalacağı korkusundan kurtulamadığını ve kendi kuşaklarından farklı olarak bu dönemin gençlerinin *maddiyatçı* ve *para düşkün*ü bireyler olarak kapitalizmin çarkları içinde bocaladığını vurgulamıştır. “Ne yazık ki, çoğunun amacı, bizim kuşağın amacından bambaşka. Bizler, kendimizi her açıdan en iyi şekilde eğitip hem çevremize yararlı olmak hem de huzur içinde yaşamak isterdik. Onlar ise, ellerinden geldiği kadar çok para kazanmak istiyorlar. Çünkü bizlerin her şeyden önemli saymadığımız para, onların tek güvencesi” (Lüküslü, 2015: 137).

Bazı genç katılımcıların olmazsa olmazları sorulduğunda *kariyer* sahibi olmak istedikleri ve kariyer hedeflerine ulaşabilmek için her türlü fedakarlığı yapabilecekleri yönündeki söylemleri, gençlerin *pragmatist* ve *maddiyatçı* yanını örnekler niteliktedir:

“...*olmazsa olmazım kariyer, adımın önünde bir unvanım olsun. Ailem dışında insanlarda gittiğim bir ortamda beni tanısinlar isterim. Kariyerim için her türlü fedakarlığı yaparım...*” (G.7, K-18).

“...*başarılı olmayı ve çok para kazanmayı istiyorum. Akademisyen olacağım, olmazsa olmazım bu sanırım. Hem iyi kazanıyorlar hem de toplum içinde statü sahibiler...*” (G.16, K-23).

“...*akademisyenlik hayallerimin gerçekleşmesini umuyorum. Makam mevki sahibi olmayı çok istiyorum. Hedeflerim var, kariyer beklentim çok yüksek...*” (G.15, E-20).

Genç katılımcıların söylemlerinden hareketle ifade edilebilir ki, gençler toplumda saygı gösterilen, değer verilen, statü sahibi bir kişi olabilmek için kariyer sahibi olmaya aşırı anlam yüklemişler, Bu yönde isimlerinin önündeki unvanın kendilerine *tanınırlık* ve *saygınlık* kazandıracığı düşüncesiyle toplum içinde itibar kazanmayı istedikleri gözlenmiştir. Gençler kariyer sahibi olmanın olanaklarından faydalanmak ve çok para kazanmak için her türlü fedakarlığı yapabileceklerini ifade etmişlerdir.

3.3.6. Bencil / Bireyci / Benmerkezci Gençlik

Modern toplumun en büyük sorunlarından biri olarak değerlendirdiğimiz *bireyselleşme sorunu*, bireyi bencil davranmak, çevresine karşı duyarsız ve kayıtsız davranışlar sergilemek, bireysel düşünerek kendi çıkarlarını gözetmek durumunda bırakmaktadır.

“Modern toplumun fertleri arasında dayanışma kalmamışsa, toplum yapısı çözülmeye yüz tutmaktadır. Durkheim bu çözülüşü anomi kavramıyla açıklamaktadır. Durkheim, modern toplumun organik dayanışması içinde, anomiyi büyük ölçüde temel bir patoloji, geleneksel bağlar ve değerlerin zayıflamasının ve bireyciliğin ortaklaşa veya toplumsal sorumlulukların üstüne çıkışının yarattığı bir toplumsal hastalık olarak kabul eder” (Slattery, 2014: 36).

Gençlerin çevrelerine karşı benmerkezci tavırlar sergilemelerini, kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmemeleriyle ilişkilendiren bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...dünya onların etrafında dönüyor sanıyorlar. Onların sahip oldukları imkanlara sahip olamayan bir sürü genç var, ellerindeki imkanların kıymetini bilmiyorlar...” (G.11, E-59).

“...gençler gelecek kaygıları yüzünden kendilerinden başka kimsenin sorumluluğunu taşımıyorlar. Hayatlarının, geleceklerinin derdindeler. Ailevi sorumlulukları yok. Benciller. Ben kimliğiyle hareket ediyorlar...” (G.16, K-54).

“...gençlerin gelecek endişeleri var, bu yüzden çevrelerine karşı ilgisizler. Kendilerini düşünüyorlar. İleride nerede yaşarım, hangi işi yaparım, nasıl daha güzel bir hayatım olur, bunların derdindeler. O yüzden ailelerini bile çok önemsemiyorlar...” (G.14, K-78).

“...bizler büyüklerine saygılı, küçüklerine sevgi gösteren bir gençliktik. Şimdi sadece kendini düşünen bir gençlik var. Başkalarının ne düşündüğünün, ne hissettiğinin hiç önemi yok. Bizler fedakardık, şimdiki gençlik bencil, menfaatine ters düştüğü zaman kimseyi takmıyor...” (G.18, E-51).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemleri, gençlerin benmerkezci yaşamlarının sebebinin, geleceğe dair sahip oldukları kaygılardan kaynaklı olabileceğini göstermiştir. Gelecekleri konusunda tedirginlik yaşayan genç bireyler çevrelerine karşı duyarsız davranışlar sergileyebilmektedirler. Gelecek endişeleri yüzünden benmerkezci tavırlar sergileyen gençleri menfi düşünmekle yargılayan orta ve yaşlı kuşaklar, kendi gençlik dönemlerinde çevrelerine karşı bencil bir tutumları olmadığını vurgulamışlardır.

Bu yönde gençlerin sosyal ilişkilerinin zayıflığından bahsederek bencilce davranışlar sergilemelerini ve çevresini düşünmeden duyarsız hareketlerde bulunmalarını eleştiren, gençlik konulu kitapların yazarı Şener (2013), gençlere dair olumsuz düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

“Yetişmekte olan gençlerimiz belki eskiye oranla daha fazla kendine güvenen ve belirli yönlerden sosyalleşmiş durumdadır. Özellikle, konuşma ve kendine güvenme noktasında oldukça iyiler. Fakat başkalarını düşünme, hak ve sorumluluklarını bilme, hoşgörülü olma konusunda hayli bilgisiz ve acemi oldukları, birçok olayla ortaya çıkıyor. Kendi menfaatlerini ve statülerini, eşyalarını, benliklerini korumakta çok daha yetenekliler! Sosyal münasebetlerinde gençlerin kalıplaşmış saygı ve nezaket kurallarının ötesinde bir samimiyet ve fedakarlık içinde olduklarını söylemek zordur. Özellikle arkadaşları ile olan ilişkileri, oldukça zayıf bağlar içinde olup, bencilce arzularla birbirlerini kolayca kırmak ve ilişkilerini koparmak durumunda olanlara fazlaca rastlanmaktadır” (Şener, 2013: 41).

“İnsanın karakteri doğup büyüdüğü aileden ziyade doğduğu çağa göre şekilleniyor” ifadesiyle modern çağın genç bireyini anlamlandırmaya çalışan Twenge (2018), Ben Nesli kitabında, 60 yıllık bir süreç içinde yaşamış 1milyon 300 bin kişiyi mercek altına alarak bugünün gençlerinin ayırıcı özelliklerini tespit etmektedir. Bu kapsamlı çalışma sonucunda gençlerin özgüvenlerinin oldukça yüksek olmasına rağmen kaygılı ve depresif yanlarının olduğu, kuşaklararası değişen değer yargıları temelinde sarsıcı örneklerle sunulmaktadır.

Bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların gençlerin benmerkezci ve bireyci davranışlarından dolayı eleştirilmeyi hak ettiğini belirten söylemleri, ayrımcılığın nasıl meşrulaştırıldığını kavramamıza yardımcı olmaktadır:

“...evet eleştirilmeyi hak ediyor gençlik, her şeyi bildiklerini zannediyorlar o yüzden kendilerini hatasız görüyorlar. Hatasız kul olur mu? Bizi dinleseler belki bizden öğrenecekleri şeyler var...” (G.13, K-65).

“...ara sıra bizi dinliyormuş gibi yapsalar da kendi doğru bildiklerinden asla vazgeçmiyorlar. Bazen boşuna konuştuğumuz oluyor. Ben öğretmenim, karşılıklı fikir alışverişlerimiz oluyor mutlaka ama onlar kendilerini her konuda daha bilgili görüyorlar. Bu konuda eleştiriyor, haklı görmüyorum gençleri...” (G.8, K-49).

Orta ve yaşlı kuşak bireyler, gençlerin ‘her şeyi ben bilirim, en doğrusunu ben yaparım’ tavırlarını eleştirmekte, bu narsist ve bencil tutumlarından dolayı eleştirilmeyi hak ettiklerini düşünmektedir. Gençlerin doğru bildiklerinden vazgeçmemeleri *inatçı* yönlerini açığa çıkarmakta, *kendine fazla güvenen* bu yönleri, orta ve yaşlı kuşakların fikirlerini önemsemedikleri düşüncesini desteklemektedir. Söylemlerde, gençlerin fikirlerinden yararlandıklarını belirten orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, kendi fikirlerine ihtiyaç duyulmadığını vurgulamaktadırlar.

3.4. Ayrımcılığın Etkisiyle Oluşan Gençlik Sorunları

Türkiye’de aile, okul, sosyal çevre ve devlet faktörlerinin arasındaki etkileşimin birbirini desteklememesi, gençlerin düşünce dünyasından sosyal ilişkilerine kadar birçok soruna ve çatışmaya sebep olabilmektedir. Toplumsal değişimin hızlı olduğu sanayi toplumlarında; gencin aile içinde sosyalleşmesini yeterince sağlayamaması, toplumsal normlara uygun davranmaması, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanmada sıkıntılar yaşaması ve özellikle ekonomik bakımdan yeterli kaynağa sahip olamaması gibi faktörlerden dolayı gencin sorunlarının arttığı gözlenmektedir.

“Bir toplumda gençlerin problemlerinin azlığı veya çözümü konusunda en etkin kurum ailedir. Bu yüzden aile içi problemlerin fazlalığı nispetinde gençlerin problemlili olması arasında münasebet bulunmaktadır. Özellikle aile içi eğitim, karı-koca ilişkileri ve çocuğun terbiyesinin tam olarak verilip verilmemesi, gençlerin çocukluktan itibaren içinde oldukları etkilerin biçimini tayin etmektedir” (Şener, 2013: 33).

Gençlerin gelecek kaygıları, iş bulma stresiyle birleşince büyük bir huzursuzluğa sebep olmaktadır. “Dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak toplumsal yapımızda meydana gelen teknolojik ve kültürel değişimlerden etkilenen gençlerin geleneksel ve çağdaş değerler arasında yaşadığı bocalamalar ve kararsızlıklar da eklenince, onların gelecekle ilgili olarak kendilerine düşen görevi tam olarak yerine getiremeyecekleri beklenebilir” (Poyraz vd., 2003: 2).

Ülkemizde genç nüfus oranının yüksek olması, gençlerin üretim ve iş gücü bakımından en etkin kesim oluşu toplum için önemini arttırmaktadır. Gençlerin beden ve ruh sağlıklarının düzgün olması da bu dinamikliğin devamı açısından gereklidir. “Gençlik sözcüğüne bir taraftan dinamik, gelecek ve idealist niteliklerinden dolayı olumlu bir anlam atfedilirken öte taraftan içinde bulunduğu dönemin özelliği gereği biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişmelerin yaşandığı karmaşık ve sorunlu bir dönem olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla gencin yaşadığı sorunu, gençlik döneminin sorunundan ayırmak güçleşmektedir” (Baran, 2013: 23).

3.4.1. Kuşak Çatışması Sorunu

Gençlerin zaman içinde anne ve babalarından farklı bir sosyal gruba girerek farklı gruplarla ve insan tipleriyle etkileşim kurması, kuşaklar arasındaki mesafeyi biraz daha belirginleştirmiştir. “1968 yılında öğrenci hareketlerinin yoğunlaşmasından sonra gençlik sorunları su yüzüne çıkmaya başlamış ve kuşaklar çatışması olgusunun bilincine varılmıştır” (Tezcan, 2017: 40). Yaşanan çatışma, bir yaş farklılığı sorunu olmanın yanı sıra, düşünsel ve duygusal farklılıklar da içermektedir. Anne ve babalarından çok, anneanne, babaanne ve dedeleriyle kuşak çatışması yaşadıklarını ifade eden bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri yaş farkının ilişkilerdeki önemini göstermesi açısından önemli görülmektedir:

“...anneannemle kuşak çatışması yaşıyorum. Benim giyimime karışır, bazen yırtık pantolonlar giydiğimde söylenir. Akşam arkadaşşıma gittiğimde annem hiç karışmaz ama anneannem, akşam akşam gönderme bu kızı dışarı der...” (G.2, K-22).

“...annem ve babam bana karşı çok anlayışlı. Yaş farkımız az zaten. Fikirlerimize değer veriyoruz. Babaannem ve dedemle çatışmalarımız oluyor ama. Nerde o eskiler diyorlar hep, eleştiriyorlar. Onlarla yaşıyorum kuşak çatışması...” (G.15, E-20).

“...annemle aramızda 17 yaş var. Babamla da 24 yaş, kuşak çatışması yok o yüzden. Babamdan örnek aldığım çok şey var. Müzik zevki mesela. Annemden de öyle. Hep birbirimizi tamamladık, uyumlu olduk. Onlar da benden bir şeyler öğreniyor. Anneme yabancı dil öğretiyorum mesela...” (G.24, K-21).

“...anne babamdan çok babaannemle yaşıyoruz çatışmayı, bizde kalmıyor ama sık sık geliyor. Giyimimden konuşmama, arkadaşlarımdan kahkahama kadar her şeyeime karışıyor...” (G.25, K-20).

Gençlerin söylemlerinden, anne ve babalarıyla yaş farkı az olan gençlerin ebeveynleriyle herhangi bir çatışma yaşamadığı ortaya çıkmıştır. Birbirlerinin fikirlerine değer veren anne, baba ve çocuk üçgeninde sağlıklı iletişimler oluşabilmektedir. Bu noktada gençlerin ebeveynlerinden bir kuşak önceyi temsil eden bireylerle yaşadığı çatışma dikkat çekmiştir. Yaş farkının artmasına bağlı olarak değişimin daha net gözlenir oluşu bu çatışmanın belirginleşmesinde rol oynamaktadır.

“Kuşaklar çatışmasının işlevsel modele göre açıklanması yapılmıştır. Gençler, yetişkinlerce kendilerine verilmeyen statüyü kazanmayı ve rol oynamayı istemektedirler. Böylece işlevsel yaklaşıma göre, gençler ve yaşlılar arasındaki toplumsal konumlardaki çelişkilerden kuşaklar çatışması doğmaktadır. Kuram, yaşı; rol ayrımı için önemli bir farklılaşma etmeni olarak görür” (Tezcan, 1981: 20).

Türkiye’deki 18-30 yaş arası gençlerin ihtiyaçlarını, potansiyellerini ve isteklerini incelemek üzere veri toplayan bir araştırma programı olan British Council Next Generation (2017) araştırmasına göre, gençlerin bireysellik ve toplumsal bağlar arasındaki çatışmasında sosyo-ekonomik şartların rolü hakkında önemli ipuçları karşımıza çıkmaktadır. “Araştırma raporunda dile getirilen gençlerin bir yandan bağımsız bir yaşam sürmeyi arzu ederken bir yandan da aileleriyle doğrudan çatışma ve yüzleşmeden kaçınmak için bilinçli bir başa çıkma stratejileri geliştirdikleri tespiti son derece önemlidir” (Karahasan, 2018: 85).

“Toplumda her zaman çatışmaların bulunduğu ve çatışmanın sosyal değişimleri yönettiğinin düşünüldüğü modern çatışmacı bakış açısına göre kuşakların birbiriyle çatışması toplumun ilerlemesine yol açacaktır. Birbirine zıt olan görüşlerin çarpışarak yeni bir görüşü üretmesi bir bakıma gelişme olarak değerlendirilebilir” (Canatan, 2008: 66). ‘Genç’ katılımcıların bir kısmının ebeveynleriyle kuşak çatışması yaşadıklarını belirten söylemleri yaş faktörünün önemine yeniden dikkat çekmektedir:

“...en büyük ablam 35 yaşında. Ablamla bile yaş farkımız var. Torunları gibiyim annem ve babamın. Giyim konusunda ablamlarla bile kuşak çatışması yaşıyoruz...” (G.7, K-18).

“...abim benden 12, ablam 13 yaş büyük. Anne baba da büyük dolayısıyla. Ben en küçüğüm. Onlardan mesela dersler konusunda yardım istediğimde bizim zamanımızda böyle değildi ki, nasıl yardımcı olalım diyorlar. Annemle fikirlerimiz uyuşmuyor. Ben daha rahat bakarken, annem sıkı bakıyor, cesaretim ölüyor bu durumlarda...” (G.11, K-20).

“...ailemle sorun yaşadığım tek nokta, yaş farkının fazla olmasından kaynaklı jenerasyon farklılığı...” (G.12, E-24).

Genç katılımcıların söylemlerinden anlaşıldığı üzere anne ve babalarıyla yaş farkının fazla olmasından kaynaklanan bir uzlaşamama dolayısıyla çatışma durumu söz konusudur.

“Gelenekseli temsil eden anne-babanın beklentileri çatışma yaratan, reddedilen veya dikkate alınmayandır. Genç, anne-babasını modası geçmiş bulabilir ve onların söylediklerine önem vermez. Anne-baba ise gence doğru olanı göstermeye ve onu olumsuzluklardan korumaya çalışır. İşte kuşak çatışması böyle bir durumda ortaya çıkar. Aslında böyle bir durumda çatışma somut olarak ebeveynler ve genç arasında değil, onların zihinsel şemalarını oluşturan değerleri arasındadır. Bir başka deyişle kuşakların değerleri arasındadır” (Canatan, 2008: 65).

Her kuşağın kendi dönemini kusursuz sayarak kendinden önceki ya da sonraki kuşağı yadırgadığı bir toplumda, kendi değerlerini karşı tarafa kabul ettirme ısrarındaki kuşakların sağlıklı bir iletişim kurması zorlaşmaktadır. Orta ve yaşlı kuşakların gözünden gençler; isyankar, söz dinlemez ve eskiye kıyasla dejenere olmuş bir kuşak olarak, gençlerin gözünden de orta ve yaşlı kuşaklar; tutucu, anlayışsız, eleştirel bir kuşak olarak görülmektedir. Bu noktada önemli olanın her iki kuşağın da olayları birbirinin gözünden bakarak değerlendirmesi olduğu söylenebilir. Bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların bu söylemleri, bu bakış açısıyla kuşak çatışması sorununun aşılabileceğini destekler niteliktedir:

“...bazı insanlar zamanın geçtiğini, şartların değiştiğini algılayamıyor, kendi döneminde çakılı kalıyor. Ben bu açıdan kendi dönemimin birikimlerine yeni kuşağın yeniliklerini ekledim ve herhangi bir çatışma yaşamıyorum...” (G.15, E-47).

“...çatışma yaşamaktan ziyade anlaşma yoluna gidiyoruz. Ben onlarla anlaşıyorum. Emekli öğretmenim gençlere güvenmemiz lazım diye düşünüyorum. Dünya değişiyor, giyim tarzlarından düşüncelerine kadar her şeyleri bizden farklı gençlerin. Düşüncelerine saygı duyuyorsak çatışma olmaz...” (G.17, E-80).

“...kendini bilen bir büyüğün gençlerle kuşak çatışması yaşamaması gerekiyor. Gençlerin ne istediğini doğru algılayıp onlarla konuşmak gerek. Yanlış yaptığını düşünüyorsak konuşarak çözüm üretmek gerek. Hz. Ali'nin çağları aşan bir sözü var.

"Çocuklarınızı kendi içinde yaşadığınız günlere göre değil, onların yaşayacağı günlere göre yetiştirin." diyor. Yüzyıllar önce söylemiş bunu ki değişimin son derece hızlı yaşandığı günümüz dünyasında çatışmamak için bu söz çok önemli bana göre..." (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinden de anlaşıldığı üzere, kuşak çatışması sorununun ortaya çıkmasının en önemli sebebi; gençlerin ve orta ve yaşlı kuşakların beklenti ve isteklerinin aynı doğrultuda olmaması durumunda, her iki tarafın da durumu sadece kendini düşünerek değerlendirmesidir. Bu problemin, gençlerin aşırı beklenti ve istekleri nedeniyle kendinden başkasını dikkate almamaları, orta ve yaşlı kuşakların da gençlerin fikirlerine değer vermemelerinden kaynaklanan bir çatışma halinde süre geldiği söylenebilir. Örneğin dijital imza platformu olarak bilinen, toplumun farklı ihtiyaçlarına yönelik kampanyalarıyla dikkat çeken 'Change.Org' da (2016) başlatılan bir kampanyanın, kuşaklararası çatışmanın geldiği noktayı işaret etmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Kampanyanın amacı, 65 yaş üstü kişilere verilen ücretsiz toplu taşıma hakkının kaldırılması olarak dikkat çekmektedir. 65 yaş üstü kişilerin bu haklarını suistimal ettikleri ve toplu taşıma araçlarında işe gidiş ve işten dönüş saatlerinde yoğunluk yarattıkları iddiasıyla başlatılan kampanya, sosyal medyada da destek görmüştür. Kuşaklararası çatışmanın ilerlediğinde kamusal alanda çatışmaya dönüştüğünün çok net bir şekilde gözlenebildiği '65 yaş üzeri otobüse bedava binmesin kampanyası', ülkemizde ses getirmeyi başarmıştır.

Özetlemek gerekirse, kuşakların çatışmasına, birbirine karşıt görüşler ortaya koymalarına; gençlerin bir önceki kuşaklarla aynı doğrultuda düşünmeyip kendi yaratıcılıkları ve hedefleri doğrultusunda kurallar koyup yenilikler peşinde koşmaları açısından bakmak olumlu bir bakış açısı olarak yorumlanabilir. "Önemli olan kuşaklar çatışmasını toplum yararına yaratıcı yolda kullanabilmek, gençlerin coşkusuyla, orta ve yaşlı kuşakların bilgi ve deneyimlerini birleştirebilmektir" (Yörükoğlu, 1990: 189). Farklı etnisitelere, farklı kültürlere ait yapılar nasıl toplum çatısı altında birleşerek bu organizmanın dönüşmesine, gelişmesine ve ilerlemesine hizmet ediyorsa, toplumu oluşturan bireylerin farklı yaş gruplarından oluşması da farklı deneyim ve tecrübelerle sahip kişilerin bir arada yaşamasını mümkün kılabilir. Bu noktada birbirlerinden beslenme imkanı bulan orta ve yaşlı kuşaklar ile genç kuşaklar toplumun ahenkli işleyişine olanak sağlayabilmelidir.

3.4.2. Genç İşsizliği/Genç Yoksulluğu Sorunu

Türkiye’de genç nüfus oranının yüksek olması, başta istihdam sorunu olmak üzere pek çok toplumsal sorunu beraberinde getirmektedir. “Hızlı ve sağlıksız kentleşme, ekonomik meselelerin ağırlığı, işsizlik, okulsuzluk gibi durumlar topluma ait ciddi sorunlardır ve bunların en fazla yansıdığı kesim gençlik olmuştur. Çünkü gençlik, toplumun en dinamik, en hareketli ve nitelikleri gereği çevresinden en fazla etkilenen kesimidir” (Birsen, 1988: 308).

TÜİK verilerinden Hanehalkı İşgücü Araştırması (2018) sonuçlarına göre; gençlerde işsizlik oranı, 2016 yılında %19,6 iken 2018 yılında %20,8 olarak gerçekleşmiştir. Genç erkeklerde işsizlik oranı iki yıl öncesine göre 0,5 puan artarak %17,8 olurken, genç kadınlarda bu oran 2,7 puan artarak %26,1 olmuştur.

Tablo 3.7. Genç Nüfusta (16-24 Yaş) İşsizlik Oranları

	Kadın	Erkek	Genel
2016	%23.7	%17.4	%19.6
2017	%27.7	%16.8	%20.6
2018	%26.4	%17.9	%20.8

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2018

“Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2018 yılı Ağustos döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 266 bin kişi artarak 3 milyon 670 bin kişi oldu. İşsizlik oranı 0,5 puanlık artış ile %11,1 seviyesinde gerçekleşti” (TÜİK, 2018 Kasım).

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere, ülkemizde genç işsizlik oranları, toplam işsizlik oranlarının yaklaşık iki katı seviyesinde seyretmekteyken, işsizliğin en yüksek rakamlara ulaştığı kesim genç kadınlardır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan genç kadınlarda ücretsiz aile işçiliği hiçbir sosyal güvencesi olmadan çalışma, ilerleyen yaşlarda da devam edebilmektedir. Gündelikçi olarak çalışan genç kadınların, ev kadını olarak yaşayan genç kadınların, tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların çoğunluğunun herhangi bir sosyal güvenceleri yoktur.

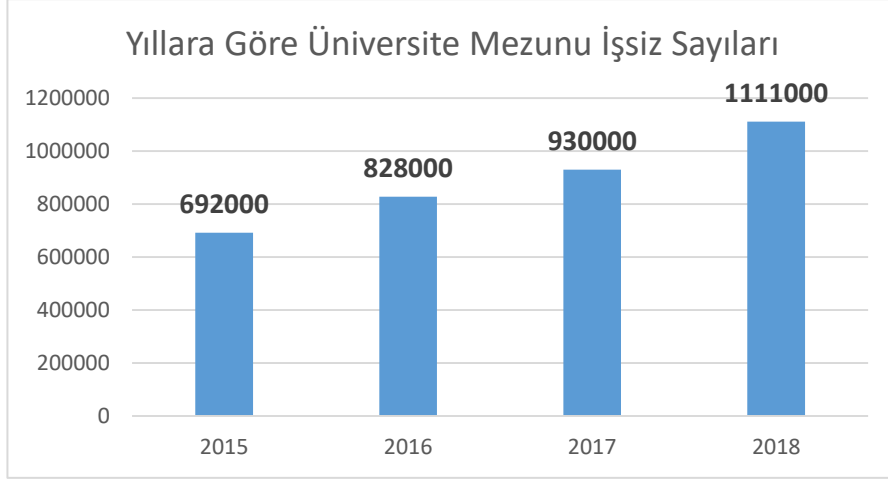
Yoksullukları nedeniyle eğitimlerine ara vermek durumunda kalmış gençler de işsizlik sorunuyla yüz yüze gelmektedirler. “İşgücüne yeni katılan gençlerin istihdam edilebilmesi için yeni işler yaratılmamaktadır. Dünyadaki genç işgücü, genç istihdamından daha hızlı artmaktadır” (Erdayı, 2009: 138).

Genç işsizliğinin ekonomik sonuçlarından çok, sosyal ve psikolojik sonuçları gençler üzerinde kalıcı etkiler bırakabilmektedir. Uzun süreli işsizliğin sonucunda gençlerde hayal kırıklığı, karamsarlık, güvensizlik, korku, endişe gibi duygular oluşmaya başlayabilmektedir. “İşsizliğin etkilerini tespit etmek amacıyla, 2003 yılında 329 gençle yapılan araştırmada, gençlerde işsizliğin, yetişkinliğe geçişi geciktirdiği tespit edilmiştir” (Çelik, 2008: 444). Yaş, işe alma sürecinde dikkat çeken bir ölçüt olmakla birlikte yaşla ilgili olumsuz ön yargılar işe alma kararlarında önemli rol oynamaktadır. İşsizliğin özellikle gençler arasında yaygın oluşu sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunu değil, küresel bir sorundur. Özellikle üniversite eğitimini tamamlamış gençler arasında belirgin bir şekilde dikkat çeken işsizlik sorunu, eğitim seviyesi yükseldikçe işe girme olasılığının artmadığının göstergesidir. Pierre Bourdieu’e (1970) göre, “Diploma sahibi olanların sayısındaki artışın, söz konusu eğitim unvanlarının erişim sağladığı mesleki konumların sayısının artışından daha hızlı olduğu her seferde değer kaybından bahsedilebilir” (akt. Lüküslü ve Yücel, 2013: 36). İşsizliği gençlerin en önemli sorunu olarak gören bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri, üniversite bitirmenin iş bulmak için yeterli olmadığını destekler niteliktedir:

“...üniversiteden mezun olan kaç genç işe girebiliyor? Çok fazla üniversite mezunu var hepsi makineden çıkar gibi, bir sürü genç mezun oluyor. Gelecek korkusu, kültürel şoklar, tecrübesizlik var. Onlar da yanlış yollara sapabiliyor. Bizim dönemimizdeki gibi bir ortam yok. Şartlar değişti. İş bulmak zorlaştı. İstihdam sorunu var...” (G.1, E-61).

“...gençlerin işsizlik sorunu var. Üniversiteyi bitiriyorlar yine işsizler. Kendi branşlarıyla ilgili bir yerde çalışma olasılıkları az. İstihdam sorunu var. Mezun olduğu dalda iş bulabilirse şanslı genç...” (G.6, K-70).

“Eğitimin uzun dönemde işsiz kalma riskini düşürmek gibi bir etkisi vardır. Ancak Türkiye’de yeni mezun olan, lise ve üzeri eğitim almış yüksek sayıdaki genç işgücünün istihdam olanaklarının düşük olduğu görülmektedir. 20-24 yaş grubundaki işsizlerin %18.5’i üniversite mezunudur. Bu sonuçlar yeni mezun eğitilmiş gençlerin iş bulma sorunları olduğunu göstermektedir” (Yentürk, 2012: 49). Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinden üniversite bitirmiş bir kişinin, kendini geliştirmediği takdirde iş bulmasının zor olacağı sonucu çıkmıştır.

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2018

Grafik 3.1. Yıllara Göre Üniversite Mezunu İşsiz Sayıları

TÜİK'in (2018, Kasım) verilerinde de görüldüğü gibi üniversite mezunu işsiz sayısı her geçen yıl artış göstermektedir. Gelecek kaygısı taşıyan gencin korkusu haline gelen işsizlik sorunu, özellikle yükseköğrenimini tamamlayan öğrenciler arasında yaygın hale gelmiştir. “Çünkü üniversite öğrencileri, üniversite eğitiminin kitleselleşmesiyle beraber eski öncelikli rollerini kaybetmeye başlamışlardı ki bilindiği gibi bu kitleselleşme 1980 sonrasında önemli boyutlara ulaştı ve üniversite diploması, bırakın gençlerin ülkelerini kurtarmalarını sağlayacak bir anahtar olmayı, gençleri işsizlikten kurtarma anahtarı olma özelliğini dahi kaybetti” (Lüküslü, 2015: 70). Bu noktada bazı ‘genç’ katılımcıların, gelecekleri hakkında endişeye düştüklerini örnekleyen söylemleri, eğitim sisteminden kaynaklı aksaklıkların hayatlarını etkilediğini ortaya koymuştur:

“...iş piyasası sizi öyle bir duruma getiriyor ki ideal diye bir şey kalmıyor, koşullar size neyi getiriyorsa siz onu yaşıyorsunuz. Siz plan yaptıkça, hayat onu öyle bir bozuyor ki anı yaşamaktan başka bir şansınız kalmıyor. Eğitim sisteminin sürekli değiştiği bir ortamda siz idealinizi nasıl belirleyebilirsiniz ki. Her gün endişeyle uyanıyorsunuz, üniversitenin ilk yıllarında hayalleriniz oluyor, ama iş yaşamına yaklaştıkça korku ve endişe oluyor mutlaka...” (G.4, K-26).

“...küçük yaşlardan itibaren at yarışına girmiş gibi çalışıyoruz, gelecek kaygımız olduğu için iyi bir geleceğe sahip olabilmek için çok çaba sarf ediyoruz. Yarış atı gibi görüyorum gençleri, ben de dahil. Birçok genç bu yüzden psikolojik sorunlar yaşıyor...” (G.9, K-21).

Gençlerin söylemleri, sürekli değişen bir eğitim sisteminde gençlerin, idealindeki işte çalışma lükslerinin ortadan kalktığını göstermektedir. Ahmet Taner Kışlalı'nın (1974) Hacettepe ve Atatürk Üniversitesi 4. sınıf öğrencilerine sorular yönelterek yapmış olduğu araştırmada, 45 yıl öncesinde de üniversite son sınıf öğrencilerinin iş bulamayacaklarına dair korkularının olduğu, gelecek kaygısı taşıyarak gelecekleriyle ilgili karamsar oldukları bulgusu ortaya konmuştur.

Kabaklarlı ve Gür'e (2011) göre, genç nüfusun kendisini her açıdan donanımlı hale getirmesi işsizlik sorununun çözümünde önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde işverenler kaliteli, donanımlı ve yetişmiş ara eleman bulmakta sıkıntı çekmektedir. Bazı 'orta ve yaşlı kuşak' katılımcıların bu görüşü destekleyen söylemleri, üniversite mezunu gençlerin işi beğenmeyip şımarık davrandıklarına odaklanmıştır:

"...bizim gençliğimiz sonuç odaklı. Üniversiteden her çıkan ben müdür olacağım, yüksek maaş alacağım diye düşünüyor. Rahat bir yaşam yaşayacaksa sorumluluk alıyor. Hep şartlar var, ben bu paraya çalışmam diyorlar. Böylece gizli işsizlik oluşuyor, gençler daha geç hayata atılıyor..." (G.1, E-61).

"...işsizlik gibi bir durum var. Okul bitiyor ama çoğu genç iş bulamıyor. Özellikle üniversite bitirmiş genç, maaşı düşük olan işleri beğenmiyor, ya da zor koşullarda olan işleri istemiyor, böylece işsizlik arttıkça artıyor. Gençlerin ilk iş tecrübelerini edinirken çok da seçici olmamaları gerekir..." (G.7, K-57).

"...iş sahibi olurken gençler şımarıkça davrantıyorlar, iş beğenmiyorlar. Gizli işsizlik böyle oluşuyor. Bir amaca kolay ulaşmak onlar için en güzeli. Okul olmasın, sınav olmasın, yorulmasınlar. Tembel bir gençlik söz konusu..." (G.12, K-64).

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinde, gençlerin üniversiteyi bitirdikten sonra yüksek maaşlı işlerde çalışacaklarına olan inançları yüzünden işsiz kaldıkları vurgusu ön plana çıkmaktadır. Gençlerin karşlarına çıkan işleri beğenmeyip fırsatları kaçırdıklarını ifade eden orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, özellikle ilk iş deneyiminde fazla seçici olunmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Gençlerin yüksek maaş ve rahat çalışma koşulları kriterlerine göre iş aradıklarını söyleyen katılımcılar, bu durumu, *gizli işsizliğin* sebebi olarak belirtmişlerdir. Gizli işsizliğin gençler arasında yaygın hale gelmesinin, gençlerin hayata geç atılmalarına sebep olduğu da söylemlere yansımıştır.

İş yaşantısında fırsat eşitliği ilkesi göz ardı edilmeden yetiştirilmekte olan insan gücü ile istihdam imkanları arasında ilişki kurularak, istihdamda gençliğe öncelik verilmesi öngörülmektedir.

3.4.3. Özgürlük Sorunu

Gençlerin gerek aile gerekse toplum içinde kendi kararlarını özgürce almak konusunda çoğu zaman baskı altında olduklarını belirten söylemlerine daha önceki kısımlarda yer verilmişti. Bu kısımda gençlerin özgür olmadıklarına dair dile getirdikleri sorunlara orta ve yaşlı kuşak katılımcıların verdiği yanıtlar incelenecek, orta ve yaşlı kuşakların bu konu hakkındaki söylemleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Gençler tarafından önemli bir sorun olarak görülen özgürlük sorunu, kendilerinin baskı altında yetiştiklerini ve günümüz gençliğinin fazlasıyla özgür olduğunu söyleyen orta ve yaşlı kuşakların reddettiği bir sorundur. Bu düşüncüyü destekleyen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...eskiden aile ve sosyal çevre baskısı vardı. Sosyal çevreye göre evdekiler uyarılarda bulunurlardı. Çevrenin düşünceleri çok önemliydi yani. Yasaklamalar vardı. Şimdi kimse kimseyi çok tanımadığından, gençler çok daha özgür...” (G.16, K-54).

“...bizim üzerimizde aile baskısı, çevre baskısı çok büyüktü, devamlı kontrol altındaydık. O baskının dışına çıktığımız anda dışlanıyorduk. Onun için büyüklere saygılı, kurallarla dolu dikkat çekmeyen bir hayatımız vardı. Şimdiki gençler çok özgür. Baskı yok. Gençler çok rahat. Kimseyi kale almıyorlar...” (G.2, K-75).

“...bizler sürekli eleştirilen kaşının üstünde niye perçem var diye sorulan, desteklenen değil, köstek olunan gençlerdik. Bir öğretmenim beni çizgi roman okuyorum diye disipline vermişti. Başka bir öğretmen de ortaokulda saçım kulak memesini geçti diye 600 kişinin önünde saçımı kesmişti. Yaram çok derin...” (G.10, E-55).

“...kendi gençliğimle kıyaslarsam onlar bize göre fazlasıyla özgür. Maddi yönden özgürler, anne baba karşılıyor ihtiyaçlarını. Düşünce olarak da özgürler, imkanları çok. Bizler akşam yemek saatinde evde olmak zorundaydık, onlar daha rahat. Dünyadaki her bilgiye ulaşabiliyorlar, teknoloji sayesinde bu da bir özgürlük...” (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinde, kendi gençlik dönemlerinde baskı altında büyütülerek, çevrenin düşüncelerine önem verilmesi nedeniyle bir çeşit kontrol

mekanizmasına maruz kalıldığı gözlenmiştir. Kendi gençlik dönemlerinde, kurallara uymadıkları takdirde dışlandıklarını belirten orta ve yaşlı kuşaklar, günümüz gençliğinin yetiştirilirken hiçbir baskıyla karşılaşmadığı için özgür olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca gençlerin kontrol altına alınmaktan hoşlanmadığı, böyle bir durumla karşılaştıklarında kontrol mekanizmasını dikkate almadıkları da söylemlere yansımıştır. Teknolojik gelişmelerin gençleri özgürleştirdiğini söyleyen orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin ailelerinin desteğiyle sıkıntı çekmeden rahatlıkla yaşayabildiğini, bu rahatlığın maddi açıdan kendilerini özgür hissetmelerini sağladığını belirtmişlerdir. Bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcılar kendi gençlik dönemleriyle yaptıkları kıyaslamada, okul hayatında uygulanan sert ve kuralcı yaklaşımın özgürlüklerini kısıtlayan bir tutum olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu görüşlerin aksine, gençlerin toplum içinde yeterince özgür olmadıklarını düşünen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılar, aile yaşantısı, eğitim düzeyi, yaşanılan çevre ve gelecek kaygısı gibi sebeplerle gençlerin özgürlüklerinin kısıtlandığı görüşündedir:

“...özgür değiller. İçinde buldukları baskıcı ortamdan dolayı özgür olamazlar da. Gelecek kaygısı, hayatlarının bilinmezlik üzerine kurulmuş olması onları tedirgin ediyor ve özgürlüklerini kısıtlıyor. Samimi davranamıyorlar, oldukları gibi görünemiyorlar...” (G.4, K-61).

“...özgürlük kavramı yöreden yöreye değişiyor. Mesela küçük yerleşim yerlerinde büyük şehirlere göre özgürlük daha kısıtlı. Büyük şehirlerde tanınma durumu yok. O yüzden gençler daha rahat davranıyorlar. Evde bastırılmış duygularını dışarıda yaşamayı seviyorlar...” (G.6, K-70).

“...gençlik ve gençler genelleme yapılamayacak kadar kapsamlıdır. Aile yaşantısı, eğitim düzeyi, toplum baskısı özgürlük kavramını daraltır ...” (G.10, E-55).

“...çok da özgür değiller. Geri kafalı çok insan var Türkiye’de. Dini yanlış yorumlayanlar olduğu için gençlere baskı kuruyorlar. Gençler de eğitimle bu baskıyı kırabilirler...” (G.17, E-80).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, gençlerin yaşadığı gelecek kaygısı, onları hayata karşı tedirgin bir yaklaşım içine sokmakta, bu tedirginlik davranışlarına yansiyarak özgürlüklerini kısıtlama noktasına kadar ulaşmaktadır. Gelecek kaygısının yanı sıra aile yaşantısı, özgürlüğü etkileyen bir diğer faktördür. “Milenyum

kuşağının niçin özgürlük ve esneklik endişesi olduğunu sanıyorsunuz? Onlar büyürken aileleri tarafından çok fazla güvenildi. Ebeveynleri genellikle çalıştı. Birçoğu okuldan sonra kendi başının çaresine bakmak zorundaydı. Anne babası çalışan çocuk olma hali onlar için çok yaygındır (Gross, 2017: 97). Çocukluk döneminde aileleri çalıştığı için kendi kendine yetebilme zorunluluğuna alışkın olan gençler, kendi kararlarını kendisi verebilme özgürlüğüne sahip olmak istemektedir. Toplum baskısının zaman zaman bu özgürlükleri kısıtladığı görülmektedir. Yaşanılan mekanın da bu noktada önemi büyüktür; eğer genç küçük bir yerleşim yerinde yetişiyorsa, daha çok kişi tarafından tanınacağından, hareketlerini daha çok sınırlandırmak dolayısıyla özgürce hareket etme imkanını kısıtlamak zorunda kalmaktadır. Büyük kentlerde yaşayan gençler bu anlamda daha özgür ve rahatça hareket edebilmektedir. Diğer taraftan orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinde, gençlerin özgürce yaşayabilmelerinin karşısındaki engellerden birinin toplumun, ürettiği dini kuralları gençlere baskı yoluyla kabullendirmeye çalışması olduğu görülmüştür.

3.4.4. Yabancılaşma Sorunu

Gençlerin içinde yaşadıkları toplumla; psikolojik, ekonomik ve siyasal açıdan bütünleşememesi, tam olarak uyum sağlayamaması durumunda gençlerin o topluma yabancılaşması söz konusu olmaktadır.

“Yabancılaşma, toplumun mevcut kültür ve eğitim değerlerinden kopmadır. Bir yandan kendi toplumsal değerlerine yabancılaşan kişi, yabancılaşmış kültür ve eğitim değerlerini benimsemektedir. Böylece, eğitim ve kültür değerlerinde modern ve geleneksel çizgiler yan yana varlıklarını sürdürmektedir. Bu kültürel eğitsel çelişki sürdükçe, aynı toplumun kuşakları arasında kopukluk meydana gelmektedir” (Güler, 1987:205-206).

Bulunduğu toplumla bütünleşemeyen gencin düştüğü durumun, *intihar*la sonuçlanabilen bir yönü de söz konusudur. Son dönemlerde özellikle genç nesilde ölümle sonuçlanan intihar girişimlerinin yaygın olarak gözlenmesi sorunun önemini göstermektedir. Sosyoloji alanının en önemli düşünürlerinden biri olan Emile Durkheim *İntihar* (1897) adlı kitabında, iki tane birleştirici toplumsal çerçeve üzerinde durur, bunlardan biri din, diğeri de ailedir.

“Durkheim (1897) şu sonuca varır; kadın olsun erkek olsun, insan kendi başına terk edildiği, bir toplumsal grupta iyice bütünleşmediği ve bundan ötürü o toplumdaki kaynaklanan ortak güç ona yeterince canlılık ve yetke vermediği zaman,

intihara eğilim gösterir. Bu durumlarda insanların istekleri bütünleyici bir ortamda yeterince güçlü kapsamadığından, genellikle derin bir yoksunluk meydana gelir” (İlkgelen, 2015: 24).

‘Genç’ katılımcıların toplumun olumsuz niteliklerinden dolayı toplumla bütünleşemeyip yabancılaştıklarını belirten bazı söylemleri, yaşadıkları topluma karşı eleştirel bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir:

“...üniversiteye ilk başladığımda kültür şokundan dolayı ben neredeyim deyip yabancılaşma yaşadım. Çünkü aileden kopup tek başınıza kalıyorsunuz, topluma ayak uydurmaya çalışıyorsunuz. Toplumun cehaletini ve çıkarıcı yönlerini de görüyorsunuz. Mesela esnaf öğrenci ilişkisinde çıkar ilişkisini görüyorsunuz. Farklı düşüncelerle bir arada yaşamayı öğreniyorsunuz. Komşuluk ilişkileri de zayıf, ben öğrenciyim karşımda bir aile oturuyor ama kaç defa kapımı çalıp bir kap yemek vermiş, hatırımı sormuş. Onlar bireyselleştiriyor her şeyi ama gençliği suçluyorlar. Bunlar yabancılaştırıyor topluma karşı bizi...” (G.4, K-26).

“...bakış açılarımız yabancı. İdeallerimiz farklı, zevklerimiz de. Özgürlük benim için çok önemliken, onlar sınırlarımı belirlemek istiyorlar. Onların çizdiği sınırlar çerçevesinde özgürüz. Yine de onların belirlediği sınırları esnetmek bizim elimizde...” (G.5, K-21).

“...maddiyatçı, bencil, samimiyetsiz bir toplumda yaşadığımız için yabancı hissetmemek mümkün değil...” (G.10, E-24).

Gençlerin söylemlerinden özgürlüklerinin kısıtlanması noktasında belli bir düzeyde topluma karşı yabancılaştıkları anlaşılmaktadır. Üniversitede okumak için ailesinden ayrılarak farklı bir şehre gelen gençlerin uyum sürecinde sıkıntılar çekmesi ve bu süreçte gençte meydana gelen yabancılaşma duygusu dikkat çekici görünmektedir. Yine, samimiyetsizlik, maddiyatçılık ve bencillik kavramları üzerinde durularak tanımlanan bir toplumun içinde, yabancılaşma duygusunun artacağı düşüncesi, gençlere atfedilen yargıların, toplumun tümüne yansımış olduğunu göstermektedir.

Orta ve yaşlı kuşakların konu ile ilgili söylemleri; gençlerdeki yabancılaşma sorununu, yabancı hayranlığı boyutuyla ele alıp yorumladıklarını göstermiştir. Bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların medyanın yanlış yönlendirmesi ve devletin yanlış politikaları sonucu gençlerin yabancı hayranlığına kapıldıklarını belirten söylemleri şu şekildedir:

“...60’ların sonunda trenlerle Avrupa’ya göç eden kuşların çocukları kültürsüz bir kuşak olmuş ne Avrupa’ya adapte olabilmiş ne Türk toplumuna adapte olabilmiş iki kültür arasına sıkışmış. Youtube’da bile hep Avrupa’daki yaşam şartları gösteriliyor, oradaki yaşamın rahatlığı özendiriliyor, genç için bu da bir kültürel şoktur...” (G.1, E-61).

“...ülkemizdeki sanatçılara değer verilmediği için, kendi değerlerimizi ortaya koyan filmler yapılmadığı için, gençler yabancı filmlere gidip yabancı müzikler dinliyorlar. Barış Manço vardı. Çok güzel eğitimler verir, yabancı ülkelerdekiler bize gıpta ederdi. Biz şimdi neler izletiyoruz çocuklara, gençlere. Devletin sorunu bu...” (G.19, E-55).

“...sorsan hepsi yurtdışına gitmek için can atıyordur. Sanki orada değer bulacak. Daha iyi yaşam koşullarına ulaşabileceğini düşünüyor yurt dışında. Medyada bu durumu körüklüyor tabi. Yabancı hayranlığı oluşmasını sağlıyor gençlerde...” (G.9, E-50).

“...memleketini seven, iş imkanları düzgün olan, iyi bir işi olan genç niye isyankar olsun. İyi yetişen bir genç neden yurt dışında çalışmak istiyor. Burada yeterli imkanları bulamadığını düşündüğü için beyin göçü oluyor. Burada devlet politikaları devreye giriyor. Değer bulamadıklarını düşündükleri için gidiyorlar gençler...” (G.6, K-70).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerine göre, çeşitli medya kanalları aracılığıyla yurt dışındaki yaşama özendirilmek suretiyle gerçekleştirilen propaganda, gençleri yabancı hayranlığına itmektedir. “TÜİK verilerine göre 2017 yılında, Türkiye’den göç eden insan sayısında, bir önceki yıla göre %42.5’lik artış var. Rakama vurduğunuzda bu oran 253 bin 640 kişiye tekabül ediyor” (Aksoy, 2018). Söylemlerden anlaşıldığı gibi, devlet politikalarının gerek ülkemizin yetiştirdiği değerlere gerekse gençlerin üstün yönlerine hak ettiği değeri vermekten yoksun olması, beyin göçünün kaçınılmazlığını ortaya koymaktadır.

Gençlerin ülkelerini ve ailelerini bırakıp yurt dışında yaşamayı tercih edeceklerine dair, orta ve yaşlı kuşak kalıp yargılarının gerçekliği yansıtmadığını düşünen bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...yurt dışında yaşamayı düşünmüyorum çünkü ben ailemsiz yapamam. Benim kültürüm güzel, yeniden bir kültüre alışmak istemiyorum. Belki başka bir kültüre alıştığımda bizim kültürümüzdeki bazı şeyler ters gelecek ama şu an sıcak bakmıyorum yurt dışında yaşama fikrine...” (G.4, K-26).

“...geleceğim için yurt dışında yaşamam gerektiğini düşünmüyorum. Bana bu kadar fayda sağlayan insanlar, hocalar varken, benim yetişmem için çabalayan bir toplumdaki kalkan da benim için hiçbir şey yapmamış bir toplum için emek sarf etmek istemem. Ben orda dışlanma yaşayacağım. Bana emek vermiş bir toplumdaki gitmem...” (G.5, K-21).

“...yurt dışında yaşamayı hiç düşünmedim. Ben biraz milliyetçi bir insanım. Derler ya ev bulunur, mal mülk bulunur ama vatan bir tanedir. O yüzden vatan için her şey yapılabilir kafasındayım ben...” (G.6, E-23).

“...ülkeme karşı sorumluluğum var dolayısıyla düşünmüyorum. Bu ülkede vakit geçirmek istiyorum...” (G.12, E-24).

Bazı gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, gençlere yurt dışında yaşama fikri sanılanın aksine çok da cazip gelmemektedir. Gençlerin söylemleri, yurt dışında yaşama fikrinden uzak olduklarını, kendilerinin yetişme aşamasında emek sarf etmeyen bir ülke için çalışmak istemeyeceklerini göstermektedir. Vatan için her türlü fedakarlığı yapabileceklerini belirten gençler, ülkelere karşı sorumluluk hissettiklerini ifade etmektedirler. Konrad- Adenauer-Stiftung Araştırması (2017: 50) kapsamında görüşülen gençlerin yarısından fazlası (%57) gelecekte yurtdışında yaşamak istemediğini, %20’si konu hakkında fikri olmadığını belirtmektedir. Gelecekte yurtdışında yaşamak istediğini belirtenlerin oranı %23’tür. Bir diğer taraftan gençler, farklı bir kültüre alışmanın zor olması sebebiyle *kültürel dışlanma* yaşama korkusuyla yurt dışında yaşamayı tercih etmemektedirler.

Tüm bu verilerin ve orta ve yaşlı kuşakların gençlerdeki yabancılaşma sorununu destekleyen söylemlerinin aksine, gençlerin ülkelerini bırakıp gitme, yurt dışında yaşama konusunda istekli olmadıkları söylenebilir.

3.4.5. Ebeveynlerinin Hayallerinin Başrolü Olma Sorunu

Çocuklarını kendi gerçekleştiremedikleri hayatlarının ve hayallerinin başrolü olarak gören ebeveynlerin, çocuklarının okuyacakları bölüme bile müdahale ederek kişilik oluşumlarında yarattıkları etki, daha önceki kısımlarda irdelenmişti. Ebeveynler bunu yaparken çocuklarının ilgi ve becerilerini göz ardı etmektedir. Böylece, sadece toplumda bir değer ve itibar bulma kaygısıyla kendi ilgi ve yeteneklerinden farklı alanlarda kişiliklerini bulmaya çalışan gençler yetişmektedir. Yanlış yönlendirmelerle ve tercihlerle gençler

ebeveynlerinin hayatını yaşarlarken, *kendilerine güvensiz, silik bireyler* olarak hayatta var olma mücadelesine girmektedirler. Bu düşünceleri destekleyen bazı ‘genç’ katılımcılara ait söylemler, hayatlarının aileleri tarafından yönlendirilmesine karşı çıkmadıklarını göstermiştir:

“...ailemin en büyük isteği doktor olmamdı. Babamın hayaliymiş doktor olmak, gerçekleşmemiş. Bense avukat ya da savcı olmak istiyordum. Daha sonra lisede ailem doktorluk olmazsa mühendisliğe yönelmemi istedi, ben de onları kıramadım...” (G.12, E-24).

“...okula gitmemi onlar istemişti, bana kalsa okumaz bir an önce meslek öğrenirdim. Annem okumamış, o yüzden benim okumamı çok istedi...” (G.19, K-21).

“...üniversite okumak için şehir seçerken bile uzağa gitmemi istemediler. İzmir’den geliyorum. Sık sık gidebiliyorum yanlarına. Babam mühendis, meslek seçimimde de etkili oldu, mühendislik fakültesini seçtim. Memnunum gerçi şimdilik...” (G.22, K-23).

Gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı gibi ebeveynler çocuklarının, kendilerinden bağımsız kişiliklerde özgür bireyler olduklarını göz ardı ederek hayatlarına yön vermeye çalışmışlardır. “Anne-babalık, yetişkinlerin hayatlarını çocukları vasıtasıyla ve onlarla etkileşim içinde inşa etme tarzıdır. Yetişkinler, yalnızca hayatlarını çocukları için yaşamakla kalmazlar, aynı zamanda kendi kimliklerini bir ölçüde onlar vasıtasıyla geliştirirler” (Furedi, 2013: 167). Yön verme ile kastedilen davranış, çocukların daha iyi bir hayata sahip olması için gerçekleştirilmiş bir tutum olarak düşünülse de Freud (2015) ‘Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası’ kitabının ‘Narsizm Üzerine Bir Giriş’ adlı bölümünde, bu durumu “ebeveyn narsizmi” kavramıyla ilişkilendirmektedir.

“Çocuk, ebeveynin gerçekleştiremediği arzu yüklü rüyayı gerçekleştirecektir. Oğlan babasının yerine büyük adam olacak, kız annesinin düşünün gecikmiş bir telafisi olarak bir prensle evlenecektir. Narsistik sistemin en hassas noktasında, yani gerçeklik tarafından şiddetle bastırılan benin ölümsüzlüğü konusunda güvenlik çocuğa sığınılarak elde edilir. Bu kadar dokunaklı ve temelde bu kadar çocuksu olan ebeveyn sevgisi, nesne sevgisine dönüşse de eski doğasını kesinkes açığa vuran ebeveyn narsizminin yeniden doğmasından başka bir şey değildir” (akt. Büyükkal ve Tura, 2015: 37).

Ebeveynler kendilerinin yansıması olarak gördükleri çocuklarını, kendi hayallerinin başrolü olarak da görmektedirler. Gençlerin söylemlerinde açığa çıkan ilginç nokta ise, gençlerin bu durumu sorun olarak görmeyip ebeveynlerinin yönlendirmeleriyle ve bu yönlendirmelerden memnuniyet duyarak hayatlarına devam ediyor olmalarıdır.

3.4.6. Yaşam Tarzlarının/Giyimlerinin Eleştirilmesi Sorunu

Gençlerin yaşam tarzları özellikle de giyiniş biçimleri çoğu zaman orta ve yaşlı kuşaklar tarafından eleştirilmektedir. Gençler tarafından en çok tercih edilen giyim şeklinin spor giyim olduğu görülmekte, spor giyimi en iyi temsil eden kıyafet olan kot pantolonlar, gençler arasında eşitliği simgeleyerek tek tip bir giyim tarzını yaratmaktadır. Giyimleri dışında taktıkları aksesuarların abartılı oluşu, saçlarının uzunluğu, yaşam tarzlarının düzensizliği gibi konularda da gençler sorunlar yaşamakta, orta ve yaşlı kuşakların yadırgayıcı ve tenkit edici davranışlarına maruz kalmaktadırlar. Bu görüşleri örnekleyen bazı ‘genç’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...erkek küpe takıp saçını uzattığında kadın gibisin erkek adam böyle mi yapar deniyor. Ya da sakal uzattığında terör örgütü üyesi misin gibi laflar söylenebiliyor, bu da hiç hoş olmuyor. Kendi yaş grubumdakilerden de duyuyorum bu sözleri...” (G.3, E-21).

“...giyimimden dolayı yaşlılar tarafından eleştiriliyorum. Bu göbek açık bu ne hal diyorlar, ya da yaptığım makyajın çok olduğunu düşünüyorlar. Bir şort giydiğin zaman bu onlar için inanılmaz kötü bir şeymiş gibi algılanıyor. Bu doğu batı hiç fark etmiyor...” (G.5, K-21).

“...ayrımıcılık yapılıyor orta ve yaşlı kuşaklar tarafından. Dış görünüş olarak giyim kuşam farklı geldiğinde, farklı aksesuar takıldığında yargılamalar oluyor. Aslında buna takılmamak gerek...” (G.15, E-20).

“...dış görünüşe bakıp ayrımcılık çok yapılıyor. Kendim küpe takan ve sakal uzatan biriyim, bu konuda çok sıkıntı yaşıyorum. Kadınlar da giyimleri yüzünden yaşıyor. Bu şekilcilik, dış görünüşe göre ön yargılar oluşturmak çok yanlış...” (G.23, E-25).

Gençlerin söylemlerinden, kadınların giyimleri konusunda, erkeklerin de saç uzatma ya da küpe takma gibi erkeklikle bağdaşmadığı düşünülen durumlarda eleştirildikleri ortaya çıkmıştır. Gençler bu konuda sadece orta ve yaşlı kuşaklarca değil kimi zaman gençler tarafından da eleştirilere maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

3.4.7. Değersiz Hissetme Sorunu

Toplum içinde yaşayan her birey gibi, gençler de toplumda *kabul* ve *itibar görme* isteğiyle benliklerine saygı gösterilmesini talep etmektedir. “Hobbes, insanların her şeyden önce gittikçe daha fazla ‘saygı’ ve ‘itibar’ elde edebilme arzusuyla yönlendirildiği şeklindeki antropolojik ilke doğrultusunda düşüncelerini oluşturmaya başlar. Fichte’ye göre, öznel özerkliklerini kullanmaya ne kadar teşvik edilirse, birbirlerini özgür bireyler olarak ne derece kabul ederlerse, kendi özgürlük kapasitelerinin farkına da o derece varabileceklerdir” (Mollaer, 2014: 246).

Gençlerin, kendini ispat etme ve varlığını kabul ettirme noktasında özellikle ergenlik döneminde ebeveynleriyle ve yakın çevresiyle yaşadığı çatışma, yeni ve farklı bir sorun değil, her gençlik döneminin başlıca sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. “Gençlik dönemi başkaldırıları ana-babalar, gençlerin kendini kabul ettirme arzusuna yormaları gerekmektedir. Kendisini ispatlamaya çalışan genç, kendi kendine kararlar alarak büyükleri kadar bilgili ve tecrübeli olduğunu göstermektedir. Kendisinde iş görebilme kabiliyetini hisseden genç, çevresinin de bu kabiliyeti kabul etmesini istemektedir” (Özyurt ve Doğan, 2002: 28).

Gençlere toplum içinde kendilerini değersiz hissettiren durumlar sorulduğunda, önemli bir kısmından yaşadıkları gelecek kaygısının değersizlik düşüncesini pekiştirdiği cevabı alınmıştır. ‘Genç’ katılımcıların tamamına yakınından elde edilen söylemler şu şekildedir:

“...herkes değerli olmayı iş üzerinden tanımlamaya başladı. İsmimizin önündeki sıfat çok önemli. Biriyle tanışıyorsunuz hemen ne işle meşgulsün diye soruyor. Kimse senin nasıl biri olduğunla ilgilenmiyor. Toplumda işin olmadığı için insanlar için bir şey ifade etmiyorsun, seni sen yapan değerler anlamsız kalıyor. Bu durum üniversite gençliğinde çok sıkıntılı bir durum. Benim gibi üniversite okuyan gençlerin değersiz hissetme sebebi bu. O yüzden birçoğumuz okul bittikten sonra eve dönmek istemiyoruz. Nasılsın demeden, şimdi ne yapacaksın, nerede çalışacaksın diyorlar çünkü...” (G.4, K-26).

“...iş hayatına erken atılmak istiyorum. Başaramazsam bunu, değersiz hissedeceğim. Toplumda kayırmacılık çok yaygın, bir işe girmek için torpil gerekli. Bunlarla karşılaştığımda sinirlerim bozuluyor, çok değersiz hissediyorum...” (G.13, K-20).

“...değersizlik hissi çok oluyor. Ücretli öğretmenlik için başvurular yaptım. Geri dönüş yok, acaba olumsuz mu diye düşünüp değersiz hissediyorum...” (G.16, K-23).

“...25 yaşındayım ailemden para istediğimde kendimi değersiz hissediyorum. Kendi paramı kazanmak istiyorum artık. Tabi gelecek kaygısı duyuyorum, nasıl bir yaşantım olacak bunları düşünüyorum. Toplumda statün yoksa değersizsin...” (G.23, E-25).

Gençlerin söylemlerinde, iş ve statü sahibi olamamanın toplum içinde değersiz görülmekle eşdeğer olduğu inancı açığa çıkmıştır. İş hayatına atılırken karşılaştıkları sorunların -torpilcilik gibi- henüz eğitim hayatındaki genç bireyi tedirgin ettiği, değersiz hissetmesine sebep olduğu görülmüştür. “Gençlerin mücadele alanları bir iş/ev sahibi olmaktan, kendi farklı kimliklerinin, özgürlüklerinin ve değerlerinin tanınması alanına kaymaktadır” (Yentürk, 2012: 77). Özellikle üniversiteden mezun olmanın daha iyi bir iş sahibi olmakla özdeşleştirildiği toplumumuzda bu statüyü elde edememiş gençler, değersizlik hissine kapılabilmişlerdir. Ayrıca, maddi açıdan aileye bağımlı olmanın da gençlerdeki değersizlik hissini pekiştirdiği gözlenmiştir.

Toplum içinde değersizlik hissini sadece gençlerin değil, orta ve yaşlı kuşakların da yaşadığını örnekleyen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şu şekildedir:

“...yaşlıları atıl duruma düşmüş görüyorlar, üretimden çekilmiş olarak görüyorlar. Bu yüzden gençler yaşlıları kale almıyor. Kendimizi değersiz hissediyoruz...” (G.1, E-61).

“...sen bilmezsin deyip susturuyorlar, yaşlıyız diye dinlemiyorlar bile. Tecrübemiz var aslında, iyi kötü tahsilimiz de var ama sen bilmezsin diyorlar. Onlar sürekli internette olduklarından daha bilgili olduklarını düşünüyorlar bizden. Tecrübelerimiz onlara değersiz geliyor...” (G.2, K-75).

“...bizim düşüncelerimiz değersiz onlara göre, hiç yararlanmıyorlar. Hep telefon ellerinde. Telefondan her bilgiye ulaşabildikleri için bizim bilgilerimiz ve deneyimlerimiz değersiz geliyor onlara...” (G.5, E-48).

Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemleri, gençler tarafından tecrübelerinin ve düşüncelerinin yok sayılması sebebiyle kendilerini değersiz hissettiklerini ortaya koymuştur. Orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin teknolojiden yararlanarak her türlü bilgiye ulaşabildiğini dolayısıyla kendi deneyimlerine ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. “Yaşlılar çok sayıdaki deneyimlerinin sonuçlarını gençlere aktarmakla kültürel değerler ve bilginin devam

etmesini sağlarlar. Aile içinde gerçekleşen iletişimlerde sözel edebiyatın ürünleri, adetler, görenekler, ahlaki ve dini bilgiler yaşlılardan gençlere aktarılır. Bu aynı zamanda sosyalleşme sürecinin temel özelliğidir” (Canatan, 2008: 67). Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerine yansıyan değersizlik hissini, toplum içinde sağlıklı bir sosyalleşme sürecinin var olmadığını kanıtlar nitelikte olduğu düşünülmektedir.

3.5. Gençlik Sosyal Dışlanmaya Maruz Kalıyor Mu?

Sosyal dışlanma, bir grup insanın yaşamakta olduğu topluluk içerisinde bireysel olarak ya da grup halinde deneyimlediği her türlü dezavantajlı durumu ifade eden bir kavramdır. Daha önceki kısımlarda bazı orta ve yaşlı kuşak temsilcilerinin kendi dönemleriyle karşılaştırma yapmak suretiyle geliştirdikleri ayrımcı söylem ve pratikler ve bunların kalıplaştırılarak nasıl gençlerin genel özelliği haline getirildiği incelenmişti. Bunun yanı sıra bazı genç bireylerin *toplumsallaşma* konusunda yaşadığı sıkıntılar da yansıtılmaya çalışılmıştı. Bu noktada bireylerin sağlıklı bir şekilde toplumsallaşmasının sağlıklı toplumlar oluşturmak açısından önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

“Toplumsallaşma, toplumdaki değerlerin, inançların, davranışların bireyler tarafından benimsenmesi sürecidir” (Beşirli, 2013: 102). Özyurt ve Doğan (2002: 11) da toplumsallaşmayı “gencin içinde bulunduğu toplumun alışkanlık, değer, tutum ve inanışlarını öğrenme ve uygulama süreci” olarak tanımlamaktadır.

Toplumsallaşmanın bireyler arası etkileşimi güçlendiren bir yanının olması sebebiyle, toplumu oluşturan yaş kategorileri arasındaki ayrımcı tutumlar, *sosyal dışlanma* kavramını ortaya çıkarmıştır.

“Hangi öznelerin sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kaldığına odaklanıldığında, en fazla vurgu yapılan öznelerin yoksullar ve eğitimsizler; hakim etnik kimlik ve kültürün dışında yaşayanlar, göçmenler ve romanlar; madde bağımlısı ve farklı cinsel tercihleri olan olanlar; yaşlılar, engelliler ve gençler olduğu görülmektedir. Gençler çocukluktan, yetişkinliğe geçiş dönemi içinde olan bireyler olarak, sosyal dışlanma ve yoksulluk açısından önemli risk taşıyan bir gruptur” (Yentürk, 2012: 63).

“Toplumsal dışlanma, insanların kamusal hizmetlere sınırlı ölçüde eriştikleri ya da erişemedikleri, eğitsel ve politik süreçlere çok az katıldıkları için toplumdan

marjinalleştirilmeleridir” (Tezcan, 2015: 81). Tıpkı ötekileştirme kavramında olduğu gibi dışlanmada da toplumdan topluma, kültürden kültüre ve zamana bağlı olarak değişimler gözlenebilmektedir.

Bazı ‘genç’ katılımcıların toplum içinde yaşadıkları sosyal dışlanmanın, gençlik döneminin yapısından kaynaklı olduğunu belirten söylemleri şöyledir:

“...gençlik yaşam pratikleri itibariyle daha rahat hareket ettiği için onları halen hayatın içine girememiş gibi görüyorlar, onların halen akli havada gibi düşünülerek sosyal dışlanma yapılıyor. Biriyle evlenirsem ailem ne der korkusu birçok gencin yaşadığı bir korkudur. Bu da kendi fikrimizle hareket edemediğimizi gösterir...” (G.17, K-24).

“...bazen bazı gruplardan dışlandığımı düşünüyorum. Ciddiye alınmadığımız zamanlar oluyor, özellikle kurumsal bir yere girerken bunu hissediyorsunuz. Kapıdan girerken bile ele hareketlerinden anlıyorsunuz, sizi ciddiye almadıklarını Öğrenci değil de daha statüsü yüksek biri olsaydım farklı davranılırdı...” (G.8, E-20).

“...rahat davranışlar sergilediğimiz için kabul görmediğimizi söyleyebilirim. Gençler yeni şeyler keşfettikçe mesela yeni cinsel eğilimler ortaya çıktıkça toplum bunu kaldıramıyor. Tepki gösterebiliyor...” (G.13, K-20).

“...gençler de kendi aralarında bölünmüşler ama. Tüm grupların kendi akranlarıyla bir sosyal hayatı var. Diğerlerini dışlıyor. Yaşlılar kendi yaşlılarıyla anlaşıp gençleri dışlıyor. Gençler de onları...” (G.21, K-19).

Toplum içinde sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarını düşünen bazı genç bireyler söylemlerinde, gençlerin rahat hareketlerinin sonucu olarak dışlanmanın yaşandığına dikkat çekmişlerdir. Gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, gençliğin karakteristik bir özelliği haline gelen *rahat davranma eğilimi*, toplum tarafından gençlerin *akli havada* bireyler olarak algılanmalarına sebep olmuştur. Kendi kararlarını verebilecek kapasitede bile görülmeyen gençler, özellikle kurumsal bir yere girdiklerinde genç olmalarından dolayı *yeterince ciddiye alınmadıklarını* söylemişlerdir. Bu noktada sahip olunan *statünün* ve *etiketin* toplum içinde *saygınlık* ve *itibar* kazandırdığı gerçeği bir kez daha ortaya çıkmıştır. Sosyal dışlanmayla ilgili sınıflar, hiyerarşi ve eşitsizlik gibi konuları gündeme getiren Weber’e göre, güç ilişkileri yoluyla kurulan statü grupları bazı bireyleri avantajlı konuma sokarak bir noktaya getirirken, bazılarını da dışlamaktadır. Bir diğer taraftan gençlerin

söylemlerinden sosyal dışlanmanın sadece genç bireylere yönelik yapılmadığı, toplumun her kesimine yayıldığı; gencin gence, gencin yaşlıya yönelik de dışlama pratikleri gerçekleştirebildiği sonucu çıkmıştır.

“İrk, dil, orijin, din, mezhep, diploma sahibi olmama dışarıda bırakmak için bir sebep olabilir. İçeridekiler ortak bir kimliği paylaşır ve dışlanmayı meşru kılarlar. Dışlanma, tepkiye yol açabilir ancak belli bir grup içeri alındıktan sonra bu grup yeniden sınırlar çizerek kendilerinden daha güçsüz olanları dışlayabilirler. Bu Parkin'in 'dual closure' kavramıdır. Dışlananlar genellikle baskı altında tutulur ve ayaklanmaları ve bilinçlenmeleri engellenir” (Cuff vd., 2013; akt. Tezcan, 2015: 75).

Özetlemek gerekirse, sosyal dışlanma bireylerin ya da toplumun ötekileştirilen kişi veya gruplara yönelik bilinçli bir şekilde ortaya koyduğu bir tepkidir. Bu davranış biçiminde dışlanmayı gerçekleştiren taraflar, durumu meşrulaştırırken, dışlanan taraflar da durumu içselleştirebilmektedir. Özellikle dikkat çekmek istenilen nokta ise, sosyal dışlanmayı oluşturan etmenleri nesnel bir şekilde açıklayabilmek ve ele alabilmek için tek bir perspektiften bakmamak gerektiğidir. Her olgunun kendine özgü tarihsel ve mekansal özellikleri olacağından dışlanma ya da ayrımcılık konusu incelenirken grubun karakteristik ve konjonktürel özelliklerine odaklanılması faydalı olabilir.

3.6. Ayrımcılığın Meşrulaştırılması

Ayrımcılık konusuna, ayrımcılığı bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde gerçekleştiren birey tarafından bakılacak olursa, bireyin ayrımcı tutumunu kendince ve daha sonra da toplumca meşrulaştırdığından bahsedilebilir. Böylelikle meşrulaştırma yeniden ve yeniden üretilir hale gelmektedir. Süreklilik arz eden söz konusu meşrulaştırma sonucunda, ön yargı ve kalıp yargılardan beslenen bir tutuma maruz kalan grupların, farklı biçimlerde değersizleştirildiği de söylenebilir. Bu durumda ayrımcılığa uğrayan grupların hak taleplerinin haklı ya da meşru karşılanması güçleşmektedir. Benzer şekilde yaş temelli sınıflandırmada da, gücü elinde bulunduran orta ve yaşlı kuşaklar, gençlerin özerk yaşam olanaklarının sınırlandırılmasına zemin oluşturmaktadır. Böylece genç ile orta ve yaşlı kuşak bireyler arasında, *yeniden üretilmek suretiyle sürekli kendini yenileyerek meşrulaştıran* bir iktidar mücadelesi ortaya çıkmaktadır.

Aile içinde ebeveynlerin gençlerin hayatlarını ilgilendiren konularda müdahaleci olmayı *kendilerine hak bildikleri* tutumları ve bu tutumların söylemlere yansması daha önceki kısımlarda incelenmişti. Bu yönde, ailedeki *müdahaleci* tavrın, gençlerin çoğu zaman karar verme noktasında kendilerini yetersiz hissetmesine ve özgüvenlerini zedelemesine yol açtığı yönündeki söylemler ortaya çıkmıştır. Bir diğer taraftan olumsuz sonuçlarına rağmen bazı genç katılımcıların üzerlerinde meşrulaştırılan tüm ayrımcı tutumları içselleştirip kendilerine yüklenen görevleri kabullendiği belirlenmiştir.

Gençlere yöneltilen eleştirilerin, gençler tarafından kişiliklerine yönelik bir saldırı olarak algılanıp büyük tepkilerle sonuçlandığını düşünen bazı *“orta ve yaşlı kuşak”* katılımcıların söylemlerinden, gençlerin eleştiriyi kabullenemez tutumlarının gençlere yönelik geliştirilen ayrımcı söylem ve pratikleri haklı çıkardığı sonucu çıkmıştır:

“...öğüt vermek toplumumuzda önemlidir. İnce bir çizgi var burada. Nasihat, eleştiri olarak görülüyor. Bu da çatışmaya kadar varabiliyor. Orta ve yaşlı kuşaklar bu yüzden geri çekiliyor. Kalbim kırılmasın diye herkes birbirine kendini kapatıyor. Gençler de her şeyi ters anlıyor, kendilerine yöneltilen eleştirileri hak ediyorlar çoğu zaman...” (G.1, E-61).

“...bazı konularda dışlanmayı hak ediyorlar. Her şeyi en iyi bildiklerini sanıyorlar. Eleştiri yapılmayacak onlara hiç. Ama hiç eleştirilmeden de olmaz. Hataları düzeltemezler. Öğüt vermeyi eleştirilmek olarak algıladıkları zaman onlar da tepki gösteriyorlar. Biz de onlara karşı umursamaz oluyoruz, karışmıyoruz işlerine. Sağlıklı iletişim kuramıyoruz bu yüzden onlarla...” (G.4, K-61).

“...eleştirilmeyi istemiyorlar, eleştirilecek çok yanları var ama bu fırsatı vermiyorlar bile. Kendilerine saygı gösterilsin istiyorlar ama saygı göstermiyorlar. Tabi bu davranışları gösterenler toplumdaki dışlanacaklardır...” (G.6, K-70).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcıların gençlere yönelik ayrımcı tutumlarını, gençlerin eleştiriyi kabullenemez davranışlarını sebep göstererek meşrulaştırdıkları görülmektedir. Gençlerin *nasihat etmek* ile *eleştirmek* arasındaki ayrımı yapamadığını ifade eden bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, her söylemlerinin gençler tarafından eleştiri olarak algılanıp ters tepkilerle sonuçlanmasından şikayetçidirler. Eleştirinin, kişinin yanlışını düzeltmesi ya da kendini geliştirmesi amacıyla yapıldığında faydalı bir yönünün olduğunu düşünen orta ve yaşlı kuşak katılımcılar,

gençlerin bu faydanın farkında olmamaları sebebiyle ayrımcı davranışlara maruz kalmalarını normal görmekteyiz.

Bir diğer taraftan yapılan ayrımcılığı meşrulaştırılanların aksine, gençlere yöneltilen eleştirileri acımasız bulan bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...gençler acımasızca eleştirilmeyi kesinlikle hak etmiyorlar. Çünkü önlerinde uzun ve deneyime açık yollar var. Biz de onların yaşlarında hiç mi hata yapmadık. Hayat bize doğruyu yanlış zaman içinde gösterdi. Karşıdan eleştirmek kolay ama onların neslinin şartları içinde gençlerin davranışlarını çok da anormal görmemek gerek...” (G.3, E-62).

“...eleştiri yapacağız tabii ama eleştirirken dışlamayacağız. Doğruyu bulmaları için eleştiri şart ama yapıcı olmalı...” (G.19, E-55).

“...eleştirilmekten gençler hoşlanmıyor. Eleştiriden genel olarak kimse hoşlanmayabilir. Aslında seni geliştirebilecek bir eleştiriye faydalı olabilir. Ama eleştiriye kendine hakaret gibi algılıyorsan hiçbir eleştiriye doğru bulmayabilirsin. Eleştirinin tipi, senin bunu nasıl algıladığın çok önemli. Gençleri eleştirmek mutlaka olacak, gençlerin bunu ters anlamaması için eleştirinin dozunu iyi ayarlamak lazım. Savaşmadan onları geliştirici eleştirilerle bu sorunu çözebiliriz...” (G.15, E-47).

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemleri, gençlere yönelik geliştirilen ayrımcı tutumların meşrulaştırılmasını eleştirir niteliktedir. Eleştiri ve nasihat arasındaki çizgiyi, her iki tarafın da doğru algılaması halinde sağlıklı bir ilişki kurulabileceğini söyleyen orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, yerine göre eleştirinin de yapılmasının gerekliliğini vurgulamaktadırlar. “Yaş hiyerarşisinin içselleştirildiği toplumlarda, gençlerin yaşlı kuşakları eleştiriyor olmaları ve de onların deneyim ve bilgisinin yaşanan dünyada geçerli olmadığı, zamanın değiştiği ve artık gençlerin oyunun kurallarını daha iyi bildiği fikriyle ortaya çıkmaları bugün de başlı başına bir eleştiri konusudur” (Lüküslü, 2015a: 156). Söylemlerden, eleştirinin dozunu iyi ayarlamamanın gençlerle yaşanan sorunlarda yapıcı bir ortam sağladığı sonucu da çıkmıştır. Modern sanayi toplumu üretim ve çalışma merkezli olduğundan, toplumda gençlere duyulan ihtiyaç göz ardı edilemez boyutlardadır. “Modern sanayi toplumu çocukluk ve gençlik kategorilerini toplumun geleceği olarak görüyor. Bu açıdan genç nesillerin geleceği temsil etmesi, geleceğin iyi bir şekilde inşa edilmesi için bugünün çocuk ve gençlerinin ona göre yetiştirilmeleri gerektiği düşüncesi de modern bir düşüncedir” (Lüküslü, 2016). Bu yönde eleştirinin dışlamadan yapılması gerektiğine vurgu

yapan orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, hatalarının da gençleri geliştireceğini belirtmişlerdir. Ayrıca söylemlerde, genç kuşağın içinde bulunduğu şartlara ve imkanlara göre değerlendirilmesine, eleştirilerin bu koşullar göz önüne alınarak yapılmasına dikkat çekilmiştir.

3.7. Ayrımcılığın İçselleştirilmesi

Tüm ayrımcılık türlerinde ayrımcı tutum ve davranışa maruz kalan kişiler, kendilerine atfedilen kalıp yargılara uygun davranıp, üzerlerindeki baskıyı *içselleştirebilir* ve *normal görmeye* başlayabilirler. Her yaş grubundan birey, kendilerine atfedilen kalıp yargıları benimseyerek kendilerinin ‘tecrübesiz’, ‘sorumsuz’, ‘duyarsız’ ya da ‘yaşlı’, ‘bağımlı’, ‘daha az’ birey olabileceğini düşünmeye başlayabilir. Söz konusu içselleştirme bazı genç bireylerin, orta ve yaşlı kuşaklar tarafından kendilerine yöneltilen eleştirileri haklı bulup kabullenmelerine ve bu doğrultuda davranışlar sergilemelerine sebep olabilmektedir.

Gündelik hayatın rutinleri içinde çeşitli söylemler aracılığıyla ayrımcılığa maruz kalan gençlerin, bir süre sonra bu ayrımcılığı *içselleştirip* ona uygun davranış kalıpları sergileyebildikleri, araştırma bulgularının sunulduğu çeşitli temalarda ifade edilmişti. Örneğin, toplumda erkeklerin gerekirse şiddet uygulayabileceğini düşünen bazı kadınlara benzer şekilde, kendilerine atfedilen kalıp yargıları benimseyen genç bireyler de orta ve yaşlı kuşaklar tarafından kendilerine yöneltilen duyarsız, sorumsuz asi gibi söylem ve pratikleri zamanla içselleştirebilirler. Bu durum gençlik kuramları içinde incelenen *Sembolik Etkileşimci Gençlik Kuramı* ile örtüşmektedir. Sembolik Etkileşimci Kuramda, toplum içindeki rolünü öğrenen genç birey, zamanla toplum tarafından biçimlendirilerek, toplumun normlarını ve değerlerini içselleştirmeye başlamaktadır. Söz konusu içselleştirme öylesine derin boyutlardadır ki, ayrımcılığı içselleştiren kişiler, ayrımcılığa uğradığının farkında bile olmayabilir. Bahsi geçen olumsuz özelliklere sahip olmasalar da genç birey kendini baskı altında hissederek *öğrenilmiş bir çaresizlik* içinde bu özelliklerin kendisinde var olduğunu düşünebilir. Bu durumda tıpkı ayrımcılığın meşrulaştırılmasında olduğu gibi ayrımcılık, bireyin kendisince içselleştirilip *yeniden ve yeniden üretilir* hale gelebilmektedir. Mevcut *tahakkümün benimsenmesi* ve *doğallaştırılması* yoluyla onun yeniden üretimine hizmet eden, yani kendi tahakkümüne suç ortaklığı eden birey anlayışının bir yansıması olarak özellikle tahakküm altında kalan kesimin *içine kapanarak kendini soyutlaması* sıkça rastlanan bir durum haline gelebilmektedir.

Aile içinde ebeveynlerin gençlerin kendi kararlarını alabilecek kapasitede olmadığına dair geliştirdiği ayrımcı tutumları nasıl meşrulaştırdıkları bir önceki kısımda irdelenmişti. Bu yönde bazı ‘genç’ katılımcıların aile içinde genç olmalarından dolayı kendilerine yönelik geliştirdikleri ayrımcı tutumları kabullenmiş olduklarını örnekleyen söylemleri şu şekildedir:

“...annem kavga ettiğimizde onların dönemine göre yargılıyor, ya da ablamla kıyaslanıyorum. Bu da ayrımcılık sayılmaz herhalde, her ebeveynin yaptığı şeyler...” (G.13, K-20).

“...genç olduğum için sorumluluk vermiyorlar. Zaten öğrenmemiz gerektiğinde işleri öğreniriz diye düşünüyorlar. Mesela evlendiğimizde zaten yapacağız. Ben de çocuğuma yaptırmayacağım. İş başa düşünce zaten her şey öğreniliyor ve yapılıyor...” (G.9, K-21).

“...ailenin 7. çocuğu olmamdan dolayı (9 kardeşiz) kardeşler arası bir hiyerarşi var. Abim mesela öğretmen olduğu için ve benden yaşça büyük olduğu için ‘ben senden daha iyi bilirim, daha bilgiliyim’ diyebiliyor. Meslek sahibi olmak öğrenci olmaktan da daha önemli yani öğrenciyse çok söz sahibi değilsin. Kadın olmamdan dolayı da ev alınacaksa mesela sadece evin düzeniyle ilgili konularda fikrimiz alınır. Erkek kardeşin senden küçük olsa bile senden daha fazla söz sahibi olabiliyor. Çünkü o babaya daha yakın...” (G.17, K-24).

Gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, aile içinde kendilerine genç olmalarından dolayı yüklenen görevler gençlere normal gelmektedir. Gençlerin, ebeveynlerinin koyduğu kuralları sorgulamadan kabullendiği, genel geçerliliği olmayan bu kurallara uyulması gerekliliğinin *normalleştirildiği* görülmektedir. Son katılımcının söyleminde, yaşa dayalı ayrımcılığın yanında cinsiyete dayalı ayrımcılığın varlığı vurgulanmakta, aile içinde gerçekleşen bu ayrımcılığın da genç birey tarafından kabullenildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca gençlerin söylemlerinden başkalarıyla kıyaslanma ve karşılaştırma durumunu dahi kabullendikleri, ayrımcı bir tutum olarak algılamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Ötekileştirilen kişi ya da grup, zamanla kendisine biçilmiş hayatı yaşamaya başlar, burada bir kabullenme söz konusudur. “Goffman’ın etiketleme anlayışına göre, ironik olan, insanların bu şekilde etiketleme yaparak baskı altına almayı tasarladıkları davranışları bizzat yaratmalarındır. Sıradan insanların ‘anormal’ tepkileriyle karşılaşan damgalanmış insanlar kaçınılmaz olarak tuhaf davranışlar sergilerler” (Slattery, 2014: 191). Slattery’nin tuhaf

davranışlar olarak nitelendirdiği; toplumca *etiketleme ve damgalama* yoluyla meşrulaştırılmış ayrımcı davranışların, ayrımcılığa uğrayan tarafından içselleştirilmesi durumudur. Böylelikle ön yargı ve kalıp yargılardan beslenen ayrımcı bir tutuma maruz kalan gruplar, farklı biçimlerde değersizleştirilmektedir.

Topluma farklı ve yabancı gelmesi dolayısıyla gençlerin en çok yadırgandığı konulardan biri olan giyim-kuşam eleştirisi, bazı genç katılımcılar tarafından haklı bulunmaktadır. Bir kısım ‘genç’ katılımcının bu konuda daha dikkatli davranılması gerektiğini belirten söylemleri, ayrımcılığın içselleştirilmesine örnek teşkil etmektedir:

“...kılık kıyafet olarak yaşlılar tarafından saçını uzatana, küpe takana ayrımcılık yapıldığını söyleyebilirim. Ben burada gençleri sorumlu görüyorum. Gençler kendini geliştirirse yaşından daha büyük düşünürse, giyim kuşam olarak da fikir olarak da daha dikkatli olursa sorun yaşanmaz...” (G.6, E-23).

“...giyim tarzımdan dolayı ayrımcılığa uğradığımı düşünüyorum. Orta ve yaşlı kuşaklar daha düzgün giyinmemi söylüyorlar genellikle ailem bunu yapıyor. Ben de dikkat ediyorum giyimime sorun yaşamamak için...” (G.11, K-20).

“...Ben nerde nasıl giyinmesini gerektiğini biliyorum. Kız Söke’ye gelmiş mini etek giyiyor. Oradaki insanlar ona ters bakabiliyor. Genç kendini öyle rahat hissediyor belki ama nerde nasıl giyinmesi gerektiğinin bilinmesi taraftarı olduğum için orda giymemesi daha iyi olabilir. O yüzden gençte de hata görüyorum. Kuşadası’nda giyse normal ama orası küçük bir yer, alışık değiller. Gençler giyim konusunda, sigara içerlerken ya da büyüklerin yanında sakız çiğnerken falan dışlanabiliyorlar, bu konularda dikkatli davranmaları gerek...” (G.16, K-23).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, gençler yapılan ayrımcılığın farkında olmalarına rağmen bu durumu makul görmektedirler. Zira, gençler bu durumun kaynağını bizzat kendileri olarak görmekte, dolayısıyla sorunu içselleştirmektedirler. Hatta yerine göre giyinmeyi bilmeyen akranlarını *bizzat kendileri suçlayan* bir kısım genç katılımcılar, gençlerin bu eleştirileri hak ettiklerini düşünmektedirler. Gençlerin söylemlerinden, orta ve yaşlı kuşakla sorun yaşamamak için giyim konusundaki baskıyı kabullenip dikkatli davrandıkları da ortaya çıkmaktadır.

Gençlerin kendilerine yöneltilen kalıp yargıları doğrudan kabullenmesi ve içselleştirmesi durumu, korkularla bezenmiş bir toplumun risk almaktan hoşlanmayan içine kapanık yapıdaki gençliğinin bir özelliği olarak da düşünülebilir. “Aktif olmanın değil, pasif olmanın, cesaretin değil güvenliğin en önemli erdemler olduğu düşünülüyor. Sonuçta ortaya çıkan çaresiz bireyi avutmak için kendisine, krizler, felaketlerle dolu bu dünyada hayatta kalmakla bile büyük bir iş başardığı söyleniyor” (Furedi, 2014: 41). Korku ve tehdit algısı yüksek, güven algısı düşük bireylerden oluşan bir toplumda bazı ‘genç’ katılımcıların korkularına teslim olarak, öğrenilmiş bir çaresizlik içinde yaşadığını destekleyen söylemleri şu şekildedir:

“...ülkemizdeki terör olaylarının, şehirlere kadar inmesi çok ürkütücü. Bizler protestolara, eylemlere bile girmekten çekiniyoruz, insanlar artık bunları görmek istemiyor. Ailelerimiz de bizi uyarıyor, kızım kalabalığa gitme, protestolara girme, bomba patlar diye, uzak dur diye. Benim siyasi düşüncem var, bunu kendi içimde yaşarım, fakat bu tarz eylemlere protestolara katılmam...” (G.24, K-21).

“...toplumsal olaylara karşı duyarlı olduğunda başına iş alıyorsun, o yüzden gençler olarak bilerek karışmıyoruz. Yarın bir gün başına ne geleceğini bilmiyorsun polis mi gelecek kapına belli değil...” (G.18, E-24).

“...içinde yaşadığım toplumu rahat bir toplum olarak tanımlayamadığım için toplum içerisinde kendimi rahat hissetmiyorum. Farklı görüşte insanlarla birlikte yaşamak güzel ama karşılıklı saygı olursa. Farklılıklara tahammülümüz yok, bizim gibi düşünmeyeni yabancı görüyoruz, güvenemiyoruz. Aynı düşüncede değilsek o kişiyle çatışıyor, böylece uzaklaşıyoruz. Toplum da bizi ayırıştırıyor...” (G.11, K-20).

Genç katılımcıların söylemleri *tehdit unsurları içeren öğelerin varlığının* gençlerde *korku* ve *güvensizlik* duygularını arttırdığını göstermektedir. Söylemlerden ailelerinin korumacı yaklaşımlarla gençleri güvensiz ortamlara karşı uyardıkları da anlaşılmaktadır. Bir diğer taraftan gençlerin olaylara karşı bilerek geri durduklarını, her olaya karışmadıklarını belirten söylemleri, atacakları her adımda tedirginlik yaşadıklarını düşündürmektedir. Yabancılara karşı yaşadıkları güvensizlik duygusunun da gençlerin söylemlerine yansımaları dikkat çekmektedir.

“Korku kültürünün temelinde, insanın, gündelik yaşamını tehdit eden yok edici güçlerle kuşatılış olduğu inancı var. Gerçeği bilimkurgudan ayıran çizgi giderek

belirsizleşiyor” (Furedi, 2014: 8). Bu belirsizlikler içinde hayata atılma ve kendi yaşamlarını kurma arifesindeki gençler için tek çare, *toplumla uyum içinde itaat edip isyan etmeyerek* yaşanacak bir hayat olarak görülebilir. Böylece tıpkı ayrımcılığın meşrulaştırılmasında olduğu gibi ayrımcılığın içselleştirilmesi de söz konusu ayrımcılığın yeniden ve tekrar üretimine imkan sağlamaktadır.

3.7.1. Zorunlu Konformist Gençlik

Konformist kelime anlamı olarak sorgulamadan itaat eden, boyun eğen, uyum sağlayan anlamlarına karşılık gelmektedir. Uyum sağlamanın kötü bir yanı yoktur belki ama söz konusu kesim gençlik olduğunda, gençliğin kendine has fikir ve düşüncelerle donatılmış olması beklenmektedir ki; *konformist gençler, öğrenilmiş bir çaresizlik* içinde kendi kendini tekrar eden, değişime ve gelişime ters düşen bir yapıya sahiptir. Konformizm kavramı ise “ilke olarak ya da uygulamada, çevresinde kabul görmüş veya egemen durumda olan davranış modellerine, düşünce tarzlarına uyan kimsenin hareket tarzı; toplumun değer yargılarına, geleneklerine saygı duyma, onlara karşı çıkmama, onlarla barışık olarak yaşama tavrı ya da eğilimi” olarak tanımlanabilmektedir. (Türkçe Bilgi, 2018).

Lüküslü (2015) genç kuşaktaki pasif direnişi anlayabilmek için gençlere karşı oluşturulmuş tüm ön yargılardan arınarak, zoraki (gerekli) konformizm kavramını ortaya atmıştır. “Gerekli konformizm teriminde Fransız sosyolog François Dubet’nin geliştirdiği ‘gerekli kurgular’ kavramından yararlanıyorum. Dubet’e göre ‘gerekli kurgular’ ne ideolojidir, ne de ahlaksal inançlardır; gerekli kurgular sosyalleşme projesinin gerçekleşmesi için gerekli zihinsel ve ahlaksal çerçevedir” (Lüküslü, 2015: 192).

Lüküslü (2015) “*zoraki konformizm*” kavramını, “*toplumun kurallarına gerçekten inanmadan bu kurallara uyum göstermek*” olarak tanımlamaktadır. Toplumda genç kuşağın konformist bir yapıda apolitik bir tavır içinde olduğuna yönelik ciddi eleştiriler hakimken, Lüküslü (2012), *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* kitabının ‘*Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlik Geleceği*’ başlıklı bölümünde, gençlikte görülen apolitik duruşun, sadece ülkemize özgü olmadığını bunun global bir durum olduğunu ifade etmektedir. Lüküslü’ye (2012) göre, gençler hayatlarına anlam verebilmek için, uzun yıllardır oluşan yerleşmiş değerlere inanmış gibi yaparak, bir çeşit nevroz durumunda yaşamaktadırlar.

“Türkiye’deki gençler bu nevrozla beraber yaşarlar, yani toplumun kurallarına uyarlar çünkü bunlara karşı savaşamayacaklarını, savaşsalar da kazanamayacaklarını düşünürler; bu yüzden ilk bakışta bu kurallara uyuyormuş gibi gözükseler de aslen bu kurallara gerçekten inanmazlar ve bunlara uymamak, bir şekilde yan çizebilmek için isyan etmek yerine devamlı olarak çeşitli ‘taktikler’ keşfederler” (Lüküslü, 2012: 293-294).

Sorumluluktan kaçmak için üretilen bahaneler ya da kabul görmeyeceğini düşündükleri konularda eylemlerini gizlemek için başvurdukları yalanlar, gençlerin taktiklerine örnek olarak verilebilir.

‘Apolitik gençlik’ konu başlığında gençlerin apolitik olmalarına yönelik orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerine yer verilmişti. Bu kısımda gençlerin bilinçli bir şekilde siyasetten uzak duran tavırlarının altını çizen bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcılar, konformizmin gençler arasında yaygınlaşan yapısını vurgulamışlardır:

“...1980’lerde en büyük solcular kapitalizm düzeninde en büyük sağcı haline gelebildi. Gençlerde, annem babam o dönemlerde acılar çekmiş, bu ülke büyük bedeller ödemiş diyerek aynı acıları yaşamak istemediğinden, siyasi açıdan kullanılmak istemiyor. Özellikle ve bilerek geri duruyor siyasetten...” (G.1, E-61).

“...bilinçli bir şekilde siyasetten uzak duran bir kesim gençlik var. Bunda siyasilerin istikrarsız tavırlarının etkili olduğunu düşünüyorum. Söylemleriyle gençleri kucaklamıyorlar. Gençler de bu yaklaşımdan rahatsız değilermiş gibi davranıyorlar. Sorun yaşamamak için memnunmuş gibi davranıyorlar...” (G.8, K-49).

“...politikadan soğudu gençler. Biz ne yaparsak yapalım, her şey yolunu buluyor diye düşünüyorlar. Bir şeyleri değiştiremeyeceklerinin farkındalar, bu yüzden seslerini çıkarmadan uyum gösteriyorlar düzene ve sisteme...” (G.16, K-54).

Bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcılara göre, gençler gerekli konformizm kavramına uygun olarak siyasi konularda hakim toplumsal yapılarla uyum içinde bir tavır sergilemektedirler. Gençlerin bu konformist yaklaşımlarında, ebeveynlerinden ve siyasi tarihimizden öğrendikleri çatışmaların etkisinin olduğu söylenebilir. “Türkiye’de gençler, büyük ölçüde mevcut yapıyı yeniden üreten bireylerdir. Geleneksel yapıya uymak, içinde yaşanılan topluluk tarafından onay görmenin temel koşullarından biridir. Bu yüzden, toplumsal yapıya uyum sağlamak gençler için adeta bir zorunluluktur” (Karahasan, 2018:

93). Halihazırda gelecek kaygısı taşıyan gençler, hiçbir konuda herhangi bir *bedel ödemek istememektedirler*. Bu sebeplerle siyasetten uzak durmayı tercih eden gençlerin sistemden memnun oldukları izlenimi veren davranışları, orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerine, bu *davranışların bilinçli bir şekilde yapıldığı* şeklinde yansımaktadır.

3.8. Gençlikten Beklentiler

Gençliğin toplumsal gelişime ve değişime katkı sunan etkin bir güç olarak topluma yön veren bir karakterinin olması, gençlikten beklentileri arttırmış, bu durum kuşakları, birbirlerinin beklentilerini tam anlamıyla karşılayamama sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır.

Aile yapısında teknolojik gelişmelere ve modernleşmeye ayak uydurma çabasıyla meydana gelen değişimler topluma da yansıyor, gençlere duyulan beklentinin düşürülmesi durumunu zorunlu kılmıştır. Değişen yaşam koşullarını ve sahip olunan imkanları göz ardı eden orta ve yaşlı kuşağın, kendi gençlik dönemleriyle gençleri karşılaştırma yoluna başvurması, kuşaklararası çatışmayı da kaçınılmaz hale getirmiştir. Kuşaklararası değişen değer yargılarına da işaret eden bu çatışma, bazı ‘genç’ katılımcıların söylemlerine şu şekilde yansımıştır:

“...işe yaramaz olarak görüyorlar, bir de tecrübesiz. Sanki büyükler de eskiden genç değilmiş gibi. Onlar hiç hata yapmadılar hayatları boyunca herhalde. Siz nerden bileceksiniz bizim bilgimiz tecrübemiz fazla vurgusunu çok yapıyorlar...” (G.23, E-25).

“...artık eski nesil yok yargısı var yaşlılarda. Gençlerin tecrübesiz, akli havada olduğunu düşünüyorlar. Hep kendi yaşadıklarının daha acı olduğunu söylüyorlar, çelişkili durumlarda bile kendi bildiklerinin doğruluğu konusunda eminler...” (G.5, K-21).

“...burada gelenekselin modernizmle çatışması var aslında. Farklı bir düşünce her zaman ötekilenir, tuhaf gelir insana, her zaman alışılğıgeldik güzeldir. Töre olabilir, geleneksel bir kültürel davranış olabilir, yanlıştır ve genç ona karşı çıkar. Genç doğruyu öne sürmüş olabilir ama büyükleri onlardan sorgulamayı değil itaati beklemektedir. Çünkü geçmişten gelenin bozulmadan ileriye taşınması gerekmektedir...” (G.17, K-24).

Gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı gibi gençler, üzerlerinde baskı kurup kendileri gibi davranmaya zorlayan orta ve yaşlı kuşakla anlaşmamakta, durum uzlaşılmaz bir hal almaktadır. Söz konusu karşılıklı anlaşılammama hali aslında “*beni hiç anlamıyorlar!*” isyanından “*bizim zamanımızda böyle miydi?*” serzenişlerine kadar uzanan bir *iletişimsizlik*

meselesidir. Kuşaklararası çatışmayı, *gelenekselin modernizmle çatışması* olarak değerlendiren bazı genç katılımcılar savundukları fikirler doğru bile olsa, orta ve yaşlı kuşağın itaat beklediğine dikkat çekmişlerdir. Gelenekselin devamlılığı için bu kabullenme şart görülmektedir, aksi takdirde gençler fikirleri sebebiyle dışlanabilmektedirler.

Kendi gençlik döneminin imkanlarıyla kıyaslama yaparak sahip oldukları olanaklar açısından gençlerin üstünlüklerine dikkat çeken bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri, gençlerden sadece başarılı olmalarını bekledikleri yönündedir:

“...ben gençlerin zincirlerini kırmalarını, özellikle bilim alanında bir şeyleri başarmalarını istiyorum. Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkedeyiz neden dünya çapında bir yüzücümüz yok? Aslında iyi yaptığımızı sandığımız alanlarda bile eksiklikler var. Futbol mesela, yurt dışında başarılı değiliz. 4 milyon nüfuslu Hırvatistan dünya kupasında final oynadı. Bilim, sanat ve kültür alanında gençlerin kendi potansiyellerinin farkına vararak hareket etmeleri ve başaracaklarına dair inanç ve azimle çalışmaları lazım...”(G.15, E-47).

“...düzgün bir yaşam sürebilmeleri, gelecek nesilleri yetiştirebilmeleri için maddi ve manevi tüm birikimlerini yapsınlar. Zaman hızlı geçiyor boşa geçirmesinler. Herkes okumak zorunda değil, ne yaparsa yapsınlar, yeter ki yaptıkları işte başarılı olsunlar...” (G.12, K-64).

“...gençlerin enerjisini düzgün kullanmaları sağlanmalı, tükettireyim diye uğraşırsan, genç niye çalışayım diye düşünür. Bugün bir usta, çırak yetişemiyorsa demek ki herkes müdür olmak istiyor, ama çobana da ihtiyaç var. Ne iş yaparsa yapsın genç önemli olan ekmek parasını kazansın...” (G.1, E-61).

“...yeni fikirler bulsunlar, insanların hayatını kolaylaştıracak buluşları olsun. Daha iyi yaşamları olması için çalışsınlar, topluma faydaları olsun...” (G.17, E-80).

“...teknolojik açıdan bizden öndeler, ellerindeki imkanlar çok fazla. Ama eskinin olanaksızlıkları içindeki yaratıcılıktan yoksunlar maalesef. Biz yaratıcıydık kendi oyuncaklarımızı kendimiz yapardık. Gençlerin potansiyellerinin farkına varıp ellerindeki imkanları faydalı işler için kullandıklarında başarısız olmaları mümkün değil...” (G.8, K-49).

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerinden, gençlerin kendilerini en iyi şekilde yetiştirerek topluma artı değer katmaları gerektiği sonucu çıkmaktadır. Söylemlerde, faydalı

işler üretebilmek için sadece iyi bir eğitim almanın yeterli olmadığı, yapılan işin en başarılı şekilde yapıldığı takdirde fayda sağlanacağı görüşü hakimdir. Gençlerin potansiyellerinin farkına vararak başarılı işlere imza atmasını bekleyen orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, gençlerin azimle çalışmayı ve yaratıcılığı, sahip oldukları imkanlarla birleştirdiklerinde başarısız olmalarının mümkün olmayacağını söylemektedirler.

Bir diğer taraftan genç kuşakla ilgili çeşitli kalıp yargılar oluşturarak beklentilerinin karşılanmadığını düşünen orta ve yaşlı kuşak katılımcıların aksine, bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların söylemleri, gençlerin haksız yere yargılandığını göstermiştir:

“...gençleri yargılamadan önce aileye ve topluma bakmak gerekir. Çünkü çocuk yetiştirmek zor ve meşakkatli bir süreç. Genci suçlamadan, beklenti içerisine girmeden önce biz nerede hata yaptık şapkamızı önümüze koyup bunları belirlememiz gerek. Zorluklarla baş edebilecek kişiliğe sahip değil gençlerimiz...” (G.12, K-64).

“...gençler ahlaki yönden zayıf demeden önce ailenin yapısına bakmak lazım. Manevi değerler gence ne kadar aktarıldı? Nasıl bir kültürel miras bırakıldı? Bunlar önemli ve tabii ki yöneticileri de sorgulamak gerekli. Öyle gençler şöyle olmalı, bu konuda eksikler demekle olmuyor...” (G.3, E-62).

“...sanırım çok beklentimiz var, isteklerimiz çok onlardan. En büyük sıkıntı da bu herhalde. Ebeveynler çocuklarını kendilerinin aynısı gibi yetiştirmek istiyorlar, çocukları onlardan bağımsız bir birey halbuki. Ben gençler çok okusunlar istiyorum okusunlar ki, her şeyi öğrenip kendilerini iyi yetiştirsinler...” (G.19, E-55).

Orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemlerinde, gençler hakkında yargılar oluşturmadan önce gençlerin yaşam koşullarına ve aile yapısına bakılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu yönde gençleri değerlendirirken, daha önceki kuşaklar tarafından bırakılan kültürel mirasın niteliğinin önemine dikkat çekilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarını kendi fikirlerini empoze ederek yetiştirdiklerini söyleyen orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, gençleri kendilerinin bir uzantısı olarak gören akranlarını eleştirerek, gençlere karşı beklentilerin düşürülmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

3.8.1. İdeal Genç

Türkiye’de gençlik tanımlanırken; *ideal genç* olarak yapılan tanımlar ve genç kuşağın diğer kuşaklarla kıyas yapılarak olumsuz açıdan farklılıklarını vurgulayan tanımlar

dikkat çekmektedir. Kuşaklararası kıyaslama yapılırken, teknolojik ve ekonomik gelişmelerin topluma yansımaları sonucu değişen yaşam koşullarına dikkat edilmelidir. Xavier Gaullier'e (1998) göre; kuşak analizi aslında kriz ortamında kendini belli eder. Ne zaman ki kuşaklararası eski süreç işlemez hale gelir, işte o zaman kuşaklararası yeni bir ideal oluşturmak gerekir. Çünkü yürürlükte olan toplumsal anlaşma, teknolojik değişimler ve hızlı sosyo-ekonomik değişimlerden dolayı tutarsız bir hal almıştır. Bu yüzden yeni bir kuşak tanımı yapma ihtiyacı zorunlu olarak ortaya çıkar.

Gençliği olumlayan, gençleri genç ve dinamik Türkiye'yi ileriye götürecek potansiyel insan kaynağı olarak tanımlayan ideal gençlik kavramı, Lüküslü'ye (2012) göre, *gençlik miti* olarak tanımlanmaktadır:

“Batılılaşma hareketleri ile eski gücüne kavuşmaya çalışan Osmanlı İmparatorluğu modernleşme hareketinin eğitim ayağı ile batı tarzı modern okullarda okuyan yeni bir genç tipi yarattı ve yaratırken de bu gençliği bir misyon ile donattı: Batı tarzı eğitim almış, ‘aydın’ gençler olarak İmparatorluğu çöküşten kurtarmak ve İmparatorluğun eski gücüne geri dönmesini sağlamak. Gençliği eğitilmiş olmakla, ‘aydın’ olmakla tanımlayan ve de misyonu gereği siyasal bir kategori olarak tanımlayan bu bakış açısına “gençlik miti” adını veriyorum. Kökleri 19. yüzyıla dayanan bu ‘gençlik miti’ önce Jön Türk kuşağı, sonra Osmanlı'nın son kuşağı Cumhuriyet'i kuran kuşak ve ardından 1980'lere gelene kadar Cumhuriyet'in tüm kuşakları tarafından benimsenmiş, içselleştirilmiştir” (Lüküslü, 2012: 288-289).

Gençlik miti kavramının siyasi misyonunun ağırlığı, gençlerin siyasetten uzaklaştığının gözlemlendiği dönemlerde bile hissedilmiştir. Örneğin 12 Eylül darbesinin ardından gençleri depolitize etme çabaları siyasetten uzak tutma gibi görülse de toplum içinde gençlere atfedilen rol, *devletin kendi düşüncelerine uygun bir gençlik yaratma çabasını* açıkça göstermektedir. “12 Eylül askeri rejimi bir yandan siyaseti ‘öldürmeye’, siyasal alanı kısıtlamaya ve baskı altına almaya çalışırken, diğer yandan gençlere siyasal bir misyon verir. Bu misyon pek tabii ki darbe rejimine sadık bireyler olmaktır ama öte yandan özde siyasal bir misyondur” (Lüküslü, 2012: 290). Günümüzde ise Adalet ve Kalkınma Partisi'nin özellikle 2011 yılından bu yana gündeme getirdiği *“dindar bir nesil yetiştirme”* vurgusunu, mevcut hükümetin gençlik miti olarak değerlendirmek mümkündür.

Siyasal alandan bağımsız olarak değerlendirilemeyen ideal genç tanımlamasını, bazı ‘orta ve yaşlı kuşak’ katılımcıların *vatana bağlılık* noktasında değerlendirmesi konuya farklı bir boyut kazandırmıştır:

“...ideal genç, sosyal, sorumluluklarının bilincinde, vatan-millet duygusuyla edeplince yaşayan, ezmeyen ezdirmeyen, kul hakkıyla beslenmeyen cesur bir yüreğe sahip olmalıdır...” (G.14, K-78).

“...topluma faydalı işler peşinde koşan, hedefleri olan, kendine güvenen, büyüklerine saygılı, küçüğüne sevgi gösteren bir genç olmalı ideal genç. Vatani seven iyiliksever bir nesil olmalı...” (G.18, E-51).

“...her şeyden önce saygılı, hoşgörülü, sabırlı, sorumluluk sahibi, aileye ve manevi değerlere önem veren, vatanını seven, toplumsal sorunlarla ilgilenen bir gençlik bence ideal genç tanımına uyuyor...” (G.20, K-62).

Bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcıların söylemleri, ideal genç tanımının vatanına ve milletine bağlı olma ile ilişkilendirilebileceğini göstermiştir. “Türk milleti olarak toplumu teşkil eden gençlerin milliyetçi, inançlı, benliğini yitirmemiş, vatansever, çalışkan olmaları gibi hususlar arayan, bir toplum olmamız gerekmektedir. Aslında ileri toplumlar aileden başlar, çoğalır, vasıflanır, millet olurlar. Milliyet hissi toplumda öncelikle aranan bir vasıftır” (Özyurt ve Doğan, 2002: 134). Ailesine ve toplumuna fayda sağlayan, saygılı, sabırlı, sorumluluk sahibi gençleri ideal genç olarak nitelendiren orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, gençlerin özellikle vatan ve millet sevgisini içinde taşımaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

3.9. Gençlerin Beklentileri

‘Genç’ katılımcılara orta ve yaşlı kuşaktan beklentileri olup olmadığı sorulduğunda alınan cevaplar, ön yargılı bir şekilde eleştirildikleri, ayrımcı tutumlar sergilendiği müddetçe sağlıklı bir iletişimin mümkün olamayacağı yönündedir:

“...biz genciz, hayata yeni yeni adım atıyoruz. Ev geçindirmeye yeni başlıyoruz, bilmediklerimizi öğrenmeye çalışıyor, tecrübe edinmeye çalışıyoruz. Yanlışlar yapıyoruz belki ama başarmak için çabalıyoruz. Çok ön yargılı eleştiriler yapılıyor bize biraz daha anlayışlı olmaları gerek...” (G.7, K-18).

“...belli kritik dönemler var insan hayatında elbet düşeceğiz, kalkacağız. Eleştirirken çok da acımasız olmamak gerekir, bir zamanlar onlar da gençti...” (G.14, E-28).

“...toplumda büyüklerin sözünü kesmek bile saygısızlık olarak görülebiliyor. Gençlerin dış görünüşüne göre yargılayıp ne olacak bu gençliğin hali denmemeli. Her şey kendi dönemlerindeki gibi olsun istiyorlar, kıyaslama yapıyorlar. İmkanlar değişti, her şey değişti, karşılaştırma yapmasınlar artık...” (G.15, E-20).

“...bir genç kendinden yaşça büyük birini eleştiriyorsa haklı ya da haksız yanları vardır. Hemen asi diye yargılamamak gerekir. Onun yargılarını küçümsememeli, onunla doğru iletişim kurarak konuşulmalı...” (G.17, K-24).

Gençlerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, gençler, orta ve yaşlı kuşakla kurulan iletişimin sağlıklı olabilmesi için karşılıklı hoşgörü ve anlayışın şart olduğunu vurgulamışlardır. Ön yargılı bir şekilde her hareketlerinin acımasızca eleştirildiğini belirten genç katılımcıların bir kısmı, orta ve yaşlı kuşağın sürekli olarak kendi gençlik dönemleriyle kıyaslama yapmasından rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Hayatı deneyimleyebilmeleri için yanlışlar yaparak doğruları bulacaklarını ifade eden genç katılımcıların söylemleri, ‘ne olacak bu gençliğin hali’ yaklaşımındaki orta ve yaşlı kuşak bireylerle yaşanan iletişimsizlik problemini bir kez daha açığa çıkarmıştır. Orta ve yaşlı kuşaktan; fikirlerini küçümsememelerini, acımasız eleştirilerde bulunmamalarını, kendi dönemleriyle kıyaslamadan mevcut koşullar içinde değerlendirme yapmalarını isteyen genç katılımcılar, sağlıklı diyalogların ancak bu şekilde kurulabileceğine dikkat çekmişlerdir.

Bir diğer taraftan gençliğin bir önceki nesilden gördüğünü yansıttığını belirten bazı ‘genç’ katılımcılar, doğru yönlendirmeyeyle idealist bir gençliğin oluşacağı kanısını desteklemektedir:

“...gençlere ne verirseniz onu alırsınız. Bir şey vermediyseniz, bir şey alamazsınız. Bir geminin içinde rüzgar nereye eserse oraya savrulan bir gençlik var. Yönlendirilmeye ihtiyacı var tabii doğru kişiler tarafından doğru bir şekilde yönlendirilmeye...” (G.4, K-26).

“...zamanımızın çoğunu okulda geçiriyoruz. Okulda salt eğitim değil, öğrenci öğretmen ilişkisi de önemsenmeli. Öğretmen öğrencinin hayalini öğrenmeli, sadece dersini anlatıp bir kenara çekilmemeli, ezbere dayalı eğitim sisteminde hayal kurulamıyor. Peki biz

hayallerimizi ideallerimizi kime anlatacağız. Sonra da idealsiz gençlik oluyor adımız. Bize yön vermesi gerekir hocalarımızın, elimizden tutması gerekiyor...” (G.11, K-20).

Gençlerin söylemleri, gençlerin *doğru yönlendirilmesi* ile *idealist gençlik* arasında bir bağ olduğunu vurgulamıştır. Söylemlerde, özellikle okulda verilen eğitimin niteliği, öğrenci öğretmen ilişkisinin samimiyeti genç katılımcılar tarafından önemli görülerek, öğretmenlerin öğrencinin rol modeli olması, onu doğru yönlendirmelerle hayata hazırlaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Gençlerin hayallerini anlatacağı, yaratıcılıklarını ortaya koyacağı en uygun yerin okul olması sebebiyle, öğretmenlerin tutumlarının, gençlerin ideallerinin oluşumunda önemli rol oynadığına dikkat çekilmiştir. Gençlerin söylemleri, sergiledikleri her davranışta, kendilerine bu davranışları öğreten büyüklerinin payı olduğunu da kanıtlar niteliktedir.

Genç katılımcıların tamamına yakını, önce okudukları bölümler doğrultusunda bilgilerini aktarabilecekleri ve hayatlarını refah içinde sürdürebilecekleri iyi bir iş, sonra aile kurarak diğer ideallerine yönelebilecekleri güzel bir gelecek beklentisi içindedirler. Gelecek beklentileri içinde *toplumsal faydayı* da göz ardı etmeyen bazı ‘genç’ katılımcıların idealleri, duyarsız oldukları yönündeki eleştirilerin sorgulanabilirliği noktasında önem taşımaktadır:

“...iş hayatına atılabilirsem ilk önce eğitim alamamış yoksul arkadaşlara maddi destek olmak istiyorum. Lise gençliği daha çok bunlar. Belirli bir doyuma ulaştıktan sonra aile kurmak isteyebilirim. Çevremde bazı şeyler kötü giderken mutlu olmak çok zor çünkü...” (G.4, K-26).

“...üniversiteyi güzel bir dereceyle bitirdikten sonra atanıp öğrencilerim için faydalı şeyler yapmak istiyorum. Toplumsal faydayı ön plana çıkaran sosyal sorumluluk projeleri düzenleyeceğim mesela. Öğrencilerime de örnek olacağım...” (G.5, K-21).

“...okulumu bitirip iyi bir kariyer yapmak ve insanlığa faydalı projelerde bulunmak istiyorum. Bir icat mesela neden olmasın gençler neden yeni bir şeyi keşfedemesinler. İmkanlarım daha fazla olacağı için toplumun faydasına olacak her şeyde var olacağım...” (G.12, E-24).

Bazı genç katılımcıların iş hayatına atıldıktan sonra toplumun yararına projelere imza atmak istediklerini vurgulayan söylemlerinin, gençlerin duyarsız ve bencil olduğu

yönündeki kalıp yargıların tekrar gözden geçirilmesi noktasında önemli olduğu düşünülmektedir. Gençlerin çevrelerine karşı duyarsız kalamayacaklarına dikkat çeken söylemleri, başkalarının mutsuzluğunun genç bireylere rahatsızlık verdiğini göstermektedir. İhtiyacı olan kişilere yardım etmenin de kendilerini mutlu edeceğini belirten bir kısım genç katılımcılar, sosyal sorumluluk projeleri gibi toplumun faydasına yürütülen her türlü projenin içinde seve seve yer alacaklarını ifade etmektedirler.

3.10. Gençler Gelecekte Nasıl Bir Kuşağın Temsilcileri Olacak?

Bu kısımda bazı ‘genç’ katılımcıların ‘siz gelecekte nasıl bir kuşağı temsil edeceksiniz?’ sorusuna verdiği cevaplar aracılığıyla, orta ve yaşlı kuşak bireyler tarafından kendilerine yöneltilen eleştirilerin aksi yönünde bir birey olacaklarını tasavvur ettikleri ortaya konulmuştur:

“...öncelikle duyarlı olacağım. Öğrencilerimle toplumumla ilgili üzerime düşen görevleri en iyi şekilde yerine getirebilmek için çalışacağım. Geldiğim yeri unutmadan, bağlı olabildiğim kadar geleneklere ve kültürümüze bağlı olarak hayatımı sürdürmeyi düşünmüyorum...” (G.5, K-21).

“...sorumluluklarımın bilincinde olacağım kesin. Ailem için fedakarlıklar yapacağım. Benden küçüklerin yaşına inip onları anlamaya çalışacağım. Gençleri yadırgamayacağım onlarla sağlıklı bir iletişim kurmaya gayret edeceğim...” (G.8, E-20).

“...topluma fayda sağlayan, üreten, değerlerini koruyan, ne olduğunu ve ne için hayatta olduğunu unutmayan, an'ı yaşayabilen biri olmak isterim. Saygılı ve sakin biri olarak hayatımı geçirmek istiyorum...” (G.14, E-28).

“...sorumluluklarını bilen biri olmak isterim. Gençlere yardım eden biri, eğer maddi durumum iyi olursa okutmak isterim birkaç genci. Bize de yardım edenler olunca çok dua ediyoruz çünkü...” (G.24, K-21).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere genç katılımcıların önemli bir kısmı, orta ve yaşlı kuşaklarca oluşturulan kalıp yargıların aksi yönünde bir gelecek hayali içinde kendilerini tasvir etmişlerdir. Kendilerine yöneltilen ayrımcı tutumların farkında olduklarını, ileriki yaşlarında ayrımcı hareketlerde bulunmayacaklarını, hiçbir yaş aralığını dışlamayacaklarını vurgulayan genç katılımcılar, çevresine ve toplumuna faydalı bireyler olacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca genç katılımcıların, kendinden küçüklerin penceresinden olaylara

bakmaya çalışarak gençleri yadırgamayacaklarını ifade eden söylemleri, genç olmalarından dolayı karşılaştıkları ayrımcı tutumlardan duydukları rahatsızlığı açığa çıkarmıştır. Genç katılımcıların gelecek yaşantılarında sorumluluklarının bilincinde, saygılı, sabırlı, sakin, değerlerini koruyan, duyarlı, fedakar, yardımsever... vb. özellikleri barındıracaklarına dair söylemleri, kendilerine yöneltilen eleştirileri yersiz ve haksız bulduklarını örnekler niteliktedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplum içinde sadece belirli bir yaş grubuna dahil olması sebebiyle negatif özelliklerle anılarak ayrımcılığa uğrayan, olumsuz türden etiketlemelere maruz kalan bireyler bulunmaktadır. Söz konusu ayrımcı söylem ve pratikleri, toplumsal gelişim ve değişimde en çok rol oynayan gençleri odak noktasına alarak tespit etmeye çalışan bu araştırmada, gündelik hayatta gerek orta ve yaşlı kuşağın gerekse genç kuşağın söylemlerine yansıyan birçok olumsuz kalıp yargıya rastlanılmıştır.

Yaşa dayalı ayrımcılık türünde yaşadığı sürece her yaş kategorisini deneyimleyen birey, ayrımcılığa maruz kalan ve ayrımcılığı bizzat gerçekleştiren taraf olabilmektedir. Bu özelliği sebebiyle yaşçılık olarak da tanımlanan yaşa dayalı ayrımcılığın, diğer ayrımcılık türlerine oranla tespit edilmesi ve ispatlanması daha zordur. Çoğu zaman ayrımcılığa uğrayan ve ayrımcılığı bizzat eyleyenin, durumun farkında bile olmaması; ayrımcılığa maruz kalan tarafın söz konusu ayrımcı tutumları içselleştirmesi, ayrımcılığı gerçekleştiren tarafın da ayrımcılığı meşrulaştırması ile sonuçlanabilmektedir. Bu yüzden konunun belirli bir bilinç düzeyine erişerek farkındalık yaratması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, içinde yaşadığımız dünyanın özelliklerine göre tanımlanması gereken gençliğin; ekseriyetle olumlu, güçlü ve dinamik yönlerinin ön plana çıkarılarak tanımlanmadığı dikkat çekicidir. Gençler kimi zaman *apolitik, çevresindeki sorunlara karşı duyarsız, asi, isyankar*, kimi zaman da *bencil, sorunlu, uyumsuz* gibi kalıp yargılarla eleştirilerin hedefi olmaktadır. Burada belirli bir grup hakkındaki kalıp yargıların o grubu homojenleştirerek bireylerin, sadece o grubun üyesi oldukları için ayrımcılığa uğramaları söz konusu olabilmektedir.

Araştırmanın ön plana çıkan bulgularından biri orta ve yaşlı kuşakların, kendi gençlik dönemleriyle kıyaslama yaparak gençleri eleştirmesinin, kuşaklararası çatışmaya yol açtığıdır. Bu noktada gençlerin, ebeveynlerinden bir kuşak önceyi temsil eden kuşakla yaşadığı çatışma dikkat çekmektedir. Yaş farkının artmasına bağlı olarak değişimin daha net gözlenir oluşunun, bu çatışmanın belirginleşmesinde rol oynadığı ifade edilebilir. Orta ve yaşlı kuşaktan elde edilen bir kısım veriler, yaşanan çatışmanın kendi değerlerini karşı tarafa kabul ettirme ısrarından kaynaklandığını göstermektedir. Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinde, kendi gençlik dönemlerinde baskı altında büyütülerek, çevrenin düşüncelerine önem verilmesi nedeniyle bir çeşit kontrol mekanizmasına maruz kalındığı

gözlenmiştir. Kendi gençlik dönemlerinde, kurallara uymadıkları takdirde dışlandıklarını belirten orta ve yaşlı kuşaklar, günümüz gençliğinin yetiştirilirken hiçbir baskıyla karşılaşmadığı için özgür olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca gençlerin kontrol altına alınmaktan hoşlanmadığı, böyle bir durumla karşılaştıklarında kontrol mekanizmasını dikkate almadıkları da söylemlere yansımıştır.

Kuşaklar çatışmasına gençlerin perspektifinden bakıldığında; genç bireylerin, orta ve yaşlı kuşak bireyler tarafından acımasızca eleştirildikleri için onlarla sağlıklı bir iletişim kuramadıkları tespit edilmiştir. Söz konusu iletişimsizlik probleminin; eskiyle kıyaslamak yerine her dönemin toplumsal, kültürel ve ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak, gençlerin özellikleri, istekleri, idealleri ve sorunları algılanmaya çalışılarak aşılabileceği düşünülmektedir. Bu perspektiften bakıldığında kuşaklararası diyalogların daha sağlam ve sağlıklı bir zeminde oluşturulması mümkün olabilecektir.

Araştırma bulgularında gençlerin; orta ve yaşlı kuşağın tecrübelerinden yeterince yararlanmadıkları ve her şeyi en iyi kendilerinin bildiğini düşündükleri kalıp yargısının, aslında kendi hakimiyetini kaybetmek istemeyen otoriter yaklaşımla ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Orta ve yaşlı kuşak bireyler, gençler üzerindeki otoritesini ve hakimiyetini kaybetmek istemezken, sürekli değişim halindeki gençler yadırganmaya ve yargılanmaya devam etmektedir. Söz konusu otorite, gerek aile içinde gerekse kurumsal alanda çeşitli yollarla hissettirilmekte, gençler baskı altında tutularak bir tehdit oluşturmaları engellenmektedir. Araştırma bulgularımızda bazı genç katılımcıların kendi hayatlarıyla ilgili konularda dahi ailelerinin ve toplumun beklentilerini düşündükleri için özgürce karar alamadıklarını belirten söylemleri, yapılan ayrımcılığın farkında bile olmayan, ayrımcılığı içselleştiren bir gençlik profili çizmektedir. “Karar alma sürecinde yaşın bir kriter olarak kullanılmasının bir tür ayrımcılık olduğu, bu ayrımcılığa uğrayanlar ve hatta ayrımcılığı uygulayanlar tarafından bile bilinmemektedir. Gelişmiş ülkelerde yaş ayrımcılığı birçok hukuki davaya konu olurken ülkemizde henüz yaş ayrımcılığına uğrayanların haklarına yönelik farkındalık bulunmamaktadır” (Karatepe ve Gökçe, 2011: 57).

Bir diğer taraftan çocuklarını kendi gerçekleştiremedikleri hayatlarının ve hayallerinin başrolü olarak gören ebeveynlerin, çocuklarının okuyacakları bölüme bile müdahale ederek hayatlarına yön vermeye çalışması, doğrudan olmasa da örtük bir şekilde gerçekleştirilen ayrımcılıkları açığa çıkarmıştır. Ebeveynler bunu yaparken çocuklarının ilgi ve becerilerini göz ardı etmektedir. Böylece, sadece toplumda bir değer ve itibar bulma

kaygısıyla kendi ilgi ve yeteneklerinden farklı alanlarda kişiliklerini bulmaya çalışan gençler; yanlış yönlendirmelerle ve tercihlerle ebeveynlerinin hayatını yaşarlarken, kendilerine güvensiz, silik bireyler olarak hayatta var olma mücadelesine girmektedirler.

Araştırma verilerinde gençlerin en önemli sorunlarından biri olarak tespit edilen istihdam sorununun, gençlerde gelecek kaygısını arttırarak çevreyle olan ilişkilerine yansıdığı açığa çıkmıştır. Bu yönde yaş, işe alma sürecinde dikkat çeken bir ölçüt olmakla birlikte yaşla ilgili olumsuz ön yargıların işe alma kararlarında önemli rol oynadığı söylenebilir. İşsizliğin özellikle gençler arasında yaygın oluşu sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunu değil, küresel bir sorundur. Özellikle üniversite eğitimini tamamlamış gençler arasında belirgin bir şekilde dikkat çeken işsizlik sorunu, eğitim seviyesi yükseldikçe işe girme olasılığının artmadığının göstergesi olarak belirlenmiştir.

Orta ve yaşlı kuşakların söylemlerinde, gençlerin üniversiteyi bitirdikten sonra yüksek maaşlı işlerde çalışacaklarına olan inançları yüzünden işsiz kaldıkları vurgusu ön plana çıkmıştır. Gençlerin karşılıklarına çıkan işleri beğenmeyip fırsatları kaçırdıklarını ifade eden orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, özellikle ilk iş deneyiminde fazla seçici olunmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Gençlerin yüksek maaş ve rahat çalışma koşulları kriterlerine göre iş aradıklarını söyleyen katılımcılar, bu durumu, gizli işsizliğin sebebi olarak belirtmişlerdir. Gizli işsizliğin gençler arasında yaygın hale gelmesinin, gençlerin hayata geç atılmalarına sebep olduğu da söylemlere yansımıştır.

Gençlerin söylemlerinde iş ve statü sahibi olamamanın toplum içinde değersiz görülmeyle eşdeğer olduğu inancı açığa çıkmıştır. Orta ve yaşlı kuşak bireyler ise gençler tarafından tecrübelerinin ve düşüncelerinin yok sayılması sebebiyle kendilerini değersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada her iki tarafın da karşısındakinin ayrımcı davranışlarıyla değersizleştirildiğini düşündüğü söylenebilir. Söz konusu değersizlik hissi, kültür aktarımını sekteye uğratacağı için toplum içinde sağlıklı bir sosyalleşme sürecinin zorlaşacağını düşündürmektedir.

Gençlikle ilgili bazı tanımlarda gençler, toplumun gelişimi için yatırım yapılan bir *nesne* ya da *metaya* dönüştürülerek değersizleştirilmektedir. Bazen de gençler, özellikle siyasi otorite tarafından baskı altında tutulması gereken, hakimiyetlerine karşı bir tehdit potansiyeli oluşturduğu için, kurullarla belirli kalıpların dışına çıkmaları izin verilmeyen bir kesim olarak görülmektedir. Araştırma bulgularında da gençlerin siyasi konulara olan

mesafeli duruşlarında siyasi otoritenin gençlere yönelik bu tutumunun etkisi olduğu tespit edilmiştir. Günümüz gençliğinin bilinçli bir şekilde politikadan uzak durmasında; fikirlerinin önemsenmediğini düşünmeleri, çabalasalar da bazı şeylerin değişmeyeceğine olan inançları ve siyaseti boş ve nafi bir uğraş olarak görmeleri rol oynamıştır. Çalışmanın bulguları toplumdaki yaygın apolitik eleştirilerin aksine gençlerin ‘*aktif bir apolitizm*’ içinde olduğunu göstermiştir.

“*Genelde aktiflik ve apolitizm bir arada düşünülmez biliyorsunuz, ama bu kuşak aktif bir şekilde apolitik olarak bazı ‘zombi’ kategorilerin yani ölmüş ama yaşamaya devam eden kurumları (geleneksel siyaset gibi) etkisizleştiriyor hatta yok ediyor. Geleneksel siyaset gibi zombi kategorilerin tekrardan inşa edilmesi, yeniden tanımlanması gerektiğini düşünen Beck ve Beck-Gernsheim (2003), bu açıdan gençlere büyük önem veriyor ve onları eleştirmek yerine ‘özgürlüğün çocukları’ olarak niteliyorlar*” (Lüküslü, 2012: 295).

Bugün dijital temelli birçok olanağın sunulduğu toplum yapısında, gençlerin özellikle *toplumsal duyarlılık, bireysel sorumluluk, idealizm, iletişim* gibi konulardaki eksikliklerine vurgu yapan birçok gündelik söylem bulunmaktadır. Burada belirli bir grup hakkında kalıp yargılar vardır ve bu yargılar o grubun tamamına atfedilerek, bireylerin sadece o grubun üyesi olmalarından kaynaklı ayrımcılığa uğramaları söz konusudur. Gençler hakkında çevresine duyarsız, apolitik, maddiyatçı, saygısız, tüketim çılgını, ahlaksız gibi uzayıp giden kalıp yargılar oluşturarak gençleri toplumdaki tüm olumsuzlukların sebebi olarak görmek, bir başka deyişle toplumun günah keçisi ilan etmek ne kadar doğrudur tartışılır. “Belki tüm toplum depolitize olmuştur, tüm toplum neoliberal ekonominin bir parçasıdır, tüm toplum medyanın sadık seyircileri, tüketim toplumunun tüketicisidir ama bütün fatura gençlere çıkartılır” (Lüküslü, 2015: 143). Araştırma bulgularında, gençlerin sorunlarının toplumun sorunlarıyla benzerlik gösterdiği tespit edilmiş, gençlerin bildikleri her şeyi büyüklerinden öğrendiklerine yönelik söylemleri, tek sorumlunun gençler olmadığı gerçeğini ortaya koymuştur.

Araştırmada gençlerin kendi yaş gruplarını nasıl değerlendirdikleri meselesi de derinlikli olarak incelenmiştir. Araştırma bulgularında, gençlerin ayrımcılığa uğradıklarını düşündükleri noktalarda, aynı türden ayrımcılığı bizzat kendilerinin de uyguladığı tespit edilmiştir. Bu noktada sadece orta ve yaşlı kuşağın değil, genç kuşağın da kendi yaş grubunu yargıladığı ve ötekileştirdiği söylenebilir. Burada “*gençlik kendini ötekileştiriyor*

mu?” sorusundan yola çıkılarak, “kendisiyle aynı sorunları yaşayan aynı yaş grubundan kişileri ötekileştirip kolayca eleştirebilen bir gençliğin varlığı” dikkat çekicidir.

Bugünün çok hızlı değişen akışkan dünyasının beraberinde getirdiği birçok olumlu ve olumsuz özellik tüm toplumsal kesimleri ve onlar arasındaki etkileşimi, karşılıklı duygu, düşünce, algı ve tutumları da şekillendirmektedir. İçinde yaşadığımız çağa özgü *risk ve korku kültürünün yaygınlaşması, güven erozyonu, maddi değerlerin ön plana çıkması, manevi boşluk, sürekli tüketme eğilimi, yalnızlık, yabancılaşıma, aşırı bireyselleşme* gibi yapısal özellikler modern bireyi daha *mutsuz, doyumsuz, huzursuz, bıkkın, duyarsız, kaygılı ve stresli* hale getirmektedir. İletişim araçlarının gelişimiyle özellikle internetin yaygınlaşması sayesinde oluşan global düzende, söz konusu araçları en çok kullanan genç kuşak bireyler, dünyanın her yerindeki her türlü bilgiye kolayca erişebilmektedir. Kitle iletişim araçlarının en önemlilerinden biri haline gelen medyanın, geleneksel araçlardan uzaklaşarak dijitalleşmesi en çok gençleri etkilemekte, hayatlarının her alanında dijital öğeler önem kazanmaktadır.

Araştırma bulgularında, medyanın gençlere yönelik olumsuz yargıların oluşumunda son derece etkili oluşu her iki yaş kategorisi tarafından da tespit edilmiştir. Orta ve yaşlı kuşak bireylerin söylemlerinde, medyada özellikle dizilerde zengin kişilerin sahip olduklarını kolaylıkla elde ettiği yönündeki temsiliyet aracılığıyla, gençlerin bu hayatları taklit ederek hazırcılığı ve kolaycılığı *normalleştirdiği* vurgusu yapılmıştır. Benzer şekilde medyada şiddetin görünürlüğü artırılarak *şiddetin sıradanlaşmasına* zemin hazırlandığı, toplum içinde, şiddet olaylarının basite indirgenerek normalleşmesinin sağlandığı hem orta ve yaşlı kuşağın hem de genç kuşağın söylemlerinde açığa çıkmıştır. Genç olsun yaşlı olsun ayrımcılığı deneyimleyen dezavantajlı kesimin sosyal dışlanma yaşaması noktasında medyanın rolü önemli görülmüş, her türlü medya yayınının, söz konusu toplulukları son derece inciten ve deneyimlemek zorunda kaldıkları dışlanma biçimlerini pekiştiren bu tür söylemlerden arındırılması, toplumsal entegrasyonun sağlanabilmesi için gerekliliği tespit edilmiştir.

Küresel dünyanın dijital nimetleri, mekan ve zaman sınırlaması olmadan bilgiye erişim kolaylığı, ülkemizdeki gençlerin kültürel ve değerler temelinde farklılıklar göstermesine rağmen, temel özellikler bakımından dünyadaki gençlerle benzerlikler göstermesine olanak sağlamaktadır. Bu yüzden bugünkü Türkiye gençliği eleştirilirken

bunun bize özgü değil, tüm dünya ülkelerinin gençliğine özgü bir durum olduğunun hatırlanması, değerlendirmeler yapılırken fayda sağlayabilir.

Gençlerin nasihat etmek ile eleştirmek arasındaki ayrımı yapamadığını ifade eden bazı orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, her söylemlerinin gençler tarafından eleştiri olarak algılanıp ters tepkilerle sonuçlanmasından şikayet ederek gençlerin eleştirilmeyi hak ettiklerini belirtmişlerdir. Bu tutum gençlere yönelik geliştirilen ayrımcı tutumların nasıl meşrulaştırıldığını kavramamıza yardımcı olmuştur. Eleştirinin, kişinin yanlışını düzeltmesi ya da kendini geliştirmesi amacıyla yapıldığında faydalı bir yönünün olduğunu düşünen orta ve yaşlı kuşak katılımcılar, gençlerin bu faydanın farkında olmamaları sebebiyle ayrımcı davranışlara maruz kalmalarını normal karşılamışlardır.

Tüm ayrımcılık türlerinde ayrımcı tutum ve davranışa maruz kalan kişiler, kendilerine atfedilen kalıp yargılara uygun davranıp, üzerlerindeki baskıyı *içselleştirebilir* ve *normal görmeye* başlayabilirler. Araştırma bulguları da, bazı genç bireylerin, orta ve yaşlı kuşaklar tarafından kendilerine yöneltilen eleştirileri haklı bulup kabullendiklerini ve bu doğrultuda davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Ayrımcılığı içselleştiren genç bireyler, ayrımcılığa uğradığının farkında bile olmadan, atfedilen olumsuz özelliklere sahip olmasalar da baskı altında hissederek *öğrenilmiş bir çaresizlik* içinde bu özelliklerin kendilerinde var olduğunu düşünebilmektedirler. Bu durumda tıpkı ayrımcılığın meşrulaştırılmasında olduğu gibi ayrımcılık, bireyin kendisince içselleştirilip *yeniden ve yeniden üretilir* hale gelebilmektedir. Örneğin gençlerin söylemlerinde, aile içinde kendilerine genç olmalarından dolayı yüklenen görevler gençlere normal gelmekte, ebeveynlerinin koyduğu kuralları sorgulamadan kabullendikleri, genel geçerliliği olmayan bu kurallara uyulması gerekliliğinin *normalleştirildiği* görülmektedir.

Sonuç olarak toplum içinde gençler, sadece içinde yer aldıkları genç yaş kategorisine yönelik atfedilen olumsuz türden etiketlenmelere ve dolayısıyla ayrımcı davranışlara maruz kalabilmektedirler. Bir kategori olarak gençliğe yönelik var olan olumsuz yaklaşımlar, gündelik hayatın çeşitli alanlarında kişilerin bizzat deneyimledikleri olaylardan ya da hiç deneyimlemedikleri ancak sahip oldukları ön yargı ve kalıp yargılara dayandırdıkları varsayımlardan ibaret olabilmektedir. Ayrıca, bu tür ayrımcılık içeren söylemlerin çoğunun doğrudan değil farkından olmadan kullanılıyor olması sürecin daha fazla pekişmesine, sürekli olarak *yeniden üretime* neden olmaktadır. Gençlerin toplumda var olan kalıp yargıları çoğu zaman farkında olmadan içselleştirme durumunu, genç katılımcıların önemli

bir kısmının söylemleriyle doğrulamış olmaları ve buna yönelik uygun davranış kalıpları geliştirmeleri ayrımcı davranışların yeniden üretimi sürecine katkıda bulduklarını göstermektedir. Bu noktadan hareketle araştırmada, çoğunlukla ön yargı ve kalıp yargıların varlığı nedeniyle açığa çıkan ayrımcı davranışlara maruz kalan genç bireylerin, hem orta ve yaşlı kuşak temsilcilerinin ürettiği ötekileştirici söylemlerle kuşatıldığı, hem de kendi iç grubunun içselleştirip yaygınlaştırdığı olumsuz türden söylemlerle baş etmek zorunda kaldığı sonucu ortaya konmuştur. Dolayısıyla, gençler hem dış hem de iç grubun üyelerinin ortaklaşa ürettiği, meşrulaştırdığı, yaygınlaştırdığı ön yargı ve kalıp yargılara dayalı olumsuz söylemler aracılığıyla değersizleştirilmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Ağırbaşı, Ş. (2009). *Sınırlı Ayrımcılık Yasağından Genel Eşitlik İlkesine*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ahmed, S. (2017). *Gençlik Alt Kültürleri: Şimdi Neredeler?* 11 Nisan 2018 tarihinde <https://campaignjr.com/genclik-alt-kulturleri-simdi-neredeler/> adresinden alınmıştır.
- Akan, V. (1994). *Üniversite Gençliğinin Genel Uyum ve İş Gücü: Dünyada ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler*. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Akdemir, N., Çınar, F., Görgülü, Ü. (2007). Yaşlıların Algılanması ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*, 10(4), 215-222.
- Aksoy, F. (2018). *Bir Bardak Taze Çay İçmek İçin Bile Torpil Lazım*. 11 Eylül 2018 tarihinde <https://www.memurlar.net/haber/774210/bir-bardak-taze-cay-icmek-icin-bile-torpil-lazim.html> adresinden alınmıştır.
- Aktaş, C., Çaycı, B. (2013). Yeni Enformasyon ve İletişim Teknolojilerinin Sosyal Hayattaki Rolü. 18 Mayıs 2018 tarihinde https://www.academia.edu/5175989/Yeni_Enformasyon_ve_Iletisim_Teknolojilerinin_Sosyal_Hayattaki_Rolu_The_Role_of_New_Information_and_Communication_Technologies_in_Social_Life adresinden alınmıştır.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Allan, K. (2006). *Contemporary Social and Sociological Theory*. Thousand Okas: Pine Forge Press.
- Altan, Ö. Z., Şişman, Y. (2003). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar. *Kamu- İş*, (2), 2-36.
- Armağan, İ. (2011). *Gençlik Gözüyle Gençlik: 21.Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliği*. İstanbul: Kırkısraklılar Vakfı Yayını.
- Arun, Ö., Pamuk, D. (2014). Kurumsal Bakım Sektöründe Ageism: Yaşlı Bakım Personelinin Yaşlanma ve Yaşlılığa İlişkin Ayrımcı Tutumlarının Nedenleri ve Müdahale Önerileri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 19-33.
- Atabek, E. (2011). *Tüketilen Değerler ve Gençlik*. (İkinci Basım). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları Yayınevi.
- Ateş, D. (2006). Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu? *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7(1), 25-38.
- Ayan, S. (2010). *Aile ve Şiddet, Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Babacan, M. E. (2015). Yeni Medya Bağlamında Toplumsal Hareketler ve Yeni İnsanın Karakter Analizi. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor Edebiyat Dergisi*, 21(83), 295-307.
- Bakırcı, K. (2012). *Uluslararası Hukuk, AB ve ABD Hukuku ile Karşılaştırmalı İş Hukukunda Cinsiyet Ayrımcılığı Yasası İlkesinin İstisnaları ve Objektif Haklı Nedenler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bakırtaş, H., Divanoğlu, S., Akkaş, C. (2016). *Y Kuşağı Farkı Ne? Neyi, Niçin, Nasıl Alır ya da Aldırır?* Bursa: Ekin Yayınevi.
- Banko, M., Babaoğlu, A.R. (2013). *Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaşın Etkisi*. 10 Eylül 2016 tarihinde <http://www.geziparkikitabi.com/ekitap/GeziParkiKitabi.pdf> adresinden alınmıştır.
- Baran, A. (2013). Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-25.
- Baran, A.G. (2001). Yaşlılığın Sosyal Statü ve Roller Bakımından Analizi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 18-23.
- Baran, A.G., Kalıncı, V., Aral, N., Akın, G., Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği*. Ankara: TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Genel Yayını.
- Baudrillard, J. (2002). *Tüketim Toplumu*. (Çev. Deliçaylı, H. ve Keskin, F.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1970'te yayımlandı).
- Baybora, D. (2009). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Yaş Ayrımcılığı Düzenlemesine İhtiyaç Var mı? *Legal, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 6(21), 42-54.
- Baybora, D. (2010). Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaş Ayrımcılığı Düzenlemesi Üzerine. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (1), 33-57.
- Bayhan, V. (1995). Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma: İnönü Üniversitesi Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Bayhan, V. (2003). *Genç Kimliği- Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili, İnönü Üniversitesi Uygulaması*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Bayhan, V. (2013). Gençlik ve Postmodern Kimlik Örüntüleri-Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili: İnönü Üniversitesi Uygulaması. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 134-157.
- Bayhan, V. (2014). Milenyum veya Y Kuşağı Gençliğinin Sosyolojik Bağlamı. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 8-25.
- Bayhan, V. (2015). Türkiye'de Gençlik Sosyolojisi Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları, Istanbul Journal of Sociological Studies*, 52, 355-390.

- Beck, U. (1992). *Risk Society*. Londra: Sage
- Beck, U., Beck-Gernsheim, E. (2003). *Individualization*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Berger, M.B. (1972). On the Youth Fulness of the Youth Cultures. Manning P. K., Truzzi M. (Editors) *Youth and Sociology* içinde (52-68) New Jersey: Prentice-Hall.
- Beşirli, H. (2013). *Gençlik Sosyolojisi, Politik Toplumsallaşma ve Gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Biber, N. (2014). *Çaresiz İnsanın Konformizmi*. 10 Haziran 2018 tarihinde <http://blog.milliyet.com.tr/caresiz-insanin-konformizmi/Blog/?BlogNo=451254> adresinden alınmıştır.
- Biber, N. (2018). *Sosyolojide Patronaj İlişkisi*. 25 Temmuz 2018 tarihinde <http://blog.milliyet.com.tr/sosyolojidepatronajiliskisi/Blog/?BlogNo=584508> adresinden alınmıştır.
- Birsen, G. (1988). *Sosyal ve Kültürel Değişmeler İçerisinde Gençlik*. Ankara: TED Yayınları.
- Boréus, K. (2009). *Söylemsel Ayrımcılık ve Dışavurumları*. 19 Mart 2018 tarihinde www.nefretsoylemi.org/resimler/200911194556238055.doc adresinden alınmıştır.
- Bourdieu, P. (1992). La jeunesse n'est qu'un mot. *Questions de sociologie*. Paris: Editions de Minuit, 143-154.
- Bourdieu, P. (1996). *Toplumbilim Sorunları*. (Çev. Ergüden, I.). İstanbul: Kesit Yayınları (Eserin orijinali 1980'de yayımlandı).
- Bourdieu, P. (1997). *Televizyon Üzerine*. (Çev. Ilgaz, T.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Eserin orijinali 1996'da yayımlandı).
- Bourdieu, P. (2013). *Pratik Nedenler*. (Çev. Tanrıöver, H.). (İkinci Basım). İstanbul: Kesit Yayınları. (Eserin orijinali 1994 yılında yayımlandı).
- Bourdieu, P., Passeron, J.C. (1970). *La Reproduction: Elements pour une theorie du systemed'enseignement*. Paris: Editions de Minuit.
- Bozkurt, V. (2000). *Püritanizmden Hedonizme Yeni Çalışma Etiği*. Bursa: Alesta Yayınları.
- British Council. (2017). Türkiye'deki Gençlerin Sesi. Next Generation: 59.
- Burcu, E. (1998). Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, (1)2, 105-135.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble Feminism and Subversion of Identity*. ABD: Routledge
- Bülbül, K. (2017). *Küresel Çağda Nasıl Bir Gençlik*. (Üçüncü Basım). İstanbul: 4T Yayınevi.

- Canatan, A. (2008). Toplumsal Değerler ve Yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, (1), 62-71.
- Castells, M. (2005a). *Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. (Üçüncü Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M., Cardoso, G. (2005). *The Network Society: From Knowledge to Policy*. Baltimore, Maryland: Center for Transatlantic Relations.
- Ceylan, D. T., Irzık, G. (2004). *Nasıl Eğitiliyoruz? İnsan Hakları Eğitimi ve Ders Kitabı Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Ceylan, H., Öksüz, M. (2015). Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39): 459-466.
- Change.Org. (2016). "65 Yaş Üstü Kişilere Verilen Ücretsiz Toplu Taşıma Hakkı Öğrencilere de Tanınsın Kampanyası" 3 Şubat 2017 tarihinde <https://www.change.org/p/65-ya%C5%9F-%C3%BCst%C3%BC-ki%C5%9Filere-verilen-%C3%BCcretsiz-toplu-ta%C5%9F%C4%B1ma-hakk%C4%B1-%C3%B6%C4%9Frencilere-de-tan%C4%B1ns%C4%B1n> adresinden alınmıştır.
- Coşkun, İ. (2015). *Gençlik, Aidiyet, Dönüşüm, Gelecek*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Cuff, E. C., Sharrock, W., Francis, D.W. (2013). *Sosyolojide Perspektifler*. (Çev. Tatlıcan, Ü.). İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 1979'da yayımlandı).
- Ç. Öke, Y. (2018). Alternatif Bir Medya Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dördüncü Kuvvet Dergisi*, 1(1), 52-61.
- Çabuklu, Y. (2007). *Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Çalışkan, Ö. (2013). Ötekileştirilen Kimliklerin Melezleşmesi: Toplumsal Cinsiyet. *Doğu Batı Dergisi*, 2 (64), 37-52.
- Çayır, K. (2000). *Yeni Sosyal Hareketler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çayır, K. (2012). Yaşçılık/ Yaşa Dayalı Ayrımcılık. Çayır, K. ve Ayan, M. (Editörler), *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (163-174). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çebi, S., Akıllı, Y. (2011). Türkiye'de Gençliğin İnternet Üzerinden Katılımı Özelinde Genç Siyasallığı ve Müzakereci Demokrasi. Aydemir, A. T. (Editör). *Katılımın "E-Hali": Gençlerin Sanal Alemi* içinde (198-232). İstanbul: Alternatif Bilişim Yayınevi.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve Medya. Çaplı, B. ve Tuncel, H. (Editörler). *Televizyon Haberciliğinde Etik* içinde (211-228). Ankara: Fersa Yayınları.

- Çelik, K. (2008). My State is My Father: Youth Unemployment Experience Under the Weak State Welfare Provisions of Turkey. *Journal of Youth Studies*, 11(4), 244.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü. 10 Kasım 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/198114> adresinden alınmıştır.
- Çilingiroğlu, N., Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(4), 225-230.
- Çolaker, İ. (2015). *Konformist Gençlik*. 28 Şubat 2018 tarihinde <http://www.isacolaker.com/konformist-genclik/> adresinden alınmıştır.
- Çomu, T. (2010). *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Çüçen, M. (2018). *Aldatıldık Aldatıldık Dünya Böyle Değil*. 21 Eylül 2018 tarihinde <http://meldacucen.blogspot.com/> adresinden alınmıştır.
- Dedeoğlu, A., Savaşçı, İ. (2005). Tüketim Kültüründe Beden Güzelliği ve Yemek Yeme Arzuları, Kadınların Tüketim Pratiklerine Yansıması. *Ege Üniversitesi Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5(1-2), 77-88.
- Demiröz, Ş. (1987). Batılılaşmanın En Etkili Aracı Televizyon. *Kadın ve Aile Dergisi*, (23), 7.
- Deneçli, C., Deneçli, S. (2012). Nabza Göre Şerbet Kuşağına Göre Etkinlik Eğlencenin Pazarlanması ve Kuşak. *Pİ Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, (40), 29-33.
- Dijk, J.V. (2016). *Ağ Toplumu, Alternatif Medya ve Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Kafka Yayınları.
- DPT. (2007). 16 Ekim 2006 gün ve 2006/11105 Sayılı 2007 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu kararı Eki, 19 Ekim 2006 Gün ve 26324 Sayılı Resmi Gazete.
- Dubet, F. (2004). La jeunesse est une epreuve (Gençlik Bir Denenmedir). Dubet, F., Galland, O., Deschavanne, E. (Editors). *Comprendre: Les Jeunes* içinde (275-293). Paris: Presses Universitaires de France.
- Durkheim, E. (2015). *İntihar*. (Çev. İlkelen, Z.). (İkinci Basım). İstanbul: Pozitif Yayınları. (Eserin orijinali 1897'de yayımlandı).
- Durmuş, A. (2003). *Çocuğumu Gençliğe ve Hayata Hazırlıyorum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ekşi, A. (2015). *Türkiye'de ve Beş Kıt'ada Gençler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Erday, U. (2009). Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 138.
- Erdikmen, O. (2017). *Narsist Bir Gençlik Yetiştiriyor*. 25 Ekim 2018 tarihinde <https://www.arti49.com/narsist-bir-genclik-yetisiyor-1005282h.htm> adresinden alınmıştır.

- Erdoğan İ., Alemdar K. (2005). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Erdoğan, Z. (1988). *Türkiye 'de Terörist Eylemlerin Sebepleri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Featherstone, M. (2005). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. (Çev. Küçük, M.) (İkinci Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1991'de yayımlandı).
- Foucault, M. (2017). *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev. Kılıçbay, M. A.) (Yedinci Basım). Ankara: İmge Kitabevi. (Eserin orijinali 1975'te yayımlandı).
- Freud, S. (2015). *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası*. (Çev. Büyükkal, B.ve Tura, S. M.). İstanbul: Metis Yayınları/ Ötekini Dinlemek. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı).
- Furedi, F. (2013). *Paranoyak Anne-Babalık*. (Çev. Tüfekçi, A.). İstanbul: İz Yayıncılık. (Eserin orijinali 2001'de yayımlandı).
- Furedi, F. (2014). *Korku Kültürü Risk Almanın Riskleri*. (Çev. Yıldırım, B.) (İkinci Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1997'de yayımlandı).
- Gaullier, X. (1998). Ages Mobiles et Generations Incertaines. *Esprit*, 246(10), 5-44.
- Gazi Üniversitesi (2003). *Türk Üniversite Gençliği Araştırması: Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
- Gezgin, E. (2016). *Damgalanan Mekanda Yaşam: Bir Kentin Ötekisi Olmak*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Giddens, A. (1992). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis Yayınları (Eserin orijinali 1956'da yayımlandı).
- Gökçe, B. (1988). *Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Göle, N. (1993). *Modern Mahrem / Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları
- Göregenli, M. (2012). Ayrımcılığın Meşrulaştırılması. Çayır, K., A. Ceyhan, M. (Editörler), *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (61-73). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gross, T.S. (2017). *Milenyum Kuşağını Kuralları*. (Çev. Tokyay, M.). İstanbul: İKÜ Yayınevi.
- Güdekli, A. (2016). *Küreselleşme ve Toplumsal Cinsiyet Açısından Küresel Erkek(lik) ve Medya*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Güler, A. (1987). *Gençlerin Türk Toplumuna Yabancılaşması ve Anarşizm, Uluslararası Terörizm Gençlik*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Gür B., Dalmış İ. (2012). *Türkiye 'nin Gençlik Profili*. Ankara: Seta Vakfı Yayınları.

- Habermas, J. (1991). *Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, Massachusetts, ABD: MIT Press. (Eserin orijinali 1962'de yayımlandı).
- Habitat. (2017). Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Raporu, 30-31.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 29-38.
- Jeffs, T., Smith, M. K. (1999). The Problem of 'Youth' for Youth Work. *Youth and Policy*, 62, 45-66.
- Jones, K. (2005). Politicians and Political Cynicism: More or Less?. *Australasian Parliamentary Review*, 20(2), 116-129.
- Joshi, A., Dencker, J. C., Franz, G. (2011). Generations in Organizations. *Research in Organizational Behavior*, 31, 177-205.
- Kabaklarlı, E., Gür, M. (2011). *Türkiye'de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş- Bütünleşme Analizi*. 10 Nisan 2018 tarihinde [https://www.academia.edu/4538268/T%C3%BCrkiye_de_Gen%C3%A7_%C4%B0_%C5%9Fsizlik_Sorunu_ve_Ekonomik_Belirleyicilerinin_Uzun_D%C3%B6nem_E_%C5%9F-B%C3%BCt%C3%BCnle%C5%9Fme_Analizi?auto=downloadadresinden alınmıştır](https://www.academia.edu/4538268/T%C3%BCrkiye_de_Gen%C3%A7_%C4%B0_%C5%9Fsizlik_Sorunu_ve_Ekonomik_Belirleyicilerinin_Uzun_D%C3%B6nem_E_%C5%9F-B%C3%BCt%C3%BCnle%C5%9Fme_Analizi?auto=downloadadresinden%20alınmıştır).
- Kaplan, B. (2013, Haziran). C Kuşağı Tüketici Davranışları ve C Kuşağına Yönelik Pazarlama Stratejileri, *Kafkas Üniversitesi 18. Ulusal Pazarlama Kongresi*, Kars, 365-383.
- Karaaslan, E. (2008). Alt Kültürler ve Sokak Sanatı. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sanat Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Karabacak, M. E. (2013). *Devir Değişti Gençler Saygısızlaştı mı?* 9 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.burhandergisi.com/butun-yazarlar/94-memin-karabacak/1222-devir-deiti-gencler-saygszlat-m.html> adresinden alınmıştır.
- Karahasan, F. (2018). *Açılın Gençler Geliyor*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Karatepe, S., Gökçe, S. (2011). Çalışma Hayatında Yaş Ayrımcılığı. Demirel, E., Tikici, M., Çetin, C. (Editörler). *Türk İş Yaşamında Ayrımcılık* içinde (45-59). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, P. A. (2014). *Çalışma Hukukunda Eşitlik ve Ayrımcılık Karşılaştırmalı Teorik Bir Bakış*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Keser, A. (2015). *Çalışma Psikolojisi*. (5. Basım). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Keyif, Ö. Ş. (2013). *Sosyolog Demet Lüksülü: 'Gezi' Bir Orta Sınıf Laboratuvarı*. 8 Haziran 2018 tarihinde <http://www.aksam.com.tr/guncel/sosyolog-demet-lukuslu-gezi-bir-orta-sinif-laboratuvari/haber-21520712> adresinden alınmıştır.
- Kılıç, M. (2016). *Modern Çağın 'Gençlik' Miti*. 29 Mayıs 2017 tarihinde <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-muharrem-kilic/591524.aspx> adresinden alınmıştır.

- Kırık, A., Özcan, A. (2014). Bir Dijital Aktivizm Örneği Olarak Akıllı Ağ Çeteleri (SmartMobs). *Online Academic Journal of Information Technology*, 5(14), 62-78.
- Kışlalı, A.T. (1974). *Öğrenci Ayaklanmaları*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kışlalı, A.T. (1976). Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (31), 129.
- Konda. (2014). *Türkiye’de Gençlerin Katılımı*. 28 Nisan 2018 tarihinde <http://www.sebeke.org.tr/wpcontent/uploads/2014/02/turkiyedegenclerinkatilimi.pdf> adresinden alınmıştır.
- Konrad-Adenauer Vakfı. (1999). *Türk Gençliği 98: Suskun Kitle Büyüteç Altında*. Ankara: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Konrad-Adenauer-Stiftung. (2017). *Gençlik Araştırması Raporu*, 29.
- Koulopoulos, T., Keldsen, D. (2014). *The Six Forces Shaping the Future of Business: The Gen Z Effect*. Brookline, Massachusetts: Bibliomotion.
- Köknel, Ö. (1990). Gençlik Çağında Kız-Erkek Arkadaşlığı, Aile Yazıları 3. Çiğdem, A., Dikeçligil, B. (Derleyenler). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Köknel, Ö. (2010). Alkol, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımı. *Ben Hasta Değilim* içinde. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Köysüren, A. (2016). *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet*. (İkinci Basım). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Kumaşçı, T. (2014). *Sabırsız İnsan Sevemez*. 8 Ocak 2018 tarihinde <http://blog.milliyet.com.tr/sabirsiz-insan-sevemez/Blog/?BlogNo=445282> adresinden alınmıştır.
- Kupperschmidt, B. (2000). Multi Generation Employees: Strategies for Effective Management. *The Health Manager*, 19(1), 65-76.
- Kurtaran, Y. (2012). Türkiye’de Gençlik Alanında Devletin Rolü. Yentürk N., Kurtaran Y., Nematlı G. (Derleyenler). *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde (129-165) (İkinci Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. (Dördüncü Basım). Ankara: Anı Yayınları.
- Küntay, E., Erginsoy, G. (2005). *İstanbul’da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari “Seks İşçisi” Kız Çocuklar*. Ankara: Bağlam Yayınları.
- Kürkçü, D. (2016). *Yeni Medya ve Gençlik*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Lippmann, W. (1998). *Public Opinion*. ABD: Transaction Publishers.

- Lüküslü, D. (2011). Bilişim Teknolojileriyle Örgütlenen Gençlik Hareketleri ve Yeni Bir Siyaset Arayışı. Aydemir, A. T. (Editör). *Katılımın "E-Hali": Gençlerin Sanal Alemi* içinde (48-67). İstanbul: Alternatif Bilişim Yayınevi.
- Lüküslü, D. (2012). Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlık Geleceği. Yentürk N., Kurtaran Y., Nemutlu G. (Editörler). *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde (287-297). (İkinci Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lüküslü, D. (2013). *Gençlik Değil, Değişen Bizim Algımız*. 8 Haziran 2018 tarihinde <http://hthayat.haberturk.com/yasam/roportajlar/haber/1014314-genclik-degil-degisen-bizim-algimiz/> adresinden alınmıştır.
- Lüküslü, D. (2015). *Türkiye’de “Gençlik Miti” 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. (Dördüncü Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lüküslü, D. (2015a). *Türkiye’nin 68’i Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Lüküslü, D. (2016). *Gençlik Mit midir?* 4 Mart 2018 tarihinde <http://www.nihayet.com/roportaj/demet-lukuslu-genclik-bir-mit-midir/> adresinden alınmıştır.
- Lüküslü, D., Yücel, H. (2013). *Gençlik Halleri, 2000’li Yıllar Türkiye’sinde Genç Olmak*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Maignet, E. (2016). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. (Çev. Yücel, H.). (Beşinci Basım). İstanbul: İletişim Ay Yayınları.
- Manav, A. E. (2014). 2000/43, 2000/78, 2006/54 Sayılı AB Direktifleri Çerçevesinde İş Hukukunda Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye’deki Uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15, 731-779.
- Marketing Türkiye. (2016). *Z Kuşağı’nın İlgisini Pazarlama Kampanyalarınızla Nasıl Çekebilirsiniz?* 2 Ocak 2018 tarihinde <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/z-kusaginin-ilgisini-pazarlama-kampanyalarinizla-nasil-cekebilirsiniz/> adresinden alınmıştır.
- Marketing Türkiye. (2016a). *Z Kuşağına Mensup Çocukların Yüzde 24’ünün Bilgisayarı, Yüzde 13’ünün Cep Telefonu Var*. 1 Mayıs 2018 tarihinde <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/z-kusagina-mensup-cocuklarin-yuzde-24unun-bilgisayari-yuzde-13unun-cep-telefonu-var/> adresinden alınmıştır.
- McLuhan, M. (1966). *Understanding Media: The Extensions Of Man*. New York: Signet Book.
- Meriç, C. (1981). *Bir Facianın Hikayesi*. Ankara: Umran Yayınları.
- Milliyet. (2016). *Z Kuşağı, Gençlerin Dinamiklerini Değiştirmeye Geliyor*. 22 Şubat 2018 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/z-kusagi--genclerin-dinamiklerini-pembena-detay-cocuk-1864431/> adresinden alınmıştır.

- Mollaer, F., (2014). *Kimlik Politikaları, Özdeşlik, Tanınma ve Farklılık*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Morgan, L., Kunkel, S. (1998). *Aging, Concepts and Controversies*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Murat, S., Şahin, L. (2011). Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 1-48.
- Mynet, (2017). *Türkiye Günlük 330 Dakika Televizyon İzleme Oranı ile Dünya Lideri*. 5 Kasım 2017 tarihinde <http://www.mynet.com/haber/guncel/turkiye-gunluk-330-dakika-televizyon-izleme-orani-ile-dunya-lideri-2970860-1> adresinden alınmıştır.
- Özbay, H., Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, L., Akdemir, N., Akyar, İ. (2005). Hemşireler İçin Geliştirilen Yaşlı Değerlendirme Formu ve Geriatrik Sorunlar. *Türk Geriatri Dergisi*, 8(2), 94-100.
- Özoğlu, Ç. (1988). *Gençlerin Kişilik Gelişimine Nasıl Yardımcı Olabiliriz? Gençliğin Eğitim Sorunları*. Ankara: TED Yayınları.
- Özyurt, S., Doğan, M.S. (2002). *Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Palfrey, J., Gasser, U. (2016). *Doğuştan Dijital, Dijital Yerlilerin İlk Kuşağını Anlamak*. (Çev. Aydın, N.). İstanbul: İKÜ Yayınevi.
- Poloma, M. (1979). *Contemporary Sociological Theory*, New York: Mac Millan Pub., Co. Inc.
- Poyraz, T., Zorlu, A., Şahin, B., Arıkan, G. (2003). Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-32.
- Roscigno, V. J., Mong, S., Byron, R., Tester, G. (2007). Age Discrimination, Social Closure and Employment. *Social Forces*, 86(1), 313-334.
- Safa, P. (1999). *Eğitim-Gençlik-Üniversite*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sargeant, M. (2006). *Age Discrimination in Employment*. New York: Gower Publishing.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sedat, M., Şahin, L. (2011). Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 1-48.
- Semerci, B. (2015). *Ergenlikte Kendine Güven*. 20 Ekim 2017 tarihinde <https://www.bengisemerci.com/ergenlikte-kendine-guven-2> adresinden alınmıştır.
- Sevim, Y., Ataş, S. (2015). Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçerisinde Şiddete Bakış Açılımları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 285-301.

- Slattery, M. (2014). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Çev. Tatlıcan, Ü.). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Sosyal Doku Projesi Araştırmaları 3. (2004). *Gençlik*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Araştırma Planlama Koordinasyon Daire Başkanlığı.
- Stanton, W. J., Etzel, M. J., Walker, B.J. (1997). *Fundamentals Marketing*. New York: McGraw-Hill.
- Şener, S. (2013). *Türkiye’de Gençlik Beklentiler, Problemler ve Düşünceler*. (Dördüncü Basım). İstanbul: İnkılab Yayınları.
- Şişman, Ç. E. (2013). Üst-Orta Sınıf Genç İstanbullular’ın Gündelik Dilindeki “Öteki” Temsilleri: “Apaçi”, “Kıro”, “Amele”, “Varoş”, “Tiki”, “Concon”, “Ciks”. Lüküslü, D. ve Yücel, H. (Editörler). *Gençlik Halleri içinde (72-91)*. İstanbul: Efil Yayınları.
- Taş, O. (2017). *İletişim, Medya ve Kültür, Anahtar Kavramlar*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Tezcan, M. (1981). *Kuşaklar Çatışması. Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Tezcan, M. (2003). *Gençlik Sosyolojisi*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2015). *Gençlik, Kültür ve Toplum*. Ankara: Anı Yayınları.
- Tezcan, M. (2017). *Kuşaklar Çatışması Kuşaklar arası İlişkiler Eğitimi ve Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Thompson, N. (2001). *Anti-discriminatory Practice*. New York: Palgrave.
- Tiritoğlu, H.H. (2015). İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaş Ayrımcılığı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tokunaga, R.S. (2011). Social Networking Site or Social Surveillance Site Understanding the Use of Interpersonal Electronic Surveillance in Romantic Relationships. *Computers in Human Behavior*, 27(2), 705-713. Erişim linki: <https://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2010.08.014>
- Topgül S., (2016). Çalışma Yaşamında Yaşlı Ayrımcılığı mı Yaş Ayrımcılığı mı? *Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 13–31.
- Toprak, A. , Yıldırım, A. , Aygül, E. , Binark, M., Börekçi, S., Çomu, T. (2014). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: “Görülüyorum Öyleyse Varım!”*. (İkinci Basım). İstanbul: Kalkedon Yayınevi.
- Tuchman, G., Daniels, A., Benét, J. (1978). *Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press.
- TÜİK. (2018, Ağustos). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2018*. 30 Ağustos 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819> adresinden alınmıştır.

- TÜİK. (2018, Kasım). *İşgücü İstatistikleri, 2018*. 17 Kasım 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27690> adresinden alınmıştır.
- TÜİK. (2018, Mart). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2017 Haber Bülteni*. 1 Haziran 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27595> adresinden alınmıştır.
- TÜİK. (2018, Mayıs). *İstatistiklerle Gençlik, 2017 Haber Bülteni*. 30 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27598> adresinden alınmıştır.
- TÜİK. (2018, Şubat). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017 Haber Bülteni*. 10 Mart 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=21507> adresinden alınmıştır.
- Türkçe Bilgi. (2018). *Konformizm*. 10 Ekim 2018 tarihinde <https://www.turkcebilgi.com/konformizm> adresinden alınmıştır.
- Türkoğlu, T. (2010). *Dijital Kültür, Bilgi(çler) Toplumu için (Nafile) Bir El Kitabı*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Twenge, J. M. (2018). *Ben Nesli: Bugünün Gençleri Niçin Bu Kadar Özgüvenli ve İddialı Fakat Bir O Kadar da Depresif ve Kaygılı*. (Çev. Öztürk, E.). (Yedinci Basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Eserin orijinali 2009 yılında yayımlandı).
- Twenge, J. M., Campbell, W. K. (2010). *Asrın Vebası: Narsisizm İlleti*. (Çev. Yüksel, Ö.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Urgan, M. (1999). *Bir Dinazorun Anıları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ünal, S. (2017). Ağ Toplumunun Genç Yurttaşları: Dijital Sosyal Ortamların Siyasal Temelde Kullanımına Yönelik Karşıt Yaklaşımlar. *Journal of Human Sciences*, 14(3), 2510-2540.
- Ünal, S. (2017a). Kişilerarası Gönüllü Dijital Gözetim ve Gençlik: Gündelik İlişkilere Yansımaları Bağlamında Siyasal ve Dinsel Kimliklerin İfşası. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2546-2573.
- Ünal, S. (2018). Düşük Maliyetli Alternatif Siyasal Katılım Biçimi: 90 Sonrası Genç Kuşağın Siyasal Kayıtsızlığı Mit mi Gerçek mi? *TESAM Akademi Dergisi*, 5(2), 249-296.
- Ünal, D., Soyuer, F., Elmalı, F. (2012). Geriatri Merkezi Çalışanlarında Yaşlı Tutumunun Değerlendirilmesi, *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(3), 115-120.
- Ünver, Ö., Tolan, B., Bulut, I. (1986). *12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Vefikuluçay, D. (2008). Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları,. AD Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği, Ankara.

- Vefikuluçay, D., Terzioğlu, F. (2011). Development and Psychometric Evaluation of Ageism Attitude Scale Among the University Students. *Turkish Journal of Geriatrics*, 14(3), 259-268.
- Villani, S. (2001). Impact of Media on Children and Adolescents: A Ten Year Review of the Research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(4), 392-401.
- Wyn, J., White, R. (1997). *Rethinking Youth*, Allen&Unwin, Crows Nest.
- Yaman, Ö. M. (2010). *Türkiye’de Gençlik Sosyolojisi Çalışmalarına Dair Bibliyografik Bir Değerlendirme: Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*. Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Yaman, Ö. M. (2013). Türkiye’de Gençlik Sosyolojisi Çalışmalarına Dair Bibliyografik Bir Değerlendirme. *Alternatif Politika*, 5(2), 114-138.
- Yaman, Ö. M. (2013a). *Apaçi Gençlik*. (Yedinci Basım). İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Yazıcı, E. (2001). *Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili Üzerine Bir Alan Araştırması: Gazi Üniversitesi Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yazıcı, S., Kalaycı, I., Kaya, E., Tekin, A. (2015). Yaşlı Bakım Programı Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2, 77-87.
- Yeni Birlik. (2018). *Avrupa'nın "En Genç Ülkesi" Türkiye*. 25 Haziran 2018 tarihinde <http://www.gazetebirlik.com/haber/avrupanin-en-genc-ulkesi-turkiye-4164/> adresinden alınmıştır.
- Yentürk N., Kurtaran Y., Nemitli G. (2012). *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. (İkinci Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yentürk, N. (2012). Gençlerin Yaşamlarını Çevreleyen Alanlarda Gençlik Politikaları Önerileri. Yentürk N., Kurtaran Y., Nemitli G. (Derleyenler). *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde (47-79) (İkinci Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yentürk, N., Başlevent, C. (2007). *Türkiye’de Genç İşsizliği, Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu*. 21 Aralık 2017 tarihinde http://erasmus.akdeniz.edu.tr/_dinamik/210/751.pdf adresinden alınmıştır.
- Yeşiltuna, D. (2015). *İletişim ve Medya*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yılmaz, C. (2015). Kitap İncelemesi: Çalışma Hayatında Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık: Beyaz Yakalı Eşcinseller. *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, (49), 555-562.
- Yılmaz, E., Özkan, S. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 35-53.

Yörükoğlu, A. (1990). Gençlik ve Yetişkinler: Kuşaklar atışması, Aile Yazıları:3. Çiğdem, A., Dikeçligil , B. (Editörler). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Zeytinoğlu, E. (2010). Ayrımcılık Yasağına Genel Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 115-134.

6. EKLER

Ek 1. Genç Kuşak Görüşmeci Listesi

İsim	Cinsiyet	Yaş	Bölüm	Ailenin Aylık Geliri	Kardeş Sayısı	Doğum Yeri
G.1	E	23	Psikoloji	2 500 L	3	İstanbul
G.2	K	22	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	2 000 L	2	Aydın
G.3	E	21	Elektrik Elektronik Mühendisliği	1 600 L	3	Ankara
G.4	K	26	Sosyoloji (Doktora)	3 500 L	2	Çorum
G.5	K	21	Beden Eği.ve Spor	2 000 L	6	Şanlıurfa
G.6	E	23	Ekonomi ve Finans (Yük.Lisans)	3 500 L	3	Ankara
G.7	K	18	Sosyoloji	6 000 L	6	Muğla
G.8	E	20	Beslenme ve Diyetetik	5 000 L	2	Kars
G.9	K	21	Türkçe Öğretmenliği	2 000 L	2	Adana
G.10	E	24	Tıp	7 000 L	3	Antalya
G.11	K	20	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2 700 L	3	İzmir
G.12	E	24	Arkeoloji	4 500 L	4	Adana
G.13	K	20	Radyo Televizyon Sinema	3 000 L	2	İstanbul
G.14	E	28	İşletme (Doktora)	5 000 L	3	Erzurum
G.15	E	20	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2 500 L	2	Kütahya
G.16	K	23	Ekonomi ve Finans (Yük.Lisans)	2 000 L	4	Mersin
G.17	K	24	Sosyoloji (Yük. Lisans)	4 000 L	7	Mardin
G.18	E	24	Bilgisayar Öğretmenliği	2 000 L	3	Sakarya
G.19	K	21	Arkeoloji	5 000 L	2	Antalya
G.20	K	21	Psikoloji	3 300 L	3	Tokat
G.21	K	19	Sosyoloji	5 000 L	2	Ordu
G.22	K	23	Mühendislik	6 500 L	Kardeş Yok	İzmir
G.23	E	25	Veteriner	4 700 L	Kardeş Yok	Manisa
G.24	K	21	Fransız Kültür ve Edebiyatı	9 000 L	Kardeş Yok	Mersin
G.25	K	20	Hemşirelik	2 500 L	3	İstanbul
G.26	E	25	Bilgisayar Programcılığı	3 500 L	2	İstanbul

Ek 2. Orta Ve Yaşlı Kuşak Görüşmeci Listesi

İsim	Cinsi yet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Ailenin Aylık Geliri	Çocuk Sayısı	Doğum Yeri
G.1	E	61	Yüksekokul	Serbest Meslek	8 000 L	2	Aydın
G.2	K	75	Ortaokul	Emekli Memur	2 500 L	Yok	Denizli
G.3	E	62	Yüksekokul	Emekli Öğretmen	6 000 L	2	Muğla
G.4	K	61	Yüksekokul	Emekli Öğretmen	5 000 L	2	Bodrum
G.5	E	48	Lise	Grafiker	2 000 L	6	Aydın
G.6	K	70	Ortaokul	Kamu Emeklisi	2 500 L	Yok	İzmir
G.7	K	57	Lise	Ev Hanımı	4500 L	1	Nazilli
G.8	K	49	Üniversite	Öğretim Üyesi	7 000 L	2	Aydın
G.9	E	50	Üniversite	İngilizce Öğretmeni	4 000 L	2	Giresun
G.10	E	55	Üniversite	Aile Hekimi	8500 L	2	Nazilli
G.11	E	59	Yüksekokul	İnşaat Tekniker	4 500 L	1	Uşak
G.12	K	64	Ortaokul	Ev Hanımı	2800 L	4	Çine
G.13	K	65	Lise	Kamu Emeklisi	2 000 L	3	Aydın
G.14	K	78	İlkokul	Ev Hanımı	1800 L	3	İzmir
G.15	E	47	Üniversite	Reprezant	7 000 L	1	Muğla
G.16	K	54	Lise	Satış Temsilcisi	1 500 L	Yok	Aydın
G.17	E	80	Lise	Emekli Öğretmen	260 Euro	3	Söke
G.18	E	51	Lise	Çiftçi	5 000 L	2	Söke
G.19	E	55	İlkokul	Terzi	2 000 L	1	Söke
G.20	K	62	Lise	Kamu Emeklisi	2100 L	2	İzmir

Ek 3. Genç Katılımcıların Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

	Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu, genç katılımcıların; gençlere yönelik geliştirilen kalıp yargılara, kuşaklararası ve aynı kuşakta var olan ayrımcı söylem ve pratiklere yaklaşımını tespit etmek için hazırlanmıştır.
1)	Genç Kimdir? Genci tanımlar mısınız?
2)	Kendi yaş grubunuzu değerlendirir misiniz? Kendi yaş grubunuzda eleştirdiğiniz özellikler var mı?
3)	Kendinizi olumlu-olumsuz yönlerinizle değerlendirir misiniz?
4)	Gençliğin sosyal dışlanmaya maruz kaldığınızı toplumda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?
5)	Farklı olana bakışınız nedir? Hiç ötekileştirdiğiniz biri veya kesim oldu mu?
6)	Gençlere yönelik yerleşik kalıp yargılar var mı?
7)	Değerlerinizden bahsedelim, olmazsa olmazınız nedir? (Zengin olmak mı, özgür olmak mı, onurlu olmak mı?..)
8)	Gençlerin ahlaki yönlerinin zayıflığı eleştiriliyor, manevi değerlere bağlı bir gençlik söz konusu mu?
9)	Gençlere yönelik duyarsız, sorumsuz, idealsiz gibi eleştiriler var?
10)	“Ne olacak bu gençliğin hali” sorularına maruz kalıyor musunuz?
11)	Saygısız, asi eleştirilerine ne diyeceksiniz?
12)	Kitap okumak yerine internette vakit geçiriyorlar deniyor. Sizin bu ikisiyle ilişkiniz nasıl? Gençlik bilgisayar ve telefon bağımlısı mı?
13)	Kendinizi değersiz hissettiğiniz durumlar oluyor mu?
14)	Gençlere fikirlerini geliştirmek için fırsatlar sunulduğunu düşünüyor musunuz?
15)	Aileniz size ne tür görevler biçiyor, genç olmanızdan dolayı aile içinde ayrımcılığa uğradığınız oluyor mu? (Genç olduğunuz için emir verme, görev yağdırma, başkalarıyla karşılaştırma)
16)	Ailenize karşı maddi anlamda bağımlılık yaşadığınız size hissettiriliyor mu?
17)	Kuşak çatışması yaşıyor musunuz?
18)	Sizin adınıza karar alındığı oluyor mu? (Aile, okul, sosyal çevre vb.) Söz hakkınızın olmadığını düşündüğünüz durumlar var mı?
19)	İkili ilişkiler konusundaki düşünceleriniz nasıl? Evliliğe bakışınız nasıl? Evlilik dışı birlikte yaşama bakış açısı?
20)	Gençlikte şiddet eğilimi var mı?
21)	Okulda genç olmanızdan dolayı ayrımcılığa uğradınız mı?
22)	Emeğinizin istismar edildiğini düşünüyor musunuz?
23)	Devlet sizde nasıl bir algı oluşturuyor, devletin gözünden gençlik nasıl görünüyor?
24)	Devletin gençler için oluşturduğu politikaları yeterli buluyor musunuz? Önerileriniz neler?
25)	Üniversite gençliği 68 öğrenci hareketlerinde toplumsal ve siyasal sorunlar karşısında sesini duyurabilmiş bir kitle. Gençliğin apolitik olduğu yönündeki söylemlere maruz kaldınız mı?
26)	Seçimlerinizde özgür müsünüz?
27)	Milletvekili seçilme yaşının 18'e düşürülmesini nasıl karşılıyorsunuz?
28)	İçinde yaşadığımız toplumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Kendinizi bu topluma yabancı hissettiğiniz oluyor mu?
29)	Yurt dışında yaşamayı düşünür müsünüz? Vatan için ölür müsünüz?
30)	İdeal genç nasıl olmalıdır?
31)	Gelecek beklentiniz, idealleriniz neler?
32)	Siz ileriki yaşlarınızda nasıl bir birey olacaksınız?

Ek 4. Orta ve Yaşlı Kuşak Katılımcıların Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

	Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu, orta ve yaşlı kuşak katılımcıların; gençlere yönelik geliştirdikleri kalıp yargılarını, kuşaklararası değer yargılarını ve ayrımcılığın nasıl meşrulaştırıldığını tespit etmek için hazırlanmıştır.
1)	Genç kimdir, nasıl tanımlarsınız? (Olumlu-olumsuz yönleriyle)
2)	Gençler yeterince özgür mü?
3)	Gençin sorumlulukları sizce neler? Yerine getiriyorlar mı?
4)	Gençlere yönelik yerleşmiş kalıp yargılarınız var mı? Eksiklikleri neler?
5)	Gençleri ahlaki açıdan nasıl değerlendirirsiniz? Manevi değerlere bağlılıkları ne ölçüde?
6)	Gençler ailesel ve toplumsal konulara duyarlı mı?
7)	Gençliğin işe yaramaz, memnuniyetsiz, idealsiz, sorumsuz olduğunu düşünüyor musunuz?
8)	Gençler saygılı mı, siz onlara saygı gösteriyor musunuz?
9)	Gençlere güvenir misiniz, sorumluluk verir misiniz?
10)	Gençlik bedavacılık, kolay yoldan amaca ulaşma gibi durumları normalleştiriyor mu?
11)	Kötü alışkanlıkların gençler arasında yaygınlaştığını düşünüyor musunuz?
12)	Gençlerle kuşak çatışması yaşıyor musunuz? Sizinle aynı fikirde olmadıklarında tepkiniz nasıl oluyor?
13)	Gençler tecrübelerinizden yararlanıyor mu? Gençlerin fikirlerinden yararlanıyor musunuz?
14)	Onların adına karar aldığınız oluyor mu?
15)	Gençlere fikirlerini geliştirmek için fırsatlar sunulduğunu düşünüyor musunuz?
16)	İş yaşantısında gençlerle mi yoksa yetişkinlerle mi çalışmak isterdiniz?
17)	Gençlerde şiddet eğilimi var mı?
18)	Gençler vatanına milletine ne kadar bağlı?
19)	Gençlerde yabancı hayranlığı var mı?
20)	Gençler eleştirilmeyi hak ediyorlar mı?
21)	Gençlik apolitik mi? Yoksa siyasal açıdan etkin bir kesim mi?
22)	Milletvekili seçilme yaşının 18'e düşürülmesi hakkındaki görüşleriniz?
23)	Gençleri sizin dönemizle kıyaslamanızı istesek? (Siz nasıl bir gençtiniz?)
24)	İdeal genç size göre nasıl olmalı?
25)	Gençlerden beklentiniz neler?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yelda ÇÜÇEN ÖKE

Doğum Yeri ve Tarihi : Aydın / 16. 08. 1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Dokuz Eylül Üniversitesi / Güzel Sanatlar Fakültesi/ Sinema-TV

Lisansüstü Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyoloji ABD/ Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (ÜDS: 73,75), Almanca

İş Deneyimi

Uzman Basın : (2009-2018) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Rektörlük ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Öğretim Görevlisi : (2018- Halen) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Rektörlük, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

İletişim

e-posta Adresi : yelda.cucen@adu.edu.tr

Tarih : 14.12.2018